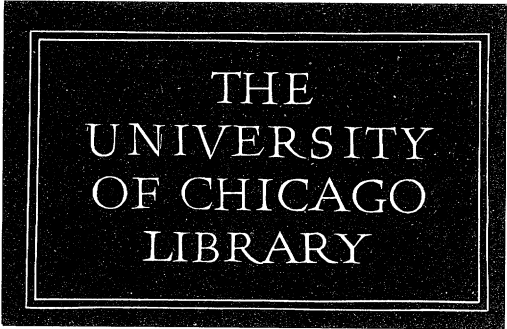

A black rectangular label with a white double-line border. The text "THE UNIVERSITY OF CHICAGO LIBRARY" is printed in white, all-caps, serif font, centered within the border.

THE
UNIVERSITY
OF CHICAGO
LIBRARY

REŞAT NURİ GÜNTEKİN KÜLLİYATINDAN : 1

ÇALIKUŞU

R O M A N

Yazan :

Reşat Nuri Güntekin

ONBİRİNCİ BASILIŞ

Kanunî Sahibi : Hâdiye Güntekin

İ N K İ L Â P ve A K A
K İ T A B E V L E R İ Koll. Şt.
İstanbul Ankara Caddesi, No. 95

**Reşat Nuri Güntekin'in yeni-
den bastırılmış olan Eserleri:**

- 1 — Çalıkuşu
- 2 — Dudaktan Kalbe
- 3 — Akşam Güneşi
- 4 — Acımak
- 5 — Damga
- 6 — Kızılıcak Dalları
- 7 — Eski Hastalık
- 8 — Miskinler Tekkesi
- 9 — Anadolu Notları
- 10 — Yaprak Dökümü
- 11 — Ateş Gecesi
- 12 — Bir Kadın Düşmanı
- 13 — Gökyüzü
- 14 — Yeşil Gece
- 15 — Değirmen

Tercümelerinden :

- 1 — Hazret-i Muhammed'in
Hayatı

**Arka arkaya bastırılmakta
olan Eserleri :**

- Tanrı Misafiri
Boyunduruk
Eski Ahbap
Harabelerin Çiçeği
Olağan İşler
Gizli El
Sönmüş Yıldızlar
Leylâ İle Mecnun
Kavak Yelleri
Evham
Kan Dâvası
Son Sığınak

Tercümeleri :

- Yabancı
Hakikat
Kahramanlar
Atlı Adam
Bir Fakir Delikanlı
Lâ Dam O Kamelya

Bütün bu eserlerin basım, yayım haklarıyla kısmen veya tamamen tiyatro şekline konulma ve temsil edilme, senaryosunu yaptırıp filme aldırma hakları Reşat Nuri Güntekin mirasçılarına ait olduğundan kendilerinin veya vekillerinin müsaadesi alınmadan gerek resmî, gerek profesyonel ve amatör sahne teşekkülleri tarafından oynanamaz ve radyofonize edilemez.

M. S. S.

REŞAT NURİ GÜNTEKİN

ÇALIKUŞU

NURGÖK MATBAASI
İstanbul — 1962

«Reşat Nuri Güntekin Külliyyatı»nın yeni tabıları hakkında

BİRKAÇ SÖZ

Eşim Reşat Nuri Güntekin'in — yurdun her köşesinden aranılmakta olan — bütün eserlerini (REŞAT NURİ GÜNTEKİN KÜLLİYATI) umumi adı altında aynı kıt'ada, aynı puntoda harflerle çok temiz ve doğru olarak bastırmağa teşebbüs etmiş bulunuyorum.

Şimdiye kadar muhtelif editörler tarafından gelişigüzel bastırılmış bulunan nüshalarda nasılsa musahhihlerin gözlerinden kaçmış olup âdetâ eserleri tanınmıyacak bir hale getiren türlü türlü yanlışların artık bu yeni baskılarda görülmiyeceğini muhterem okuyucularımıza tebşir edebilirim. Çünkü bu defa, gerek ÇALIKUŞU'nun, gerek basılmakta bulunan bütün külliyyatın tabı işlerinin tanzimi — Reşat Nuri'nin yazı arkadaşı, çok eski ve samimî âile dostumuz — tanınmış muharrirlerimizden merhum MİTHAT SADULLAH SANDER tarafından, bütün bu eserlerin her sayfası, hattâ her satırı eski ve doğru baskılarıyla karşılaştırılarak tertip, tashih ve noktalama hataları — Resmî İmlâ Kılavuzu'na göre — düzeltilmiştir.

Aylarca bu işi kendine âdetâ kutsi bir vazife telâkki ederek canla başla çalışan Merhum Mithat Sadullah'ın bu pek kıymetli yardımını şuracıkta belirtmeyi bir borç bildim.

Hâdiye Güntekin

BİRİNCİ KISIM

B. Eyl l 19...

Dördüncü sınıftaydım. Yaşım on iki kadar olmalıydı. Fransızca muallimimiz S r Aleksi bir gün bize yazı vazifesi vermişti. «Hayattaki ilk h tıralarınızı yazmağ  çalışın. Bakalım, neler bulacaksınız? Sizin için güzel bir hayal temrini olur» demişti.

Hiç unutmam: yaramazlığımдан, gevezeliğimden bıkan S r'ler o sınıfta beni arkadaşlarımdan ayırmışlar, bir köşede tek kişilik bir k  k sıraya oturtmuşlardı.

Müdirenin s ylediğ ne göre «ders esnasında komşularımı l kırdaya tutmamayı, uslu uslu muallimi dinlemeyi öğreninceye kadar» orada bir sürgün hayatı ge irmeğ  mahk mdum.

Bir yanımda kocaman bir tahta direk vardı. Ne yapılsa baştan çıkarılmasına imkân olmıyan ve arasıra  akımın uciyle ötesine, berisine açtığım yaracıklara **stoik** bir vakarla tahammül eden sessiz sadasız, ağırbaşlı ve upuzun bir komşu.

Öte yanımda manastır terbiyesinin istediğ  eserin ve mağmum loşluğ  temin için yapılmışa benzıyen ve pancurları hiç a ılmıyan bir uzun pencere dururdu. Ehemmiyetli bir keşif yapmıştım. G ğs m  sıraya yaslayıp çenemi biraz yukarı kaldırdığım vakit pancurların arasından gökyüzünün bir parçasıyla bir büyük akasyanın yaprakları arasından tek bir apartıman penceresi ve bir balkon parmaklığı görünürdü.

Doğrusunu söylemek lâzım gelirse, manzara hiç de zengin değildi. Pencere her zaman kapalı durur, balkon parmaklığına hemen daima bir ufak  ocuk şiltesi ile yorgan asılırdı.

Fakat ben, bu kadarından da memnundum.

Ders esnasında ellerim çenemin altında kilitli, S r hocalarıma çok ruhani görünmesi gereken bir vaziyetle gözlerimi göğü — pancur aralıklarından görünen hakiki gökyüzü — uydurduğum zaman, onlar bunu bir uslanma başlangıcı sanarak

sevinirlerdi. Ben de onları atlatarak bizden gizlemeğe çalıştıkları hayatı seyrediyormuşum gibi bir şey, bir atlatma ve intikam zevki duyardım.

Sör Aleksi, izahatını bitirdikten sonra bizi çalışmağa bırakmıştı.

Ön sıraları süsliyen ağırbaşlı sınıf birincileri hemen işe koyulmuşlardı. Yanlarında olmadığım halde ne yazdıklarını omuzları üzerinden okumuş gibi biliyordum: «İlk hâtıram sevgili anneciğimin küçük karyolamın üstüne iğilen müşfik altın sarısı başı, bana muhabbetle gülümsiyen gök mavisi gözleridir.» tarzında şairane bir yalancık... Hakikatte annecikler altın sarısı ve gök mavisinden başka renklerde de olabilirdi. Fakat Sör'lerde okuyan kızların kaleminden bu renklere boyanmak, o biçareler için bir mecburiyet, bizim için bir usuldü.

Bana gelince, ben bambaşka bir çocuktum. Çok küçük yaşta kaybettiğim annemden aklımda pek fazla bir şey kalmamıştı. Fakat her halde altın saçlı ve mavi gözlü olmadığı muhakkaktı. Böyle olunca da hiçbir kuvvet bana onu asıl çehresinden başka bir çehre ile düşündürmeğe ve sevdirmeye muktedir değildi...

* * *

Beni bir düşüncedir almıştı. Ne yazacaktım? Duvardaki boyalı Meryem tablosunun altına asılmış guguklu saat durmadan yürüdüğü halde ben, hâlâ yerimde sayıyordum. Başımdaki kordelâyı çözdüm, saçlarımı yavaş yavaş gözlerimin üzerine indirmeğe başladım.

Bir elimle de kalemimi ağzıma sokuyor, ısıra ısıra dişlerimin arasında döndürüyordum.

Filozofların, şairlerin yazı yazarken burunlarını kaşımak, çenelerinin derilerini çekistirmek gibi garip garip huyları vardır ya... Kalemimi ısırarak ve saçlarımı gözlerimin üstüne dağıtmak da benim düşüncelere daldığıma alâmettir.

Bereket versin benim de düşünce saatlerim pek nadirdir. Çünkü o takdirde hayatım -masallardaki meşhur Çarşamba karısı ve Ocak anasının hayatı gibi- karmakarışık bir saç kümesi içinde geçecekti.

* * *

Aradan seneler geçti. Yabancı bir şehirde yabancı bir otel odasında, sırf bitip tükenmiyecek gibi görünen bir gecenin yalnızlığına karşı koymak için hâtıralarımı yazmağa başladığım

bu saatte bir elim yine aynı küçük çocuk tavriyle saçlarımı çekiştiriyor, gözlerimin üstüne indirmeğe uğraşıyor.

Bunun sebebine gelince, öyle sanıyorum ki, ben, etrafındaki hayata pek fazla kendini kapıp koyuveren hafif ve dik-katsiz bir çocuktum. Besbelli sıkı zamanlarda kendi kendimle, kendi fikirlerimle yalnız kalmak için gözlerimle dünya arasında bu saçlardan bir perde koymağa çalışıyordum.

Kalem sapını kebab şişi gibi dişlerimin arasında çevirmeğe gelince, onun hikmetini doğrusu kendim de pek anlamadım. Bütün bildiğim, dudaklarımdan mor mürekkep lekelerinin eksik olmadığı ve bir genç kız hali alır gibi olduğum bir yaşta beni bir gün mektepte ziyarete gelen birisinin karşısına âdeta bıyık çekmiş gibi çıkarak yerin dibine geçtiğimdir.

O gün, bütün düşüncelerime rağmen, ancak şu kadarcık bir şey yazabildiğimi hatırlıyorum:

«Ben, galiba balıklar gibi bir göl içinde doğdum. Annemi hatırlamıyor değilim... Babamı, dadımı, neferimiz Hüseyini... Beni bir gün sokakta koşturan bodur bir kara köpeği... Bir gün dolu bir sepetten gizlice üzüm çalarken parmağımı sokan arıyı... Gözüm ağrıdığı vakit içine damlatılan kırmızı ilâcı... Sevgili Hüseyinle beraber İstanbula gelişimizi... Evet, bunlara benzer daha birçok şeyler aklımdan geçiyor... Fakat bunların hiçbirisi ilk hâtıra değil... Sevdiğim göl içinde, büyük yapraklar arasında çırılçıplak çabalayışım kadar eski değil... Deniz kadar uçsuz, bucaksız bir göl... İçinde büyük büyük yapraklar, dört bir tarafında ağaçlar var... İçinde yapraklar, kenarında büyük ağaçlar varsa bu göl nasıl deniz kadar büyük olur? diyeceksiniz... Vallahi yalan söylemiyorum ve ona sizin kadar ben de şaşıyorum... Fakat bu, böyle; ne yapayım?»

Vazifem sınıfta okunduğu zaman, bütün arkadaşlarım bana dönerek kahkaha ile gülmüşler ve zavallı Sör Aleksi, onları yatıştırıp sükûtu temin etmek için hayli sıkıntı çekmiştir.

* * *

Garibi şu ki, Sör Aleksi, siyah elbisesinin içinde filiz gibi boyu, bembeyaz **kolereti** ile alnına kaldırılmış bir saraylı yağmağına benziyen başlığı arasında sivilceli kansız yüzü, nar çiçeği kırmızılığındaki dudaklarıyla şimdi karşımda belirse ve bana tekrar o suali sorsa, galiba aynı cevaptan başkasını bulamıyacağım; yine balık gibi göl içinde doğduğumu söylemeğe başlayacağım.

Sonraları öteden, beriden öğrendiğime göre bu göl, Musul taraflarında, adını bir türlü aklımda tutamadığım bir küçük köyün yanbaşındadır, benim uçsuz, bucaksız denizim bir ağaç kümesi arasında, kuru bir ırmaktan kalma bir avuç sudan başka bir şey değildir.

* * *

Babam, o zaman Musulda imiş. Ben, iki buçuk yaşında kadarmışım. Yaz, o kadar şiddetli olmuş ki, şehirde barınmak kabil olmamış; babam, annemle beni bu köye getirmeğe mecbur kalmış. Kendisi her sabah atla Musula iner, akşamları güneş battıktan sonra dönermiş.

Annem hasta imiş. Beni bile gözü göremiyecek kadar hasta.

Bir zaman pek sefil olmuşum... Aylarca hizmetçi odalarında sürünmüşüm. Sonra köylerden birinde Fatma diye kimsesiz bir Arap kadını bulmuşlar... Fatma, yeni ölmüş çocuğundan boş kalan memesini ve kalbini bana vermiş...

İlk senelerde bir çöl çocuğu gibi büyümüşüm... Fatma, beni bohça gibi sırtına bağlar, kızgın güneşlerin altında dolaştırır, hurma ağaçlarının tepesine çıkarırmış.

İşte o sıralarda yukarıda söylediğim köye gelmişiz. Fatma, beni her sabah, yiyeceğimizle beraber bu ağaçlığa getirir, çırcıplak suya sokarmış... Akşama kadar alt alta, üst üste boğuşur, türkü söyler, yiyecek yermişiz... Sonra, uykumuz geldiği vakit, kumları kümeliyerek yastık yapar, vücutlarımız suda, başlarımız dışarıda kucak kucağa, yanak yanağa uyurmuşuz...

Ben, bu su âlemine o kadar alışmışım ki, tekrar Musula döndüğümüz vakit denizden çıkan balığa dönmüşüm. Durmadan huysuzluk ederek çarpınıp çarpınıp, fırsat buldukça üzerimdeki elbiseleri atarak çırcıplak sokağa koşarmışım...

Fatmanın burnunda, yanaklarında, bileklerinde dövme den süsler vardı. Bunlara o kadar alışmışım ki, dövmesi olmayan yüzler bana âdeta çirkin görünürdü. Benim ilk büyük matemim: Fatmadan ayrılışım olmuştur. Döne dolaşa Kerbelâya gelmiştik. Dört yaşındaydım. Aşağı yukarı her şeyi hatırlıyacak bir yaş. Fatmaya iyi bir kısmet çıkmıştı. Dadımın gelin olduğu, köşeye oturduğu gün bugünkü gibi gözümün önündedir. Yüzleri Fatma gibi dövmeli olduğu için bana dünya güzeli

gibi görünen kadınlarla dolu bir evde beni kucaktan kucağa gezdiriyorlar, sonra Fatmanın yanına oturtuyorlardı.

Sonra, ortaya konan siniler üzerinde avuçla kapış kapış yemek yediğimizi hatırlıyorum. Nihayet, günün yorgunluğundan ve zilli deflerle testi biçiminde dümbeleklerin verdiği sersemlikten, yine erkenden dadımın dizinde uyuyakaldım.

Oğlu Hüseyini Kerbelâda şehidettikleri zaman Fatma anamız sağ mıydı bilemiyorum. Fakat kadıncağız, o kara güne yettiyse kopardığı vaveylâ benim düğün gecesi sabahı evde kendimi yabancı bir kadının koynunda bulduğum zaman kopardığım vaveylânın yanında hiç kalırdı.

Hâsılı, Kerbelâ, Kerbelâ olalı zannederim ki böyle gürültülü matem görmemiştir. Bağırmaktan sesim kısıldığı zaman, günlerce büyük adam gibi, açlık grevi yaptım.

Dadımın acısını aylarca sonra bana, Hüseyin isminde bir süvari neferi unutturdu. Hüseyin, talim esnasında attan düşerek sakat kalmış bir askerdi. Babam, onu emir neferi olarak eve almıştı. Hüseyin, delişmen bir adamdı. Beni çabucak sevmişti. Ben de umulmaz ve affedilmez bir vefasızlıkla onun bu sevgisine mukabele edivermiştim. Gerçi Fatma ile olduğu gibi beraber yatmıyorduk. Fakat sabahleyin horozlarla beraber gözlerimi açtığım dakikada soluğu onun odasında alır, âta biner gibi göğsüne oturarak parmağımın göz kapaklarını açardım.

Fatmanın bahçesine, kırlarına bedel Hüseyin, beni kışlaya, asker için alıştırmıştı. Bu uzun bıyıklı kocaman adamın oyun icadetmekteki maharetini ben, başka kimsede görmedim. Asıl güzeli, bunların çoğu kazalı, heyecanlı şeyler olmasıydı. Meselâ beni lâstik top gibi havaya fırlatıp tutar, yahut kalpagının üstüne oturtup ayaklarımdan tutarak sıçrar, fırl fırl çevirirdi. Saçlarım karışmış, gözlerim dönmüş, tıkana tıkana haykırmaktan duyduğum zevki ondan sonra hiçbir şeyde bulamadım.

Bazan kaza da olmaz değildi. Fakat Hüseyinle aramızda sıkı bir mukavele vardı. Oyunda canım yanarsa ağlamıyacak, onu kimseye şikâyet etmiyecektim. Bu, benim doğruluğumdan ziyade onun bir daha benimle oynamamasından korktuğum için büyük bir adam gibi sır saklamağa alışmış olmamdandı. Çocukluğumda bana hoyrat derlerdi. Galiba hakları da vardı. Kiminle oynarsam canını yakar, bağırtırdım. Bu huy, her halde Hüseyinle oynadığım oyunlardan kalma bir şey olacak.

Nasıl ki, kendi canım yandığı zaman da pek âh ü zâra kapılmadan felâketi güleryüzle karşılayışım bana onun yadigârıdır.

Hüseyin, bazan da kışlada . Anadolu neferlere saz çaldırır, beni yine testi gibi tepesinin üstüne yerleştirerek garip oyunlar oynardı.

Bir zaman da onunla at hırsızlığına alışmıştık. Babam evde olmadığı zaman Hüseyin, ahırdan atı çalar, beni kucağına oturarak saatlerce kırlarda doluşturırdı. Fakat eğlencemiz uzun sürmedi. Pek günahına girmiyeyim amma, galiba aşçı kadın tarafından babama gammazlandık ve zavallı Hüseyin, ondan iki tokat yedikten sonra bir daha ata yanaşmağa cesaret edemedi.

Hâlis muhabbet kavgası, gürültüsüz olmaz, derler. Biz de Hüseyinle günde en aşağı, beş nöbet kavga ederdik.

Bir tuhaf surat asma tarzım vardı. Odanın bir köşesinde yere çömelir, yüzümü duvara çevirirdim. Hüseyin, üç, beş dakika beni bu halde bıraktıktan sonra halime acıyarak birdenbire belimden kavrar, bağırta bağırta havaya kaldırırdı.

Bir nöbet de kucağında titizlik ettikten sonra nihayet neferi çenesinden öpmeye razı olurdu ve barışırdık.

Hüseyinle arkadaşlığımız iki sene sürdü. Fakat o zamanın seneleri şimdikilere benzemezdi. O kadar uzun, o kadar uzundu ki...

* * *

Çocukluk hâtıralarımı anlatırken hep Fatmadan, Hüseyinden bahsedişim biraz ayıp düşmüyor mu?

Benim babam Nizamettin isminde bir süvari binbaşı idi. Annemle evlendiği sene Diyarbakıra göndermişler, gidiş o gidiş. Artık bir daha İstanbula dönmemiş. Diyarbakırdan Musula, Musuldan Hanıkına, oradan Bağdada, Kerbelâya geçmiş... Bir yerde üst üste bir sene kalmamış.

Annemi bana benzetirler. Hele babamla evlendiği seneden kalma bir resmi vardır ki, benim modelim gibidir. Fakat zavallı kadın, sıhhatçe hiç bana benzememiş. Çok zayıfmış. Bitip tükenmez yolculuklara, dağların sert havasına, çöllerin ateşine dayanacak bir vücutta değilmiş. Sonra, galiba bir hastalığı da varmış. Fakat zavallının bütün evlilik hayatı bu hastalığı saklamağa çalışmakla geçmiş... Ne yapsın, babamı çok seviyormuş. Kendisini zorla ayırırlar diye korkuyormuş...

Gittikçe İstanbuldan uzaklaşan babam, her yeni yolculukta ona :

— Seni hiç olmazsa bir mevsim için, iki ay için annene göndereyim. O biçare de ihtiyar... Seni, kim bilir, ne kadar göreceği gelmiştir, dermiş. Fakat annem :

— Şartımızda bu var mıydı? İstanbulla beraber dönmiyecek miydik? diye âdeta çıkışmış...

Hastalığı için de :

— Benim hiçbir şeyim yok... Biraz yorgunluk... İki gün evvel hava biraz değişti de ondan oldum, geçer.. gibi şeyler söylemiş...

Sonra, İstanbulu göreceği geldiğini babamdan saklarmış... Fakat mümkün mü?

Daha uykuya dalalı iki dakika olmadan uyandırır ve Kalendardeki yalımızda, civardaki koruda, veyahut Boğazın sularında geçmiş bir uzun rüya anlatırmış... Birkaç uyku dakikasına bu kadar uzun rüyaları sığdırmak için insanın o yerleri her halde çok, çok göreceği gelmiş olması lâzım gelmez mi?

Büyük annem Seraskerkapısına, mabeyincilerin konaklarına giderek ağlayıp sızlıyormuş, fakat bu yalvarmalar bir türlü netice vermiyormuş.

Nihayet, annemin hastalığı artınca babam, hiç olmazsa onu İstanbulla götürmek için bir ay izin istemiş ve cevap beklemeden yola çıkmış.

Mahfeler içinde çölü geçişimiz bugünkü gibi hatırımdadır.

Beyrutta denize kavuşmak, annemi biraz canlandırır gibi olmuştu. Misafir olduğumuz evde beni yatağına oturtarak saçlarını tarıyor, ellerimin kirli, düğmelerimin kopuk olmasına başını göğsüme kapıyarak ağlıyordu.

Bir gün büsbütün ayağa da kalktı; sandığından yeni elbiseler çıkararak süslendi. Akşam üstü babamı karşılamak için aşağı indik. Babam, bende biraz vahşi tabiatlı sert bir asker hâtırası bırakmıştır. Fakat annemi ayakta görünce sevinçle koştuğunu, yeni yürüyen bir çocuk gibi onu bileklerinden tutarak ağladığını hiç unutmam...

Bu, bizim bir arada geçirdiğimiz son gün oldu. Annemi ertesi gün açık bir sandığın kenarında, başı bir çamaşır bohçasının üstüne düşmüş, dudaklarında bir kan lekesiyle ölmüş bulmuşlar!

Altı yaşında bir çocuğun epeyce şeylere akli ermesi lâzım gelir. Fakat ben, nedense hiçbir şey sezememiştim. Bulunduğumuz ev kalabalıktı. Birçok günler büyük bir bahçede çocuklarla boğuştuğumu, Hüseyinle beraber sokaklarda, deniz kenarlarında, cami avlusu gibi kubbeli yerlerde dolaştığımı biliyorum.

Annemi yabancı bir toprakta bıraktıktan sonra İstanbula dönmek babamın içine elvermemiş... Galiba biraz da büyük annem ve teyzelerimle karşılaşmaktan çekinmiş... Fakat buna mukabil beni onlara göndermeyi bir vazife bilmiş. Sonra, tabii, günden güne büyüyen bir kız çocuğunu kışlada neferler elinde terbiye etmek imkânsızlığını da düşünmüş olacak.

* * *

Beni İstanbula neferimiz Hüseyin getirdi.

Lüks bir vapurda kılıksız bir Arap neferinin kucagında bir minimini kız çocuğu... Bu manzara, vapurda birçok kimşelere kim bilir ne sefil ve acı görünmüştür. Fakat bu seyahati Hüseyinden başka kimle yapsam muhakkak bu kadar mesudolamazdım.

Yalımızın arkasındaki korulukta bir taş havuz, bu havuzun kenarında, kolları omuz başlarından kopmuş çıplak bir çocuk heykeli vardı.

İlk geldiğim günlerde bu kırık heykel, güneş ve rutubetten kararmış rengiyle, bana sakat bir çöl çocuğu gibi görünmüştü. Havuzun yeşilimsi sularının kıvılcıklarıyla örtülü olmasına göre mevsim, galiba sonbahardı. Bu yaprakları seyrederken altlarında birkaç kırmızı balığın dolaştığını gördüm ve büyük annemin özene bezene hazırladığı ipekli entarim, yeni potinlerimle havuzun içine yürüyüverdim.

Etraftan bir çığlık koptu. Neye uğradığımı anlamağa meydan kalmadan teyzelerim beni kucaklarına kaparak yukarı götürdüler, bir yandan öpüp, bir yandan azarlıyarak üstümü deıştirdiler.

Bu çığlık ve telâştan gözüm yıldığı için artık havuza girmeğe cesaret edemiyor, yüzükoyun, kenardaki çakılların üstüne uzanarak başımı suya sarkıtıyordum.

Bir gün yine bu vaziyette balıkları seyretmekle meşguldüm. Tablo, bugünkü gibi gözümün önündedir. Büyük annem, biraz arkada, omuzlarından hiç eksik etmediği siyah atkısıyla

bir bahçe iskemlesine oturmuş. Hüseyin, namaz kılar gibi yanında diz çökmüştü.

Yavaş yavaş bir şey konuşuyorlardı. Her halde Türkçe konuşuyor olmalıydı ki, ne söylediklerini anlıyamıyordum. Fakat seslerinden, arasıra bana bakmalarından şüphelendim. Tavşan gibi kulaklarımı dikmişim. Dışımle kırıkliyerek havuza attığım simit kırıntılarına üşüşen kırmızı balıkları kaybediyor, büyük annemle Hüseyinin suyun dibine vurmuş akislerine bakıyordum. Hüseyin, bana bakarken kocaman mendiliyle gözlerini siliyordu. Çocukların bazan yaşlarının çok üstünde garip sezişleri vardır.

Bu baş başa konuşmalardan bir suikast kokusu aldım: Hüseyini benden ayıracaklardı.

Niçin? Bu incelikleri akıl edecek yaşta değildim. Yalnız, bu ayrılığın, vakti gelince güneşin batması, yağmurun yağması gibi hiçbir tedbirle önüne geçilemeyecek bir felâket olduğunu gayet iyi anlıyordum.

O gece, büyük annemin karyolasına bitişik küçük karyolamda birdenbire gözlerimi açtım. Başımızda yanan kırmızı gece kandili sönmüştü. Fakat pencerelerden giren ay ışığı içinde oda bembeyazdı. Uykumu almışım. İçimde dayanılmaz bir acı vardı. Bir zaman bileklerime dayanarak büyük anneme baktıktan, onun uyuduğuna kanaat getirdikten sonra yavaşça karyolamdan indim; ayaklarımın ucuna basarak odadan çıktım. Başka çocuklar gibi karanlık ve yalnızlıktan korkmazdım. Merdiven tahtaları gıcırdadıkça bir büyük insan ihtiyatıyla yerimde durarak ağır ağır aşağı sofaya indim.

Kapıları sürgülemişlerdi. Fakat bahçe kapısının yanında ki pencere açık bırakıldığı için dışarı atlamak bana bir saniyelik iş oldu.

Hüseyin, bahçenin tâ öbür ucundaki bahçıvan kulübesinde yatardı. Beyaz gecelik gömleğimin uzun etekleri bacaklarıma dolaşa dolaşa oraya koştum. Hüseyinin bir kerevet üzerine serilmiş yatağına sıçradım.

Onun uykusu çok ağırdı. Zaten Arabistanda iken de sabahları onu uyandırmak bir işti. Gözlerini açmağa razı olması için ata biner gibi göğsüne oturup zıplamak, uzun bıyıklarını dizgin gibi yakalayıp çekmek ve bir misli bağırmağa lâzım gelirdi. Fakat bu gece ben, onu uyandırmaktan korkuyordum. Uyanırsa beni eskisi gibi koynuna yatırmağa razı olmyacağından,

bütün yalvarmalarına rağmen, kucağına alarak büyük anneme teslim edeceğinden emindim.

Zaten bütün istediğim, son bir gecemi daha onun koynunda geçirmekten ibaretti.

O geceki münasebetsizliğim yakın zamanlara kadar aile içinde söylenmiştir.

Büyük annem, sabaha karşı uyanıp da beni yatağımda göremeyince çıldıracak gibi olmuş... Birkaç dakika içinde bütün yalı ayağa kalkmış... Ellerinde lâmbalar, şamdanlarla bahçelere, deniz kenarlarına dökülmüşler... Tavan arasından soaka, kayıkhaneden havuzun iki karış suyuna kadar her yeri arayıp taramışlar... Bitişik arsadaki bostan kuyusuna fener sarkıtmışlar...

Neden sonra büyük annem, Hüseyini hatırlıyarak odasına koşmuş ve beni neferin boynuna sımsıkı sarılarak uyumuş görmüş.

Ayrılık gününün faciasını hâlâ hatırlar ve gülerim. Ben, ömrümde o güne kadar dalkavukluk ettiğimi bilmiyorum. Hüseyin, kapının yanına çömelmiş, koskoca bıyıklariyle utanmadan ağlıyordu; ben, Bağdatta, Suriyede Arap dilencilerinden öğrendiğim dualarla büyük annemin, teyzelerimin eteklerini öpüyordum.

* * *

Romanlar mahzun insanı omuzları çökmüş, gözleri sönmüş, hareketsiz ve sessiz bir insan diye, yani daha açıkçası bir miskin şeklinde tasvir ederler.

Bende daima bunun aksi olmuştur. Ne zaman derin bir üzüntüye kapılsam gözlerim parlar, tavır ve hareketlerim neselenir, içim içime sığmaz olur. Dünyayı hiçe sayıyormuşum gibi kahkahalarla gülerim, türlü gevezelik ve delilikler yaparım. Bununla beraber, öyle sanıyorum ki, yakın kimsesi ve başkalarına açılmağa kabiliyeti olmıyan insanlar için bu, daha iyi bir şeydir.

Hüseyinden ayrıldıktan sonra da böyle yaptığımı hatırlıyorum. Yaramazlıktan kuduruyor, beni eğlendirsın diye getirdikleri akraba çocuklarına salarak canlarını yakıyordum.

Yabancılar tarafından ayıplanacak bir vefasızlıkla Hüseyini çabucak yakadan silkip atmıştım. Pek bilmiyorum amma, ihtimal, ona sahiden de dargındım. Yanımda adı anıldıkça yü-

zümü eksitiyor, yeni öğrenmeğe başladığım Türkçe kelimelerle «Hüseyin pis, Hüseyin çirkin, edepsiz.. öö» diye yere tükürüyordum.

Bununla beraber zavallı pis ve çirkin Hüseyinin bana Beyruta çıkar çıkmaz gönderdiği bir kutu hurma, hiddetimi yatıştırır gibi olmuştu. Bunların bitmesinden bir felâket gibi korktuğum halde, bir oturuşta hepsini silip süpürdüm. Bereket versin çekirdekleri kalıyordu. Onlarla haftalarca eğlendim. Bir kısmını iri katır boncuklariyle karıştırarak ipliğe dizdim; muhteşem bir yamyam kolyesi şeklinde boynuma taktım. Ötekileri bahçenin ötesine, berisine diktim. Aylarca her sabah küçük bir kova ile onları suluyor, bahçede bir hurma ormanı meydana gelmesini bekliyordum.

Zavallı büyük annem şaşkına dönmüştü. Benimle başa çıkmak hakikaten imkânsızdı. Sabah karanlığında uyanır, gece yorgunluktan baygın düşünceye kadar gürültü ve yaramazlık ederdim. Sesim kesildiği vakit yalhyı âdeta telâş alırdı. Çünkü bu, benim ya bir yerimi keserek sessiz sadasız kanımı dindirmeğe çalıştığıma, ya bir yerden düşerek acıdan bağırmmamak için kıvrandığıma, yahut da sandalye ayaklarını testerelemek, minder örtülerini boyamak gibi muzır bir işle meşgul bulunduğuma delâlet ederdi.

Bir gün kuşlara bez ve tahta parçalarıyla yuva yapmak için ağaçların tepesine çıkar, bir başka gün ocak bacasından taş atıp aşçıyı korkutmak için dam tepelerine tırmanırdım.

Yalhyı arasına bir doktor gelip giderdi. Bir gün kapıda bu doktoru bekliyen boş arabaya atlıyarak hayvanları kamçlamış, bir başka gün de kocaman bir çamaşır teknesini sürüye sürüye denize indirmiş, kendimi akıntıya salıvermişim. Bilmem başkalarında da öyle midir? Bizim ailede öksüzlere el sürmek günah sayılırdı. Pek çekilmez hale geldiğim zaman, yaptıkları ceza, kolumdan tutarak bir odaya kilitlemektir.

Bütün çocukların «sakallı amca» diye çağırdıkları tuhaf bir akrabamız vardı. Bu sakallı amca, benim ellerime «Evliya parmaklığı» derdi. Çünkü parmaklarım bir gün yaradan, bere den hâli kalmaz, daima kına koymuş gibi bez parçalarıyla sarılı bulunurdu.

Akranlarımla bir türlü geçinemezdim. Yaşca kendimden çok büyük olan akraba çocuklarını bile yıldırımtım. Pek binde bir içimde bir sevgi dalgası kabarcak olursa bu da ayrı bir

felâketti. İnsan gibi sevmeyi, sevdiğimi güzel güzel okşamayı öğrenmemiştim. Sevdiğim insanın üstüne bir canavar yavrusu gibi atılır, kulaklarını ısırır, yüzünü tırmalar, tartaklıya tartaklıya şaşkına çevirirdim.

Akraba çocukları arasında yalnız birine karşı anlaşılmaz bir çekingenlik ve cesaretsizliğim vardı: Besime teyzenin oğlu Kâmran, Maamafih ona çocuk demek de pek doğru olamazdı. Bir kere yaşça büyüktü. Sonra çok uslu ve ağırbaşlıydı. Çocukların arasına karışmaktan hoşlanmaz, elleri ceplerinde kendi kendine deniz kenarında dolaşır, yahut ağaçların altında kitap okurdu.

Kâmranın kıvrıcık sarı saçları, beyaz, nazik, parlak bir cildi vardı. O kadar parlak bir cilt ki, cesaretim olsa da kulaklarına yapışsam, yakından yanaklarına baksam, aynada gibi, kendimi göreceğimi sanırdım.

Bununla beraber, çekingenliğime rağmen, bir gün Kâmranla da kavga ettim; deniz kenarından sepete koyarak taşıdığım bir kayâ parçasını onun ayağı üzerine bıraktım. Taş mı pek ağırdı, o mu fazla nazikti, bilmiyorum. Birdenbire bir çığlık, bir vaveylâdır koptu. Şaşırdım. Bir maymun çevikliğiyle bahçedeki büyük çınara tırmandım. Ne azar, ne tehdit, ne hatâ, yalvarma, beni aşağı indiremiyordu. Nihayet bahçıvanı benim takibime memur ettiler. Fakat o çıktıkça ben, daha tepelere doğru kaçıyordum. Öyle ki, adamcağız, yoluna devam ederse benim vücudumu çekemiyecek kadar ince dallara çıkmakta tereddüdetmiyeceğimi ve bir kaza çıkacağını anladı, tekrar aşağı indi.

* * *

Hâsılı, o gece ortalık kararınca kadar kuş gibi ağaç dalında tünedim.

Biçare büyük annemde uyku, durak bırakmamıştım. Kadıncağız, bana iyiden iyiye sevdâyı sarmıştı. Bazı sabahlar, bir gün evvelki yorgunluğunu dinlendirmeden benim gürültümle uyandıkça yatağında doğruluyor, beni kollarımdan tutup sararak: «Ne vardı ölüp de bu yaşında bu canavarı benim başıma musallat edecek?» diye anneme çıkışıyordu.

Fakat şurası da muhakkaktı ki, bu dakikalarda annem karışısına çıkıp: «Bu canavarı mı, yoksa beni mi?» diyebilseydi, büyük annem hiç şüphesiz beni alır, onu geldiği yere gönderirdi.

Evet, hastalıklı bir ihtiyar kadının bir gün evvelki yorgunluğunu dinlendirmeden uykudan uyanması zordur. Fakat dinlenmiş bir vücut, ıstıraba susamış bir ruhla yatakta uyanış ve hatırlayıştaki zorluğu da unutmamak lâzım...

Hâsılı, verdiğim zahmetlere rağmen eminim ki, büyük annem benimle çok âvundu ve mesudoldu.

*

Onu kaybettiğimiz zaman, dokuz yaşlarındaydım. Babam da tesadüfen İstanbulda bulunuyordu.

Zavallıyı bu sefer de Trablustan Arnavutluğa kaldırmışlardı. İstanbulda ancak bir hafta kalabilmişti.

Büyük annemin ölümü onu müşkül bir mevkide bırakıyordu. Bekâr zâbit, dokuz yaşında bir kız çocuğunu peşine takıp dağ, taş sürükliyemezdi. Nedense beni teyzelerimin yanında bırakmağa yanaşamıyor, ihtimal, bir sığıntı vaziyetine düşmemden korkuyordu. Ne düşündüyse düşündü, bir sabah beni elimden tutarak vapura bindirdi; İstanbula geçirdi. Köprüde tekrar bir arabaya binerek bitip tükenmez yokuşlardan çıktık, çarşılardan geçtik, sonra büyük bir taş binanın kapısı önünde durduk.

Burası benim on sene kapalı kalacağım Sör mektebiydi. Bizi kapının yanında perdeleri ve pancurları kapalı loş bir oda-ya aldılar.

Her şey önceden konuşulup hazırlanmış olacaktı ki, biraz sonra içeri giren siyahlı bir kadın bana doğru eğildi; başındaki beyaz başlığın uçları garip bir kuşun kanadları gibi saçlarıma sürünerek yakından yüzüme baktı; yanağını okşadı.

Mektebe ilk ayak atışımın yine bir kaza, bir yaramazlıkla başladığını hatırlıyorum.

Babam, Sör Süperiyör'le konuşurken ben, dolaşmağa, öteyi, beriyi karıştıрмаğa başlamıştım. Üzerindeki renkli resimlere parmağım ile dokunmak istediğim bir vazo yere düşerek kırıldı.

Babam, kılıcını şakırdatarak yerinden fırladı, telâşla beni kolumdan yakaladı.

Kırılan vazonun sahibi Sör Süperiyör ise bilâkis gülüyordu. Ellerini sallıyarak babamı yatıştırmağa çalışıyordu.

*

Mektepte ben, bu vazoya benzemez daha neler kıracaktım. Evdeki haşarılığım orada da devam ediyordu. Bu Sör'ler ya ha-

kikaten melek gibi sabırlı insanlardı, yahut da benim hoş bir tarafım vardı. Yoksa başka türlü benim kahrımı çekmek mümkün değildi.

Sınıfta mütemadiyen gevezelik eder, oradan oraya dolaşırdım.

Herkes gibi merdivenden inip çıkmak benim için değildi. Mutlaka bir köşeye sinerek arkadaşlarımın inmesini bekler, sonra, ata biner gibi trabzanın üzerine atlıyarak kendimi yukarıdan aşağıya kapıp koyuverirdim. Yahut da ayaklarımı birbirine yapıştırarak zıplıya zıplıya basamaklardan atlardım.

Bahçede kuru bir ağaç vardı. Fırsat buldukça oraya tırmandığımı ve tehditlere kulak asmadan teneffüs sonuna kadar daldan dala atladığımı gören muallim, bir gün: «Bu çocuk, insan değil, Çalikuşu» diye bağırıyordu.

İşte o günden sonra adım unutuldu ve herkes beni «Çalikuşu» diye çağırmağa başladı.

Bilmem nasıl, sonradan bu isim, aile arasında da aldı, yürüdü ve Feride adı, bayram elbiseleri gibi, pek sayılı günlerde kullanılan resmî bir ad olup kaldı.

Çalikuşu, benim hem hoşuma gider, hem işime yarardı. Bir münasebetsizliğimden şikâyet edildiği vakit fütursuzca omuzlarımı silker; «Ne yapayım? Bir çalikuşundan ne beklenir?» derdim.

Arasıra mektebimize, çenesinde keçi sakalına benzeyen bir küçük sakal taşıyan gözlüklü bir papaz gelip giderdi. Bir gün el işi makasıyla saçımdan kestiğim bir parçayı zamkla çeneme yapıştırmıştım. Hoca, benim tarafıma baktığı zaman çenemi avuçlarımın içinde saklıyor, o, başını öte yana çevirince ellerimi açıp sakalımı sallıyarak papazın taklidini çıkarıyor ve çocukları güldürüyordum. Muallimimiz, bu kahkahaların sebebini bir türlü anıyamıyarak öfkesinden çığlık çığlığa bağırıyordu.

Bir aralık, başımı sınıfın koridora açılan penceresine çevirecek oldumdu. Camın arkasından Sör Süperiyör'ün bana baktığını görmiyeyim mi?

Şaşkınlıktan ne yapsam beğenirsiniz? Boynumu bükerek, parmağımı dudağıma götürerek «sus» işareti yaptım; sonra da parmaklarımla ona bir öpücük gönderdim.

Mektebin en büyüğü bu Sör Süperiyör'dü. En ihtiyar hocalara kadar herkes, onu Allah gibi sayardı. Böyle olduğu halde kendisinden hocaya karşı suç ortaklığı rica etmem, kadın-

çağızı neşelendirdi. Sınıfa girerse ciddiyetini muhafaza edememekten korkuyormuş gibi gülerek ve parmağıyla beni tehdidederək koridorun karanlığında kayboldu.

Sör Süperiyör, bir gün de beni yemekhanede yakalamıştı. Sınıftan çalıp getirdiğim kâğıt sepetine yemek artıklarını doldurmakla meşguldüm.

Sert bir sesle beni yanına çağırdı :

— Buraya gel Feride, dedi, nedir bu yaptığın?

Yaptığımda ne fenalık olduğunu anlamıyordum. Gözlerimi yüzüne kaldırarak:

— Köpeklerle yiyecek vermek fena mı ma Sör? dedim.

— Hangi köpeklerle? Ne yemeği?

— Viranedeki köpekler... Ah, ma Sör, beni görünce ne kadar sevindiklerini bilseniz... Dün akşam, tâ köşe başından karşıladılar, ayaklarıma dolaşmağa başladılar... «Sabredin... Ne oluyorsunuz?.. Viraneye gitmeden vermem!» diyorum... Zalimler bir türlü lâkırdı anlamıyorlar, beni yere yatırıyorlar... Benim de inadım tuttu. Sepeti sımsıkı eteklerimin arasında tuttum... Az kalsın beni parçalıyacaklardı... Bereket versin, bir simitçi geçiyordu, beni kurtardı.

Sör Süperiyör, gözlerini gözlerime dikmiş, beni dinliyordu.

— Peki, sen mektepten nasıl çıktın? diye sordu.

Hiç çekinmeden:

— Çamaşırhanenin arkasındaki duvardan atladım, dedim.

Sör, büyük bir felâket haberi almış gibi ellerini başına götürerek:

— Nasıl cesaret ettin? dedi.

Aynı saffetle:

— Merak etmeyiniz ma Sör... Duvar çok alçak... Hem nasıl istiyorsunuz ki kapıdan çıkayım?.. Kapıcı, beni bırakır mı hiç? Birinci defasında: «Ma Sör Terez seni çağırıyor!» diye aldatmış da öyle kaçmış... Rica ederim siz de beni haber vermeyin... Çünkü köpeklerin aç kalmaları tehlikesi var...

Sör'ler ne garip insanlardı. Zannederim ki başka bir mektepte bunu yapsam ya hapsedilir, yahut da bir başka ceza görürdüm.

O, benimle yüz yüze gelmemek için yere çömeldi:

— Küçük, hayvanları korumak güzel şey, dedi, fakat itaatsizlik etmek hiç öyle değil... Bırak sepeti bana... Ben kırıntıları kapıcı ile köpeklerle gönderirim.

Hayatta kimse galiba bu kadın kadar beni sevmedi.

Sör'lerin buna benzer hareketleri o zaman yelin kayaya tesiri gibi bir şeydi, hasarılığımıza, intizamsızlığımıza mâni olacağına benzemezdi. Fakat zamanla, gizli gizli içeriye işlemiş, bende silinmez izler, şifasız bir zaıf ve rikkat tortusu bırakmış olmasından korkarım.

*

Evet, ben hakikaten garip, anlaşılmaz bir çocuktum. Hocalarımın zayıf damarlarını yakalamıştım. Her birinin en ziyade neden üzüleceğini gayet iyi keşfeder ve ona göre işkenceler hazırlardım.

Meselâ Sör Matild isminde ihtiyar ve son derece mutaassıp bir müşiki hocamız vardı. O, meselâ, duvardaki Meryem heykelinin önünde gözlerinde yaşlarla dua ederken, heykelin etrafında uçuşan sinekleri göstererek: «Ma Sör, aziz annemizi melekler ziyarete gelmiş!» gibi bir sözle en can alacak yerinden vururdum.

Bir başka hocamızın son derece temiz ve titiz olduğuna dikkat etmiştim. Yanından geçerken kalemimin iyi yazmamasından şikâyet eder gibi yapar, onu şiddetle sallıyarak zavalının bembeyaz yakasına mürekkep sıçrattırdım.

Yine bir tanesi vardı ki, böceklerden pek korkardı. Kitaplardan birinde boyalı bir akrep resmi bularak makasla etrafını kestim, sonra bu kâğıt parçasını yemekhanede yakaladığım iri bir at sineğinin sırtına zamkla yapıştırdım ve akşam mütaleasında bir bahane ile hocamın yanına yaklaşarak kürsünün üzerine bıraktım.

Ben, Sör'ü lâkırdıya tutarken sinek, yürümeğe başlamıştı. Zavallı kız, havagazı lâmbasının ışığında korkunç bir akrebin kıskaçlarını, kuyruğunu titreterek kürsüsünün üzerinde yürüdüğünü görünce bir feryat kopardı. Yanında duran bir Te cetvelini yakalıyarak bir vuruşta sineği kürsünün üstüne yapıştırdı; sonra arkasını duvara dayayıp elini yüzüne kapıyarak küçük bir baygınlık geçirdi.

O gece, yatağında ben de bir yarım saatçik sağdan sola, soldan sağa döndüm ve kıvrandım.

Şöyle böyle on iki yaşında vardım. İçimde âr ve hayâ duyguları hayli inkişaf etmişti. Hocama yaptığımdan utanıyordum. Sonra kabahatimin kolay geçirilecek kabahatlerden olmadı-

ğını anlıyordum. Ertesi gün muhakkak istintaka çağırılacak ve kim bilir, ne olacaktım?

Uykum arasında Sör Süperiyör'ü birkaç kere karşımda gördüm. Çatkın bir çehreyle üzerime yürüyor, gözlerini açıyor, bağıırıyordu.

Ertesi gün birinci ders vakasız geçti. İkincinin sonlarına doğru kapı aralandı; içeri giren bir sör, hocaya bir şey söyledikten sonra beni eliyle dışarı çağırdı. Dehşet!

Ben, omuzlarımı kısıarak, dilimi çıkararak kös kös dışarı çıkarken çocuklar gülüyorlar, hoca, cetveliyle hafif hafif kürsüye vurarak onları sükût ve ciddiyete davet ediyordu.

Biraz sonra Sör Süperiyör'ün odasında idim. Fakat hayret! Müdirenin çehresi rüyada gördüğüm çehreye hiç benzemiyordu. O kadar ki, bir an akrepli sinek oyununu icadeden ve hocanın bayılmasına sebeb olan yaramazın ben değil, o olduğuna inanacak gibi oldum.

Yüzü mahzundu, dudakları titriyordu. Beni elimden tutup göğsüne çekecek gibi bir hareket yaptı. Sonra yine bıraktı:

— Feride, çocuğum... Sana bir haber vereceğim... Üzücü bir haber... Baban bir parça hasta imiş... Bir parça diyorum amma galiba ziyadece...

Sör Süperiyör, elindeki bir kâğıt parçasını buruyor, sözünün arkasını getirmeğe muvaffak olamıyordu.

Beni sınıftan getiren Sör'ün birdenbire mendilini yüzüne kapıyarak dışarı çıktığını gördüm.

Anlamıştım. Bir şey söylemek istiyordum. Fakat Sör Süperiyör gibi benim de dilim tutulmuştu. Başımı çevirerek açık pencereden karşıki ağaçlara baktım. Güneş vurmuş tepelerinde kırlangıçlar uçuyordu.

Birdenbire bana da onlar gibi bir canlılık geldi:

— Anladım ma Sör, dedim, üzölmeyiniz... Ne yapalım? Hepimiz öleceğiz...

Bu defa Sör Süperiyör, başımı göğsüne dayadı ve uzun müddet bırakmadı.

Kabul günü olmadığı halde biraz sonra teyzelerim beni görmeğe geldiler. İzin alarak eve götürmek istediler. Rızı olmadım; imtihanların çok yakın olduğunu söyledim. Maamafih imtihanların çok yakın olması beni o gün her zamankinden fazla azgınlık etmekten menetmedi. O kadar ki, akşam mütaleasında şid-

detli bir ateş bastı, tembellerin yaptıkları gibi kollarımı sıranın üstüne koyarak uyukladım ve o gece yemek yemedim.

Ertesi sabah uyandığım zaman her zamanki Çalıkuşu idim.

* * *

Yaz tatillerimi Besime teyzemin Kozyatağındaki köşkünde geçirirdim.

Buradaki çocuklardan bana hayır yoktu. Besime teyzemin kızı Necmiye, annesinin dizi dibinden ayrılmıyan sessiz ve biraz da hastalıklı bir çocuktur. Kâmran ağabeysinin hemen hemen bir eşi idi.

Bereket versin, etrafta muhacir çocukları vardı. Onları bahçeye toplıyarak başlarına geçer, akşama kadar âdeta kudururdum.

Bir aralık, zavallı arkadaşlarım istiskale uğramışlar, köşkün bahçivani vasıtasıyla kapı dışarı edilmişlerdi.

Fakat onlar, küçük gönüllü çocuklardı. Gördükleri hakarete aldırmyarak beni köşkten kaçırmağa gelirdi. Saatlerce kırlarda serserilik eder, bahçelerin çitlerin üzerinden aşarak yemiş çalardık.

Geceye doğru güneşten yüzümün derileri pul pul olmuş, yaralı ellerimle eteklerimin yırtıklarını kapatmağa çalışarak içeri girince teyzem, saçını, başını yolar, bir kucak parlak tüy yığını altında arasıra pembe ağzını açarak esniyen ve o haliyle alık ve tembel Van kedilerine benzien Necmiyeyi bana misal gösterirdi. Usluluğu, okumuşluğu, nazikliği, terbiyesi ve daha bilmem neleri ikide birde başıma kakılanlardan biri de Kâmrandı.

Necmiye, neyse ne... İşin nihayetinde o, annesinin dizi dibinde büyümüş, yumuşak, sıcak bir kül kedisiydi. Zaten kız kısmının da böyle olması lâzım geldiğini içimden tasdik etmez değildim.

Fakat o yirmi yaşına yaklaşan ve sivri uçlu incecik dudakları üstünde incecik bıyıkları çıkmağa başlıyan koskocaman Kâmrana ne oluyordu? Kız ayağı gibi küçücük ayaklarında beyaz podösüet iskarpinleri, ipek çorapları, yürürken ince bir dal gibi sallanıyor zannedilen narin vücudu, sadakor gömleğinin açık yakasından çıkan uzun beyaz boynu ile erkekten ziyade kıza benzien bu çocuğa son derece içerlerdim.

Erkek akrabalar ve konu komşu tarafından ikide birde ballandırılan meziyetleri fena halde kanıma dokunuyordu.

Kaç defa koşarken ayağım kaymış gibi yaparak üstüne düştüğümü, kitaplarını yırttığımı; sudan bahanelerle kavga çıkarmağa çalıştığımı hatırlıyorum. Fakat Allahın kulu bir gün bir parça canlan, kız, aksi bir şey söyle de kedi gibi boynuna atılarak seni tozun, toprağın içine yuvarlıyayım; saçlarını çekeyim; yılan gözlerine benziyen yeşil gözlerini parmaklarımla tehdidedeyim.

Ayağına taş atarak onu kıvrandırdığım eski günü hıncımdan, zevkımdan titriyerek hatırlardım. Fakat o, kendini ermiş, yetişmiş bir insan sayarak bana tepeden bakar, gözlerinde hain bir gülümseme ile: «Ne zamana kadar bu çocukluk Feride?» derdi.

— Peki amma sende de ne zamana kadar bu pısıriklık, bu görücüye çıkan eski zaman kızı naz ve edaları?!..

Bu sözleri ne de olsa söyleyemem tabii... Yaş, maşallah on üç, on dört... Bu yaşta bir kız, yaptığı bir kabalığı bu kadar nezaketle karşılıyan bir delikanlıya daha fazla sataşamaz. Dudaklarımdan gayriihtiyari münasebetsiz bir şeyler kaçmasından korkuyormuş gibi elimi ağzıma kaparım, ona ferah ferah küfretmek için bahçenin yalnız köşelerine kaçırım.

Yağmurlu bir gündü. Kâmrân, köşkün alt katında akrabadan birkaç hanımla, kadın tuvaletinden bahsediyorlardı. Kadınlar, yaptıracakları kış elbiselerinin rengi hakkında ondan fikir alıyorlardı.

Ben, bir köşede dilimi çıkarmış, gözlerimi şaşılataştırmış, bütün dikkatimle yırtık bir bulûz kolunu yamamakla meşguldüm. Kendimi tutamadım; kahkahalarla gülmeğe başladım.

Kuzenim:

— Ne gülüyorsun? diye sordu.

— Hiç.. dedim, aklıma bir şey geldi...

— Ne geldi?

— Söylemem...

— Haydi nazlanma... Zaten senin ağzında bakla ıslanmaz...

Sonunda nasıl olsa söyleyeceksin...

— Darılma o halde... Sen hanımlarla tuvalet konuşurken düşündüm ki, Allah seni yanlış yaratmış... Kız olacaktıydın... Amma şimdiki yaşta değil... Şöyle on üç, on dört sularında...

— Peki, sonra...

— Deminden beri bir karış yeri dikinceye kadar parmağı-

mı delik deşik etmiş olmama göre ben de yirmi, yirmi iki yaşlarında bir erkek...

— Ey, sonra...

— Sonrası ne olacak, Allahın emriyle, Peygamberin kavliyle seni kendime alırdım, olur biterdi.

Odada bir kahkahadır koptu. Başımı kaldırdım ve bütün gözlerin bana baktığını gördüm.

Misafirlerden biri bir münasebetsizlik etti:

— Peki amma bu, şimdi de mümkün Feride, dedi.

Alıklaştım. Gözlerimi iri iri açarak:

— Nasıl? dedim.

— Nasıl olacak?.. Kâmrana varırsın... O, senin tuvaletlerinle uğraşır, söküklerini diker... Sen de sokak işlerine bakarsın...

Öfkeyle yerimden kalktım. Fakat bu kızgınlığım daha ziyade kendimeydi. Lâkırdıya çanak tutmuştum. Ben, saçma söylemekte bu kadar ilerlemiş değildim amma, anlaşılan elimdeki hain sökük, bütün dikkatimi almıştı.

Maamafih, «hem suçlu, hem güçlü» kavlince yine taarruza geçtim:

— Mümkün amma Kâmran Bey için zararlı olur sanırım, dedim, çünkü Allah esirgesin evde kavga çıkarsa kuzenimin hali ne olur? Vaktiyle nazik ayaklarına yedikleri taşı unutmuşlardır sanırım...

Gülüşmeler arasında garip bir ciddiyetle odama çıkıyordum. Maamafih, kapıda tekrar döndüm:

— Ayıbettik, dedim, on dördüne gelmiş bir kız için pek ayıp oldu amma, kusura bakmazsınız artık.

Topuklarımla merdiven tahtalarına vurarak, kapılara çarparak odama çıktım. Kendimi top gibi karyolamın üstüne attım. Aşağıda kahkahalar devam ediyordu. Kim bilir, belki de benimle eğleniyorlardı. Alacakları olsun.

Şu Kâmranla evlenmek galiba iyi bir şey olacaktı. Çünkü yaşlarımız gittikçe büyüyor, onunla kavga çıkarmak fırsatı günden uzaklaşıyordu. Bir kerecik olsun saç saça, baş başa dövüşerek hıncımı çıkarmak için evlenmemizden başka çare kalmıyor gibiydi.

Yaz tatili sonlarında mektebimiz, bir zaman, için için kaynar, bu taşkınlık, ancak birinci üç ay imtihanına doğru yatıyordu.

Sebebi şu: on üç, on dört yaşına gelen katolik arkadaşlarım baharda Paskalya bayramında ilk Komünyonlarını yaparlardı, etekleri yere değen beyaz ipek elbiseler, gelin duvaklarına benzeyen kucak kucak tellerle örtülerek İsa peygambere nişanlanırlardı.

Kilisede mum ışıkları, orgla çalınan ilâhiler, her tarafı dolduran bahar çiçekleri kokularıyla karışarak bir kat daha ağırlaşan günlük ve ödağacı dumanları içinde yapılan bu nişan düğünü çok güzel bir şeydi. Fakat ne yazık ki, bu düğünü takiben beden tatil aylarında hain arkadaşlarım, hemen nişanlılarına vefasızlık ederler, balmumu renkli mavi gözlü İsayı, karşılığına ilk çıkan bir, hattâ birkaç erkekle aldatırlardı.

Mektep açıldığı zaman arkadaşlarım, bavullarının gizli bir köşesinde mektuplar, fotoğraflar, hâtıra çiçekleri ve daha ne bileyim, neler getirirlerdi.

Bahçede ikişer, üçer kol kola dolaştıkları zaman neler koştuklarını bilirdim. Kızların en mâsum ve dindarlarına hediye edilen renkli ve yaldızlı peygamberler ve melek resimlerinin altında saklanan fotoğrafların gençlere ait olduğunu anlamakta güçlük çekmezdim. Bahçenin bir köşesinde kızlardan birinin —etrafında uçusan hava böceklerinin bile duyamayacağı bir sesle— arkadaşının kulağına fısıldadığı hikâyeyi gözümünden kaçırmazdım.

Bu mevsimde kızlar ikişer, üçer kişilik gruplara ayrılır ve birbirlerine kenet gibi yapışırlardı.

Ben biçare, bahçede ve sınıfta tek başıma kalırdım. Arkadaşlarım bana karşı âdeta bir esrar kumkuması kesilirlerdi. Onlar, Sör'lerden ziyade benden çekinirlerdi. Niçin mi diyebilirsiniz? Çünkü gevezeydim, sakallı dayının dediği gibi, ağızımda bakla ıslanmazdı. Birinin meselâ bir bahçe parmaklığı arasından bir komşu genciyle mâsum bir çiçek alışverişini duyduğum mu, bahçede âdeta tellâl çağırırdım. Fazla olarak da böyle şeylere karşı son derece mutaassıptım.

Hiç unutmam, bir kış akşamı mütalâahanede derse çalışıyorduk. Mişel isminde çalışkan bir kız, kalın kafalı bir arkadaşına Roma tarihini müzakere ettirmek için Sör'den müsaade

almış, en arka sıraya çekilmişti. Mütalâahanenin sessizliği içinde birdenbire bir hıçkırık duyuldu. Sör, başını kaldırdı:

— Ne o Mişel, sen ağlıyor musun? Niçin? dedi.

Mişel, elini göz yaşlarından sırsıklam kesilmiş yüzüne kapadı.

Cevabı onun yerine ben verdim:

— Mişel, Kartacalıların mağlûbiyetine meraklandı, ona ağlıyor, dedim.

Sınıfta bir kahkahadır koptu.

Hâsılı, arkadaşlarımla beni aralarına almamakta hakları vardı. Fakat herkesten ayrı kalmak, koskoca bir kız olduğum halde zevzek bir çocuk muamelesi görmek pek de hoş bir şey değildi.

Yaş on beşe gidiyordu. Aşağı yukarı annelerimizin gelin oldukları, büyük annelerimizin «aman evde kalıyoruz» diye telaşla Eyüpteki Niyet Kuyusuna koştukları yaş...

Boyum fazla uzamamıştı. Fakat hırçınlığıma rağmen vücudum geliyor, yüzümde acayip renkler, ışıklar yanıp sönmeye başlıyordu.

Sakallı dayı, arasına ellerimden tutup beni pencere kenarlarına çekerek, yüzümü miyop gözlerine sokacakmış gibi yüzüne yaklaştırarak: «Kız, bu ne cilt, bu ne renk böyle... Perkal basması mübarek! Ne solacak, ne eskiyecek!» diyordu.

Hadi canım, kız dediğin böyle mi olur? Topaç gibi bir vücut, fırça ile boyanmış gibi bir yüz... Aynaya baktıkça Bonmarşé camekânında bebek seyrediyorum zanneder, dilimi çıkarıp gözlerimi şaşılatacak kendimle eğlenirdim.

*

Tatiller içinde en sevdiğim Paskalya yortusu idi. Bu iki haftayı geçirmek için Kozyatağına gittiğim zaman kirazlar yetmişmiş, büyük bahçenin caddeye bakan yüzünü baştan başa kaplayan kiraz ağaçları yemişlerle donanmış bulunurdu.

Kirazı çok severdim. Bu on beş gün içinde serçe kuşları gibi hemen yalnız kirazla geçinir, en yüksek dal tepelerinde kalmış son kirazları bitirmeden mektebe dönmezdim.

Bir akşam üstü yine bir ağaç tepesinde kiraz yiyor, çekirdeklerini fiskeyle uzaklara savurarak eğleniyordum.

Bunlardan biri yoldan geçen yaşlıca bir komşunun tâ burunun ucuna tesadüf etmesin mi?

Adamcağız neye uğradığını anlıyamamıştı. Şaşkın şaşkın

etrafına bakıyor, fakat başını ağaca kaldırmayı akıl edemiyordu.

Sesimi çıkarmasam, olduğum yerden kımıldamasam belki de münasebetsiz bir kuşun, tepesinden geçerken düşürdüğü bir çekirdek sanarak çekilip gidecekti. Fakat son derece korkmuş ve utanmış olmama rağmen, kendimi tutamadım, gülmeğe başladım.

Adamcağız, iri bir dalın üstüne ata biner gibi oturmuş, at gibi bir kızın arsız arsız güldüğünü görünce dayanamadı, hiddetten kaşını, gözünü oynatarak:

— Bravo hanım kızım, dedi, hiç yakıştıramadım, maşallah sizin gibi erişmiş, yetişmiş koskoca bir hanıma...

O dakikada yer yarılrsa yerin içine girecektim. Biçare Perkal basması kim bilir ne renklere girmişti? Ağaçtan düşmek tehlikesine rağmen, ellerimi mektep gömleğimin göğsü üzerine kavuşturdum, hafifçe boynumu büktüm:

— Beni affediniz, beyefendi, dedim, kaza vallahi... Daha doğrusu dikkatsizlik...

Bu mâsum yalvarma jesti mektepte Sör'ler ve dindar talebelerin Meryem ve İsa karşısında dua ederken aldıkları bir jestti. Tesiri her halde çok zaman tecrübe edilmişti. Asırlarca müddet bu ilâhî ana oğlu bile kandırmış olmasına göre, bu ihtiyarcığı da haydi haydi rikkate getirecekti.

Tahminimde aldanmamıştım. Komşu, bu riyakâr nedamete ve sesimdeki titreyişe aldandı, yumuşadı; nedense bana güzelce bir şey söylemek lüzumunu hissederek:

— Böyle dikkatsizliklerin yetişmiş bir küçük hanıma zararı dokunabileceğini düşünmüyor musunuz? dedi.

Maksadı gayet iyi anladığım halde, gözlerimi açarak:

— Niçin acaba efendim? dedim.

Elini güneşin yandan vuran ışıklarına siper ederek dikkatli dikkatli bana bakıyor, gülüyordu:

— Meselâ sizi oğluma almakta tereddüdedebilirim.

Ben de güldüm:

— O cihetten sigortalıyım beyefendi; zaten uslu bir kız olsam da alamazsınız.

— Nereden biliyorsunuz?

— Çünkü benim ağaca çıkmak, kiraz çekirdeği atmaktan çok daha büyük suçlarım vardır... Bir kere zengin değilim... İşittiğime göre zengin olmıyan kıza pek iltifat eden olmaz-

mış... Sonra güzelliğim de yok... Bana sorarsanız bu, fukaralıktan daha büyük bir kusur...

Bu sözler, ihtiyar beyi pek eğlendirmişti.

— Siz çirkin misiniz kızım? dedi.

Sömurttum:

— Ne demeysiniz, dedim, ben kendimi bilmez miyim? Kız dediğiniz böyle mi olur? Uzun boy, sarı saç, mavi, yahut yeşil gözler lâzım...

Bu ihtiyar bey, vaktiyle biraz yaramazmış galiba... Acayip bir bakış ve değişik bir sesle:

— Ah, zavallı çocuğum, dedi, sen güzelliğin ne olduğunu anlıyacak, kendinin ne olduğunu farkedecek yaşta mısın acaba? Her neyse... Sizin adınız ne, bakayım?

— Çalikuşu...

— Bu, nasıl isim böyle?..

— Pardon, beni mektepte böyle çağırırlar da... Asıl ismim Feride. Kendim gibi yuvarlak, zarafetsiz bir isim.

— Feride Hanım... Sizin adınız da kendiniz gibi güzel, emin olun... Keşki oğluma sizin gibisini bulsam...

Bilmem neden, bu kibar tavırlı, tatlı sesli adamla gevezelik etmek hoşuma gidiyordu:

— Şu halde kendilerine de kiraz atabileceğiz demek? dedim.

— Elbette... Elbette... Ona ne şüphe...

— Yalnız şimdilik müsaade edin de size birkaç kiraz vereyim. Beni affettiğinizi ispat için bunları mutlaka almanız lâzım... İki dakika...

Bir sincap hafifliğiyle dallara tırmanmağa başladım. İhtiyar komşu, ellerini gözüne kapatarak:

— Aman, dallar çatırdıyor... Sebebolacağım... Düşeceksiniz Feride Hanım, diye bağıırıyordu.

Ben, bu telâşa aldırıyor, söyleniyordum:

— Merak etmeyin... Düşmeğe o kadar alışığım ki... Mese-lâ yakın olsak şakağımda bir yara izi görürdünüz. Bir iz ki, bütün öteki güzellikleri tamamlar...

— Aman kızım... Düşeceksiniz...

— Bitti efendim, bitti... Yalnız, onları size nasıl vereceğim? Buldum efendim, ona da çare buldum...

Önlüğümün cebinden mendilimi çıkardım, kirazları içine doldurarak bir çıkın gibi bağladım:

— Mendili hiç merak etmeyin... Henüz burnumu silmedim... Gayet temizdir... Şimdi onu yere düşürmeden tutmanızı rica ederim... Bir... İki... Üç...

İhtiyar komşu, beklenmez bir çeviklikle kiraz mendilini yakalamıştı:

— Çok teşekkür ederim kızım, dedi Yalnız, ben, şimdi mendilinizi nasıl iade edeceğim?

— Zıyanı yok... Size hediye olsun!

— Nasıl olur?

— Niçin olmasın? Hem başka bir şey de var... Ben, birkaç güne kadar pansiyona döneceğim... Bizim mektepte bir âdet vardır... Kızlar tatil günlerinde genç erkeklerle kur yaparlar, sonra mektep açıldığı zaman bunları birbirlerine anlatırlar... Ben, daha böyle bir şey beceremediğim için yanlarında küçük düşünüyorum. Yüzüme karşı bir şey söylemeğe cesaret edemiyorlar anıma, muhakkak benim ahmaklığımınla eğleniyorlar... Bu sefer ben, bir şey kurdum... Mektebe gittiğim zaman mühim bir sırrım varmış gibi başımı önüme eğip düşüneceğim, mahzun mahzun gülümsiyeyeceğim. Onlar: «Çalıkuşu, sende bir şey var!» diyecekler... Gevşek gevşek «Hayır... Nem olacak?» diyeceğim... İnanmıyacaklar; beni sıkıştıracaklar... O vakit: «Peki, öyleyse... Amma kimseye söylemeyeceksiniz, yemin edeceksiniz!» diyeceğim ve bir yalan uyduracağım.

— Ne yalanı?

— Sizinle tanışmam bu yalanı kolaylaştırıyor... «Duvarın üzerinden sarışın, uzun boylu bir erkekle kur yaptık biribirimize!» diyeceğim... Tabii, beyaz saçlı diyemem... Hem siz küçükken sarışınmışsınız galiba... Arkadaşlarımla huyunu bilirim. «Ne konuştunuz?» diye soracaklar... «Beni güzel bulduğumu söyledi» diye yemin edeceğim... Ben de ona mendil içinde kiraz verdim demek tabii münasebet almaz... Gül verdim diyeceğim... Fakat bu da olmadı... Gültü mendil içinde vermek âdet değildir... Hediye mendil verdim, derim, olur biter...

Biraz evvel biribirimizle kavgaya etmemize bıçak sırtı kaldığı halde şimdi ihtiyar komşu ile görüşüyor, ayrılırken biribirimize el sallıyorduk...

* * *

O senenin yazında bu ağaca çıkma illeti yüzünden başıma bir şey daha geldi.

Bir ağustos mehtabı gecesiydi. Köşke bir alay misafir gelmişti. Bunlar arasında Neriman diye yirmi beşlik bir dul vardı ki, arasına köşkü şereflelendirmesi bir vaka olurdu.

Dünyada kendilerinden başka kimseyi beğenmiyen teyzele-
rimden alık hizmetçi kızlara kadar herkes bu kadına hayrandı.

Nerimanın çok sevdiğini söyledikleri kocası bir sene evvel ölmüştü. Bunun için daima siyah giyerdi. Fakat bende öyle bir his vardı ki, siyah bu kadının sarışın çehresine çok iyi gitmese, matem devam etmiyecek, elbiseler takımıyle çöplüğe atılacaktı.

Neriman; kedi, köpek okşar gibi hareketlerle beni de avlamağa çalışmıştı. Fakat nedense ben, ona ısınamamıştım. Aramız hayli şeker renkti. Bana yaptığı avansları daima soğuk karşıliyordum.

O soğukluğun hâlâ devam etmesine rağmen, şimdi itiraf etmeğe mecburum ki, bu Neriman, haincesine güzeldi. Benim onda çekemediğim şey, fazla koketliği idi. Yalnız, kadınlar arasında bulunduğu zaman şöyle böyle çekiliyordu. Fakat araya ezkaza bir erkek karışacak oldu mu, yüzü değişiyor, sesi, kahkahaları, bakışları bambaşka oluyordu. Hâsılı, benim mektepteki saman altından su yürüten arkadaşların daha fenlenmişti...

Kocasının lâkırdısı açıldıkça bu kadının: «Benim için artık hayat bitti!» diye bir yalancı teessür rolü oynayışı vardı ki, beni mahvederdi. O, böyle yaparken ben, fena halde içerler: «Karşına dişe dokunacak biri çıksın, görürüz!» diye söylenirdim.

Bizim köşkte Nerimana akran sayılacak kimse yoktu. Lâpacı Necmiyeyi insandan saymak tabii doğru olamazdı. Teyzele-
rim saçları, başları ağarmış koskoca kadınlardı. Arasıra öteki-
nin, berikinin ayağına ip takmaktan başka konuşacak lâkırdı-
ları olamazdı. O halde, o halde?..

Ben, bu Nerimanın köşke dadanmasındaki sebebi sezer gibi olmuşum. Galiba bizim budalaca kuzeni gözüne kestirmişti. Evlenmek için mi? Zannetmem. Otuzuna yaklaşmış bir dul kadının yirmi yaşındaki bir çocukla evlenmek istemesi, kepezeliğin dik âlâsı... O, böyle bir kepezelikten çekinmese bile benim cadaloz teyzelerimde yavrularını öyle acemi çaylâğa kaptıracak göz var mı?

O halde, o halde?

O haldesi var mı? Mesut dul, lüksüne, fantezisine uşaklık edecek yeni bir kısmet avlayıncaya kadar benim kuzenle dalga geçecek, gönül eğlendirecek...

Kâmrana budalaca dedim amma, kızgınlığımdan... Yoksa o, ne yere bakan, yürek yakan cinsinden sinsi bir sarı çıyan dır. Nerimanla konuşurken gûya bir şey belli etmemek istiyor amma, benim gözümünden kaçır mı?

Çocuklarla boğuşurken, kendi kendime ip atlarken, yahut yere yatarken, iskambil falı açarken gözlerim onlarda...

Kuzenim, neredeyse kadının ağzına girecek... Arasına hiçbir şeyin farkında değil gibi görünerek yanlarından geçerim... Hemen seslerini kısarlar... Yahut lâkırdıyı değiştirirler. «Ne isterlerse yapsınlar, sana ne?» diyeceksiniz. «Bana ne olur mu?» Kâmrân, düşmanım da olsa kuzenim... İster miyim, nenin nesi olduğu belli olmıyan bir kadın onun ahlâkını bozsun...

Ne anlatıyordum... Evet, bir ağustos mehtabı gecesı idi. Onlar, köşkün önündeki verandada, lüzumsuz bir lüks lâmbası ışığında, kalabalık bir grup halinde konuşup gülüşüyorlardı.

Nerimanın müzik notaları gibi hesaplı ve ahenkli kahkahaları sinirime dokunduğu için kendi kendime uzaklaşmış, bahçenin bir köşesinde ağaçların karanlığına dalmıştım.

Tâ öbür uçta dallarından bir kısmını komşunun bahçesine sarkıtmış ihtiyar bir çınar vardır. Biçarenin işe yarıyacak bir yemişi olmamasına rağmen, babayani halini severim; bir sofa gibi üzerlerinde hiç korkusuz gezilen iri ve yayvan dallarına çıkıp dolaşırım, yahut otururum.

O gece de öyle yaptım, hayli yüksekçe bir dalına çıkarak oturdum.

Biraz sonra kulağıma bir hafif ayak sesi, arkasından kısık bir kahkaha geldi.

Hemen gözlerimi açtım, kulaklarımı diktim... Ne görsem beğenirsiniz? Kuzenim, mesut dulla beraber bana doğru geliyor...

Oltasına balık yaklaştığını gören bir balıkçı gibi baştan ayağa dikkat kesilmiştim. Oturduğum yerde bir gürültü yapacağım diye ödüm kopuyordu. Boş korku!

Onlar, o kadar kendilerinden geçmişlerdi ki, oturduğum yerde davul çalsam galiba farkında olmayacaklardı. Neriman, önden yürüyordu. Kuzenim bir Arap köle gibi dört, beş adım gerideydi. Duvarın arasından geçip yollarına devam etmeğe kudretleri olmadığı için bulunduğum ağacın altında durdular.

Gelin yavrularım, gelin kuzularım... Sizi bana Allah gönderdi. Biraz sonra görüşürüz... Bu güzel mehtap gecesinden

sizde unutulmaz bir hâtıra bırakmağa elden geldiği kadar gayret ederiz.

Tam bu esnada bir ağustosböceği cırlamağa başlamaz mı? Çıldıracağım. Kuzenimin mesut dula çektiği nutku işitemiyorum... Elimden gelse: «Miskin, korkacak ne var? Buralarda kim olur?... Sesini çıkarsana!» diye bağıracağım.

Bu nutuk arasında kulağıma yalnız: «Neriman, cicim, meleşim» diye birkaç kelime geldi. Zangır zangır titremeğe başladım. Düşmesem bile gürültü edeceğim, yaprakları hısırdacağım diye korkuyorum. Arada Neriman Hanımın da bir iki kelimesini yakalıyorum... «Rica ederim, Kâmran Bey, rica ederim» diyor.

Nihayet, sesler kesildi. Neriman, yavaş yavaş duvara yürüyor, komşunun bahçesinde karanlıkta başka bir şey varmış da görmek istiyormuş gibi ayaklarının ucuna basarak kalkınıyor.

Bu vaziyette, tabîî, arkası, ne yapacağını bilemiyor gibi görünen Kâmrana dönük...

Kuzenimin birdenbire ona yürüdüğünü, ellerini kaldırdığını görüyorum... Yüreğim oynuyor: «Nihayet akli başına geldi, bu fena kadına güzel bir tokat atacak!» diyorum. Kâmran, bunu yapsa ben de ağılıyarak kendimi ağaçtan atacağım, onunla ölünceye kadar barışacağım. Fakat o canavar, bunu yapmadı. Sıska kollarından, bembeyaz kız ellerinden umulmaz bir kuvvetle onu evvelâ omuzlarından, sonra bileklerinden yakaladı. Kucak kucağa, soluk soluğa boğuşuyorlar! Çınar yaprakları arasından kaçan ay ışıklarında saçlarının birbirine karıştığını görüyorum.

Ne rezalet yarabbi, ne rezalet! Bütün vücudum zangır zangır titriyordu. Biraz önce onlara güzel bir oyun oynamağa karar verdiğim halde şimdi beni sezmelerinden ödüm kopuyordu. Sahici bir kuşa değişip bu dalların üstünden gökyüzüne kanatlanmayı, yukarıdaki ay illerinde kaybolup giderek bu dünyadaki insanların yüzlerini artık görmemeyi ne kadar istiyordum.

Dudaklarımı parmaklarımla sık mama rağmen, ağızımdan bir ses çıktı. Bu, galiba bir feryattı. Fakat aşağıdakiler tarafından duyulunca hemen bir kâhkahaya döndü. Namussuzların o dakikada şaşkınlıklarını görmeliydiniz!

Biraz önce bir ay ışığı gibi ayaklarını yere dokundurmadan yürüyor hissini veren mesut dul, şimdi ağaçlara çarparak, topukları burkularak alabildiğine kaçıyordu.

Kuzenim de öyle yapmak istemişti. Fakat o hızla biraz git-

tikten sonra ne düşündüyse düşündü, süklüm püklüm geri döndü.

Ben, yapılacak başka şey bulamadığım için hâlâ gülmekte devam ediyordum. O, meşhur «karga ile tilki» masalındaki tilki gibi ağacın altında sinsi sinsi dolaşmağa başladı.

Nihayet utanıp sıkılmayı bırakarak bana:

— Feride, çocuğum; azıcık aşağı iner misin? dedi.

Ben, gülmeyi kestim; ciddî bir sesle:

— Ne münasebet? dedim.

— Hiç... Seninle konuşacağım var da...

— Benim sizinle konuşacak bir şeyim yok... Rahatımı bozmayınız...

— Feride, şakayı bırak!..

— Şaka mı? Yine ne münasebet?..

— Amma sen çok oluyorsun... Sen aşağı gelmek istemezsen ben yukarı çıkmayı bilirim.

Ölür müsün, öldürür müsün? Yürürken yolunda bir incecik su birikintisi gördüğü zaman telâş eden, atlamağa karar vermeden evvel üç, dört kere iskarpinlerine ve suya bakan, bir sandalyeye oturacağı zaman pantolonunu parmaklarının uciyle diz kapaklarından tutup yukarı çeken nazlı ve nazenin kuzenimin ağaca çıkmak istemesine gel de gülme.

Fakat o, gu gece sahiden canavar kesilmiş... Yakın dallardan birini tutarak ağacın gövdesine atlıyor, daha yukarılara çıkmağa hazırlanıyor...

Bu gece bu ağacın üstünde onunla yüz yüze gelmek fikri nedense beni çıldırttı. Böyle bir şey olursa felâketti. Onun yeşil yılan gözlerinin yakından baktığını görürsem ağaç dalları arasında çırpışa çırpışa boğuşan iki yırtıcı kuşa döneceğiz. Gözlerini oyduktan sonra muhakkak aşağı atacağım. Ya onu, ya kendimi. Fakat nedense bu çılgınlığı göstermeyi doğru bulmuyordum.

Yerimde doğrularak sert bir emir verdim:

— Durunuz bakalım orada...

O, aldırmadı, hattâ cevap vermedi. Çıktığı dalın üstünde doğrularak daha yukarılara bakmağa başladı.

— Durunuz, dedim, netice fena olacak... Bilirsiniz ki, ben Çalıkuşuyum. Ağaçlar benim mülkümdür. Oralara benden başkasının ayak basmasına tahammül edemem.

— Bu ne garip konuşma Feride?..

Hakikaten bu ne garip konuşma idi!

Çaresiz, alaycı bir tavır aldım. Gelirse daha yukarılara çıkmağa hazırlanarak:

— Biliyorsunuz ki, size hürmetim vardır, dedim, sizi ağaçtan aşağı yuvarlamağa mecbur olursam pek üzülürüm. Biraz evvel şiir okuyan sesiniz birdenbire değişerek «aman, aman, aman» diye bağırmağa başlarsa feci olur.

Onun sesini taklidederek kahkahalarla gülüyordum.

— Şimdi görürsünüz.

Korku, onu cesur ve çevik yapmıştı. Tehdidime aldırmandan altındaki dallara tırmanmağa devain ediyordu.

Ağaçta âdeta bir kovalamaca oyununa başladık. O yaklaşık ben yukarlara çıkıyordum. Fakat dallar gittikçe inceliyordu. Bir aralık duvarın üstüne atlayıp kaçmayı düşündüm. Ancak bunu yaparsam kaçamamam, bir yerimi kırarak kuzenimin yerine benim haykırıp bağırman ihtimali vardı.

Maamafih ne pahasına olursa olsun bu gece, birbirimize yaklaşmamalıydık. Politikayı değiştirerek sordum:

— Benimle konuşmayı niçin bu kadar istediğinizi anlıyabilir miyim acaba?

Benim bu sözlerim karşısında o da değişti, ciddî bir tavır alarak durdu:

— Seninle şakalaşıyoruz amma, mesele çok mühim, Feride... Korkuyorum senden...

— Öyle mi? Neyimden korkuyorsunuz acaba?

— Bir gevezelik etmenden...

— O, her gün yaptığım şey değil mi?

— Bu gecenin her zamankilere benzememesinden...

— Bu gecede ne fevkalâdelik var ki?..

Kâmran, çok yorulmuş, üzölmüşü. Artık pantolonunu fâlan düşünmiyerek dallardan birine oturdu; hâlâ şakaya devam ediyor görünmekle beraber, ağılıacak haldeydi.

Ben, ona acıdığım için değil, fakat ne olursa olsun artık onunla konuşmağa tahammülüm kalmadığı için, bir an önce kendimi kurtarmak için:

— Merak etme, dedim, korkacak bir şey olmadığına emin olabilirsin... Hem misafirlerinin yanına dön... Ayıp olur.

— Söz mü, Feride... Yemin mi?..

— Söz, yemin... Ne istersen...

— İnanayım mı?

— Zannederim ki, inanmak lâzım... Artık eskisi kadar çocuk değilim...

— Feride...

— Hem ne biliyorum ki, ne söylememden korkuyorsun? Ben, kendi kendime oturuyorum ağacımda...

— Bilmem, fakat inanmak gelmiyor içimden...

— Sana büyüdüğümü, hemen hemen bir genç kız olduğumu söyleyişimde elbet bir maksat var... Hadi sevgili kuzenim... Fazla üzülmeysin... Bazı şeyler vardır ki, çocuk görür... Fakat artık büyümeğe başlamış bir genç kız hiç farkedemez... Hadi gönlünüz rahat etsin...

Kâmranın korkusu yavaş yavaş hayrete dönüyor gibiydi. Beni mutlaka görmek ister gibi ısrarla başını kaldırarak:

— Ne kadar başka türlü konuşuyorsun Feride, dedi.

Söz uzarsa içinden çıkamıyacedik. Yalancı bir hiddetle bağırdım:

— Yetişir artık... Uzatırsan sözümü geri alacağım... Kendin düşün...

Bu tehdit, onu korkuttu. Kös kös ağaçtan indi, artık Nerimanın gittiği tarafa gitmekten utanıyormuş gibi, bahçenin aşağı taraflarına yürümeğe başladı.

* * *

Mesut dul, o gecedен sonra köşkte görünmez oldu. Kâmrana gelince, onun da uzun zaman benden korktuğunu hissettim.

İstanbul'a her inişinde bana hediyeler getiriyordu. Resimli bir Japon şemsiyesi, ipek mendiller, ipek çoraplar, yürek biçiminde bir tuvalet aynası, sık bir el çantası...

Bir hoyrat çocuktan ziyade yetişmiş bir genç kıza yakışacak bu şeylerin bana verilmesindeki mânâ neydi? Çalıkuşu'nun gözünü boyamak, gagasını kapatarak gevezelik etmesine mânî olmaktan başka ne olabilir?

Başkası tarafından hatırlanmaktaki zevkı anlıyacak yaşa gelmiştim. Sonra, güzel şeyler hoşuma gidiyordu.

Fakat nedense bu hediyelere ehemmiyet verdiğimi ne Kâmrana, ne başkasına göstermek istemiyordum.

Üzeri sazdan köşkler, çekik gözlü Japon kızlariyle süslenmiş şemsiyemi yere, tozların içine düşürdüğüm zaman almıyor, teyzelerimden:

— Feride, sana verilen hediyelerin kıymetini böyle mi bilirsin?

Diye azar işitiyordum.

Parmaklarımı parlak ve yumuşak derisine sürerken âdeta hürmet duyduğum çantama bir gün elimdeki sulu yemişleri dolduracak gibi bir jest yaparak onları çığlık çığlığa bağırıyordum.

Biraz gözümü açabilsem, Kâmranın bu korkusundan ben daha ne istifadeler eder, ufak tefek santajlarla onu daha neler, neler atmağa mecbur edebilirdim.

Fakat ben, bir yandan o kadar sevdiğim bu eşyaları bile yırtmak, kırmak, sonra ayaklarımın altına alarak ağıla ağıla ezmek istiyordum.

Kuzenime olan küskünlüğüm, nefretim bir türlü geçmek bilmiyordu.

Başka yazlar mektebin açılacağı günlerin yaklaştığını gördükçe başım ağrır, gözlerim kararır. Halbuki o sené evden, bu insanlardan uzaklaşacağım günü iple çektim.

* * *

Mektebin ilk haftalarında bir pazar günü idi. Sör'ler bizi Kâğıthane taraflarına gezmeğe götürmüşlerdi.

Sör'ler sokakta gezmeyi pek sevmezler amma, nedense o akşam, karanlığa kalmıştık.

Ben, taburun en arkasından yürüyordum. Bilmem nasıl oldu? Bir aralık farkına varmadan arkadaşlarımla aramdaki mesafeyi dehşetli surette açılmış buldum. Beni her zamanki âdetim üzere en önde gidiyor zannetmiş olacaklar ki hiçbir taraftan bir ses çıkmıyordu. Derken yanımda bir gölge belirdi. Baktım, Mişel...

— Sen misin Çalıküşu, dedi, niçin böyle kendi kendine, yavaş yavaş yürüyorsun?

Sağ ayağımın bileğine sarılı mendili gösterdim:

— Biraz evvel oynarken düştüğümün, ayağımı yaraladığının farkında değilsin galiba.. dedim.

Mişel, fena kız değildi. Halime acıdı:

— İster misin sana yardım edeyim, dedi.

— Her halde beni arkana almayı teklif edecek değilsin...

— Tabii hayır... Buna imkân yok... Fakat koluna girebilirim, değil mi? Öyle değil... Kolunu omuzuma at... Daha kuv-

vetli... Ben de seni belinden tutayım... Yükün biraz hafifler... Nasıl, yürürken daha az acı hissetmiyor musun?

Dediğini yapmıştım. Hakikaten iyi oluyordu.

— Mersi Mişel, dedim, sen çok şık bir kızsın...

Biraz yürüdükten sonra Mişel:

— Biliyor musun Feride, dedi, bu pozda yürüdüğümüzü gören arkadaşlar ne zannedecekler?

— Ne zannedecekler?

— Feride de âşık olmuş... Mişel'e derdini anlatıyor, diyecekler...

Birdenbire durdum:

— Doğru mu söylüyorsun? dedim.

— Elbette...

— O halde hemen kolumdan çık.

Bu emri verirken bir asker kumandanı gibi serttim.

Mişel, beni tutmakta devam ederek:

— Koca budala, dedi, nasıl buna ihtimal veriyorsun?

— Budala mı, niçin?

— Herkes senin ne olduğunu bilmez mi?

— Ne demek istiyorsun?

— Hiç... Sanki senin böyle bir maceran olamayacağını...

Kimse ile kur yapmana ihtimal olmadığını...

— Niçin... Beni çirkin mi buluyorsun?

— Hayır... Çirkin değil... Belki hattâ güzel... Fakat ıslah kabul etmez surette, sâf, aptal...

— Benim için böyle mi düşünüyorsun?

— Ben değil, herkes öyle düşünüyor... Sevgi işinde Çalıkuşu bir hakiki **gourde**'dur, diyorlar.

Türkçesini pek iyi bilmiyorum amma, **gourde** Fransızcada asmakabağı, sukabağı, balkabağı gibi bir mânaya gelir. Hangisi olursa olsun fena şey... Zaten kısa boyum, kalınca vücudumla bu kabaklardan birine de pek benzemez değilim... Şu halde Çalıkuşundan sonra bana bir de **gourde** diye isim takılırsa, dehşet! Ne yapıp yapıp bu haysiyet kırıcı tehlikenin önüne geçmek lâzımdı.

Yine ondan öğrendiğim bir jestle başımı Mişelin omuzuna koydum, mânalı bir yan bakışla hazin hazin gülümsedim:

— Siz öyle zannededurun.

— Ne söylüyorsun, Feride?

Mişel, durmuş, hayretle bana bakıyordu. Ben, boynumu çarpıtarak tasdik ettim:

— Maalesef öyle, dedim ve yalanımı bir kat daha yutulur bir renge sokmak için bir de iç çektim..:

Mişel, bu defa hayretinden bir istavroz çıkardı:

— Güzel... Çok güzel, Feride... Yazık ki bir türlü inanamıyorum...

Zavallı Mişel, öyle sevme çılgını bir kızdı ki, bunu başkasında sezmek bile ona zevk veriyordu. Fakat, dediği gibi, ne çare ki inanmağa ve açıktan açığa sevinmeğe cesaret edemiyordu.

Bir münasebetsizliktir yapmıştık. Artık arkasını getirmek namus borcu oluyordu:

— Evet Mişel, dedim, ben de seviyorum.

— Yalnız sevmek mi Çalikuşu?

— Şüphesiz, karşılığı da var **grande gourde**.

Biraz evvel onun bana söylediği **gourde** kelimesini ben bir de başına kocaman sıfatını takarak ona iade ettiğim halde: «Sensin; o, senin adıdır!» demek bile aklına gelmiyordu.

Demek ki yalana başlar başlamaz ona kendimi tanıتماğa muvaffak olmuşum, ne saadet!

Mişel, şimdi beni daha büyük bir muhabbetle kollarında tutuyordu:

— Anlat, Feride... Anlat, nasıl oldu? Demek sen de ha! Nasıl, sevmek güzel şey, değil mi?

— Elbet güzel...

— Kim bu?.. Çok mu güzel sevdiğin genç?

— Çok güzel!

— Nerede gördün? Nasıl tanıdın?

—

— Haydi artık ısrarı bırak.

İsrarı bırakmağa can atıyorum. Fakat ne uydurup söyleyeceğimi bilemiyorum. Sevecek bir hakiki insan bulanlara şaşmak lâzım... Çünkü onun bir hayalisini bile bulmak o kadar güç, o kadar güç ki...

— Haydi Feride... Bekletme... Yoksa benimle şaka ettin, diyeceğim.

Birdenbire telâşlandım. Şaka mı? Allah esirgesin... Ben asma yahut sukabağı da... Öyle bir aşk hikâyesi uydurayım ki sen de şaş...

Mişel'e, sevdiğim diye prezante etmek için aklıma kim gel-se beğenirsiniz? Kâmrân!..

— Kuzenimle birbirimize kur yapıyoruz...

— Geçen sene mektebin parluvarında gördüğüm sarışın kuzen mi?

— Tâ kendisi...

— Ah, ne güzel!

Dedim ya, bu Mişel, sevmek için yaratılmış bir kızdır...

Kâmrân, şimdiye kadar mektebe ya iki defa uğramıştır, ya üç... Mişel'in, ciğer kokusu alan kedi gibi, genç bir erkek kokusu alarak parluvara koşmuş, belki bizi gözetlemiş olması garip değil mi?

Yıldızlar çıkmıştı. Sonbahar olmasına rağmen hava, insana ekin kokuları duyduğunu zannettirecek kadar yazdı.

Vücudum, bütün ağırlığıyla Mişel'in omuzlarına asılı, saç-larımız, yanaklarımız birbirine dokunarak ona uydurma bir masal anlatmağa başladım:

— Bundan daha parlak bir geceydi, diyordum, kapının önündeki kalabalıktan uzaklaşmıştık... Ben önde, kuzenim iki üç adım arkamda... O, bana güzel bir şeyler söylüyordu, ne olduğunu tekrar edemeyeceğim... Çünkü işitemiyordum... Ağus-tosböcekleri öyle gürültü yapıyorlardı ki... Yürüdük, yürü-dük... Ay ışığından havuza dönmüş meydanlardan, ağaçların karanlıklarına giriyoruz... Sonra, tekrar meydanların aydınlı-ğına çıkıyoruz... Arkasından yine karanlıklar...

— Sizin bahçe ne kadar uzun, Feride?

Bir falso yapmış olmaktan korkuyorum:

— O kadar uzun değil amma, yavaş gidiyoruz da, diyor ve devam ediyorum:

— Zaten yolumuzun sonuna geldik... Bahçenin bittiği yerde komşu duvarına binmiş bir büyük çınar var... Onun al-tına kadar gittikten sonra durduk... Ben, ayaklarımın ucuna basarak duvarın üstünden komşu bahçeye bakar gibi yapıyor-dum... O, ellerini uğuşturuyor... Bir hareket yapacak... Fakat cesaret edemiyor...

— Mademki yüzün dönük... Bunları nasıl görüyorsun?

— Kuzenimin gölgesi duvara vuruyor... Ondan...

Rolümü mutlaka çok iyi oynuyor olmalıydım ki, bunları

anlatırken titriyordum, sesim tıkanıyor, gözlerim yaşıyor...
 — Sonra, Feride, sonra?
 — Sonra... Kuzenim birdenbire bileklerimden tutuyor...
 — Ah, ne güzel, sonra?...
 — Sonrası... Ne bileyim...
 — Aman, en güzel yerinde bırakıyorsun...
 — Sonra ağaçta bir kuş ötüyor... Kaba, çirkin bir kuş...
 Korkuyoruz, kaçıyoruz...

Artık göz yaşlarımı tutamıyor, başımı Mişel'in göğsüne koyarak hıçkırığa hıçkırığa ağlıyorum... Bu ağlama, ne kadar sürececek bilmiyorum... Bereket versin Mişel'le beraber kaybolduğumuzun farkına varanlar oldu... Bağıra bağıra bizi aradılar. Arkadaşım da onlara seslendi:

— Geliyoruz, dedi, hızlı yürüyemiyoruz... Çalıkuşu'nun ayağı acıyor...
 — Hakkın var, Mişel... Ben de zaten onun için ağlıyorum... Şimdi artık daha hızlı gidebiliriz.

* * *

Ben, o gece herkes yattıktan sonra yatağımda ağladım. Fakat zannederim ki bu seferki yaşlar rol için değil, kendi kendime kızgınlığımdandı. Mademki arkadaşlarıma bir **gourde** olmadığımı ispat için bir yalan uydurmağa karar vermiştim, dünyada başka insan kalmamış gibi niçin kuzenimi, dünyanın muhakkak en iğrendiğim insanı olan Kâmranı ileri sürmüştüm. Kendi kendime yemin ettim ki, yarın uyanır uyanmaz Mişel'i ellerinden tutarak bir köşeye sürükliyeceğim, akşamki söylediklerimin yalan olduğunu ona anlatacağım.

Fakat ne çare ki, ertesi sabah uyardığım zaman hidde-tim de, utancım da tamamiyle geçmiş bulunuyordu.

Bana her zamankinden bambaşka gözlerle bakan ve bir hasta çocuk muamelesi eden Mişel'e hakikati söylemeğe cesaret edemedim.

Masal yavaş yavaş arkadaşlarımla arasında yayıldı. Mişel, onlara sıkı bir tembih geçmiş olacaktı ki, kimse, bana bir şey söyleyemiyordu. Fakat bakışlarından, gülüşlerinden ne demek istediklerini anlıyordum. Bu, bana garip bir gurur veriyordu. Bir zaman gevezeliği, yaramazlığı bırakmağa mecbur oldum. Artık herkesin gözünde kuzenini seven bir genç kızdım. Bu va-

ziyette bir insanın bebek gibi atlaması, sıçraması, yaramazlık etmesi şık bir şey olamazdı.

Maamafih, huy canın altındadır, derler. Akşam üstleri son teneffüste Mişel'in koluna asılarak ona yavaş yavaş yeni masallar uydurmakta devam ederken arasıra da yine şeytana uyuyordum.

* * *

Yine bir kır gezintisi dönüşüydü.

O gün nedense bizimle gelmemiş olan Mişel, beni kapıdan karşıladı, elimden tutarak koşa koşa bahçenin bir köşesine götürdü:

— Sana havadisim var, dedi, hem sevineceksin, hem üzüleceksin...

— !!! ?

— Bugün senin sarışın kuzen mektebe geldi...

—

— Şüphesiz senin için... Keşki sen de benimle kalsaydın.

İnanamıyorum. Bir büyük sebep yokken Kâmran, beni arama gelmiş olsun! Mişel her halde yanlış görmüş olacaktı.

Maamafih, bu şüpheyi kendisine söylemedim. Yalancıkıtan inanmış gibi görünerek:

— Bir genç erkeğin kur yaptığı kızı görmeğe gelmesinden daha tabîî ne olur? dedim.

— Bulunmadığına üzüldün, değil mi?

— Zannederim.

Mişel yanağımlı okşadı:

— Bununla beraber o yine gelir, dedi, mademki seviyor...

— Ona ne şüphe...

O akşam, yemekten sonra Sör Matild beni çağırdı, bir sırma tel ile birbirine bağlanmış iki resimli şeker kutusu uzatarak:

— Bunları sana kuzenin getirdi, dedi.

Sör Matild, hiç hoşlanmadığım bir tiptir. Fakat kutuları bana uzatırken boynuna sarılıp yanaklarını öpmemek için kendimi zor tuttum.

Demek Mişel yanlış görmemişti. Mektebe gelen kuzenimdi. Arkadaşlarım arasında masalımın doğru olduğundan şüphe eden varsa bu iki kutuyu görünce onlar da fikirlerini değiştirmeye mecbur olacaktı. Ne güzel!

Kutularımın biri renk renk fondanlar, biri yaldızlı varaklara sarılmış şokolalarla doluydu. Üç, beş ay evvel olsa onları en yakın arkadaşlarımdan bile ne ihtimamla gizlerdim. Fakat o gece mütalâa saatinde kutularım elden ele sınıfı dolaşüyor, bütün çocuklar, insaflarının derecesine göre, içinden birer, ikişer, üçer tane alıyorlardı.

Bazıları uzaktan bana mânalı işaretler yapıyorlardı. Ben, utanmış gibi yaparak başımı öte tarafa çeviriyor, gülüyordum. Ne güzel!

Mişel, maalesef yaldızlı dipleri görünmeğe başlamış olan kutularımı tekrar bana teslim ettiği zaman:

— Bu kutular âdeta nişan şekeri kutusu, Feride, diye fıslıdadı.

Masalım bana biraz pahaliya mal olmuştu amma, ne yaparsınız?..

Üç gün sonraydı. İmtihan için boyalı bir coğrafya haritası hazırlıyordum. Boya işleri bana hiç gelmezdi. Biraz savruk olduğum için ikide birde renkleri birbirine karıştırır, ellerimi ve dudaklarımı boyardım.

O gün de ben, yine bu halde uğraşırken kapıcının kızı sınıfa girdi; beni görmek için gelen küzenimin parluvarda beklediğini haber verdi. Ne yapacağımı bilemiyor gibi etrafıma ve kürsüde oturan muallim Sör'e şaşkın şaşkın baktığımı hatırlıyorum.

O:

— Haydi Feride, dedi, haritalarını olduğu gibi bırak... Misafirini gör...

Haritaları olduğu gibi bırakayım, âlâ... Fakat misafiri hangi suratla görmeğe gideyim?..

Yanımdaki arkadaşım, önlüğünün cebinden minimini bir ayna çıkarmış, benimle eğlenir gibi önüme koymuştu.

Yüzümün, hele ağzımın hali felâketti. Yazı yazarken kalemi ağzıma soktuğum gibi, şimdi de fırçayı ağzıma sokmuştum. Dudaklarım yol yol sarı, kırmızı, mor boyalara boyanmıştı. Bunları ne mendille, ne hattâ su veya sabunla çıkarmama imkân olmadığını, hattâ uğraşırsam büsbütün sıvaştıracağımı biliyordum.

Kâmranın ehemmiyeti yok tabii, onun karşısına hangi çehreyle çıkmayı canım isterse öyle yaparım... Fakat gelenin kim olduğunu öğrenerek kıs kıs gülen arkadaşlarıma karşı ben, kur

yapan, hattâ nişanlanmağa hazırlanan bir kız vaziyetindeyim. Hay Allah cezasını versin!

Koridordan çıkarken gözüme ilişen bir ayna, sıkıntımı büsbütün arttırdı. O kadar ki, parluların önü boş olaydı belki de içeri girmiyecektim. Fakat ne çare ki, ortada bu hareketime mâna verecek yabancılar dolaşıyordu.

Ne yapalım, artık olan olmuştu. Kapıyı hızla açarak fırtına gibi içeri atıldım. Kâmran, pencerenin yanında ayakta duruyordu. Doğruca yanına gitsem, ne bileyim, meselâ, biribirimizin elini tutmak lâzım gelecekti; kuzenimin kadın eli gibi temiz ve süslü ellerini ıslak ellerimin boyasıyla berbadedecektim.

Gözüme masanın üstünde yine sırma tellerle birbirine bağlı paketler ilişti. Bunların bana ait olduğunu anladım. Artık işi gürültüye getirmekten, ellerimin, dudaklarımın boyalarını bir çocuk deliliği perdesi altında saklamaktan başka çare yoktu. Siyah önlüğümün eteklerini tutarak kutuların önünde muhtesem ve uzun bir reverans yaptım. Bu esnada parmaklarımı biraz da eteklerime silmek ihtiyacını ihmal etmedim. Sonra, kutulara elimle birkaç sıkı öpücük göndererek bir parça da dudakgımın boyalarını hafiflettim.

Kâmran, gülerek yanıma yaklaşmıştı. Biraz da ona iltifat etmek lâzım geliyordu:

— Bunlar ne büyük iltifatlar, Kâmran Beyefendi, dedim, gerçi şokolalar, fondanlar biraz kılıcımızın hakkı amma, ne de olsa, insan mahcuboluyor... Evvelki günkü kutuda bir nevi fondan vardı. İnşallah onların hemşirelerine bu yeni kutularda da tesadüf etmek mümkün olur... Fakat hakikaten tarifine imkân yok. İnsan, onları ağzında eritirken yüreği de beraber eriyor.

Kâmran:

— Bu sefer zannedirim daha kıymetli bir şey bulacaksın, Feride, dedi.

Yalancı bir telâş ve sabırsızlıkla onun gösterdiği kutuyu açtım, içinden iyi yaldızlı kitap çıktı. Bunlar Noel yortularında küçük çocuklara hediye edilen resimli bebek masalları kabîlinden şeylerdi. Kuzenim, her halde anlamadığım bir sebeple benimle eğlenmek istemiş olacaktı. Sırf bunun için buraya kadar zahmet ettiyse ayıp doğrusu... Ona küçük bir ders vermek sırası gelmiş miydi acaba? Bilmiyorum, fakat kendimi tutama-

dım. Boyalı dudaklarıma uymıyacak bir ciddiyetle:

— Hediyelerin her nev'i için teşekkür etmek lâzım, dedim. Fakat müsaade ederseniz bir küçük **römark** yapayım... Birkaç sene evvel siz de bir çocuktunuz. O vakit de haliniz ve ağırbaşlılığınızla büyük insanlara benzerdiniz gerçi amma, ne de olsa, bir çocuktunuz, değil mi? Siz, maşallah seneden seneye büyüyor, resimli roman kahramanlarına benzer bir genç oluyorsunuz da ben, neden daima yerimde sayıyorum?

Kâmran, hayretle gözlerini açtı:

— Pardon Feride, dedi, anlamadım.

— Anlaşılmıyacak şey yok. Yani siz büyüyörsünüz da ben neden **Bibliyotek Roz** masalları okuyacak bir bebek kalıyorum ve bir türlü haline göre on beş yaşına girmiş bir kız muamelesine lâyık görülüyorum?

Kâmran, şaşkın şaşkın yüzüne bakmakta devam ediyordu:

— Yine anlamadım, Feride!

Bu anlayışsızlığa hayret eder gibi bir jest yaptım, dudaklarımı büktüm. Fakat doğrusu aranırsa ne demek istediğimi ben de anlamamıştım. Yaptığıma pişman oluyor, bir kaçamak arıyordum.

Bu defa sinirli bir hareketle ikinci kutunun bağını kopardım. İçinde yine fondanlar vardı.

Kâmran, hemen hemen resmî bir tavırla hafifçe iğildi:

— Artık size ermiş, yetişmiş bir genç kız muamelesi etmek lâzım geldiğini ağzınızdan ısıtmek beni pek bahtiyar etti, Feride, dedi; kitaplar için sizden af dilemeğe lüzum görmiyeciğim. Çünkü fondanlar ispat etmiştir ki, kitaplar zaten bir şakadan başka bir şey değildir. Maksat size kitap getirmek olsaydı belki o demin bahsettiğiniz romanlardan da seçebilirdim.

Kâmranın bu tavrı, bu sözleri muhakkak alaydı. Fakat, öyle de olsa, onun karşında bu sesle, bu kelimelerle konuşması hoşuma gidiyordu.

Cevap vermeğe mecbur olmamak için ellerimi bir dua vaziyetinde birbirine kavuşturarak dalgın bir hayranlık rolü oynuyordum. O, sözünü bitirince yüzüne baktım; gözlerime düşen saçları bir baş hareketiyle sikeliyerek:

— Ne söylediğinizi dinliyemedim, dedim, fondanlar o kadar güzel ki... Maamafih, bunları görünce barıştık. Mesele yok. Çok mersi, Kâmran.

Dinlenilmediğini zannetmesine onun galiba canı sıkılmıştı. Maamafih, o da nedense bunu bana sezdirmemek istedi; içini çekerek yalancı bir somurtkanlıkla:

— Ne yapalım, mademki çocuk hediyeleri makbule geçmiyor artık, bundan sonra büyük insanlara mahsus ciddî şeylerle hatırlınızı sorarız, dedi.

Ben, şimdi yalnız fondanlarımla meşgul görünüyordum. Bir mücevher mahfazası seyrederek gibi sevinçle kutuya bakıyor, içinden çıkardığım şekerleri bir resimli gazetenin üstüne sıralıyordum. Aynı zamanda da saçma sapan söylüyorlardım:

— Bunları yemek de bir sanattır, Kâmran. Hem bu sanatı, âcizane, ben keşfettim. Bak, meselâ, sen şu sarıyı kırmızıdan evvel yemekte bir zarar görmezsin, değil mi? Halbuki ne yazık! Çünkü kırmızı; hem fazla tatlıdır, hem biraz nanelidir. Onu evvelâ yersem sarının o nazik lezzetine, o şairane kokusuna yazık olur. Ah, canım şekerler...

Bir tanesini alarak dudaklarıma götürdüm. Kuş yavrusunu sever gibi okşuyor, onunla âdeta konuşuyordum.

Kuzenim elini uzattı:

— Onu bana versene, Feride, dedi.

Tuhaf bir nazarla yüzüne baktım:

— Ne demek?

— Yiyeceğim.

— Kutuyu yanında açtığımıza galiba fena ettik. Getirdiklerini kendin yemeğe başlarsan işimiz var...

— Sade onu ver!

Hakikaten bu ne demekti? İnsan, başkasının ağzına sürül-müş bir şeyden iğrenmemek için... Neler düşünüyorum!

Her halde bir şaşkınlık ve dalgınlık saniyesi geçirmiş olacağım ki, kuzenim birdenbire elini uzattı, fondanı parmaklarımdan kapmak istedi. Fakat ben, daha atik davrandım. Şekeri kacırdım ve ona dilimi çıkardım:

— Sizin böyle elçabukluğu hünerleriniz yoktu amma, nasıl oldu, diye alay ettim.

— Bakın, ben, size bu kadar güzel fondanın nasıl yeneceğini tarif edeyim de ondan sonra kapın...

Başımı biraz arkaya atarak tekrar dilimi çıkardım, fondanı üzerine koydum. Şeker, yavaş yavaş eridikçe başımı iki tarafa sallıyor, dilim serbest olmadığı için el hareketleriyle ona fondanın lezzetindeki fevkalâdeliği anlatıyordum.

Kuzenim o kadar tuhaf bir şaşkınlıkla bakıyordu ki, kendimi tutamadım, gülmeğe başladım.

Sonra, tekrar ciddileştim, kutuyu uzatarak:

— Şimdi artık öğreneceğinizi öğrenmiş sayılacağınız için bir tane ikram edebilirim.

Kâmrân, yarı şaka bir hiddetle kutuyu itti:

— İstemem, dedi, hepsi senin olsun.

— Bunun için de çok merci.

Aramızda aşağı yukarı konuşulacak şey kalmamıştı. Terbiye icabı evdekilerden haber sorduktan ve onlara komplimanlarımı gönderdikten sonra kutularımı koltuğumun altına sıkıştırarak çıkmağa hazırlanıyordum.

Birdenbire parluvarın yanındaki odada hafif bir gürültü oldu. Kedi gibi kulak kabartarak durdum.

Mektep levhalarına ve haritalarına mahsus olan bu odanın biraz evvel kapısı açılmıştı. Sonra levhalardan birinin yere düşmesine benzer bir ses işitmiştim. Şimdi de aradaki camlı kapının arkasında fare tıkırtısından farklı olmıyan bir gürültü ve hareket hissediyordum.

Kuzenime belli etmeden bu kapıya şöyle bir bakınca ne göreyim? Buzlu camın arkasında kocaman bir baş gölgesi... Derhal işi çakmıştım. Mişel'di. Bir haritaya ihtiyaç olduğunu söyleyerek aptal Sör'ü kandırmış, parluvarın yanındaki odadan bizi gözetlemeğe gelmiştir.

Gölge kaybolmuştu. Fakat camın altındaki anahtar deliğinden bu kızın bizi gözetlediğine hiç şüphem yoktu. Ne yapacaktım? Biribirine kur yapan iki insan sıfatıyla o, bizden mutlaka fevkalâde bir şeyler bekliyordu. Benim kuzenime: «Haydi, Allah yolunu açık etsin, evdekilere selâm» diye aptal aptal kapıdan çıktığımı görünce her şeyi anlayacak, koridorda başımı kollarının arasında sıkıştırıp saçlarımı karıştırarak «Bana masal okudun, ha!» diye gülecekti.

Bu korku, bana o saniyede bir hınzırlık düşündürdü. Doğru bir şey değil amma, mademki bir rol oynamaya başlamıştık, sonuna kadar devam edecektik.

Mişel, mektep arkadaşlarımla çoğu gibi Türkçe bilmezdi. Şu halde söyleyeceğimiz lâkırdıların ehemmiyeti yoktu. Elverişli, ses ve jestler sevişen iki insanın jestlerine benzesin...

Kâmrana:

— Az kaldı unuttuyordum, dedim, sütনেরin torunu köşkte mi?

Sütনেরin torunu senelerden beri köşkte büyüyen bir öksüzdü.

Kâmrân, sualıme şaşırır gibi oldu:

— Elbette köşkte.. dedi, nereye gitmesini istersin?

— Tabîî... Biliyorum... Yalnız... Ne bileyim işte... Ben, bu çocuğu o kadar seviyorum ki...

Kuzenim gülümsedi:

— Bu da nereden çıktı, dedi, yüzüne bile baktığın yoktu biçarenin...

Garip bir hareketle:

— Yüzüne bakmamak ne ispat eder, rica ederim, dedim; sevmediğimi mi? Ne delilik!.. Bilâkis, beri, bu çocuğu o kadar çok seviyorum ki...

Bu seviyorum kelimesini La Dam O Kamelya rolü oynayan bir aktris jestiyle boynumu bükerek, ellerimi göğsümün üstünde kavuşturarak tekrar ediyor, yan gözle de kapıya bakıyordum.

Mişel, altı kelime Türkçe biliyorsa, bunların üçü mutlaka «sevmek, sevgi, sevdâ» gibi şeyler olacaktı. Maamafih, tahminimde yanlışmış olsam da her halde bir diksyonere bakabilir, yahut da «seviyorum ki» kelimesinin ne dehşetli bir mânâsı olduğunu her hangi bir Türkçe bilenden öğrenebilirdi. Yalnız, vaziyeti sade Mişel'e karşı değil, Kâmrana karşı da idare etmek lâzımdı. Bu ikinci politikayı her halde becerememiş olacağım ki, Kâmrân, sözlerime de, jestime de gülmeğe başladı:

— Bu, nereden esti birdenbire, Feride? dedi.

Nereden eserse essin. Durulacak zaman mı? Aynı ateşle:

— Ne yapayım, böyle... Seviyorum işte, dedim.

Bana bir şey va'dedeceksin... Eve gider gitmez benim tarafımdan bu zavallı küçüğe bir **suvenir** olarak... Bir **suvenir** olarak... Anlıyor musun, bir **suvenir damur** olarak...

Sütনেরin torununa götürölmek üzere Mişel'in gözü önünde, Kâmrana bir şeyler teslim etmeyi ne kadar isterdim. Fakat ceplerimde, aksi gibi, akşam mütalâasında uyuklıyan ihtiyar Sör'e atılmak için büküp hazırladığım kâğıt parçalarından başka bir şey çıkmıyordu. Maamafih, çaresizlik bana bunun daha iyisini ilham etti. Kâmrânı birdenbire ellerinden

tuttum, kucığına atılacak gibi bir tavır alarak:

— Bu çocuğu benim tarafımdan kucığına alacaksın, dedim, yanaklarını, gözlerini tekrar tekrar öpeceksin, anlıyor musun?.. Bunu bana va'dediyorsun ya...

Kâmranla âdeta kucak kucığa gibiydik. Nefeslerimiz biribirine karışıyordu. Hiçbir şeyden haberi olmıyan zavallı kuzenim, bu taşkınlığıma mâna veremiyor, şaşırıyordu.

Rol, muvaffakiyetle oynanıp bitmişti. Perde artık kapanabilirdi. Kâmranın ellerini bırakarak soluk soluğa kendimi dışarı attım. Mişel'in koridorda bana yetişerek boynuma sarılacağını biliyordum. Etrafta bir ses işitmeyince durdum, döndüm, yavaş yavaş levhalar odasının kapısına doğruldum. İçeride bir gürültü, bir ses işitemeyince kapıyı aralamaktan kendimi alamadım. Ne göreyim! Arasına bize müzik dersi vermeğe gelen ihtiyar Frer Kısavye değil mi? Titrek ayaklariyle bir iskemlenin üzerine çıkmış, bir dolabın yukarı gözlerinde nota defterleri arıyor...

Tüüü, Allah cezasını versin... Mişel diye bir vehme kapılmışım, boş yere kendimi Kâmrana rezil etmişim!

Humma nöbeti geçirenler gibi yüzümün ateş içinde yandığını hissediyordum. Sınıfa gideceğim yerde, bahçeye çıktım, çeşmenin önüne giderek musluğu açtım, başımı altına uzattım.

Vücudumda yanma ile beraber garip bir titreme de vardı. Musluğun suları saçlarımdan, yüzümden akarak gömleğimin içine süzülürken, düşünüyordum:

Sevmek denen şeyin rolü bu kadar insanı yakıp titretecek bir şey olursa, kendisi, kim bilir, neydi?

* * *

O sene Kâmran, birçok defalar mektebe uğradı. O kadar çok ki, her kapı açılışında beni parluvara çağırmağa geliyorlarmış gibi yüreğim hopluyordu. Bütün sınıf onun bana getirdiği şokolalar, kurabiyeler, pastalarla geçindi diyebilirim.

Çalışkanlığı kadar oburluğu ile de meşhur sınıf arkadaşlarımdan Mari Pırlantacıyan, şekerlerimi iri beyaz dişleriyle yerken gizlemeğe muvaffak olamadığı bir haset ve hayranlıkla:

— Flörtünün bu kadar güzel şeyler getirmesi için seni ne kadar çok sevmesi lâzım, diyordu.

Maamafih, bu masal artık bana bezginlik vermeğe başlı-

yordu. Bazan kendi kendime düşünüyordum: Geveze bir çocuğa sükût hakkı diye getirilen bu şeyleri benim arkadaşlarıma başka türlü göstermem namussuzluk değil miydi? Hem Kâmran, niçin bu kadar sık mektebe geliyordu? Her defasında: «Şu taraflarda oturan bir hasta arkadaşımı yoklamağa geldim de... Taksim bahçesinde biraz çalgı dinlemek istedim de...» gibi sepler söylüyordu.

Hiçbir şey sormamama rağmen yine bir gün:

— Nişantaşında babamın bir eski arkadaşını görmekten dönüyorum... Babamın çok sevdiği bir insandı, dedi.

Kendimi tutamıyarak birdenbire bir baskın yaptım:

— Adı nedir? Ne iş yapar? Evinin adresi ne? dedim.

Kuzenim şaşaladı; o kadar şaşaladı ki, bir uydurma isim ve adres bile düşünemedi. Renkten renge girerek ve gülererek:

— Ne yapacaksın? Niçin bu merak? gibi kelimelerle beni atlatmağa uğraştı.

Ortada ehemmiyetli bir mesele varmış gibi:

— Ben, hafta başında teyzeme sorarım, dediğim zaman ise daha fazla kızardı.

— Sakın ha! Anneme ondan bahsetme... Görüşmemi istemez de, diye yalvarmağa başladı.

Sinsi çıyan, akli sıra beni aldatacak... Ben, senin ciğerinin içini bilirim.

Hiddetle ayağa kalktım, zorla tutmağa çalıştığı ellerimi ceplerime saklıyarak:

— Ne baba dostlarınızla, ne kendi dostlarınızla meşgul olduğumu zannediyorsanız yanılıyorsunuz. Münasebetsizliğimden öyle bir lâkırdı ortaya atıverdim işte, diye dışarı çıktım.

O günden sonra Kâmran, ne zaman mektebe geldiyse bir bahane uydurdum, yanına çıkmadım. Getirmekte devam ettiği kutuları sınıfta, yahut bahçede yırtarak açıyor, içindekilerini, bir tanesine el sürmeden çocuklara yağma ettiriyordum.

Hakikat meydandaydı. Mesut dul mutlaka bu taraflarda bir yerde oturuyordu. O geceden sonra mutlaka anlaşmışlardı. Kuzenim ikide birde onun evine gidiyor, o arada bana da uğruyordu.

İstedikleri ahlâksızlığı yapsınlar... Bana ne? Fakat beni arada oyuncak etmeleri fena halde gücüme gidiyordu. Bu, aklıma geldikçe vücuduma ateş basıyor, hiddetten ağlamamak için dişlerimle dudaklarımı kanatıyordum.

Nerimanın nerede oturduğunu evden sorup öğrenmek işten bile değildi. Fakat bu kadının adını ağzıma almak bana, tahammül edilemeyecek bir şey gibi görünüyordu.

Eve çıktığım bir tatil günüydü. Bir misafir, Necmiyeye:

— İki gün evvel Nerimandan bir mektup aldım, dedi, çok mesutmuş...

Küçük bir fino köpeğini havuzda yıkamak için dışarı çıkıyordum. Bu sözleri işitince kapının yanında durdum, yere çömelerek köpeği yavaşça kucağımdan indirdim.

Mesut dul için bir şey soramazdım, fakat kulağıma da yasak yoktu ya...

Misafir, devam ediyordu:

— Neriman, kocasından çok memnun görünüyor, bu sefer mesudolsun zavallı...

Necmiye, bir hamam kubbesi ahmaklığıyla:

— Ya, ya! Bu sefer bari mesudolsun zavallı, diye misafirin kelimelerini aynen tekrar edip lâkırdıyı kapatmaz mı?

Artık çaresiz iş başa düşmüştü; alaycı bir tavırla:

— Hanımefendi, tekrar evlendiler mi? dedim.

— Kim hanımefendi?

— Mektubunu aldığınız hanım. Neriman Hanım...

Misafirin yerine Necmiye cevap verdi:

— Ay, haberin yok mu? Çoktan... Neriman, bir mühendisle evlendi... Beş, altı aydan beri kocasıyla beraber İzmirde...

«Bu sefer bari mesudolsa zavallı..» duasını bu sefer de ben, üçüncü defa olarak, tekrar ettim ve köpeği kucağıma kaparak dışarı fırladım. Fakat artık havuza gitmiyor, çitlerin, bağ kütüklerinin üstünden atlıyarak koşuyor, bahçenin etrafında dört dönüyordum.

* * *

O yaz, bir seyahat yaptım. Uzak değil, Tekirdağına kadar... Malûm ya, hayatta Allah bana teyzeden bol bir şey vermemiştir. Bunlardan biri de Tekirdağındadır. Kocasını olan Aziz eniştemiz senelerden beri oralarda mutasarrıftır... Müjgân isminde benden üç yaş büyük bir de kızları vardır. Akraba çocukları arasında galiba en ziyade onu severim.

Müjgân, çirkindir, fakat bu, bana hiç batmaz. Aramızdaki farkın üç yaştan ibaret olmasına rağmen ben, onu çocukken nedense daima kocaman bir insan gibi görmüşümdür. Şimdi

farkın daha azalmış olmasına rağmen yine öyle görür ve onu, «abla» diye çağırırım.

Müjgân abla, benim taban tabana zıddımdır. Ben, ne kadar çılgın ve yaramazsam, o, o kadar ağırbaşlıdır. Fazla olarak da müstebittir. Her istediğini yaptıran, diyebilirim ki, yalnız odur. Bazan nasihatlerine biraz somurtsam, arzularına karşı kafa tutsam bile neticede daima yelkenleri suya indirmek lâzım gelir. Niçin? Ne bileyim? İnsan, birini sevmek felâketine uğradı mı, esir gibi bir şey oluyor.

Müjgân, birkaç senede bir Ayşe teyzemle beraber İstanbul'a gelir ve birkaç hafta köşkte, yahut öteki teyzelerimde misafir kalırdı.

O yaz, Tekirdağ'ından bana hemen hemen resmî bir davet geldi. Ayşe teyzem, Besime teyzeme yazdığı bir mektupta «Sizden ümidim yok» diyordu, «fakat Ferideyi iki aydan aşağı olmamak üzere bu tatilde mutlaka bekliyoruz. Malûm ya, biz de teyzeyiz. Gelmezse eniştesi de, ben de, Müjgân da fena halde darılacağız.»

Besime teyzemle Necmiye, Tekirdağ'ını dünyanın bir ucu gibi görüyorlar, uzak yıldızlara bakar gibi gözlerini büzerek: «Olacak şey mi? İmkânı var mı?» diyorlardı.

— İzniniz olursa bunun imkânsız bir şey olmadığını ispat ile kesb-i şeref edeceğim, dedim.

Arkadaşlar arasında yaz tatillerinde aileleriyle beraber seyahate çıkanlar ve dönüşte bize bol bol övünenler vardı. Demek mektep açıldığı zaman bize de aşağı yukarı böyle bir şey yapmak fırsatı çıkıyordu.

Bir sene evvelki flört masalına bu sene de bir seyahat hikâyesi ilâve etmek hoş bir lüks olacaktı. Yalnız, benim iddiam, çantamı elime alarak, romanlarda okuduğum Amerikan kızları gibi, kendi kendime vapura binmekti. Fakat teyzelerim bu arzumı telâşlı çığlıklarla karşıladılar ve yanıma bir bekçi katmadan yola çıkmama razı olmadılar. Hattâ böyle olduğu halde: «Karanlıkta güverteden denize sarkma... Kimse ile konuşma... Vapur merdivenlerinden deli deli inme!» gibi ağır nasihatlerle haysiyetimi kırdılar. Sanki Tekirdağ'ına işliyen pabuç cesame-tindeki külüstür vapurun bir Transatlantik gibi seksen metre merdiveni varmış gibi...

İki senedir görmediğim Müjgânı büyümüş, konuşmağa ce-

saret edilemeyecek kadar kerli ferli bir hanım olmuş buldum. Maamafih, yine çabucak anlaştık.

Ayşe teyzemle Müjgânın sürü sürü ahabları vardı. Ben de onların arasına karıştım.

Her gün bir misafirliğe, köşke, yahut bağa davet ediliyorduk.

Artık kocaman bir kız olduğumu, bir hafiflik yaparsam beni ayıplıyacıklarını söyledikleri için hareketlerime son derece dikkat ediyordum. Yabancı kadınlara kompliman yaparken, suallerine ciddî ve nazik cevaplar vermeğe çalışırken kendimi misafirlik oyunu oynayan bebeklere benzetiyordum. Maamafih, insan arasına katılmak biraz da gururumu okşamıyor değildi.

Bu misafirlikler beni eğlendirmekle beraber yine en çok sevdiğim zamanlar Müjgânla yalnız kaldığım saatlerdi.

Eniştemin evi deniz kenarında yüksek bir bayırın üstündeydi. Müjgân abla, benim bazı yerleri dik bir duvara benzeyen bu bayırdan sahile inmemi evvelâ tehlikeli bulmuş, beni menetmeğe uğraşmıştı. Fakat sonradan kendisi de buna alıştı. Saatlerce kumlarda yatıyor, suların üzerinde taş sektiriyor, sahil boyunca yürüye yürüye tâ uzaklara gidiyorduk.

Deniz, bu mevsimde çok güzel ve sakindi, fakat neşesizdi. Bazan saatler geçer, üzerinde bir yelken, ince bir duman parçası görünmezdi. Hele akşam üstlerine doğru sular, insanı hasta edecek kadar genişliyor ve yalnızlaşıyordu. Bereket versin ben, bu tehlikeyi daha evvelden hissediyor, sahildeki kayaları kahkahalarımınla çın çın öttürüyordum.

Bir gün Müjgânla başımızı almış, tâ ilerideki bir buruna doğru yürümüştük. Maksadımız, bu burnu meydana getiren kayaların öte tarafındaki koya geçmekti, fakat aksi gibi, yol kapalıydı. Ayaklarımızı çıkararak suya girmekten başka çare yoktu. Ben, kendi hesabıma bu mecburiyete sevindim bile. Fakat ermiş, yetişmiş bir küçük hanım olan Müjgânı ne yapacağız?

Ne söylesem ona iskarpinlerini ve çoraplarını çıkartamayacağımı bildiğim için bir teklifte bulundum:

— Gel, Müjgân abla, seni arkama alayım... Öyle geçireyim, dedim.

Razı olmadı:

— Deli çocuk, sen koskoca insanı nasıl kaldırırsın? dedi. Zavallı Müjgân, yaşı gibi boyu da benden büyük olduğu

için kendisini taşımağa gücüm yetmiyeceğini zannediyordu.

Sinsi sinsi yanına yaklaşıarak:

— Bakalım, bir tecrübe edelim de, olursa ne âlâ, dedim ve onu kalçalarından yakaladığım gibi havaya kaldırdım.

Müjgân, bunu evvelâ sahiden birkaç adımlık bir tecrübe sanmıştı. Kendini kurtarmağa çalışarak:

— Delilik etme, bırak. Sen, beni nasıl taşırsın? diye gülüyordu. Fakat çıplak ayaklarımla suyun içinde yürüdüğümü görürnce cıldıracak gibi oldu.

— Tüy gibi hafifsin abla, dedim, çırpınacak olursan boy-luboyumuza düşeriz, ikimize de yazık olur. Fakat rahat durur-san korku yok.

Zavallı kız, sapsarı kesilmişti. Bir kelime söylerse muvazenenin bozulmasından korkuyor gibi ağzını, gözlerini kapıyor, elleriyle saçlarına sarılıyordu.

Zavallı Müjgân, bir karışlık suyun üstünde, bir uçurumdan geçiyormuş gibi, gözlerini kapıyor, kucağında kımıldamağa cesaret edemiyordu.

Bir de burnu dönünce ne görelim! Karaya çekilmiş bir sandalın yanında yiyecek yiyen üç balıkçı bize bakmıyor mu?

Müjgân, birdenbire korktu, kıracak gibi ellerimi sıkarak:

— Ettin mi edeceğini, Feride? diye fısıldadı, şimdi ne yapacağız?

Ben, güldüm:

— Balıkçılar adam yemezler ya, dedim.

Maamafih, vaziyetimiz hakikaten tuhaftı. Hele ben, dizkapaklarıma kadar çıplak bacaklarım, elimde çoraplarımla insan içine çıkacak halde değildim.

Müjgân, incecik bacaklariyle -süpürge önünden kaçan örümcek gibi- koşmağa hazırlanıyordu. Ben, bu korkuyu ayıp buldum.

Suların o gün niçin kıyıdaki yolları kapadığını, hangi saatlerde denizin ne taraflarında balık tuttuklarını sordum. Sırf lâkırdı olsun diye saçma sapan sualler...

Balıkçıların ikisi yirmişer yaşında, yahut biraz daha fazla iki genç, biri sakallı bir ihtiyardı.

Gençler, utangaç görünüyorlardı. Cevaplarını ihtiyar verdi. Fakat o da besbelli benim gibi lâkırdı bulmakta güçlük çektiği için kim olduğumu sordu.

Bir an durakladıktan sonra: «Ben Marika diye bir kızım; tüccar amcama İstanbul'dan misafir geldim.» dedim ve yürüdüm.

Müjgân, beni kolumdan tutarak sürükler gibi koştururken: «Allah cezanı versin. Niçin böyle yaptın?» diyordu.

— Ne bileyim, dedim... İstanbul'daki teyzeler: «Dilini sıkı tut. Saçma sapan konuşma. Oralari dedikoducu yerlerdir.» diye tekrar tekrar tembih ettiler bana. Balıkçılar: «Bu nasıl müslüman kızı böyle, sade başını değil, bacaklarını da açıyor» demesinler diye.

Hâsılı, korkak Müjgân, bu hiçten şeyi âdeta büyük bir mesele yaptı...

* * *

Akşam üstleri Müjgânla kol kola gezerken genç bir süvari zâbitinin etrafımızda dolaştığına dikkat etmiştim. Bu zâbit, sözde atna talimler yaptırıyordu. Fakat Allahın kırımından başka gidilecek yer yokmuş gibi mütemadiyen bizim gezdiğimiz yolda gidip geliyor, yanımızdan geçerken bize bakıyordu; hem de o kadar garip bir alâka ile ki, neredeyse durup konuşacak.

Bir gün o, yine atını oynatarak ve bizi duvar kenarındaki ağaçlar arkasına kaçırarak yanımızdan geçtikten sonra yavaşça güldüm, öksürdüm ve:

— Anlıyalım Müjgân abla! dedim.

Müjgân, yüzüme baktı:

— Ne demek istiyorsun, Feride? dedi.

— Şunu demek istiyorum ki artık eskisi kadar çocuk değiliz, abla... Zâbit beyle mükemmel kur yapıyorsunuz.

Müjgân, gülmeğe başladı:

— Ben mi? Deli çocuk.

— Biraz akran muamelesi etmek tenezzülünde bulunsanız ne çıkar efendim?

— Zâbitin benim için dolaştığını mı zannediyorsun?

— Onu zannetmemek için biraz aptal olmalı.

Müjgân, tekrar güldü. Fakat bu defaki gülüşte biraz ıstırap vardı. Sonra içini çekti:

— Yavrucağım, ben, öyle arkasından koşulacak bir kız değilim ki... O, senin için etrafımızda gidip geliyor...

— Ne söylüyorsun, abla!

Gözlerim faltaşı gibi açılmıştı.

— Evet, senin için... Sen gelmeden evvel yine görürdüm. Fakat beni yolun kenarındaki şu ağaçlardan ayırdetmeden geçer, giderdi ve bir daha dönmezdi...

O gece, yemekten sonra Müjgânla evin önüne çıkmıştık. Konuşmadan denize doğru yürüyorduk.

Müjgân:

— Senin bir derdin var Feride, dedi, hiç sesin çıkmıyor. Biraz durakladıktan sonra cevap verdim:

— Gündüz söylediğin münasebetsiz lâkırdıyı aklımdan çıkaramıyorum, mahzun oluyorum.

Müjgân şaşırdı:

— Ne dedim ben?

— «Ben arkasından koşulacak bir kız değilim ki» dedin.

Müjgân, hafif bir kahkaha kopardı:

— Peki amma, bundan sana ne?

Ellerini tuttum, gözlerim dolu dolu, donuk bir sesle:

— Sen çirkin misin abla? dedim.

O, yine güldü, benimle eğlenerek yanağıma bir fiske vurdu:

— Ne çirkin, ne güzel... Ortayım diyeyim de kavgayı kısısa keselim... Sana gelince, biliyor musun sen büyüdükçe dehşet bir şey oluyorsun!

Ellerimi Müjgânın omuzlarına koydum, onu öpecek gibi burnumu sürerek:

— Benim için de orta diyelim de mesele bitsin, dedim.

Bayırın kenarına gelmiştik. Yerden taş toplıyarak denize atmağa başladım. Müjgân da bana uydu. Fakat zavallı, hem taş atmasını bilmiyordu, hem de kolları kuvvetsizdi.

Benimkilerin bir zaman havada kaybolduktan sonra uzakta bir yakamoz parıltısıyla suları yıldızlandırmasına mukabil onunkiler gülünç bir patırdı ile bayırın taşlarına çarpıyor, yahut aşağı kumsala düşüyordu ve dehşetli gülüyorduk.

Ay ışığından sırsıklam bir denizin iki genç kıza ilhamı bu olmamalıydı amma ne yaparsınız! Maamafih, biraz sonra Müjgân, yorularak büyük bir kaya parçasının üstüne oturdu; ben de ayaklarının dibine çöktüm.

Bana mektep arkadaşlarıma dair sualler soruyordu. Ona benim Mişel'in birkaç vakasını anlattım. Sonra, elimde olmadan kendi uydurma masalımdan bahse başladım.

Buna ne sebep vardı? Müjgâna yaptığım itiraf sadece bir gevezelik ihtiyacı mıydı? Bilmiyorum. Fakat arasıra münase-

betsizliğimi hissederek durmak istediğim halde bir türlü kendimi tutamıyordum.

Müjgâna anlattığım şey, netice itibariyle, arkadaşlarımı nasıl bir kurt masaliyle aldattığımın hikâyesiydi. Fakat o zaman rol icabı nasıl mahzunlaşıyorsam, şimdi de öyle bir mecburiyet olmadığı halde o hüznün aynına kendimi kaptırıyordum. Sesim yavaş yavaş perdeleniyor, bakışlarım bulanıyordu. Müjgânın yüzüne bakmaktan çekiniyordum. Kâh onun etekleriyle, düğmeleriyle oynuyor, kâh başımı dizine koyuyor ve daima denize, uzaklara bakıyordum.

Masalımın kahramanının kim olduğunu evvelâ Müjgândan saklamağa gayret etmiştim. Fakat sonradan bunu da ağzımdan kaçırdım.

Müjgân, bir şey söylemiyor, sadece eliyle saçlarımı okşıyarak beni dinliyordu.

Sözümü bitirdiğim ve arkadaşlarıma uydurduğum yalanın ayıp bir şey olduğunu kendimin de anladığımı söylediğim zaman o, ne dese beğenirsiniz?

— Zavallı Ferideciğim. Sen, Kâmrânı sahiden seviyorsun, dedi.

Bir çılgılık kopararak Müjgânın üstüne atıldım, onu kuru otların içine yuvarlıyarak tartaklamağa başladım:

— Ne dedin abla, ne dedin? Ben, o sinsi sarı çıyanı...

Müjgân, soluk soluğa kendini kurtarmağa çalışıyor, debeleniyor:

— Bırak beni, deli... Üstümü, başımı yırtacaksın. Yoldan görecekler, rezil olacağız, Allah aşkına yapma, diye yalvarıyordu.

— Sözünü mutlaka geri alacaksın...

— Mutlaka geri alacağım, dedi. Ne istersen yapacağım, bırak beni...

— Amma öyle hatır için değil, beni aldatmak için değil...

— Peki, hatır için değil... Seni aldatmak için değil... Sahiden...

Müjgân, ayağa kalkmış, üstünü silkiyor:

— Feride, sen sahiden deliymişsin, diye gülüyordu. Ben, yerimden kalkmamıştım. Titriyerek:

— Allahtan korkmadan bana nasıl iftira ediyorsun, abla, dedim, ben daha çocuğum.

Ve kendimi tutamıyarak ağlamağa başladım.

O gece, yatağında beni şiddetli bir ateş bastırdı. Bir türlü uyuyamıyor, sayıklıyor, ağa düşmüş bir kocaman balık gibi kendimi oradan oraya atıyordum.

Bereket versin geceler kısaydı. Ortalık aydınlanıncaya kadar Müjgân beni yalnız bırakmadı.

Vücudumda bir şey değişmiş gibi kendi kendime karşı yenilmez bir korku ve tiksinti duyuyordum. İkiye birde bir bebek hıçkırığıyla Müjgânın boynuna sarılıyor: «Niçin öyle söyledin, abla?» diye hıçkırıyordum.

O, besbelli yeni bir hücumu uğramaktan ürktüğü için ne «evet», ne «hayır» demiyor, sade saçlarımı oksiyarak, başımı kucağına alarak beni yatıştırmaya çalışıyordu. Yalnız, sabaha karşı o da asabîleşerek isyan etti, hırçın bir sesle beni azarladı:

— Deli, sevmek ayıp mı? Kıyamet kopmadı ya... Daha olmazsa evlenirsiniz, olur biter... Uyu bakayım gözümün önünde... Ben, öyle terbiyesizlik istemiyorum.

Müjgân ablanın bu umulmaz baskını karşısında bu sefer de ben sindim. Zaten vücudumda da uğraşmaya kuvvet kalmamıştı. Bütün bir gece dağda kurtla boğuştuğundan sonra sabaha karşı kendini bırakan Mösyö Sege'in Keçisi'ne dönmüştüm.

Uykuya dalarken Müjgânın tekrar tatlılaşmış bir sesle:

— Galiba o da sana karşı lâkayt değil, diye fısıldadığını işittim, fakat artık isyana kudret bulamıyarak uyudum.

* * *

Ertesi gün yerli zenginlerden birinin çiftliğine davetliydik.

Hayatımda bugünkü kadar azdığım ve eğlendiğim bir gün olmamış gibidir.

Ayşe teyzemle Müjgânı çiftliğin havuzu kenarında büyüklerle dedikodu yapmaya bırakarak çocukları peşime takmış, etrafta otu ota, suyu suya katmıştım. Hattâ bir aralık çıplak bir ata binmeğe uğraşarak ufak bir tehlike de geçirmiştim. Teyzemle Müjgân beni gördükçe birtakım el ve baş işaretleri yapıyorlardı.

Ne demek istediklerini gayet iyi anlıyordum. Fakat anlamak işime gelmediği için görmemezlikten geliyor, ağaçların arasında tekrar kendimi kaybediyordum.

Evet, on beş yaşında, kendi nazik tâbirleri üzere «at anası gibi» bir kızın baş açık, bacaklar çıplak, üst, baş darmadağınık, işçiler, yanaşmalar arasında hoyratlık etmesi ayıptı, bunu ben

de biliyordum amma, bir türlü kendime lâkırdı anlatamıyordum.

Bir aralık, Müjgânı yalnız bularak kolundan yakaladım:

— Ne anlıyorsun bu Ermeni gelini edalı hanımlardan? Gel sen de benimle beraber, dedim.

O, âdeta kızdı:

— Gece sabaha kadar hal mi bıraktın bende? dedi.

Sonra ilâve etti:

— Sen hakikaten şaşılacak bir mahlûksun, canavar gibi bir seysin Feride, dedi, akşam ne haldeydin? Sabahleyin iki saat bile uyumadın, tekrar ayağa kalktın. Halinde zerre kadar yorgunluk eseri yok. Rengin parlıyor, gözlerin parlıyor. Halbuki beni ne hale getirdin, bak!

Zavallı Müjgân, hakikaten acınacak haldeydi. Geceyi uykusuzluktan sonra yüzü, gözlerinin beyazına kadar balmumu gibi sararmıştı.

— Geceyi hatırlamıyorum bile, dedim ve tekrar kaçtım.

*

Akşam üstü, arabamız geciktiği için yaya olarak dönüyoruz. Bu, tabii, daha iyi. Zaten çiftlik uzak bir yer de değil... Teyzem, kendi yaşında iki komşusuyla arkadan geliyor. Ben, nihayet biraz canlanmağa karar veren Müjgânla kol kola hayli önden yürüyoruz. Yolun bir yanında yıkık duvarlar, çitlerle çevrilmiş bahçeler, öte yanında o büyük bir ümitsizliğe benzeyen yelkensiz ve dumansız deniz var.

Bahçelerde vakitsiz bir sonbahar başlamış, duvarları, çitleri saran yeşillikler kurumuş, tektük çiçekleri toz içinde sararıp buruşmuş. Seyrek fâsılalarla birbirinden ayrılan cılız gürgenlerin ince, titrek gölgeleriyle beraber yolun tozları üzerine kuru yapraklar dökülüyor.

Yalnız, tâ uzaklarda, kendi haline bırakılmış bahçelerin derinliklerinde birtakım kırmızı benekler seçiliyor. Bunlar, böğürtlenlerdir ve muhakkak ki Allah onları çalıkuşları gagala-sın diye yaratmıştır.

Bu sebepten, ümitsiz denizi bırakıyorum ve Müjgânı kolundan tutup böğürtlenlere doğru sürmeğe başlıyorum.

Arkadakiler kaplumbağa adımlarıyla bizi geçip aşağı köşenin başına varıncaya kadar biz, seksen defa işimizi bitiririz.

Fakat Müjgân abla insanı sabırsızlıktan çıldırtacak kadar mızımız. Tarlanın ortasında yürürken iskarpininin topuğu bur-

kuluyor, kuru ekin saplarının ayaklarına batmasından korkuyor, iki karışlık bir hendekten atlamak lâzım geldiği zaman tereddüdediyor.

Bir aralık bir köpeğin hücumuna uğradık. Müjgânın el çantasına sığacak büyüklükte bir köpek. Ablam, bunu görünce kaçmağa, imdat istemeğe kalkıştı. Nihayet, böğürtlenlerden de korkuyordu: «Hastalanacak... Miden bozulacak» diye yemişleri elimden kapmak istiyordu. Arasına hafifçe boğuşuyorduk. Böğürtlenler eziliyor, yüzümüze yapıyor, benim geniş yakalarına iki sırma çapa işlenmiş beyaz maren blüzumu lekeler içinde bırakıyordu.

Arkadakiler bize yetişinceye kadar biz, işimizi bitiririz, demiştim amma, ben, Müjgân ve böğürtlenlerle dâvamı halle çalışırken onlar yolun alt başını bulmuşlardı. Galiba bizi merak ettikleri için köşeyi dönmüyorlar, arkaya bakıyorlardı. Yanlarında bir erkek vardı.

Müjgân, «kim acaba?» dedi.

— Kim olacak, bir yolcu, yahut bir köylü.

— Zannetmiyorum.

Doğrusu aranırsa onu ben de pek zannetmiyordum. Akşamın alacakaranlığı ve yol kenarındaki büyük ağaçların gölgeleri arasında pek iyi seçilememekle beraber başka türlü bir insan olduğu görülüyordu.

Biraz sonra bu erkek bize el salladı, sonra onlardan ayrılarak bize doğru yürüdü.

Şaşırmıştık. Müjgân:

— Çok tuhaf! Her halde bir bildik olacak.

Dedi ve biraz sonra heyecanla ilâve etti:

— Feride, bu, Kâmrana benziyor. Sakın...

— İmkânı yok. Ne işi var burada? dedim.

— O, vallahi, tâ kendisi.

Müjgân, koşmağa başladı. Ben, bilâkis yürüyüşümü daha ağırlaştırmıştım. Soluğumun tıkaandığını, dizlerimin kesildiğini hissediyordum.

Yolun kenarında durdum. Ayağımı büyük bir taşın üzerine koyarak içildim, iskarpinimin bağını çözdüm; sonra, ağır ağır yeniden bağlamağa başladım.

Yüz yüze geldiğimiz zaman ben, sakın ve biraz da alaycıydım:

— Hayret, dedim, siz buralarda... Bu kadar uzun yolculuğu nasıl göze aldınız?

O, bir şey söyleyemiyor, bir yabancı karşısında gibi çekingen bir gülümseme ile yüzüme bakıyordu. Sonra elini uzattı.

Ben, kendiminkileri hemen geri çektim, arkama sakladım:

— Müjgân abla ile kendimize bir böğürtlen ziyafeti verdik. Ellerin yapış yapış. Sonra da üstüne tozlar yapıştı. Teyzeler nasıl? Necmiye nasıl?

— Gözlerinden öpüyorlar, Feride.

— Mersi.

— Ne kadar yanmışsın, Feride... Derilerin pul pul olmuş.

— Güneşten.

Bu aralık Müjgân söze karıştı:

— Sen de öyle, Kâmran, dedi.

— Kim bilir... Şemsiyesiz mehtapta mı dolaştı, nedir? dedim.

Gülüştük ve yürüdük.

Biraz sonra Ayşe teyzemle Müjgân, kuzenimi aralarına aldılar. Teyzemin komşuları kırkı geçmiş yaşlariyle kendilerini kadından, Kâmranı erkekten sayarak biraz alarga gidiyorlardı.

Ben, önde çocuklarla beraber yürüyordum. Fakat kulağım arkadaydı. Kuzenimin teyzemle Müjgâna, kendisini hangi rüzgârın buraya attığını anlatmasını dinliyordum:

— Bu yaz İstanbulda çok sıkıldım, dedi, amma bilemezsiniz ne kadar çok...

Topuğumu hiddetle yere vurdum, içimden: «Elbette, dedim, mesut dulu yâdellere kaçırdıktan sonra bundan tabii ne olur?»

O, devam etti:

— Evvelki gece ayın on beşi idi. Bir arkadaş grupıyla Alemdağına çıktık. Son derece güzel bir gece. Fakat benim yorucu eğlencelere tahammülüm yok. Sabaha doğru kimseye haber vermeden kendi kendime şehre indim. Hâsılı, fena halde sıkılıyordum. Birkaç gün İstanbuldan uzaklaşmayı düşündüm. Fakat nereye gidersiniz? Yalovanın mevsimi değil. Bursa bu aylarda cehennem gibi yanar. Birdenbire aklıma siz geldiniz. Zaten sizi de dehşetli göreceğim gelmişti.

*

Eniştemle teyzem o akşam Kâmranı geç vakte kadar bahçede alıkoydular. Müjgân da yorgunluktan ayakta duramıyacak halde olmasına rağmen, burunlarının dibinden ayrılmıyordu.

Ben, bilâkis grupa alarga duruyor, ikide birde içerde, yahut bahçenin arka taraflarında kayboluyordum.

Bir aralık, bilmem niçin, yanlarına yaklaşmak lâzım gelmişti. Kâmran, halimden alındığını gösteren bir tavırla:

— Misafire hürmette kusur ediliyor galiba, dedi.

Ben, gülerek omuzlarımı kaldırdım:

— «Misafir misafiri çekemez» derler dedim.

Müjgân, beni tekrar kaçırmamak ister gibi sımsıkı bileğimden, eteğimden tutuyordu. Silkindim ve yatmağa ihtiyacım olduğunu söyliyerek odama çıktım.

Müjgân, geç vakit odaya geldiği zaman ben yatağında uyuyordum. Karyolamın kenarına oturdu, yüzüme baktı. Güleceğimi hissederek öte tarafa döndüm, horlamağa başladım.

O, zorla başımı kaldırdı:

— Sahtekârlığa lüzum yok, aç gözlerini, dedi.

— Vallahi uyuyordum, diye gözlerimi iri iri açtım.

Fakat ikimiz de kendimizi tutamıyarak gülmeğe başladık. Müjgân, çenemi oksıyarak:

— Tahminim doğru çıktı, dedi.

Sert bir hareketle karyola demirlerini zıngırdatarak doğruldum:

— Ne demek istiyorsun?

O, birdenbire ürktü:

— Hiç.. hiç, dedi, sonra gülerek ilâve etti:

— Allah aşkına boğuşmağa falan kalkayım deme, yorgunluktan ölürüm. Ve lâmbayı söndürerek yatağına girdi.

Birkaç dakika sonra da ben onun karyolasına gitmiş, başını yastığından kaldırarak kollarıma almış bulunuyordum. Fakat o zavallı, hakikaten uyumuştı. Gözlerini açmadan: «Yapma, Feride» diye yalvardı.

— Peki, dedim, yalnız dilimin ucunda bir şey var ki mutlaka söylemezsem bu sefer ben uyuyamayacağım.

Odanın karanlığına, Müjgânın kapalı gözlerine rağmen yüzümü onun saçlarına saklıyarak kulağına fısıldadım:

— Senin aklından delice bir şeyler geçiyor... Anlıyorum... Ona bir şey söyleyecek olursan seni zorla kucağıma alır, ikimizi birden denize atarım...

Müjgân:

— Peki.. peki... Ne istersen, dedi ve hâlâ hafif hafif başını

sarsmakta devam etmeme rağmen tekrar uyudu.

Kâmranın gelmesi hakikaten keyfimi kaçırdı. Ona karşı duyduğum hiddete, korkuya, iğrenmeğe benzer karmakarışık his günden güne artıyordu. Karşı karşıya geldiğimiz zaman hiç sebepsiz kabalık ediyor ve kaçıyordum.

Bereket versin Aziz eniştem, misafirine fena halde kanca-yı takmıştı. Onunla görüştürmek için eve çeşit çeşit insanlar çağırıyor ve hemen her gün uzun bir araba gezintisine, yahut yerlilerden birinin bağ ve bahçesine davete götürüyordu.

Bir sabah yine böyle bir davete gitmeğe hazırlanırken kuzenimle merdiven başında karşılaştım. Yolumu kesti, iştirilmediğinden emin olmak ister gibi bir tavırla etrafına baktıktan sonra:

— İkrâmın fazlalığından öleceğim, Feride, dedi.

Ben, onunla merdiven parmaklığı arasındaki aralıktan ona sürünmeden geçip geçemiyeceğimi hesab ederek:

— Fena mı? dedim, sizi her gün gezdiriyorlar.

Kâmran, komik bir yeisle gülümsedi, gözlerini tavana kaldırdı:

— «Misafir misafiri çekemez» amma, misafirin misafire ev sahibini çekiştirmesi eski usullerdendir, dedi, bari ben de öyle yapayım...

Kuzenim nedense benim ilk gece söylediğim «misafir misafiri çekemez» sözüne içerlemişti. İki de birde bana bunun için taş atıyordu.

— İyi amma, dedim, ortada şikâyet edilecek bir şey yok. Her gün yeni yeni yerler, insanlar tanıyorsunuz.

O, tekrar dudak büktü:

— Tanıdığım insanlar hiç öyle zevk verici insanlar değil...

Artık kendimi tutamadım:

— Sizi eğlendirecek insanı nereden bulup getirsinler, zavallılar? dedim.

Kâmran, kendisini eğlendirecek insandan kimi kastettiğimi anlamıştı. Heyecanla ellerini uzattı:

— Feride, dedi.

Fakat uzanan elleri boşta kaldı. Ben, onun vücudiyle merdiven parmaklığı arasındaki delikten fırlayıp kaçmışım. Basamakları ikişer ikişer atlıyarak, şarkı söyliyerek bahçeye doğru koşuyordum.

Nihayet bir gün Müjgân bana edeceğini etti.

Bir sabah, onunla deniz kenarındaki bayırda dolaşıyorduk.

Gece yağmur yağdığı için havada tatlı bir sonbahar serinliği vardı. Dumana, sise benziyen şekilsiz bir bulut, güneşi saklıyor, denizin durgun yüzünde nereden geldiği belli olmıyan uçuk bir aydınlık titriyordu.

Uzakta yelkenleri sönmüş birkaç balıkçı kayığı gölge gibi hareketsiz duruyordu.

O gün nasılsa serbest kalan Kâmranın caddeden geçtiğini gördüm.

İri bir ağaç kökünde oturan Müjgânın yüzü deniz tarafına dönük olduğu için o, bunun farkında olmamıştı. Ben de gör-memezlikten gelerek bir yarım çevirme hareketiyle vücudumu aynı istikamete çevirdim. Fakat hiçbir şey görmediğim, işitmediğim halde onun bize doğru geldiğini seziyor, ensemde hafif bir ürperti kisediyordum. Müjgân:

— Ne o, sen birdenbire sustun, dedi ve başını çevirince on, on beş adım ileride Kâmranı gördü.

Ayak üstü birkaç dakikalık bir sabah sohbetinden kaçınmağa artık imkân kalmamıştı.

Kâmran, Müjgâna takılmakla söze başladı:

— Bugün de şemsiyenizi unutmamışsınız, dedi.

O, gülerek cevap verdi:

— Evet amma, bugün de yağmur tehlikesi var...

Kuzenim, kendi durgun ve kararsız mizacına benziyen bugünkü havadan pek hoşlandığını anlatıyordu. Müjgân, buna itiraz etti. Elindeki şemsiyeyi açıp kapamakla eğlenerek:

— Güzel amma, insana hüznün veriyor, dedi, bu mevsimden sonra günler ekseriya bugüne benzer. Sonra kış. Bilmezsiniz buranın kışı ne kadar sıkıcıdır... Babam aksi gibi öyle bir alıştı ki, başka bir yere kaldıracaklar diye ödü kopuyor.

Kâmran, şaka etti:

— O kadar aleyhinde bulunmayın. Kim bilir, belki zengin bir yerli ile evlenirsiniz.

Müjgân, işi ciddîye alarak başını salladı:

— Allah esirgesin, dedi.

Bu esnada yanımdan —çıplak ayakla— bir balıkçı geçiyordu. Bir gün kendimi Marika diye tanıttığım ihtiyar balıkçı. Başı yine bir kırmızı mendille sarılıydı. Bana aşinalık etti:

— Çoktan görünmüyorsun, Marika, dedi.

— Bir gün sizinle balığa çıkmağa hazırlanıyorum, dedim. Konuşa konuşa bayırın kenarına doğru yürümeğe başladık.

Biraz sonra tekrar yanlarına döndüğüm zaman, Müjgân, kuzenime bu Marika hikâyesini anlatıyordu. Sözüünü bitirdikten sonra bileğimden tuttu:

— Beni değil amma, galiba Ferideyi büsbütün Tekirdağında bırakacağız, dedi. Kısmeti çıktı. İsa kaptan diye bir balıkçının oğluna istiyorlar. Balıkçı deyip de geçmeyin. Son derece zengin bir insan.

Kâmran gülüyor:

— Milyoner de olsa o kadar demokrat olamayız, değil mi, Feride? diyordu. Ben, kuzen sıfatıyla buna kat'iyen razı olamam.

Akıllı uslu Müjgânı bugün hangi hain şeytan dürtüyordu. Kâmranın bu sözüne karşı ne dese beğenirsiniz?

— Hepsi o kadar değil, Feridenin daha yüksek kısmetleri de var. Meselâ, güneş gibi bir süvari zâbiti her akşam üstü atıyla evimizin karşısına geliyor, kendini Ferideye beğendirmek için tehlikeli hünerler yapıyor.

Kâmran, bu sefer kahkaha ile gülüyordu. Fakat bu kahkahanın içinde deminki gülüşe benzemiyen, tuhaf bir şey, bir kırıklık vardı.

— Buna diyeceğim yok. Cevap vermek kendi hakkı, diyordu.

Müjgâna, gizli bir «sana gösteririm» işareti yaparak:

— Sen çok oluyorsun artık, dedim, bilirsin ki, böyle lâkırdılardan hoşlanmam.

O, ihtiyaten, Kâmranın arkasına geçerek bana göz kırptı:

— Yalnızken böyle konuşmuyoruz amma, dedi.

— Yalancı, iftiracı...

Bu sefer de Kâmran, işi parmağına dolamıştı:

— Bunu bana da söyleyebilirsin, Müjgân, diyordu, ben yalancı değilim ki...

Hiddetle ayağımı yere vurdum:

— Anlaşıldı. Sizinle kavga etmeden konuşulmıyacak. Allahısmarladık, dedim ve hiddetle denize doğru yürümeğe başladım.

* * *

Yürümeğe başladım, fakat bir his bana bu uzaklaşmanın, başlamış lâkırdıyı bıraktırmıyacağını haber veriyordu. Bayırın

kenarına gittikten sonra, hiddetle denize taş atmağa başladım. Arasına yere iğilir gibi yaparak arkaya bakıyordum. Gördüğüm şeyler, hiç emniyet verecek gibi değildi. Müjgân, beni mahvetmek üzereydi ve bunun önüne geçmek için benim elimde çare yoktu.

Evvelâ gülerek konuşuyorlardı. Sonra ikisi de ciddileştiler. Müjgân, söyleyeceği şeyleri bulmakta güçlük çekiyor gibi şemsiyesiyle toprağa çizgiler çiziyor, kuzenim bir heykel gibi dimdik duruyordu. Nihayet ikisinin de dönüp bana baktıklarını ve, fenası, yanıma doğru yürümeğe başladıklarını gördüm.

İşin anlaşılmıyacak bir yeri kalmamıştı. Kendimi bayırın en dik yerinden olanca hızımla aşağıdaki kumsala kapıp koyuverdim. O gün, o inişte nasıl olup da yuvarlanmadığıma, hem de bir yerimden değil de birkaç yerimden kırılıp dökülmediğıme hâlâ şaşarım.

Maamafih, bu tehlikeli deli gözlülük de beni, kurtaramamıştı. Başımı çevirince onların bayırın başka bir tarafından yavaş yavaş inmekte olduklarını görmiyeyim mi?

Koşmağa başlayacak olsam, bu nazlı insanların —ata da binseler— beni yakalayamayacakları muhakkak. Ancak şu var ki, benim kaçışım mânalı olacak, her şeyi anladığımı, yahut hiç değilse bir şeyden şüphelendiğimi gösterecek.

Onun için, hiçbir zorum, sıkıntım yokmuş gibi, arasıra denize taşlarımı atmakta devam ederek, hızlı hızlı yürüdüm. İlerideki burnu dönersem selâmete çıkmış olacaktım. Fakat aksiliğe bakın ki, bu sabah deniz çekilmiş, kayanın ucunda kupkuru bir geçit açılmıştı.

Plânım hazırды. Kumsalda biraz daha yürüdükten sonra, oradaki bir keçi yolundan tekrar bayıra tırmanmağa başlayacaktım. Burası, keçilerin bile zor çıkacakları bir yol olduğu için onlar beni kovalamaktan vazgeçecekler, izimi kaybetmiş olacaktı.

Yalnız, buranın öte tarafında, birdenbire karşıma çıkan bir komedi, yahut facia, birkaç dakika bana, her şeyi unutturdu. Biraz evvel yanıımızdan geçen ihtiyar balıkçı, elinde bir kürekle kara bir sokak köpeğini kovalıyordu. Hayvan, bağıra bağıra oradan oraya kaçıyor, ihtiyar, arasıra yetiştikçe küreği biçarenin ötesine, berisine yapıştırıyordu.

Evvelâ köpeğin kuduz olması ihtimali aklıma geldi ve duraladım. Fakat şimdilik balıkçı, ondan daha kudurmuş görü-

nüyor, kendini kaybetmiş bir halde, çarpınıp çarpınıyor ve bağıryordu.

Birdenbire yanına yaklaşmağa cesaret edemiyerek, bağırdım:

— Ne var, ne istiyorsun zavallı hayvandan?

İhtiyar, iyiden iyiye solumuştu. Bir an, dayağa fasıla vererek küreğine dayandı. Ağlar gibi bir sesle:

— Ne olacak, otuz kuruşluk katranı devirdi meret, dedi. Lâkin ben, onu senin yanına bırakmıyacağım.

Hiddetin sebebi anlaşılmıştı. Köpek, balıkçının kumsalda bir çalı ateşi üzerinde kaynamakta olan bir teneke katranını devirmişti. Büyük suç! Fakat, her halde hayvancığın sandal küreğiyle öldürülmesini icabettirecek derecede büyük suç değildi.

Köpek, bir kaya kovuğunun içine, aklınca emin bir yere saklanmıştı. Biraz sonra kürekli düşmanının, ikinci bir hücumuna uğradığı zaman ne yapacağını, kendi ayağıyla girdiği bu kapandan nasıl kurtulacağını düşünmeden, kesik kesik uluyordu. Kumsal boyunca dümdüz koşup gitseydi, yahut benim tasarladığım yoldan bayıra tırmansaydı mutlaka kurtulacaktı.

Vaktim olsa, bu zavallı köpeği kurtarmak için bir şey yapardım. Fakat ne çare ki, benim derdim de kendi başımdan aşkındı. Ben de, onun gibi kovalanıyordum.

Müjgânla, kuzenimin, burnu dönmeleri tekrar aklımı başımdan aldı ve arkama dönmeden yine hızlı adımlarla biraz yürüdükten sonra, bayıra tırmanmağa başladım.

Maamafih, evvelce de düşündüğüm gibi, büsbütün kaçmağa da içim razı olmuyordu. İkide birde duruyor, belli etmeden yavaşça arkama, daha doğrusu aşağıya bakıyordum.

Facia, Müjgânla Kâmrânı da alâkadar etmiş görünüyordu. Devrilmiş katran tenekesinin başında heyecanla konuşuyorlardı.

Nihayet, kuzenimin cebinden çantasını çıkardığını, balıkçıya paralar verdiğini gördüm. Daha garibi, sevinçle küreğini yere atan kayıkçı, bana dönüyor, elleriyle işaretler yapıyordu.

Darısı başıma, köpek kurtulmuştu. Onların, arkamdan beni çağırmaalarına aldırış etmiyerek evin yolunu tuttum.

Müjgânın yaptığını hatırladıkça, aklım çileden çıkıyor, bütün vücudumu ateş basıyordu. Arasına tırnaklarımla avuçlarımı kopararak: «Rezil oldum, alacağın olsun, Müjgân!» diyordum.

O hızla zannederim ki, İstanbula kadar giderdim. Fakat kapının önünde Aziz eniştem karşıma çıktı:

— Kız, ne o çehre? Pancar gibi kızarmışsın! Biri mi kovaladı seni? diye yolumu kesti.

Sinirli bir gülme ile: «Ne münasebet!» dedim ve çocuk sesleri gelmekte olan arka bahçeye koştum.

Arka bahçede, büyük bir gürgen ağacına asılı, bir kolan salıncağı vardı. Bazı günler, komşu çocuklarını topluyarak, burasını bayram meydanlarına çevirirdim. Bugün, küçük arkadaşlarım, benim davetimi beklemeden irili ufaklı bir sürü halinde gelmişler, salıncağın etrafını sarmışlardı.

Ne güzel tesadüf! Eve gelirken odama kaçarak kapıyı kitlemeyi düşünmüştüm. Fakat onlar, muhakkak arkamdan gelecekler, zorla kapıyı açtırmak istiyerek, sofada rezalet çıkaracaklardı. Halbuki şimdi, çocukların arasına karışır, işi deliliğe vurarak onların yanına sokulmalarına mâni olabilirdim. Arkadaşlarım arasında salıncağa önce binmek yüzünden kavga çıkmıştı. Ben, hemen aralarına atıldım, kollarımla onları iki tarafa dağıtarak:

— Hepiniz kenara sıralanın, bakayım.. dedim, ben, sizi birer birer kendim sallıyacağım.

Salıncağa atladım, küçüklerden birini de karşıma alarak, yavaş yavaş sallanmağa başladım.

Çok geçmeden onlar sükun ettiler ve çocukların arkasında durdular.

Müjgân, hızlı hızlı soluyor, arasına eliyle göğsünü bastırıyordu. Kuzenim, onu fazlaca koşturmuş olacaktı.

İçimden: «Daha beter ol!» dedim ve salıncağı hızlandırdım.

Kenarda nöbet bekliyen çocuklar titizlenmeğe: «Çok oldu amma, bizi de, bizi de!» diye bağırışmağa başlıyorlardı. Fakat ben, kulak asmıyor, başımdaki gürgenin sık yapraklarını hışırdatacak gittikçe artan bir hızla havalanıyordum.

Bu hal, çocukları büsbütün hırslandırmıştı. Sabırsızlıklarından, çizdiğim sınırı aşarak, kendilerini salıncağın önüne atıyorlar, Müjgânla Kâmran, onları kollarından çekerek yüzlerini, gözlerini çarpıp dağıtmalarına mâni oluyorlardı. Daha fenası, benimle beraber sallanan küçük de kesilmişti. Dizlerimin arasında çığlık çığlığa haykıran bu yumurcağın ipleri bırakmasından, yere düşüp ölmesinden korkmağa başlamıştım.

Çaresiz, salıncağı durdurdum ve çocuğa çıkışmağa başla-

dım. Bir parça hızlıca sallanmaktan korkacak çocuğun, kolan salıncağında ne işi vardı? Bunlar evde küçük kardeşlerinin beşiğinde sallansalar daha iyi olurdu. Daha buna benzer birtakım sözler. Yani, açıkçası, Kâmranın bana lâkırdı söylemesine fırsat vermemek için şirret bir yaygara. Bereket versin öteki çocuklar da ayrı perdeden, ayrı tempodan başka yaygaralar koparıyorlar, bahçeyi cehenneme çeviriyorlardı.

— Beni de, Feride abla. Beni de. Beni de...

— Hayır, hiçbirinizi almayacağım, korkuyorsunuz.

— Korkmayız Feride abla, korkmayız, korkmayız, korkmayız...

Bu esnada evin penceresinden teyzemin sesi işitildi:

— Feride, onların da biraz gönlünü ediver, canım.

— Teyze, böyle söylüyorsunuz amma, düşerlerse, bir yerleri kırılırsa sonra beni haşlarsınız.

— A kızım, çocukları düşürmek şart değil ya. Yavaş salıyiver.

— Teyze, bilmez gibi söylemeyin, rica ederim. Kırk yıllık Çalıkuşunu daha tanımadınız mı? Bana güven olur mu? Uslu uslu başlarım. Sonra, salıncak gidip geldikçe şeytan yavaş yavaş dürtüşler: «Haydi, haydi. Biraz daha, biraz daha!» diye. «Etme, eyleme, yanımda çocuklar var!» diye cevap veririm. Fakat o: «Haydi, haydi. Bir parçacık daha, bir parçacık daha, ne olursun?» diye devam eder. Derken, ağacın dalları, yaprakları da koro gibi: «Haydi Feride, haydi Feride!» diye tekrar ederler. Bu kadar teşvika bir zavallı Çalıkuşu nasıl dayanır, insaf etsenize!

Gevezeliğim tükeniyor, fakat arkam dönük olduğu halde, kuzenimi omuz başımda hissediyorum. Sesim kesilir kesilmez onun başlıyacağına hiç şüphem yok. Ne yapmalı? Onunla yüz yüze gelmeden nasıl kaçmalı?

Eteklerime bir çocuğun sarıldığını görüyorum, koltuklarının altından tutarak havaya kaldırıyorum. Bu, misafirlerimin en miniminişi, yedi, sekiz yaşında bir bebektir. Yüzünü yüzüme yaklaştırarak:

— Hatırın kalmasın amma, seninle hiç olmaz, diyorum. Bu tombul yanacıkları kanatırsak nasıl olur?

Çocuğun arkasını bir gölge kaplıyor. Bu, Kâmrandır. Bu başı başımdan ayırır ayırmaz onunla yüz yüze, göz göze gelece-

ğimize hiç şüphe yok. Artık kurtuluş çaresi kalmadı. Ondan kaçınmak, korkmak dünyada kibrim yediremeyeceğim şey.

Onun için, küçüğü kollarımdan indiriyorum ve dimdik Kâmranın gözlerine bakıyorum:

— Haydi, küçük, Kâmran ağabeye yanaş. O, hanım gibi nazlı, nazık bir çocuktur. Ninnisi eksik bir sütnine gibi seni sarsmadan, yormadan uslu uslu sallar. Yalnız, fazla kıpırdanma. Çünkü nazık kolları seni zaptedemez. İkiniz de düşersiniz.

Niyetim, gözlerim gözlerine dikili, ona baş eğdirip neticeye kadar bu küstah ve zalim alaya devam etmek. Fakat o, gözlerini kaçırmıyor: «Nafile, uğraşma, hepsini biliyorum!» der gibi bir bakışla bana bakıyordu.

O zaman, partiyi kaybettiğimi anlıyorum. Başımı önüme eğiyor, mendilimle tozlu avuçlarımı silmeğe başlıyorum.

Kâmran:

— Eğleniyorsun öyle mi yaramaz, dedi, şimdi görürüz, beraber sallanacağız.

Çevik bir hareketle ceketini çıkardı, Müjgânın kollarına fırlattı.

Teyzem pencereden:

— Aman, Kâmran, çocukluk etme. O canavarla başa çıkmazsın, bir yerini kırar, diye bağırıyordu.

Çocuklar, eğlenceli bir şey seyredeceklerini anlıyarak geri çekildiler. Biz, salıncağın yanında yalnız kaldık.

Kuzenim gülerek:

— Ne bekliyorsun, Feride, dedi, korkuyor musun?

Bu sefer yüzüne bakmağa cesaret edemiyerek:

— Ne münasebet, dedim ve salıncağa atladım.

İpler gıcırdadı, salınacak yavaş yavaş hareket etti.

Ben, ihtiyatlı davranıyor, çok zorlu olacağını hissettiğim bu sallanmada kuvvetimi muhafaza etmek için dizlerimi hafifçe bükmeğe iktifa ediyordum.

Gitgide süratimiz artmağa, gürgen, gittikçe çoğalan yaprak hışırtılarıyla sarsılmağa başladı.

İkimiz de dişlerimizi sıkıyor, bir kelime bize biraz kuvvet zayi ettirecekmiş gibi susuyorduk.

Hareketin sarhoşluğu yavaş yavaş beni sarsıyor, kendimden geçiriyordu.

Kâmranın başı birdenbire bir yaprak yığınınına daldı, uzun saçları alnına döküldü.

Alaycı bir sesle:

— Pişman olmağa başladınız mı acaba? diye sordum.

O da, gülerek:

— Kimin pişman olacağını görürüz, dedi.

Dağınık saçlarının arasından, pırıl pırıl yanan yeşil gözleri bende garip bir kin, bir zulüm meyli uyandırıyor. Kuvvetle dizlerimi bükerek salıncağa çılgın bir sürat verdim. Şimdi, her gidiş gelişte başımız yaprakların içine dalıp çıkıyor, saçlarımız birbirine karışıyordu. Bir aralık, bir rüya içinde gibi teyzemin: «Yeter, yeter» diye bağırın sesini işittim.

Bunu Kâmran da tekrar etti:

— Yeter mi, Feride? dedi.

— Onu size sormalı, diye cevap verdim.

— Benim için hayır, dedi, Müjgândan öğrendiğim güzel şeyden sonra, yorulmama imkân yok...

Dizlerim birdenbire gevşedi, iplerin elimden kurtulmasından korktum.

Kâmran, devam etti:

— Bunu ümidetmiyordum. Ben, buraya senin için geldim Feride...

Hareketten kalmış olmama rağmen salıncak, hâlâ aynı hızla sallanıyordu. Kollarımı iplerin etrafından geçirdim, ellerimi birbirine kenetledim.

— İnelim artık, düşeceğim, diye yalvardım.

O, düşkünlüğümü anlamadı:

— Hayır, Feride, dedi, benimle evlenmeğe razı olduğunu ağzından işitmeden seni bırakmam, beraber düşüp ölünceye kadar.

Dudakları saçlarımın arasından alnıma, gözlerime dokunuyordu. Dizlerim büküldü; birbirine kenetlenmiş ellerim açılmamakla beraber kollarım iplerin etrafında kaydı. Kâmran, beni bu esnada kavramamış olsaydı, muhakkak düşecektim. Fakat onun kuvveti beni muhafaza etmeğe kâfi değildi. Muvazenesi bozulan salıncağın birdenbire dönen ipleri arasından yere yuvarlandık.

Hafif bir sersemlikten sonra gözlerimi açtığım zaman kendimi teyzemin kucığında buldum.

Islak bir mendille şakaklarımı siliyor:

— Bir yerin acıyor mu, kızım? diyordu.

— Hayır teyze, dedim.

— Öyleyse niçin ağlıyorsun?

— Ben mi ağlıyorum, teyze?

— Gözlerindeki yaşlar ne?

Başımı teyzemin göğsüne soktum:

— Düşmeden evvel ağlamış olacağım, teyze, dedim.

* * *

Üç gün sonra, Ayşe teyzemle Müjgân da bize katılmış olarak sürü sepet İstanbul'a dönüyorduk. Havadisi oğlunun bir mektubiyle öğrenen Besime teyzem ile Necmiye, bizi Galata rıhtımında karşılamaya koşmuşlardı.

Nişanlılığımın ilk haftaları herkesten kaçmakla geçti. Bunların başında Kâmran geliyordu. O, benimle yalnız kalmak, beraber gezinmek ve konuşmak istiyordu. Zannederim, bu, her nişanlı gibi onun da hakkıydı. Fakat ne çare ki, ben, dünyadaki nişanlıların en acemi ve vahşisiydim. Kâmranın bana doğru geldiğini gördüğüm zaman ürkmüş bir at gibi patır patır kaçıyordum, arkamdan sapan taşı yetişmiyordu.

Müjgân vasıtasıyla ona bir ultimatom vermiştim. Karşı karşıya geldiğimiz zaman benimle nişanlı gibi konuşmıyacaktı. Sözümü tutmazsa her şeyi bozacağımı yeminlerle söylüyordum.

Müjgân, Tekirdağ'ında olduğu gibi burada da arasına beni yatağında sıkıştırıyor:

— Niçin bu deliliği yapıyorsun, Feride? diyordu. Biliyorum ki, onu ölesiye seviyorsun. Bunlar, sizin en güzel zamanlarınızdır. Kim bilir, onun sana söyleyecek ne güzel şeyleri vardır...

Müjgân, bazan bu kadınlarla kalmıyor, incecik elleriyle saçlarını okşayarak onun ağzından konuşuyordu.

Yatağında büzülerek:

— İstemiyorum... Korkuyorum, utaniyorum; tuhaf bir şey işte... Anlatamıyacağım ki, diye sızıldanıyor, daha üstüme varırsa ağlıyordum.

Sonra, beni bırakıp yatmaya gittiği zaman Kâmranın söylediği şeyleri kendi kendime tekrar ediyor, bu kelimelerin ahenği içinde uykuya dalıyordum.

Teyzem, bana özene bezene bir nişan yüzüğü yaptırmıştı. Benim yaralı parmaklarıma yakışmıyacak kadar göz alıcı, zengin bir taş.

Bunu teyzem, bir İstanbul dönüşünde, beni bir pencere

kenarına çekerek bir sürpriz gibi gösterdiği, karşiki ağaçların içinde kaybolmak üzere olan güneşe tutup pırıldattığı zaman, gözlerimi kapıyarak geri çekildim, ellerimi arkama sakladım, kızardığımı göstermemek için yüzümü perdenin karanlığına siper ettim.

Teyzem, beni anlamadı, sevinçle boynuna sarılmayışıma hayret eder gibi:

— Beğenmedin mi yoksa, Feride? dedi.

Soğuk bir sesle:

— Çok güzel teyze, mersi, dedim.

Bu hareketime, canının sıkıldığı anlaşılıyordu. Maamafih bu, uzun sürmedi. Tekrar gülümsemeğe başlayarak:

— Elini uzat da bir tecrübe edelim, dedi, eski bir yüzüğünü ölçü verdim. İnşallah dar falan değildir.

Teyzem, kolumu zorla çekecekmiş gibi, arkama sakladığım parmaklarımı birbirine kilitliyordum:

— Şimdi imkânı yok, teyze, dedim, daha sonra...

— Çocukluk etme, Feride.

İnatla başımı önüme iğdim, ayaklarımın ucuna basmağa başladım.

— Birkaç gün sonra akrabalarımıza bir küçük davet vereceğiz. Nişan takacağız.

Yüreğim hızlı hızlı çarpıyordu:

— İstemem, dedim, yahut buna mutlaka lüzum görüyor-sanız ben mektebe gittikten sonra yapın.

Güzel bir azarı haketmiştim. Fakat! Teyzem, yine büyük-lüğün kendinde kalmasını istedi. Gülümserken dudaklarını kısarak hafif bir alay geçti:

— Nasıl, nişan toplantısında senin yerine bir vekil mi ko-yacağız? Nikâhta öyledir amma, kızım, nişanda henüz böyle bir âdet çıkmamıştır.

Verilecek cevap olmadığı için önüme bakmakta devam ediyordum.

Teyzem, alacağım dersin şiddetini gidermek için bir eliyle belimden tuttu; öteki ile çenemi, saçlarımı, alnımı okşıyarak:

— Feride, zannederim ki, artık çocukluğu bırakmak zamanı gelmiştir, dedi; şimdi senin yalnız teyzen değilim, annem de... Buna pek memnun olduğumu söylemeğe lüzum yok değil mi? Sen, Kâmran için, huyunu bilmediğimiz her hangi bir yabancı kızdan çok daha iyisin. Yalnız... Yalnız biraz fazla

havaisin. Çocuklukta bu, belki pek zararlı bir şey değildir. Fakat gitgide büyüyorsun. Büyüdükçe de elbet ağırlaşacaksın, akıllanacaksın. Mektebini bitirmene ve evlenmenize aşağı yukarı dört sene var. Hayli uzun zaman. Böyle olmakla beraber sen, nişanlı bir kızsın. Ne demek istediğimi, bilmem; anlatabiliyor muyum? Ciddî ve ağırbaşlı olmalısın. Çocukluğa, yaramazlığa, inatçılığa artık nihayet vermelisin. Kâmranın ne kadar ince hisli ve nazik olduğunu biliyorsun.

Kelimesi kelimesine aklımda kalmış olan bu sözlerde hakikaten yakıp hırpalıyacak bir şey var mıydı? Bunu bugün bile anlamış değilim. Fakat, ne bileyim, teyzemin beni kıymetli oğlu için biraz küçük gördüğü korkusunu seziyordum.

Nasihatlerinin nasıl tesir ettiğini anlamak ister gibi:

— Şimdi artık anlaştık, değil mi, Feride? dedi; sırf akraba ve bir, iki yakın dost için bir nişan ziyafeti yapacağız.

Kendimi çiçeklerle ve avizelerle süslü bir masada şimdiye kadar alışmadığım bir tuvaletle, bambaşka saçlar ve çehreyle onun yanında gördüm. Bütün bakışlar üzerimizde toplanmış...

Birdenbire titriyerek silkindim:

— İmkânı yok bunun teyze, diyerek dörtlale aşağı kaçtım.

Müjgân, bugünlerde benim için bir abladan fazla bir şey, hemen hemen bir anne olmuştı. Geceleri odamızda yalnız kaldığımız zaman lâmbayı söndürüyor, onun hırpalanmaktan büsbütün incelmış vücudunu kollarımın arasına alıyor, cevap vermemesi için elimle ağzını tikiyerek yalvarıyordum:

— Dünyada en acıdığım, alay ettiğim insanlar nişanlı kızlardı. Ben, onlardan biri oldum. Onlara yalvar. Kimse bana, nişanlı demesin. Yerin dibine geçiyorum, korkuyorum, ben, daha çocuğum. Önümüzde daha dört uzun sene var. O zamana kadar daha büyürüm, alışırım. Kimse bana nişanlı muamelesi etmesin şimdi.

Nihayet, ağzı serbest kalan Müjgân:

— Peki, diyordu, yalnız bir şartla. Daha doğrusu iki şartla. Evvelâ benimle boğuşmayacaksın. Sonra, onu çok sevdiğini bana, yalnız bana, bir kere daha tekrar edeceksin.

O zaman, Müjgânın göğsüne yüzümü saklıyor, başımla üst üste birkaç kere «evet» işareti yapıyordum.

Müjgân, va'dinde durmuştu. Evdekilerden olsun, dışarıdakilerden olsun kimse yüzüme karşı nişanlılığımdan bahsetmiyordu. Arada bir şakalaşmağa kalkanlar olursa benden, ağızlarının payını alıyorlar ve susuyorlardı. Hattâ, bunlardan biri, bir gün benden, ağzına bir hafif şamarcık da yedi. Fakat bereket versin yabancı değil, kuzenimin tâ kendisiydi. Benim tarafımdan gayet haklı bir şamarcık; fakat, Allah esirgesin, Besime teyzem duysa, kim bilir, bana neler yapardı?

Böyle olmakla beraber, yine de köşkte pek rahat sayılmazdım. Meselâ, mevkiim büyüdüğü için, günün birinde beni evin daha hatırlı bir odasına taşıyorlar, perdelerimi, karyolamı, gardrobumu değiştiriyorlardı ve bunun sebebini sormağa, tabîî, cesaret edemiyordum.

Bir gün, araba ile Merdivenköyünde bir köy düğününe gidecekti. Araba, kalabalıkça idi. Boş bulundum:

— Arabacının yanına bineyim, dedim.

Bir kahkaha koptu. Ben, kızararak kös kös arabaya bindim.

Eskiden olduğu gibi arasıra mutfaktan kayısı kurusu falan aşırmağa gittikçe hain aşçı:

— Ne istersen açık deyiver, küçük hanım. Gayrı zatınıza hırsızlık yakışmaz, diye benimle alay ediyordu.

Kimse, henüz bir şey söylemediği halde artık sokaktan çocuk çağırmağa da cesaret edemiyordum. Kırk yılda bir ağaca çıkmak için bucak bucak saklanmak ve geceyi beklemek lâzım geliyordu. Fakat, bunların arasında en başa çıkılmazı, Kâmrandı. Vakansın son günleri köşkte, onunla kovalamaca oynamakla geçti diyebilirim.

O, beni yalnız yakalamak için fırsat arıyordu. Ben, bütün şeytanlığımı, kendimi تنها bir yerde kısırttırmamağa sarfediyordum.

Arasıra bana, teklif ettiği araba gezintilerine yanaşmıyor, pek fazla ısrar ederse yanıma —Müjgândan başka— birisini alıyor ve yolda mütemadiyen onunla konuşuyordum. Müjgândan başka diyorum. Çünkü Müjgânın yolda beni, onunla yalnız bırakmak için kaçmıyacağına, yahut da lüzumsuz gevezelikler etmiyeceğine emniyetim yoktu.

Kâmrân, bir gün banâ:

— Biliyor musun, Feride, beni bedbaht ediyorsun, dedi. Kendimi tutamadım:

— Şimdiden mi? dedim.

Bu suali, o kadar komik bir hayretle sormuştum ki, ikimiz de gülmeğe başladık.

— Müjgâna söylediğini bir kere de senin ağzından işitmek istiyorum. Zannederim ki, bu, benim hakkım.

Müjgâna ne söylediğini hâtırlıyamıyormuşum gibi yalandan gözlerimi havaya kaldırdım, düşündüm. Sonra:

— Evet, amma, dedim, Müjgân kız. Cariyeniz de, zannederim, öyle. Aramızda konuştuğumuz her şey, herkese söylemez.

— Ben, herkes miyim?

— Yanlış anlamayınız. Tipinizin, biraz kadın tipi olmasına rağmen erkeksiniz. Demek ki, bir kız arkadaşına söylenecek her şey bir erkeğe tekrar edilemez.

— Ben, senin nişanlın değil miyim?

— Galiba bozuşaçağız. Biliyorsun ki, ben, bu kelimeyi istemiyorum.

— Görüyorsun ki, kendime bedbaht demekte hakkım var. Yine belki ağzıma vurursun diye kelimeyi söylemeğe cesaret edemiyorum. Fakat sana karşı, kimse için duymadığım bir his var içimde...

Ne vakitten beri, kaçtığım kapana tutulmak üzere olduğumu anladım. Konuşursam, ya sesim titriyecekti, ya başka bir münasebetsizlik yapacaktım. Kâmranın sözünü ağzında bırakarak sokağa doğru bir koşu kopardım.

Onun da, arkamdan geleceğini zannediyordum. Fakat öyle bir şey işitmeyince yavaşladım; biraz sonra, usulca arkama baktım.

O, sadece, ağaçlardan birinin altındaki bir kamış kanapeye oturmuştu.

Kendi kendime:

— Galiba ben, ayıp yapıyorum, dedim.

Öyle sanıyorum ki, Kâmran bu esnada bana baksa pişmanlığını anlıyacak, tekrar yanıma gelecekti. Ve, galiba, ben de artık kaçamıyacaktım.

Kuzenimin oturuşunda, hakikaten bedbaht bir insan tavrı vardı. Kendi kendime gayret vermek için söylenmeğe başladım:

— Sinsi sarı çıyan. Bu bahçede mesut dulun etekleri arkasından nasıl koştuğunu daha unutmadım. Pekâlâ yapıyorum.

Tatilin son günlerinde başımdan geçen bir kazayı da söylemeden geçemiyeceğim.

Köşk halkı bir gün sağ elimin bir parmağının kocaman bir sargı beziyle bağlı olduğunu gördüler. Soranlara:

— Bir şey değil, bir parçacık kestim; ziyanı yok, kendi kendine geçer, diyordum.

Teyzem, yarayı inatla sakladığımı farkedince:

— Mutlaka bir yaramazlık ettin. Ehemmiyetli bir şey ki, saklıyorsun. Bir hekime gösterelim, başımıza bir iş açar, diyordu.

Hakikat şuydu: Teyzem, beni bir gün yatak odasındaki gardrobundan galiba bir mendil almağa göndermişti. Gardrobun aralık bir gözünde mavi kadife kaplı bir mahfaza gördüm. Bu, benim nişan yüzüğümüdü. Onu bir dakika parmağımda seyretmek hevesine karşı koyamadım. Fakat, bu kapris, bana pahalıya mal oldu. Yüzük, teyzemin korktuğu gibi, biraz dar yapılmıştı; bir türlü parmağımdan çıkmıyordu. Mânasız bir heyecan içinde bir hayli zorladım, sonra dişlerimle çıkarmağa çalıştım. Nafile. Ben, uğraştıkça parmak şişiyor, yüzük büsbütün daralıyordu.

Söylesem muhakkak bir çaresini bulacaklardı. Fakat, nedense, bu yüzükle yakalanmak fena halde kibrimle dokunuyordu. İşte o zaman, parmağımy bir sargı ile bağladım. Tam iki gün vakit buldukça odama kapanıyor, sargıyı çıkararak kendi kendime saatlerce uğraşıyordum. Üçüncü gün, hakikati utana sıkıla teyzeme itiraf etmeğe hazırlandığım bir zamanda yüzük kendiliğinden çıkıvermesin mi?

Niçin? Her halde, geçen iki gün içinde üzüntü ve sıkıntıdan zayıflamış olacaktım.

Tatilin son günü, hazırlığa başlamıştım. Kâmran, buna itiraz etti:

— Bu kadar aceleye ne lüzum var, Feride? Birkaç gün daha kalabilirsin, dedi.

Fakat, ben, model bir talebe imişim gibi razı olmuyor:

— Sör'ler; mutlaka mektep açıldığı gün gelmemi tembih ettiler. Bu sene de dersler çok sıkı, diye çocukça bahanelerle inadediyordum.

Kâmran, bu ısrarım karşısında yine bir hüçün ve dargınlık nöbeti geçirdi.

Ertesi gün, beni mektebe götürürken hiç konuşmadı ve ayrılacağımız zaman:

— Benden bu kadar çabuk kaçmak istiyeceğini ummazdım, Feride, diye sitem etti.

* * *

Zaten, pek öyle akli başında, çalışkan bir talebe değildim. Üstelik, bu dert çıkınca büsbütün kendimi şaşırdım.

İlk üç ayın notları son derece fena gitti. Bir gayret yapıp kendimi toparlamazsam, sınıfta kaldığımın resmiydi.

Bültenler dağıtıldığı günün akşamı Sör Aleks, beni bir köseye çekti:

— Notları beğendin mi, Feride? dedi.

Bedbin bir tavırla başımı sallıyarak:

— Epeyce bozuk ma Sör, dedim.

— Epeyce değil, pek çok. Ben sizin bu kadar düştüğünüzü hatırlamıyorum. Halbuki bu sene daha başka türlü çalışacağınızı umardım.

— Hakkınız var. Bu sene geçen seneden bir yaş daha büyüğüm.

— Sade o kadar mı?

Garip şey! Sör Aleks, çenemi okşuyor, mânalı mânalı gülüyordu. Ne yapacağımı şaşıarak gözlerimi gözlerinden kaçırdım.

Ah bu Sör'ler! Dünyaya ait hiçbir şeyin farkında görünmemelerine rağmen en küçük dedikoduları bilirler, öğrenirler. Kimden? Nasıl? On sene aralarında yaşadığım ve öyle pek alık, salak bir kız olmadığım halde bunu bir türlü anıyamamışımdır.

Ben, bir bahane ile kendimi kurtarmağa uğraşırken, Sör Aleks, daha açıldı:

— Zannedirim ki, bültendeki numaraları herkese göstermekten sıkılacaksınız, dedi.

Arkasından, daha ağır bir taş:

— Bu sene sınıf geçemezseniz bir sene, bir uzun sene daha burada beklemek tehlikesi var.

Baktım ki, taarruza geçmezsem Sör Aleks'den yakamı kurtarmağa imkân yok. Çaresiz, yüzüzlüğü ele aldım, yalancı bir sâflıkla:

— Tehlike mi? Niçin tehlike? diye sordum.

Sör Aleks, kadınca konuşmasının zaten son hadlerine varmıştı. Bundan ilerisine gitmek, aşağı yukarı, benimle yüzgöz olmak demekti.

Mağlûbolduğunu bana göstermekten çekinmiyen koket bir tavırla yanağıma bir fiske vurdu:

— Onu, sen kendi kendine bulabilirsin, dedi ve yürüdü.

* * *

Mişel, bu sene mektepte yoktu. Olsaydı, muhakkak, beni, konuşmağa mecbur edecek, zihnimdeki perişanlığı büsbütün arttıracaktı.

Bir sene evvel uydurma bir masaldan bahsederken ne kadar serbest ve farfara isem, bu sene hakikaten nişanlı bir kız vaziyetine düştükten sonra o kadar korkak olmuştum. Arkadaşlarımdan beni tebrik edenleri kısa, kuru bir teşekkürle başımdan savuyor, yılışmak meylini gösterenlere yüz vermiyordum.

Yalnız, bir tanesi, bizim taraflardaki bir Ermeni doktorun kızı, bu inadımı yenmeğe muvaffak oldu. Hafta tatillerini mektepte geçiriyordum. Üç ay içinde, ya iki, ya üç gece eve çıkmıştım.

Sebebini kendimin de pek iyi bilmediğim bu inat, Besime teyzemle Necmiyeyi gücendiriyor, Kâmrana ne düşüneceğini, ne yapacağını şaşırtıyordu. O, ilk aylarda her hafta mektebe uğruyordu. Sör'ler bir şey söylemeğe cesaret edememekle beraber bir nişanlının bir talebeyi ziyaret etmesini skandal addediyorlar, kuzenimin beni parluvarda beklediğini haber verirken yüzlerini ekşitiyorlardı.

Ben, parluvarın mahsus açık bıraktığım bir kapı kanadına dayanıyor, ellerimi mektep gömleğimin kayış kemerlerine sokarak ayakta nihayet beş dakika konuşuyordum. Kuzenim, ara-sıra bana, mektup yazmayı da teklif etmişti. Fakat Sör'lerin, gelen mektupları, Türkçe bilen birisine okuttuktan sonra yırtmak âdetleri olduğunu söyliyerek vazgeçirmiştım.

Bu ziyaretlerin birinde, aramızda hiç hoş olmıyan bir konuşma geçtiğini hatırlıyorum.

Kâmrân, uzak durmama sinirlenerek kapıyı zorla kapamak istemişti. Fakat, o yaklaşırken ben, kendimi dışarı atmağa hazır bir vaziyet almış, alçak sesle:

— Rica ederim Kâmrân, demiştım, biliyorsunuz ki, odada görünür görünmez kaç delik varsa o kadar da göz vardır.

O, birdenbire duraladı:

— Nasıl olur, Feride? Biz nişanlıyız.

Yavaş yavaş omuzlarımı kaldırdım:

— İşte, asıl o bozuyor ya, dedim, bir gün: «Ziyaretleriniz biraz sıkça oluyor. Affedersiniz amma, burasının mektep olduğunu hatırlamanız lâzım gelir!» yolunda bir söz işitmek istemezsiniz...

Kâmran, bembeyaz kesildi ve o günden sonra bir daha mektebe uğramadı.

Yaptığım, hakikaten fena idi. Fakat, başka çare yoktu. Kâmranın yanından sınıfa dönüş, bütün başların bana çevrilmesi, yürekler acısı bir şeydi.

Ne anlatıyordum? Evet, bir gün doktorun hafta tatilinden dönen kızı bana:

— Kâmran Bey, Avrupaya gidiyormuş, öyle mi? dedi.

Birdenbire şaşladım:

— Nereden bu haber? dedim.

— Babamdan, Madritteki amcası çağırmış.

«Bilmiyorum» demeyi kibrimle yediremedim:

— Evet, öyle bir fikir var; küçük bir seyahat, dedim.

— Pek küçük değil, sefaret kâtibi oluyormuş.

— Çok az kalacak.

Konuşmayı bu kadarla keserek ayrıldık. Arkadaşımın babası, bizim köşkten ayağı eksik olmıyan bir insandı. Aile dostumuz gibi bir şeydi. Havadisın doğru olması mümkündü. Fakat, nasıl oluyor da, bana bir şey söylemiyorlardı. Günleri hesaplardım. Yirmi günden beri köşkten haber alamamıştım.

O gece, hep bu meseleyi düşündüm. Kâmrana gösterdiğim mânasız uzaklığı unutuyor, bu kadar mühim bir şeyi bana haber vermediği için içimden darılıyordum. İşin nihayetinde biz artık birbirine bağlı iki insandık.

Ertesi gün, perşembeydi. Hava, açık olduğu için öğleden sonra gezmeğe çıkacaktık. İçim içime sığmıyordu. Bu düşünceler içinde bir gece daha geçirmek fikri beni korkuttu.

Sör Süperiyör'e giderek teyzemin hasta olduğunu söyledim ve izin istedim.

Allahtan o gün, Sör'lerden biri Kartala gidiyordu. Erenköy istasyonuna kadar beraber gitmek şartıyla, Sör Süperiyör, istediğim izni verdi.

Elimde küçük valizimle köşke vardığım zaman ortalık karmak üzereydi.

Kapıda beni, köşkün köpeği karşıladı. Bu ihtiyar köpek, son derece acgözlü ve dalkavuktur. Cantamda iyi, kötü daima

yenecek bir şey bulunduğunu bildiği için yolunu kesiyor, karşımda ayağa kalkarak geri geri yürüyor, ön ayaklarıyla bana tutunmağa çalışıyordu. Ağaçların arasından Kâmranın da bana doğru gelmekte olduğunu görerek yere çömeldim, köpeğin üstüne sürünmesini istemediğim kirli ayaklarını yakaladım.

O, kocaman ağzını güler gibi açarak dilini sarkıtıyor, ben, onun burnunu sıkıyordum. Hâsılı, aramızda bir oyun, bir cileveleşmedir gidiyordu.

Kâmranı tâ yanıma geldiği zaman keşfetmiş gibi görüne-
rek:

— Şu gülüşe bakınız, dedim, aman, ne kocaman ağız! Timsaha benzemiyor mu?

O, şimdilik dudağında acı bir tebessümle yalnız bana bakıyordu.

Köpeği bırakarak eteklerimi silkeledim; mendilime ellerimi de sildikten sonra birini kuzenime uzattım:

— Bonjur Kâmran, teyzem nasıl? Ehemmiyetli bir şey değil inşallah...

O, biraz hayretle:

— Annem mi? diye sordu. Annemin hiçbir şeyi yok. Hasta diye mi duydun?

— Evet, hasta diye işittim de merak ettim; pazara kadar sabredemiyerek izin aldım.

— Kim söyledi?

Yeni bir yalan uydurmağa vakit olmadığı için:

— Doktorun kızı, dedim.

— O mu sana söyledi?

— Evet, söz arasında: «Babamı size çağırdılar, galiba teyzeniz hasta imiş.» dedi.

Kâmran, hayret ediyordu:

— Yanlış olacak. Hattâ doktor, son günlerde, ne annem, ne de başkası için köşke uğramadı.

Bu nazık bahis üzerinde fazla durmadan:

— Çok sevindim, dedim, öyle merak ediyordum ki... Onlar, tabii, içerdeler...

Çantamı yerden alarak yürümek istedim. Kâmran, elimden tuttu:

— Neden bu acele Feride? Âdeta benden kaçırıyorsun! dedi.

— Ne münasebet, dedim, botlarım sıkıyor da... Zaten içeriye beraber gidecek değil miyiz?

— Evet, amma, içeride de, çaresiz, herkesle beraber konuşacağız. Halbuki, ben, seninle yalnız konuşmak istiyorum.

Heyecanımı gizlemek için alaycı bir tavır alarak:

— Emir sizin, dedim.

— Mersi. O halde, istersen kimseye görünmeden bahçede biraz dolaşabiliriz.

Kaçmamdan korkuyor gibi elimi bırakmıyordu. Öteki eliyle çantamı aldı. Yan yana yürümeğe başladık. Nişanlandık nişanlanalı ilk defa yan yana...

Yeni yakalanmış bir kuşun yüreği, göğsünde nasıl atarsa benimki de öyle atıyordu. Fakat, zannederim ki, beni, bıraksa da artık kaçmağa kuvvet bulamıyacaktım.

Biribirimize bir şey söylemeden bahçenin sonuna kadar yürüdük. Kâmrân, beklediğimden çok fazla müteessir ve dargın görünüyordu. Bu üç ay içinde ne olmuştu, aramızda ne değişmişti, bilmiyorum. Fakat, bu saatte kendimi ona karşı suçlu görüyor, şimdiye kadar gösterdiğim vahşiliğe pişman oluyordum.

Kız ortasında olduğumuzu unutturacak kadar güzel ve sakin bir akşamdı. Etrafımızdaki kuru dağ tepeleri bir mercan kıvrılığı içinde yanıyordu. Kâmrâna karşı suçlarımı bu kadar kolay kabul etmemde bunun da mı tesiri vardı acaba, bilmiyorum.

Bu saatte, onun gönlünü alacak bir kelime bulmak benim için dayanılmaz bir ihtiyaçtı. Fakat, aklıma hiçbir şey gelmiyordu.

Artık geri dönmekten başka yapılacak iş kalmayınca Kâmrân :

— Şurada biraz oturabilir miyiz, Feride dedi.

— Sen, nasıl istersen, dedim.

Vakadan sonra ilk defa sen diyordum.

Kâmrân, pantolonuna dikkat etmeden oradaki bir kayanın üstüne oturuverdi. Onu, hemen kolundan tutup kaldırdım:

— Sen, nazıksın; kuru yere oturma, dedim ve arkamdaki lâcivert pardesüyü çıkararak oturacağı yere serdim.

Kâmrân, gözlerine inanamıyordu:

— Ne yapıyorsun, Feride? dedi.

— Hasta olmaman için, dedim, zannederim ki, seni muhafaza etmek bundan sonra benim vazifem oluyor.

Kuzenim bu sefer de galiba kulaklarına inanmadı:

— Ne söylüyorsun, Feride? dedi. Bunu sen mi bana söylüyorsun? Nişanlılığımızdan beri senden işittiğim en tatlı söz. Başımı önüme iğdim ve sustum.

Kâmran, paltomu tekrar eline almıştı. Okşar gibi hareketlerle kollarına, yakasına, düğmelerine dokunuyordu.

— Sana, biraz sitem yapmağa hazırlanıyordum, Feride, dedi, fakat şimdi hepsini unuttum.

Gözlerimi kaldırmadan:

— Ben sana bir şey yapmadım ki, dedim.

O, beni tekrar vahşileştirmekten ürküyormuş gibi yanıma yaklaşmaktan korkarak:

— Zannedirim ki, yaptın, Feride, dedi, hattâ fazlaca bile. Bir nişanlı, bu kadar ihmal edilir mi? İçimde fena şüpheler de uyandı. Sakın Müjgân yanılmış olmasın?

İstemedim güldüm. Kâmran, merakla sebebini sordu; evvelâ cevap vermek istemedim. Fakat, o, ısrar edince gözlerimi kaçırarak:

— Müjgân yanılsaydı, böyle olmadı ki, dedim.

— Böyle ne demek? Yani benim nişanlım mı?

Gözlerimi kapıyarak üst üste iki defa başımı salladım.

— Feridem!

Bir küçük feryada benzeyen bu ses hâlâ kulağımdadır. Gözlerimi açtım ve onun büyümüş gibi görünen gözlerinde iki iri yaş damlası gördüm.

— Beni, bu dakika içinde o kadar mesudettin ki, ölürken aklıma gelirse ağlıyacağım. Öyle yüzüme bakma. Sen daha pek küçüksün. Mümkün değil, böyle şeyleri anlıyamazsın. Hepsini unuttum artık.

Kâmran, bileklerimi tutmuştu. Onları geri çekmedim, fakat hıçkıra hıçkıra ağlamağa başladım. Bu, öyle bir nöbeti ki, Kâmran, âdeta korktu.

Aynı yollardan geriye dönerken ben, hâlâ ikide bir içimi çekiyor ve hıçkırıyordum. O, artık bana elini dokundurmağa cesaret edemiyordu. Fakat ben, onun gönlünün rahat ettiğini anlıyor ve memnun oluyordum.

— Sen önden gitmelisin, dedim; ben havuzda yüzümü iyice yıkayacağım. Beni, bu suratla görürlerse ne derler?

* * *

Birdenbire aklıma gelmiş gibi Kâmrana sordum:

— Avrupaya bir seyahat varmış, öyle mi?

O, cevap verdi:

— Bir fikir. Daha doğrusu, benim fikrim de değil, Madridteki amcamın bir tasavvuru. Nereden duydu?

Kısa bir tereddütten sonra:

— Doktorun kızımdan, dedim.

— Doktorun kızı, sana ne çok haberler veriyor, Feride?

—

Kâmran, dikkatle yüzüme bakıyordu Kızarak başımı çevirdim.

— Sakın annemin hastalığı bir bahane olmasın?

—

— Doğru söyle, Feride. Sen, bunun için mi geldin?

Yanıma yaklaşmıştı. Elleriyle başımı okşamak istiyor, fakat ürkmemden, tekrar aramızı bozacak bir aksilik çıkarmamdan çekiniyordu. Halbuki ben, bilâkis, ona alışmağa başlamıştım. Sualini bir kere daha tekrar etti:

— Tahminim doğru mu, Feride?

Kâmranı çok memnun edeceğini hissederek: «Evet» diye başımı salladım.

— Ne güzel... Dünden beri talihim ne kadar değişti!

Ellerini oturduğum koltuğun kenarlarına dayıyarak bana doğru eğildi. Bu vaziyette dört tarafımdan kuşatılmış bulunuyordum. Bana el dokundurmadan yaklaşmak için kurnazca bir buluş. Oturduğum yerde kirpi gibi büzülüyor, omuzlarımı kaldırmak için mendilimle oynuyarak sordum:

— Amcan ne teklif ediyor?

— Olacak gibi değil. Beni, sefaret kâtibi olarak yanına almak istiyor. Muayyen bir mesleği, yahut bir memuriyeti olmasını bir erkek için bir eksiklik sayıyor. Ben, tabii, onun fikirlerini söylüyorum. «İleride bir sefaret memuriyetiyle beraber Avrupaya gitmek belki Ferideyi de memnun edecektir» diyor. Ne bileyim, böyle birtakım sözler...

Bahis ciddileştiği için Kâmran, muhasaraya nihayet vererek doğrulmuştu. Ben de, hemen yerimden kalktım.

Konuşmamız devam etti:

— Bu teklife niçin «olacak şey değil» dedin? Avrupaya gitmek seni memnun etmiyecek mi?

— O cihetten söylemiyorum. Bundan sonra, ben artık ha-

reketlerinde serbest bir insan değilim. Hayatıma taallûk den her şeyi seninle konuşmağa mecburum. Öyle değil mi?

— O halde gidebilirsin.

— Demek, benim İstanbul'dan ayrılmama razı oluyorsun, Feride?

— Mademki bir erkek için, mutlaka bir meslek lâzımmış...

— Sen, benim yerimde, olsan gider miydin?

— Zannederim ki, giderdim. Yine zannederim ki, senin de şimdi öyle yapman lâzım.

İtiraf etmeliyim ki, bu sözleri yalnız dudaklarım söylüyordu. Yoksa, içimden bu dakikada büsbütün başka türlü konuşuyordum. Maamafih, bana da hak vermek lâzım. «Ben seni bırakıp gideyim mi?» diye sorana başka türlü cevap bulunur mu?

Öte taraftan, Kâmran da, bu ayrılığı bu kadar kolay kabul etmeme müteessir oluyordu. Bana bakmadan odanın içinde bir iki adım yürüdükten sonra döndü, aynı suali tekrar etti:

— Demek amcamın teklifini kabul etmemi doğru buluyorsun?

— Evet.

İçini çekti:

— O halde düşünürüz. Kat'î bir karar vermek için, daha vaktimiz var.

Yüreğim hafifçe burkuldu. «Düşünürüz» deyince artık mesele kalmıyor muydu?

Herkesin daima benden istemiş olduğu gibi, bir büyük insan ağırbaşlılığıyla konuşmağa başladım:

— Ben, daha fazla düşünmeğe değer bir şey göremiyorum bu işte. Amcanın teklifi hakikaten hoş bir teklif. Kısa bir seyahat hiç fena olmaz.

— Bir memuriyet, o kadar kısa bir şey mi, Feride?

— Doğrusu, pek uzun da sayılmaz. Bir iki, üç, dört senecik. Göz yumup açınca kadar geçer. Tabii, arada geleceksin de...

Bu bir, iki, üç, dört seneyi parmaklarımla o kadar kolay sayıyordum ki...

* * *

Kâmranı, bir ay sonra, Galata rıhtımından vapura bindiriyorduk. Onu, Avrupaya gitmeğe teşvik ettiğim için, akrabalarımın hepsi beni tebrik ediyorlardı. Yalnız Müjgân, bundan memnun olmadı. Tekirdağ'ından bana yazdığı mektupta: «Hiç

iyi yapmadın, Feride, diyordu, mâni olmalıydın. En güzel senelerinizi ayrı geçirmekte ne mâna vardı? Dört sene, biter tükendir şey mi?»

Maamafih, bu dört sene, Müjgânın korktuğundan çok daha çabuk geçti.

Kâmran, tekaüdolan amcasıyla beraber büsbütün İstanbulla döndüğü zaman ben, bir ay evvel mektepten çıkmış bulunuyordum.

Mektepten çıkmak! Ben, içinde yaşadığım müddetçe bu loş binaya güvercinlik adını vermiştim. Elimde iyi, kötü bir diploma ile kendimi dışarı atacağım günün benim için bir kuruluş bayramı olacağını söylerdim. Fakat, günün birinde güvercinliğin kapısı açılınca, kendimi; boyumu bir hayli uzatan yeni siyah çarşafım, uzun topuklu iskarpinlerimle sokakta bulunca neye uğradığımı şaşırdım. Üstelik teyzem de, köşkte düğün hazırlıklarına başlamıştı. Bu, beni büsbütün çileden çıkardı.

Köşk, boyacılar, dülgerler, terziler, uzak semtlerden gece yatısına gelmiş akrabalarla dolup boşalıyordu. Herkes, kendine göre bir işle meşguldü. Kimi, şimdiden davet mektupları yazıyor, kimi, eksikleri tamamlamak için çarşı, pazar dolaşıyor, kimi dikişle uğraşıyordu. Ben, şaşkınlığımın içinde işi serseriliğe vurmuştum. Bir işe yaramak şöyle dursun, başkalarının işlerine bile engel olacak türlü münasebetsizlikler yapıyordum. Son parti bana, bir delilik ârız olmuştu. Eskiden olduğu gibi, misafir çocuklarını peşime takıyor, köşkün altını üstüne getiriyordum.

Her yer gibi, mutfakta da tamir ve boya vardı. Bunun için yeni aşçı, kabını, kacağını arka bahçede kurduğu bir çadıra nakletmiş, açıkta yemek pişirmeğe başlamıştı.

Bir akşam üstü onun, çadırın önünde tatlı kızarttığını gördüm ve derhal aklıma bir şeytanlık geldi:

— Çocuklar, dedim, siz, şu kümeslerin arkasına saklanınız. Hiç sesinizi çıkarmayın. Ben, size tatlı çalıp getireceğim.

Aradan beş dakika bile geçmeden elimde dolu bir tabakla küçük arkadaşlarımın yanına dönüyordum.

En iyisi, çocuklara paylarını dağıtıttıktan sonra, her birini bahçenin bir köşesine dağıtmak ve tabağı kümesin içine saklamak. Fakat ben bunu, daha doğrusu aşçının, hırsızlığı farkeince hiddetle öteye beriye koşacağını akıl edememişim.

Biraz sonra, mutfak çadırının önünde bir kıyamettir koptu. Aşçı: «Bunu yapanın vallahi billâhi kemiklerini kıracağım!» diye bağıriyordu. Fena halde korkan küçükler beni dinlemiyerek, kaçışmağa başladılar ve şüphesiz pek iyi de ettiler. Çünkü, biraz sonra, aşçı, izimizi keşfediyor, elindeki kocaman kepçeyi bir sopa dehşetiyle sallıyarak deli gibi üstümüze saldırıyordu.

Hain adam, aralarında beni en büyük gördüğü için, ötekileri bırakıp beni kovalamağa başlamıştı. Bu arada ayağı takılıp yere boyluboyunca yuvarlanınca, hiddeti büsbütün arttı.

Aşçı; yabancı, vaziyet ise çok nazikti. Yakalanırsam, derdimi anlatıncaya kadar hiç olmazsa bir, iki kepçe yiyecek, rezil olacaktım.

Köşk tarafına doğru manevra yapmağa imkân olmadığı için, çaresiz, sokak tarafına koşuyor, çığlık çığlığa haykırıyorum.

Allahtan olacak, sabahtan beri çalışan terzi matmazel, Dilber kalfa ile beraber bahçeye hava almağa çıkmış. Yolun bir köşesinde onlarla karşılaşınca: «Geliyor» diye boyunlarına sarıldım. Ve arkalarına saklandım.

Dilber kalfa, aşçının kepçesine karşı ellerini uzatarak:

— Ne yapıyorsun, aşçıbaşı, çıldırdın mı? O, gelin hanım o, diye bağırdı.

Başka bir zamanda olsaydı, bu kelime için, Dilber kalfayı, mutlaka hırpalardım. Fakat, o kadar korkmuştum ki, ben de gayriihtiyari onunla beraber bağıriyordum:

«Vallahi ben, gelin hanımım, aşçıbaşı!»

Ben, bu aşçı kadar çılgın ve aksi insan görmedim. Kalfa ve matmazelin teminatlarına bir zaman inanmadı: «Yok, böyle hırsız gelin hanım olma!» diye söylendi; neden sonra, akli yatınca da: «Öyleyse aferin gelin hanım sana!» dedi. «Alırsın öyleyse yeni pantolonu; bak, pantolonun dizkapağını da patlattırdın bana!»

Adamcağız, düştüğü zaman burnunu da çarpıp sıyırmıştı amma, bereket versin, onu tazminat hesabına katmıyordu.

Gizli kalması için, yaptığım ısrarlara rağmen, bu komedi duyuldu ve her yemekte bana, bakıp bakıp gülmek âdet sırasına girdi.

* * *

Düğüne üç gün kalmıştı. Yine her akşam üstü mâhut arka bahçenin kapısında çocuklarla ip atlarken yeni bir hücumla

uğradım. Fakat bu seferki hücumu yapan, ilkinde beni aşçıdan kurtarmağa çalışan terzi matmazeldi. Belki otuz seneden beri köşkün dikişlerini diken bu matmazel, altmış yaşında olmasına rağmen, bu akşam o da bana karşı ateş püskürüyordu:

— Rica ederim, matmazel, birkaç güne kadar size madam diyeceğiz. Doğrudur bu yaptığın? Son provanızı yapmak için, yarım saattir sizi arıyorum.

Daha fenası, Besime teyzem de, matmazelle beraberdi ve çatkın çehresi, münakaşa uzarsa ondan yana çıkacağını gösteriyordu.

— Pardon matmazel, buracıkta idim. Temin ederim ki işitmedim, dedim.

Teyzem, artık dayanamadı, bana, her çıkışacağı zaman yaptığı gibi eliyle çenemi tutup okşıyarak:

— Yavrucağım, sen, kendi sesinden, kahkahandan kimseyi işitecek halde değilsin ki, dedi, üç gün sonra da, davetlilerimiz arasında yine böyle bir şey yapmandan âdeta korkmağa başladım.

Her zaman, daha haşarı ve hoyrat görünmeme rağmen, o günler benim, en karışık heyecanlarla sarsıldığım, okşanmak ve anlaşmak ihtiyacıyla en için için eridiğim bir tarihtir.

Çenemi teyzemin elinden çekmeden eteklerimi parmaklarım ile iki yanımdan tuttum ve hafif bir reveransla dizimi бүktüm:

— Üzülmeyiniz teyze, dedim, çok değil, daha üç güncük dişinizi sıkmanız lâzım. O zaman benim için, teyzeden başka bir adınız ve sıfatınız olacak. Çalıkuşunun teyzesine yaptığı naz ve şımarıklığı Feridenin, o hanımefendiye yapmağa cesaret edemeyeceğini size temin ederim.

Teyzemin gözleri yaşardı, beni yanaklarımdan öperek:

— Senin her zaman annen oldum ve öyle kalacağım, Feridem, dedi.

Taşkınlığım, o haldeydi ki, ben de onu birdenbire kalçalarından yakalayıp havaya kaldırdım ve tıpkı bana yaptığı gibi yanaklarından öptüm.

* * *

Matmazel, ufak bazı retuşlardan başka eksiği kalmıyan beyaz elbisemi ellerinde kaldırdığı zaman, kıpkırmızı kesildigimi hissettim. Odadakileri birer birer okşayıp öperek yalvarmağa başladım:

— Ne olursunuz, siz dışarı çıkın. Gözünüzün önünde giy-nemiyeceğim. Arkasında etekli elbisesiyle Çalikuşunun bir tavus kuşu şekline girdiğini bir tasavvur edin. Aman, ne gülünç! Kendim bile güleceğim. «Ne olur, bu iş âdi tuvaletle olsun!» diye o kadar yalvardım, kimselere derdimi dinletemedim.

Matmazel, elindeki elbise ile üzerime geldikçe — birisi beni yakalamağa geliyormuş gibi — köşelere kaçıyor, tir tir titriyordum.

Dışarıdakiler, gürültüyü arttırıyorlar, mutlaka içeri girmek istiyorlardı:

— Bir parça daha, rica ederim, bir dakikacık, hepinizi çağıracağım, diye yalvardım. Fakat onlar inanmadılar:

— Aldatıyor, soyunduktan sonra çağıracak, diye bağrışarak kapıya dayandılar.

İşte o zaman, iki taraf arasında heyecanlı bir uğraşmadır başladı.

Dışarıdakiler, çocuk, büyük, karmakarışık, itişerek, gülüşerek kapıyı zorluyorlardı; ben, kollarımın bütün kuvvetiyle içeriden müdafaa ediyordum.

Sofada, demirli potinleriyle tepinerek: «Hücum.. hücum... Muharebê var!» diye bağrışan çocukların sesine bütün köşk halkı koşuyordu.

Matmazel, omuz başımdan:

— Yapmayınız, Allah aşkına, çekilin; elbise parçalanıyor, diye haykırıyor, fakat sesini işittirmeğe muvaffak olamıyordu.

Bir aralık, nedense gürültü kesilir gibi oldu. Kapıya bir ayak sesi yaklaşıyordu. Kâmranın sesi:

— Aç, Feride, benim. Bana yasak yok tabî. Bırak, sana yardıma geleyim, dediğini işittim ve büsbütün çıldırdım.

Bu sefer:

— Hepsi gelsinler, ziyânı yok, sen olmaz. Sen, Allah aşkına git. Vallahi ağlıyacağım, diye yalvarmağa başladım.

Fakat Kâmran, bu yalvarışlarıma aldırmadı, kapıya hızla dayanarak iki kanadını ardına kadar açtı.

Ben, çığlık çığlığa odanın bir köşesine kaçtım ve elime geçirdiğim bir mantoya sarılarak büzüldüm.

Matmazel, bayılacak haldeydi:

— Güzelim elbise gitti, diye âdeta saçını, başını yoluyordu. Kâmran, mantoyu bir ucundan tuttu ve gülerek:

— Mağlûbiyetini artık teslim etmek lâzım Feride, dedi, aç, elbiseni göreyim.

Bende, artık ne ses vardı, ne hareket.

O, biraz bekledikten sonra devam etti:

— Feride, şimdi sokaktan geldim. Çok yorgunum. Uğraştırma beni. Elbiseni o kadar merak ediyorum ki, inadedersen zora müracaat etmek mecburiyetinde kalacağım. Bak, beşe kadar sayıyorum: bir, iki, üç, dört, beş...

Kâmran, mümkün olduğu kadar geciktirdiği bu beşten sonra, mantomun ucunu çekince yüzümü göz yaşlarına bulanmış gördü, fena halde şaşırdı ve yarı zorla odayı boşaltarak kapıyı kapadı.

Matmazelin hayretten dili tutulmuştu. Kâmran da aşağı yukarı o haldeydi. Biraz sonra mahcup ve müteessir bir sesle:

— Affet beni, Feride, dedi, ben, sana küçük bir şaka yapmak istemişim. Buna hakkım var, sanıyordum. Fakat, hâlâ o kadar çocuksun ki... Beni affediyorsun, değil mi?

Başımı, hâlâ mantonun içinde saklıyarak cevap verdim:

— Peki amma sen, hemen bu odadan çıkmalısın.

— Bir şartla. Seni bahçenin nihayetindeki kayanın yanında bekliyeceğim. Hatırlıyor musun, dört sene evvel bir akşam, seninle orada barışmıştık. Şimdi de öyle yapacağız. Söz mü?

Kısa bir tereddütten sonra:

— Peki, gelirim, dedim, amma sen, şimdi git.

Zavallı matmazelde, bu acayip tabiatlı gelinle konuşmağa bile artık cesaret kalmamıştı. O, ağzını açmadan beni soyduktan sonra, tekrar kısa etekli pembe elbisemi giydim, üstüne siyah mektep önlüğümü geçirdim, sonra Müjgânın bile yüzüne bakmadan odama kaçtım ve gözlerimdeki kırmızılığı geçinceye kadar soğuk su ile yüzümü yıkadım. Bahçeye indiğim zaman ortalık kararıyordu. Şimdi asıl mesele, kendimi kimseye göstermeden onun yanına kapağı atmaktı.

Kendi kendime dolaşıyor gibi yaparak; mutfağın arkasından dolaştım, aşçı ile bir iki kelime konuştum. Sonra ağır ağır dış kapıya yürümeğe başladım. Maksadım, izimi büsbütün kaybettikten sonra bahçe duvarının dibinden onun yanına inmekti. Fakat...

Daima açık duran sokak kapısının dışında siyah çarşafli, uzun boylu bir kadın gözüme ilişti. Peçesi kapalıydı. Köşkten bir şey sormak istediği halde, içeri girmeye cesaret edemiyor gibi bir hali vardı.

Kâmran, epeyce zamandan beri beni bekliyordu. Bu peçenin altından bir bildik çehresi çıkmasından ve beni söze tutmasından korkarak yolumu değiştirdim ve ağaçların arkasına dalmağa çalıştım. Fakat, o, birdenbire beni çağırdı:

— Küçük hanım, biraz zahmet eder misiniz, efendim?

Çaresiz, döndüm, kapıya doğru yürümeye başladım:

— Buyurunuz hanımefendi, bir emriniz mi var?

— Merhum Seyfettin Paşanın köşkü değil mi?

— Evet, efendim.

— Siz köşkten misiniz, efendim?

— Evet.

— O halde sizden bir ricada bulunacağım.

— Emrediniz, efendim.

— Ben, Feride Hanımefendi ile görüşmek istiyorum.

Hafifçe irkildim, gülmemek için başımı iğdim. İlk defa işitiğim bu «hanımefendi» sözü bana öyle tuhaf geliyordu ki... Feride Hanımefendinin ben olduğumu mümkün değil, söylemeye cesaret edemiyecektim. Dudaklarımı ısırarak:

— Çok âlâ hanımefendi, dedim, buyurun, lûtfen içeri; köşkten sorarsanız size Feride Hanımı çağırırlar.

Siyah çarşafli kadın, kapıdan girmiş, yanıma yaklaşmıştı:

— Size tesadüfüm çok iyi oldu, çocuğum, dedi, sizden bir yardım rica edeceğim. Benim, Feride Hanımla yalnız olarak konuşmama delâlet edeceksiniz. Mümkünse kimsenin bundan haberi olmamalı.

Hayretle yüzüne baktım. Ortalık kararmış olduğu ve peçesini hâlâ açmadığı için yüzünü farkedemiyordum. Hafif bir tereddütten sonra:

— Hanımefendi, dedim, acayip bir kıyafette olduğum için birdenbire cesaret edemedim. Fakat Feride benim.

Kadın, hafif heyecanlandı:

— Kâmran Beyle evlenecek Feride Hanım mı?

— Köşkte bir tane Feride var hanımefendi, diye gülümседim.

Siyah çarşafli kadın, birdenbire durmuştu. Biraz evvel kendisini Feride ile görüştürmemi sabırsızlıkla istediği halde

şimdi karşımda put kesilmesine ne mânâ vermeliydi? Acaba Feridenin ben olduğuma hâlâ mı inanamıyordu? Yoksa başka bir şey mi vardı? Merakımı gizlemeğe çalışarak tekrar konuşmağa mecbur oldum:

— Emrinizi bekliyorum, hanımefendi.

Garip şey, kadın, hâlâ ağzını açmıyordu.

Biraz ileride ağaçların arasında bir bahçe kanapesi gözüme ilişti:

— İsterseniz şuraya gidelim, hanımefendi, dedim, kimse bizi rahatsız etmeden konuşabiliriz.

Kadının sükûtu, biz kanapeye oturduktan sonra da devam etti. Fakat, nihayet karar vermiş olacak ki, elinin sert bir hareketiyle peçesini kaldırdı ve otuz yaşlarında zeki ve sinirli bir kadın çehresi meydana çıktı. Havanın karanlığına rağmen benzinin korkunç surette sararmış olduğu görülüyordu.

— Feride Hanım, dedi, ben, bir eski arkadaşımın zoriyle bir elçi vaziyetinde buraya geliyorum. Fakat, üzerime aldığım vazifenin bu kadar güç olduğunu kestirememiştim. Biraz evvel sizi görmek için ısrar ettiğim halde şimdi âdeta kaçmak istiyorum.

Vücutuma bir titreme yapıştı; kalbim şiddetle çarpıyordu. Fakat biraz cesur olmazsam onun dediğini yapacağını, kaçacağını hissettim. Mümkün olduğu kadar sakın bir tavır takınmağa çalışarak:

— Vazife vazifedir, hanımefendi, dedim, cesur olmak lâzım. Bahsettiğiniz arkadaş beni tanıyor mu?

— Hayır. Daha doğrusu şahsınızı görmemiş. Yalnız Kâmrân Beyin nişanlısı olduğunuzu biliyor.

— Kâmrân Beyi tanıyor mu?

—

Artık, bende de daha fazla sormağa kuvvet kalmamıştı. Bu dakikada meraktan çıldıracak gibi olduğum halde o, sahiden gitmeğe kalksa, zannederim, yolundan çeviremiyecektim.

— Dinleyiniz beni, Feride Hanım. Niçin birdenbire durakladığımı anlamıyorsunuz. Burada ermiş, yetişmiş bir hanımla karşılaşacağımı umuyordum. Halbuki önüme âdeta bir mektep çocuğu çıktı. Sizi fazla müteessir etmekten korkuyorum. Tereddüdümün sebebi bu.

Yabancı kadının bana acır gibi bir hali vardı. Bu, izzet-nefsime dokundu ve bana bütün kuvvetimi iade etti.

Ayağa kalktım, kanapenin önündeki ağaca arkamı dayıyarak, kollarımı kavuşturarak sakın ve hattâ vakur bir sesle:

— Bu vaziyette tereddüt doğru değil, dedim, görüyorum ki, konuşacağımız şey mühim. Onun için teessürü falan bir tarafa bırakarak açık konuşursak daha iyi olur.

Kadın, benim bu cesur tavrım karşısında biraz kendini topladı ve bir sual sordu:

— Kâmran Beyi çok seviyor musunuz?

— Bunun sizinle alâkasını göremiyorum, hanımefendi.

— Belki vardır, Feride Hanım.

— Açık konuşmazsak işin içinden çıkamıyacağımızı evvelce söyledim, hanımefendi.

— Peki, öyle olsun. Size Kâmran Beyi, bir başkasının da sevdiğini haber vermeğe mecburum.

— Olabilir, hanımefendi. Kâmran, birçok meziyetleri olan bir gençtir. Bir başkasının onu gözüne kestirmiş olmasında bir fevkalâdelik görmem.

Bu, bir yaprak bile kımıldamıyacak kadar sakın ve güzel yaz akşamında beklenilmez bir fırtınanın gelip çattığını gayet iyi anlıyor, fakat nereden geldiğini anlıyamadığım bir kuvvetle buna karşı durmağa kendimi hazır buluyordum.

Kadına söylediğim son cümlede bir parça alay bile vardı. Ayağa kalkmamakla beraber yerinde doğruluşundan, sinirli bir hareketle çarşafının eteklerini düzelterek kanapenin tahtalarını tutuşundan, onun da artık bu işi kısa kesmeğe karar vermiş olduğunu anladım. Makine gibi çabuk ve âdeta renksiz bir sesle söyledi:

— İlk bakışta sizi bir çocuk gibi görmüş olmakla beraber mükemmel yetişmiş yüksek bir genç kız karşısında bulduğumu anlıyorum. Kâmran Bey maalesef sizi lâzım geldiği kadar takdir edememiş. Yahut, ne bileyim, belki takdir ettiği halde geçici bir za'fa kapılmış. Hâsılı, iki sene evvel bahsettiğim arkadaşla Avrupada tanışmışlar. Bilmem, size daha fazla tafsilât vermek doğru olur mu?

Başımı salladım:

— Sözlerinizin doğru olduğunu ispat için evet.

— Arkadaşımın adı Münvevverdir. Eski mabeyincilerden birinin kızıdır. İlk defa sevdiği bir adamla evlenmiş, bahtiyar olamamıştı. Sonra hastalandı. Doktorlar Avrupaya gönderilmesini tavsiye ettiler. Tam iyi olup memleketine döneceği bir sı-

rada başına bu geldi. Kâmran Bey, bir aralık İsviçreye gitmiş. İzinle mi, vazife ile mi, pek bilemiyorum. Tesadüfleri orada olmuş. Kâmran Bey, bir hafta için İsviçreye geldiği halde iki aya yakın bir zaman orada kalmış. Hattâ bu yüzden galiba bir cezaya da uğramış.

— Müsaadenizle bir sual, dedim, arkadaşınızın bunları benim haber almamı istemekten maksadı ne?

Yabancı kadın, bu defa ayağa kalkmağa mecbur oldu, eldivenli ellerini uğuşturarak:

— İşte bunu söylemek güç, dedi, Münevver, bugün sizin düşmanınız vaziyetindedir.

— Estağfurullah.

— Öyledir, Feride Hanım. Fakat hiç fena bir insan değildir. Gayet içlidir. Kâmran Bey, onun için rastgele bir macera değildir. Onunla evlenmeyi umuyordu. Bir kabahat varsa tamamiyle Kâmran Beyde. Çünkü bir başkasına sözlü olduğunu bile saklamış. Beni bu çirkin vazifeyi üstüme almağa sevkeden şu ki, zaten hasta olan bu içli kadının ölmesinden korkuyorum.

— Yani Kâmranla evlenmezse mi?

— Niçin yalan söyliyeyim, öyle. Münevver, bu haberden sonra kat'iyen yaşamaz.

— Yazık zavallıya.

— Daha doğrusu ikinize de yazık.

Fazla ileri gittiğini anlatmak ister gibi elimle bir işaret yaptım ve güldüm:

— Beni karıştırmayınız, siz şimdilik yalnız onu düşünebilirsiniz.

— Niçin, Feride Hanım? Gerçi Münevver, bunca senelik arkadaşım. Fakat, siz de çok iyi ve bu işte tamamiyle suçsuz, günahsız bir genç kızsınız. Onun için size de acırsam...

Bu defa, daha sertleştim, mağrur bir tavırla:

— Ona müsaade edemem, dedim. Hem zannederim ki artık konuşacak şeyimiz de kalmadı.

Yabancı kadının, bir şey aramak ister gibi, arasıra el çantasını açıp kapadığını görüyordum. Benim artık konuşmağa nihayet vermek istediğimi görünce bir buruşuk kâğıt çıkardı:

— Feride Hanım, sözlerimden belki şüphe edersiniz diye size Kâmran Beyin bir mektubunu getirdim. Bilmem, onu görmek sizi müteessir edecek mi?

Mektubu evvelâ elimle itmek istedim. Fakat sonra yanlış bir şey yapmış olmaktan korkarak aldım.

— İsterseniz onu size bırakayım. Sonra okursunuz. Arkadaşıma artık lüzum kalmadı.

Omuzlarımı silkerek:

— Bana da bir faydası olmayacak, dedim, bir hâtıradır; kendisinde kalması daha iyi olur. Yalnız bir dakika müsaade ederseniz bir göz gezdireyim.

Karanlık artmıştı. Ağaçların arasından yola çıkarak mektubu gözlerime yaklaştırdım, zaten bu yazıya alışık olduğum için okumağa başladım:

«Benim sarı çiçeğim» diye başlıyordu. Arkasından bir sürü edebiyat. Güneş doğmadan evvel nasıl dünyaya belli belirsiz bir aydınlık yayılırsa, sarı çiçeği görmeden evvel de onun kalbine böyle bir aydınlık yayılmış. «İçimde anlaşılmaz bir sevinç var. Ben, mutlaka fevkalâde bir şeyle karşılaşacağım!» diyormuş. Nihayet o fevkalâdelik olmuş, bir akşam üstü otelin bahçesinde ışıklar yanarken sarı çiçeği karşısında görmüş...

Ondan ötesini o kadar çabuk okuyordum ki, gözlerim gitikçe artan karanlık içinde yazıları o kadar fena seçiyordu ki, hemen hiçbir şey aklımda kalmadı, diyebilirim. Yalnız, bilmem neden, mektubun birkaç defa tekrar ettiğim şu son satırlarını hâlâ şimdi bile gözümün önünde buluyorum:

«Gönlüm boştu. Sevmeğe ihtiyacım vardı. Sizi uzun, ince vücudunuzla, menekşe gözlerinizle karşımda görünce her şeyin rengi değişti.»

Yabancı kadın, ağır ağır yanıma gelmişti, sesi titriyerek:

«Feride Hanım, sizi üzdüm. Fakat, inanınız ki» diye bir cümleye başlamak istedi.

Ben, birdenbire silkinerek sözünü kestim, mektubu uzatarak:

— Ne münasebet, dedim, üzülecek bir şey yok ortada. Bunlar olağan işlerdir. Hattâ, size teşekkür bile edeceğim. Bana bir hakikati öğrettiniz. Şimdi artık, sizden müsaade istiyeceğim.

Hafif bir baş-selâmiyle yürüdüm. Fakat, o, beni, tekrar arkamdan çağırırdı:

— Feride Hanım, bir dakika daha müsaade. Arkadaşıma ne söyleyeyim?

— Vazifenizi yaptığınızı söylersiniz. Öte tarafı artık kendi bileceği şeydir, dersiniz, olur biter.

Yabancı kadın, bana bir kere daha seslendi, fakat artık dinlemedim, hızla ağaçların arasına daldım.

Kâmranın, bizim artık bir daha barıştığımızı göremiyecek olan kayanın yanında ne kadar beklediğini bilmiyorum. Fakat beklemekten usanarak odama geldiği ve masamın üstünde çizgili mektep defteri yaprağına karalanmış şu birkaç satırı gördüğü zaman her halde şaşalamış olacaktır: **«Kâmran Beyefendi, «Sarı Çiçek» romanını baştan başa öğrendik. Bir daha ölünceye kadar biribirimizi görmek yok. Senden nefret ediyorum.**

FERİDE»

İ K İ N C İ K İ S İ M

B. Eylûl 19...

— Geldiğin günden beri gece demeysin, gündüz demeysin, yazarsın, da yazarsın. Ne bitip tükenmez yazıdır bu! Mektup desen değil; mektup, deftere yazılmaz. Kitap desem değil; bizim bildiğimiz, kitabı saçlı sakallı ulemalar yazar. Sen parmak kadar çocuksun. Öyleyse ne yazarsın böyle durup dinlenmeden?

Bana bu suali soran: otelin ihtiyar odacısı Hacı Kalfadır. Bir saatten fazla bir zamandan beri dışarıda şarkı söyliyerek tahta siliyordu, şimdi yoruldu; benimle, kendi dediği gibi, iki satır lâkırdı atmağa geldi.

Hacı Kalfanın halini görünce kendimi tutamadım, kahkahalarla gülmeğe başladım:

— Bu ne kıyafet, Hacı Kalfa?

Her zaman beyaz bir önlükle dolaşan Hacı Kalfa, bugün arkasına dört peşli bir eski zaman entarisi giymiş, çıplak ayaklariyle tahtaları silerken düşmemek için eline kocaman bir sopa almıştı.

— Ne yaparsın, hanımlık yapıyoruz, hanım gibi giyineceğiz elbette, dedi.

Hacı Kalfa, arasına konuştuğum dertli bir komşumdan başka odama giren tek insandır. İlk günlerde çekiniyordu. Bir iş için odama gireceği zaman kapıyı vuruyor: «Başını ört, Hocanım, ben geliyorum.» diyordu.

Ben, alay ediyor: «Haydi canım, Hacı Kalfa, işin mi yok. Allah aşkına, teklif mi var aramızda?» diyordum.

O, çatkın çehresini daha çatıyor:

— Yooo! İş senin bildiğin gibi değildir. İslâm «muhadderatları»nın yanına öyle sallapati girilmez, diye bana çıkışıyordu.

«Muhadderat» her halde kadın falan demek olacaktı. Fakat hocalık gururuma yediremediğim için bunu Hacı Kalfadan soramıyordum. Maamafih, alay ede ede Hacı Kalfaya bu saygının mânasızlığını anlatmıştım. Şimdi, aklına estikçe kapımı vuruyor, çekinmeden içeriye giriyordu.

Hacı Kalfa, gülmemin bir türlü kesilmemesine evvelâ kı-zacak oldu, fakat sonradan vazgeçti:

— Beni kızdırmak için mahsus yapıyorsun amma, kızımı-yacağım, dedi.

Sonra, gözlerinde garip bir hüznle ilâve etti:

— Kafeste kuş gibi o kadar sıkılıyorsun bu yalnız odada ki, biraz alay çıkar, gül, ziyanı yok, ahbablık daha artarsa ben, sana bir parça da oynayacağım galiba, biraz eğlenesin için, an-ladın mı efendim?

Hacı Kalfaya ne yazdığımı anlatmak kabil değildi:

— Yazım pek çarpık çurpuk da meşk yazıyorum Hacı Kal-fa, dedim, yarın, öbür gün derse başlayacağım. Çocuklar ayıp-lar sonra.

Hacı Kalfa, fotoğraf karşısında poz alır gibi sopasına da-yandı, gözlerinde tatlı bir gülümseme ile cevap verdi:

— Çocuk aldatıyorsun, Hacı Kalfa kaç baharın yoğurdu-nu yemiştir, bilirsin sen? Onlar ki hattat gibi sülüs yazarlar, iki para etmez yazdıkları. Onlar ki böyle karınca ayağı gibi iğri büğrü bir şeyler karalarlar, ne çıkarsa onlardan çıkar. Biz, de-vairde ne kadar taban tepmiş, ne çeşit memurlar görmüşüz, bi-lirsin sen? Bir derdin vardır senin, vardır amma, her neyse, onun orası bizlere düşmez. Yalnız yazarken parmaklarını mü-rekkeple boyamamağa gayret et ki, çocuklara karşı asıl ayıp odur. Haydi bakalım, sen yaz yazını; ben de tahtalarımı fırça-liyayım.

*

Hacı Kalfayı savdıktan sonra tekrar masamın başına geç-tim. Fakat, artık çalışamıyorum; onun bazı sözleri beni sardık-ça sarıyor.

Adamcağızın hakkı var. Mademki artık koskoca insanım, yarın, öbür gün işine başlayacak bir hocayım; o halde kendim-de, çocukluğumdan hiçbir iz, eser bırakmamağa çalışmalıyım. Hakikaten parmaklarımdaki, hattâ Hacı Kalfanın söylememe-sine rağmen, dudağımdaki mürekkep lekeleri ne oluyor? Hele geceleri defterimi yazarken sık sık kendimi mektepte görmem, artık bir daha görmeyeceğim insanların etrafımda dolaşıyor gi-bi olmalarını hissetmem, biraz da bu lekelerden gelmiyor mu?

Hacı Kalfanın bir sözü daha zihnimde takılıyor: «Kafeste kuş gibi o kadar sıkılıyorsun bu yalnız odada ki...»

Kafeslerin hepsinden nihayet kurtulduğum bugünde birinin beni, kafeste bir kuş gibi görmesi doğru değil. Sonra, kuş kelimesinde eski «Çalıküşu» nu kırık kanadı, kapanmış gaga-sıyla düştüğü yerden kaldırmak gayreti var. Hacı Kalfa, böyle konuşmakta devam ederse, aramızın bozulmasından korkuyorum.

Maamafih, defterimi eksik bırakmamak için son bir gayret lâzım. Arkamda bıraktığım iğrenç dünyaya bir kere daha dönmeliyim.

* * *

O akşam üstü, yabancı kadından, öğreneceğimi öğrendikten sonra odama gidiyordum. Taşlıkta teyzeme tesadüf ettim, karanlıkta bir köşeye gizlenmek istedim. Fakat teyzem beni görmüştü.

— Kim o, diye seslendi, sen misin Feride? Niçin saklanıyorsun?

Cevap vermeden karşısında durdum. Biribirimizin yüzünü farkedemiyorduk.

— Niçin bahçeye gitmiyorsun?

—

— Mutlaka yine bir yaramazlık!..

Görünmez bir el göğsüme basıyor, nefesimi kesiyor gibiydi.

— Teyze, dedim.

Teyzem, bu dakikada bana bir tatlı kelime söylemiş olsaydı, hafifçe yanağıma dokunsa, saçımı okşasaydı, ağlıyarak kollarına atılacak, belki her şeyi söyleyecektim.

Fakat o, benim ne halde olduğumu farkedemedi. «Yine ne derdin var. Feride?» dedi. Teyzemden bir şey istediğim vakit daima böyle söylerdi. Fakat, bu akşam bana öyle geldi ki, o, bu sözlerle: «Artık yetmedi mi?» demek istiyor.

— Hiç, teyze, dedim, müsaade edersen seni öpeceğim.

Teyzem, ne olsa, annem demekti. Onu, son bir defa, öpmekten ayrılmak istemiyordum.

Cevabını beklemeden ellerini tuttum, karanlıkta iki yanağından, sonra gözlerinden öptüm.

*

Odam, darmadağınık. İskemlelerin üstüne elbiseler atılmıştı. Açık dolap gözlerinden çamaşırlar sarkıyordu. Benim cesaret ettiğim şeyi yapacak insanın, arkasında derbeder bir

mekteп çocuğu odası bırakması ayıptı. Fakat, ne çare ki vakit çok dardı.

Penceremde ışık görüp gelmelerinden korkarak karanlıkta, hemen hemen el yordamıyla, ona bırakılacak birkaç satırı yazdım.

Sonra, dolabımı açtım. Kırmızı bir kordelâ ile bağlı diplomamı, yadigar kıymetinde birkaç parça eşyayı, annemden kalma küpe, yüzük gibi bir iki fakir mücevheri mektep valizi-me doldurdum.

Kapılardan kaçan evlâtlıkların da böyle yaptıklarını hatırlıyor, acı acı gülüyordum.

Nereye gideceğimi, ancak, sokağa çıktıktan sonra düşün-düm. Evet, ben nereye gidecektim? Yarın olsa kolay. Zihnimde müphem surette tasarlanmış bir şeyim vardı. Asıl mesele bu geceyi geçirmekte idi. Gecenin bu saatinde nereye sığınabili-rim? Her şeyi göze almış olmama rağmen, elimde valizimle sa-baha kadar tarlalarda dolaşamazdım ya. Biraz sonra, köşkte bir kıyamet kopacaktı. Rezalet korkusuyla belki polise başvuramaz-lardı. Fakat, etrafa kol kol arayıcılar çıkacağı muhakkaktı. Tren, vapur, hattâ araba yolculuğu tehlikeliydi. İzimi çabucak keşfederlerdi. Gerçi hayatını kendi istediği gibi yaşamak isteyen bir insanı, zorla, bu köşke dönmeğe mecbur edecek bir kuvvet yoktu. Fakat kararımı bir çocuk deliliği, şımarık bir kız nazı sanacaklar, beni de, kendilerini de boş yere üzeceklerdi.

Onları bu fikirden vazgeçirmek, hattâ, bir daha adımı an-mağa tövbe ettirmek için yarın teyzeme nasıl bir mektup yaza-cağımı biliyordum. Fakat, bu gece nerede barınacaktım?

Evvelâ aklıma, civar köşklerde oturan bazı arkadaşlarım geldi. Beni muhakkak iyi karşılayacaklardı. Fakat, yaptığımız az çok bir rezaletti. Bu vaziyette bir kızı velev bir gecelik ol-sun, evlerine kabul etmek belki tuhaflarına gidecekti. Sonra bu fevkalâdeliği izah için onlara bir şey söylemek lâzım gelecekti. Yabancılarla hesap vermenin ve onlardan nasihat dinlemenin gücüme gideceğini hissediyordum. Nihayet, ilk aklıma gelen isimler tabiatıyla evdekilerin de aynı kolaylıkla düşüneceği isimler olacak, beni aramağa, en evvel onlardan başlayacaklar-dı. Arkadaşlarımın aileleri gece yarısı telâş içinde beni sorma-ęa gelen aileme, benim hatırım için «burada yok» demeğe cesa-ret edebilecekler miydi?

İstasyona giden caddeyi tehlikeli bularak arkadaki İçeren-

köy yollarına sapmışım. Karanlık, gittikçe artıyordu. Şaşırmağa, cesaretimi kaybetmeğe başladığım bir zamanda aklıma birdenbire bir şey geldi. Sekiz, on sene evvel akrabalarımızdan birinin evinde sütninelik etmiş bir muhacir kadını vardı ki, Sahrayicedit'te oturur ve sık sık köşke gelirdi.

Geçen sene bir gün, uzunca bir akşam gezintisinden dönerken onun evine uğramış, yarım saat kadar bahçesinde dinlenmiştik. Eskilerimi daima ona verdiğim için benimle arası gayet iyi idi. Geceyi onun evinde geçirirdim ve kimse, benim orada olacağımı akıl etmezdi.

Sokaktan bir muhacir arabası geçiyordu. Evvelâ onu çevirmek istedim, fakat bu, hem tehlikeliydi, hem de üstümde bozuk param yoktu.

Çaresiz, yaya olarak Sahrayicedit yolunu tuttum. Karanlıkta bir gölge gördükçe, yahut bir ayak sesi işittikçe titriyerek duruyordum. Gece vakti, ıssız kır yollarında, tek başına dolaşan bir kadından kim şüphe etmezdi? Bereket versin, ortalıkta in cin yoktu. Yalnız bir bağın kenarından geçerken küçük bir tehlike atlattım. Karşıdan türkû söyliyerek birkaç sarhoş geliyordu. Bir sıçrayışta bağın kenarındaki alçak çitin üstünden aştım; onlar geçip gidinceye kadar orada gizlendim. Bağda köpek falan olsaydı halim haraptı.

Bundan başka, Sahrayicedit caddesini geçerken kaldırımlar üstünde, yorgun yorgun sopasını sürüyen bir bekçiye rastladım. Fakat hoş bir tesadüf oldu. Adamcağız, beni görmeden yan sokaklardan birine saptı.

Sütnine ile ihtiyar kocası, beni görünce şaşırdılar. Yolda hazırladığım kurt masalını okudum. Büyük amcamla Üskü dardan geliyorduk. Şurada arabamızın tekerleği kırıldı. Bu saatte başka araba da bulamadık. Çaresiz, yaya dönüyorduk. Uzaktan sizin lâmbanızı gördük. Amcam: «Haydi Feride, yabancı yer değil ya, sen sütnineye misafir ol bu gece. Ben de şuradaki bir ahabımda kalayım!» dedi.

Doğrusu masalım bu sâf insanlarca bile pek kolay inanılacak bir masal değildi. Fakat, küçük hanımı bir gece misafir etmek şerefi, onlar için o kadar büyük bir şeydi ki, sözlerimden şüphe etmediler.

Zavallı sütninenin benim için hazırladığı kır lâvantası kokan tertemiz yatağı ertesi sabah boş, dokunulmamış gördüğü

zaman ayakları suya ermiştir ki, o vakit de kuş uçmuş, kervan geçmiş bulunuyordu.

*

O gece, sütninenin odasında, lâmbamı söndürmüş, karanlığa baka baka uzun bir plân hazırlamıştım.

Dolabımın bir köşesinde, kırmızı kordelâsiyle, ağır ağır solup sararmaktan başka bir şeye yaramıyacak zannettiğim diplomam gözümde bir ehemmiyet almıştı. Bütün ümidim, pek makbul olduğunu söyledikleri bu kâğıt parçasındaydı. Onun sayesinde, Anadolu vilâyetlerinden birinde bir hocalık alacak, bütün hayatımı, çoluk çocuk arasında, şen ve mesut geçirecektim.

İstanbuldan çıkıncaya kadar, Eyüpsultandaki Gülmisal Kalfanın evinde gizlenmeğe karar vermiştim. Gülmisal Kalfa, annemin dadısıydı. Annem evlenirken, onu da, Eyüpte ihtiyar bir kolcubaşıya vererek çırak çıkarmışlardı.

Annemi çok sevmesine mukabil, teyzemlerle arası bozuktur. Büyük annem sağken arasına yalıya gelir, bana boyalı Eyüp oyuncakları getirirdi. Fakat, o öldükten sonra kalfa, büsbütün ayağını kesmiş, teyzelerim de adını anmaz olmuşlardı. Sebebi-ni bilmiyorum amma, aralarında galiba bir de kavga çıkmıştı.

Her halde, İstanbulda, benim için Gülmisal Kalfanın evinden daha emin bir yer yoktu.

Teyzem, zihnimde gittikçe dallanıp budaklanan mektubu aldıktan sonra, ağlamaktan başka bir şey yapamıyacaktı. Öteki alçak da ne olsa insandı. İzimi keşfetse bile, karşıma çıkmağa yüz, surat bulamıyacaktı.

O sabah, kalfanın sokak kapısını aralık buldum. Kendisi kınalı saçlarının üstünde bir başörtüsü, çıplak ayaklarında hamam nalinleriyle evinin taşlığını yıkıyordu.

Bir şey söylemeden kapının önünde durdum, onu seyretmeğe başladım. Yüzüm sımsıkı kapalı olduğu için beni tanıyamıyor, fersiz mavi gözleriyle şaşkın şaşkın bana bakıyordu.

— Bir şey mi istediniz hanım? dedi.

Bir, iki kere yutkunduktan sonra:

— Dadı, beni tanımadın mı? diye sordum.

Sesim, onun üzerinde, anlaşılmaz bir tesir yaptı, ürkmüş gibi geri çekilerek:

— Fesüphanallah, fesüphanallah! diye seslendi. Açsana yüzünü hanım?

Valizimi ıslak taşların üstüne koyarak peçemi kaldırdım. Kalfa, boğuk bir feryat kopardı:

— Güzide, Güzidem gelmiş. Ah, evlâdım!

Damarları çıkmış zayıf kollariyle boynuma sarılıyor, gözlerinden sel gibi yaşlar akarak:

— Ah çocuğum, ah çocuğum, diye hıçkırıyordu.

Bu fazla heyecanın sebebini anlamıştım. Benim gittikçe anneme benzediğimi söylerlerdi. Hattâ, onu hiç unutmıyan eski bir arkadaşı: «Güzidenin, tamamiyle yirmi yaşındaki çehresi, sesi. Ferideyi ağlamadan dinliyemiyorum.» derdi.

Gülmisal Kalfaya da şimdi aynı şey olmuştı. Ağlamanın bu kadar güzel bir şey olacağını, bu ihtiyar Çerkez halayıktan evvel bana hiç kimse anlatamamıştı.

Annemi ben, hayal meyal hatırlarım. Bazı terkedilmiş odalarda, toza, toprağa bulanmış, çizgileri ve boyaları silinmiş eski resimler şeklinde belli belirsiz bir hayal. Bu hayal, bugüne kadar bende ne bir hüznün, ne bir fazla sevgi uyandırmamıştı.

Fakat, Gülmisal Kalfa, zavallı ihtiyar kafasında benimle onu ayırdedemiyerek «Güzidem» diye hıçkırırken içimde anlaşılmaz bir şey oldu. Annem, gözümün önünde, ölümünün ateşi yüreğimde, ben de: «Anne, anneciğim!» diye katıla katıla ağlamağa başladım. Zavallı kalfa, kendi kendini unutmuş, benimle uğraşmağa başlamıştı.

Göz yaşlarımın içinde ona sordum:

— Kalfa, annem bana çok mu benziyordu?

— Çok kızım, seni görünce aklım karıştı, onu görüyorum sandım. Allah toprağı kadar ömür versin sana.

İhtiyar kalfa, taşlığın yanındaki odada, beni çocuk gibi soyarken, hâlâ için için ağlamakta devam ediyordu.

Onun patiska perdeli küçük odasında geçirdiğim ilk saatlerin tadını dünyada unutamıyacağım. Beni, soyduktan sonra, dokuma bir örtü ile kaplı kerevetinin üzerine yatırdı, başımı dizine koydu, alnımı ve saçlarımı oksıyarak annemi anlatmağa başladı.

Doğduğu gün, mavi yüz yemenisi ile, ilk defa kucağına aldığı dakikadan son ayrıldığı güne kadar, bütün hâtıralarını bir bir anlattı.

Sıra bana gelince, ben de, başıma gelenleri ona, olduğu gibi söyledim. Kalfa, sözlerimi, bir çocuk masalı dinler gibi, gülümseyerek dinliyor, arasıra «vah yavrum» diye içini çekiyordu.

Fakat, dün gece köşkten nasıl çıktığımı, bir daha ölünceye kadar oraya dönmiyeceğimi söylediğim vakit, telâşa düştü: «Feride, sen çocukluk etmişsin. Kâmrân Bey bir cahillik etmiş. Tövbe eder, bir daha yapmaz!» dedi.

Gülmisal Kalfaya isyanlarımı anlatmağa imkân yoktu.

Hikâyemin sonunda dedim ki:

— Gülmisal Kalfa, ihtiyar kafacığını nafîle yorma! Ben, iki, üç gün sana misafir olduktan sonra başka bir memlekete gideceğim. Elimin emeğiyle yaşıyacağım.

Ben, böyle söylerken, kadıncağızın gözleri doluyor, ellerimi oksiyarak, yanaklarına, dudaklarına sürerek:

— Bu ellere kıyabilir miyim ben? diyordu.

Kalfayı dizlerimin üstüne oturtup hoplatarak, buruşuk yanaklarını çekistirerek anlattım ki, o eller için şimdilik fazla bir tehlike yoktur. Yaramazlık eden birkaç küçüğün arasına kulaklarını çekmekten başka bir şeyde kullanılacak değildir.

Anadoluda nasıl hocalık edeceğimi, neler yapacağımı öyle neşe ile anlatıyordum ki, nihayet, o da, benim heyecanıma kapıldı. Yeşil bir bürümcüğe sarılı küçük Mushafını duvardan indirdi ve onun üzerine yemin etti ki, burada misafir kaldığım müddetçe, beni ele vermiyecektir. Öte taraftan beni aramağa gelenler olursa, kapıdan çevirecektir.

O gün, akşama kadar, Gülmisal Kalfa ile ev işi gördük. Ben, şimdiye kadar, hep hazırdan yemiştim. Bir gün bir yumurta bile pişirmemiştim. Bu, artık değişmeliydi. Bundan sonra, aşçıyı, hizmetçiyi nerede bulacaktım? Hazır Gülmisal Kalfa elimde iken ondan nasıl yemek pişirileceğini, bulaşık ve çamaşır yıkanacağını, hattâ, söylemesi ayıp amma, nasıl sökülük dikilip çorap yamanacağını öğrenmeliydim.

İskarpinlerimi, çoraplarımı çıkardıktan sonra işe girişmiştim. Kalfanın isyanlarına, feryatlarına kulak asmadan, kuyudan kova kova su çektim. Tahtaları sildim, yahut batırdım. Sonra, yine kuyu başına oturarak onunla beraber zerzevat ayıkladım.

Zerzevat ayıklamak deyip geçeriz amma, o, ne ince işmiş! Kalfa, soyduğum patatesleri gördükçe feryadediyor:

— Kızım, sen onların yarısını kabuklariyle beraber atıyorsun, diyordu.

Ben, o vakit dikkatle gözlerimi açıyor:

— Sahi öyle kalfa. Ben, bunu senden öğrenmeseydim, bin

zahmetle satın aldığım patateslerimin yarısını atacak ve ömrümün sonuna kadar farkında olmayacaktım, diyordum.

Ondan öğreneceğim şeyleri yazmak için yanıma bir küçük not defteri koymuştum.

İkide birde:

— Dadı, patatesin tanesini kaç kuruşa verirler; kabuklarını, en çok, kaç santim kesmek lâzım gelir? gibi sualler soruyor, dadıyı güldürüyordum.

Hele:

— Dadı, tahta silmek için kaç kova su lâzım? dediğim zaman, kadıncağızın âdeta gözlerinden yaş geldi.

Cahil bir Çerkeze yeni mektep usullerini nasıl anlatırsın? Bunları yaparken seviniyor, akşamdan beri, vücudumun bir yerinden gelen hafif sızının âdeta uyuduğunu duyuyordum.

Tenceremizi ateşe koyduktan sonra, mutfaktaki tertemiz hasırın üstüne oturduk:

— Ah, kalfacığım, diyordum, kim bilir, gideceğim yerler ne kadar güzeldir. Ben, Arabistanı hayal meyal biliyorum. Anadolu, her halde ondan daha çok güzeldir. Oradaki insanlar bize benzemezlermiş. Kendileri fakirmiş, fakat gönülleri öyle zengin, öyle zenginmiş ki, hiçbirisi, değil fakir bir akraba çocuğuna, hattâ düşmanına ettiği iyiliği başına kakmak mürüvvet-sizliğinde bulunmazmış. Küçük bir mektebim olacak. Baştan-başa çiçeklerle donatacağım. Çocuklarım, bir alay çocuğum olacak. Kendime «abla» dedirteceğim. Fakir olanlara, elimle, siyah önlükler dikeceğim. «Hangi elinle?» diyeceksin. Gülme, alay etme. Onu da öğrenirim elbette.

Kalfa, kâh gülüyor, kâh pişman olmuş gibi kızarak:

— Feride, evlâtçığım, sen çok yanlış yola gidiyorsun.. diye içini çekiyordu.

Görürüz bakalım hangimizin yanlış yola gittiğini.

Bu işler bittikten sonra, teyzemin o korkunç mektubu yazıldı; bu mektubun bir yerinde şöyle söylüyordum: «Seninle açık konuşacağım, teyze. Kâmran, bana hiçbir zaman bir şey söylemedi. O, benim için hiçbir zaman kendini beğenmiş, şımarık, mânasız, ruhsuz, karaktersiz bir konak çocuğundan başka bir şey olmadı. Zayıf, minimini, çerden çöpten bir insan. Daha sayayım mı?

Ben, onu hiçbir zaman ne beğendim, ne istedim, ne de başka türlü bir his duydum. «Böyledir de niçin onunla evlenmeğe

razı oldun?» diyeceksin. Çalıkuşunun kafasızlığı malûm. Bir delilik yaptım. Fakat, bereket versin ki, kendimi vaktinde topladım. Oğlunuz için böyle düşünen bir kızın, saadetli eviniz için nasıl bir felâket olacağını anlamanız lâzım gelir. İşte, bugün, içinizden ayrılmak ve aradaki bütün bağları kesmek suretiyle bu felâketin önünü aldım. Senelerden beri gördüğüm iyiliklerin birazını ödedim.

Bu lâkırdıları işittikten sonra, artık, benim adıma ağzınıza almak küçüklüğünden kendinizi sakınacağınızı umarım. Yine bilmelisiniz ki, bu ağıza alınmaz lâkırdıları utanmadan, çekinmeden bile size yazan nankör ve terbiyesiz kız, karşı karşıya gelecek olursanız, bir çamaşırcı kadın kavgası yapmağa da kadirdir. Bunun için en iyisi, artık biribirimizin adını anmamak olacaktır. Farzedin ki, Çalıkuşu da, anası gibi bir köşede ölüp gitti. İsterseniz bir, iki damla göz yaşı dökün; ona karışmam. Fakat, sakın uzaktan, bir yardıma filân kalkayım demeyin; hakaretle reddederim.

Ben, yirmi yaşında postunu sudan kurtarmış bir insanım. Canım nasıl isterse öyle yaşarım.»

Bu terbiyesiz mektubu hatırladıkça daima utanacak ve ağlıyacağım. Fakat lâzımdı. Teyzemin beni aramasına, belki peşime düşmesine başka türlü mâni olamazdım. Varsın kızsın, darılsın teyzem bana. Fakat üzülmesin.

*

Ertesi gün, mektubumu elimle postaya verdikten sonra, doğru Maarif Nezaretine gittim. Arkamda Gülmisal Kalfanın bol çarşafı, yüzümde, onun kalın peçesi vardı. Böyle yapmağa mecburdum. Çünkü, hem sokakta kendimi kimseye tanıtmamak lâzımdı, hem de Maarif Nezaretinin, açık gezen kadın hocalara pek emniyet etmediğini işitmiştim.

Nezaret kapısını buluncaya kadar cesur ve neşeliydim. İşlerimin, gayet kolay biteceğini umuyordum. Bir hizmetçi, beni Nazırın yanına götürecek, o da, diplomamı görür görmez: «Hoş geldin hanım kızım. Biz de sizin gibileri bekliyorduk.» diye beni, Anadolunun en yeşil bir memleketine tâyin ediverecekti. Fakat, kapıdan girince hava birdenbire değişti; beni bir heyecan, bir korku aldı.

Girintili, çıkıntılı sofalar, binanın alt başından üst başına kadar acayip merdivenler, bu sofalarda, bu merdivenlerde bir

alay insan. Kimseye bir şey sormağa cesaret edemiyor, şaşkın şaşkın etrafıma bakınıyordum.

Sağımda, yüksek bir kapının üzerinde «Makam-ı Nezaret» diye bir tabelâ gözüme ilişti. Her halde Nazırın odası orada olacaktı. Kapının önünde, parlak marokenden kıvrım kıvrım somya telleri fışkırmış bir köhne koltukta kolları yaldızlı kerli ferli bir hademe oturuyordu. Öyle bir edası vardı ki, insan: «Acaba Nazır Paşa yahut Bey bu mu?» diye şüpheye düşse yeri ydi.

Korka korka yanına yaklaştım:

— Nazır Bey, yahut Paşayı görmek istiyorum, dedim.

Hademe, parmaklarını tükürükleyip kumral pala bıyıklarının ucunu kıvrarak, şahane bir bakışla beni süzdü, ağır ağır:

— Ne yapacaksınız Nazır Beyi? dedi.

— Hocalık isteyeceğim, dedim.

O, bıyıklarının ucunun ne şekil aldığını görebilmek için dudaklarını büzüp cevap verdi:

— Böyle şey için Nazır Bey rahatsız edilmez. Git, dairesine söyle. Usulü dairesinde muamele yap!

Usulü dairesinde muamelenin' ne olduğunu öğrenmek istedim. Fakat, o, artık cevap vermeğe lüzum görmedi; aynı mağrur ve şahane eda ile başını öbür tarafa çevirdi.

Peçenin altında, korku ile dilimi çıkardım. Bu, böyle olursa efendisi, kim bilir, ne olacak? Vay gelen başımıza.. diye düşündüm.

Merdiven parmaklığının kenarına sekiz, on su kovası dizmişler, üzerine —köşkte tahtaravallı oynamak için kullandığımız— tahtalara benzer bir uzun tahta atarak garip bir peyke meydana getirmişlerdi. Peykenin üzerinde kadınlı erkekli bir yığın insan oturuyordu.

Siyah yün çarşafını çenesi altından iğnelemiş, çini mavı gözlü bir ihtiyar kadını gözüme kestirdim, yanına yaklaşarak halimi anlattım. Acı bir bakışla:

— Meslekte müptedi olduğunuz görülüyor. Nezarette tanıdığınız kimse yok mu? dedi.

— Hayır. Belki bir tanıdık vardır amma bilemiyorum, dedim, fakat buna ne lüzum var?

Söylediği kelimelere göre âlim bir hoca hanım olduğu anlaşılan mavı gözlü kadın gülümsedi:

— Bunu daha sonra anlarsınız kızım, dedi. Gelin sizi Ted-

risat-ı İptidaiye dairesine götüreyim, bir kere Müdür-i Umumi Beyefendiyi görmeğe çalışın.

Müdür, siyah sakallı, yer yer çiçekbozuğundan yenmiş kocaman kafalı, kalın kaşlı, gayet esmer bir adamdı. Odasına girdiğim zaman yazıhanesi önünde ayakta duran iki genç kadınlâ konuşuyordu.

Bir tanesi farkedilecek kadar titriyen elleriyle çantasının içinden buruşuk kâğıtlar çıkarıyor, birer birer yazıhanenin üstüne koyuyordu.

Müdür, kâğıtlara şöyle bir göz gezdirdi, imzalarına, damgalarına baktı, sonra:

— Gidin, isminizi şubeye kaydettirin, dedi.

Hanımlar, geri geri giderek bir temenna ettiler.

— Siz ne istiyorsunuz hanım?

Bu sual, bana sorulmuştu. Biraz şaşırarak, kekeliyerek halimi anlatmağa başladım. Fakat, o, birdenbire sözümü kesti. Sert bir sesle:

— Muallimlik değil mi? İstidanız var mı? dedi.

Daha ziyade şaşırdım:

— Yani diplomam mı demek istiyorsunuz? dedim.

Müdür, sinirli bir istihfafla dudaklarını büktü; köşede oturan cılız bir misafire başını salladı:

— Görüyorsunuz ya hali. İnsan, nasıl çıldırmaz? İstida ile şahadetname arasındaki farktan haberleri yoktur. Sonra muallimlik isterler; daha sonra da maaş az, yer uzak diye kafa tutarlar.

Odanın tavanı fırıl fırıl başımda dönüyordu. Ne diyeceğimi kestiremiyerek şaşkın şaşkın etrafıma bakıyordum.

Müdür, daha sert bir sesle:

— Ne bekliyorsunuz? dedi, haydi bilmiyorsanız bir bilene sorun. İstida yapın!

Ben, şaşkınlıkla bir yere çarpmadan odadan çıkmağa çalışırken köşede oturan küçük efendi araya girdi:

— Beyefendi hazretleri, müsaade buyurulur mu? Hanım, size hâlisane bir nasihat vereyim.

Aman yarabbi, neler söylemiyordu! Benim gibi kadınlar, hocalıktan ziyade, sanata heves etmeliymişler. Beyefendinin buyurdukları gibi, istida ile şahadetname arasındaki farkı henüz anlamamış olmama göre hocalıkta muvaffak olacağım esa-

sen şüpheliymiş. Fakat çalışırsam, meselâ iyi bir terzi olur, hayatımı kazanırmışım.

*

Merdivenden inerken gözlerim etrafı kapkara görüyordu. Kolumu biri tuttu. O kadar dalgındım ki, az kaldı bağıracaktım.

— İşin nasıl oldu, kızım?

Bu suali, yine o çini mavi gözlü hanım soruyordu. Öfke ve ümitsizlikten ağlamamak için dişlerimi sıkarak halimi anlatıttım. Tatlı bir gülümseme ile:

— Tanıdığın olup olmadığını bunun için sormuştum, kızım, dedi, maamafih, meyas olma. Yine bir çaresi bulunur belki. Gel seni tanıdıklardan bir şube müdürüne götüreyim. Eksik olmasın, iyi adamcağızdır.

Tekrar merdivenleri çıktık. İhtiyar hocanım, bu sefer beni, büyük bir kalem odasından buzlu bir camekânla ayrılmış minimini bir hücreye soktu. Bugün, hakikaten şansım yoktu. Çünkü, orada da pek ümit vermiyen bir manzara ile karşılaşttım. Sakalının bir tarafı siyah, bir tarafı âdeta ağarmış bir efendi, hiddetten ateş püskürüyor, karşısında, benim biraz evvelki halime benzer bir vaziyette tir tir titriyen bir hademeyi dövecek gibi hareketler yapıyordu.

Önünde duran bir fincan kahveyi, bulaşık suyu döker gibi, pencereden sokağa serpti, sonra hademeyi ite kaka kapıdan dışarı çıkardı.

Yeni arkadaşımı yavaşça eteğinden çektim:

— Aman, buradan kaçalım, dedim.

Fakat, buna vakit kalmadı. Müdür, bizi görmüştü:

— Hayrola, Naime hocanım? dedi.

Öfkeli bir insanın bu kadar çabuk yatıştığını ömrümde ilk defa görüyordum. Ne çeşit huyları var bu memurların, yarabbi?

Mavi gözlü hocanım, birkaç kelime ile, halimi anlattı. Müdür, tatlı bir gülümseme ile bana:

— Pekâlâ kızım, pekâlâ. Geç şöyle otur bakalım, dedi.

Bu kuzu gibi adamın, biraz evvel sokağa kahve döken, ihtiyar bir hizmetçiye dut ağacı silker gibi tartaklıya tartaklıya dışarı atan insan olduğuna bin şahit isterdi.

— Aç yüzünü bakayım kızım. Ooo!.. Sen daha hemen hemen çocuksun. Yaşın kaç?

— Yirmiye bitirmek üzereyim, efendim.

— Acayip. Maamafih, her neyse. Ancak sen, dışarı gide-mezsın. Senin için hayli tehlike var.

— Niçin efendim?

— Niçini var mı, kızım. Sebep meydanda.

Müdür efendi gülüyor, eliyle yüzümü göstererek Naime hocanıma işaretler yapıyor, fakat meydanda olan bu sebebi bir türlü söyleyemiyordu.

Nihayet, mavi gözlü hanıma göz kırparak:

— Ben daha çok söyleyemem. Sen kadınca daha iyi anla-tırsın Naime Hanım, dedi.

Sonra, sakalını iki yana sallıyarak, kendi kendine konuşur gibi ilâve etti:

— Ah, sen bilsen dışarılarda ne yaman ibni yamanlar var-dır!

Ben, sâf bir hayretle:

— Efendim, o ibni yamanlar dediğiniz adamlar kimlerdir, bilmiyorum. Fakat siz de bana onların olmadığı yerde ders bu-lursunuz, dedim.

Müdür, bu sefer elini dizkapaklarına vurarak daha fazla güldü:

— E!.. Bu, hakikaten hoş!

Ben, bir insanı ilk görüşte ya severim, ya sevmem. Sonra-dan bu ilk hissimin değiştiğini hiç hatırlamıyorum.

Her nedense, bu adamcağıza birdenbire kanım kaynayı-vermişti. Hele bir yanı beyaz, bir yanı kara olan sakalı öyle hoştu ki, yüzünü sağa çevirdiği zaman hemen hemen genç bir adam görüyordunuz; sola çevirdiği zaman ise o adam, birden-bire gidiyor, yerine beyaz sakallı bir ihtiyar yüzü gülümseme-ğe başlıyordu.

— Darülmualлимattan bu sene mi çıktınız, hanım kızım?

— Hayır efendim, ben Darülmualлимattan çıkmadım. Dam dö Siyon mektebinden diplomalıyım.

— Nasıl mektep bu?

Müdüre uzun uzun izahat verdim, sonra diplomamı uzat-tım. Galiba Fransızca bilmiyordu. Fakat, belli etmemek için kâ-ğdın ötesine, berisine bakıyor, elinde evirip çeviriyordu.

— Güzel. Âlâ...

Naime hocanım teklifsiz bir tavırla:

— Kuzum beyefendi, siz iyilik etmeyi seversiniz, şu çocu-ğu boş göndermeyin, dedi.

Müdür, kaşlarını çatarak, sakallarını çekiştirerek düşünyordu:

— Pek güzel, pekâlâ amma, bizimkiler galiba bu mektebin diplomasını tanımıyorlar.

Aklına bir şey gelmiş gibi elini masaya vurarak:

— Kızım, sen İstanbul rüştiyelerinden birinde Fransızca muallimliği istesene. Bak, ben sana yolunu öğreteyim. Doğru İstanbul Maarif Müdürlüğüne gidersin...

Ben, müdürün sözünü kestim:

— İstanbulda kalmama imkân yok, efendim, dedim, mutlaka vilâyetlerden birine gitmek mecburiyetindeyim.

O, şaşırmıştı:

— Amma yaptın ha! dedi, gönlünün rızasıyla Anadolu'ya gitmek isteyen muallimeye ilk defa tesadüf ediyorum. Ayol, biz, muallimlerimizi İstanbul'dan çıkarıncaya kadar akla karayı seçeriz. Sen ne dersin, Naime hocanım?

Müdür, benden şüphelenmişti. Kurnazca beni, istintak ediyor, ailem hakkında sualler soruyordu. Adamcağızı kandırıncaya kadar başıma hal geldi.

Müdür, oturduğu yerden: «Şahap Efendi» diye seslendi. Camekânla kalem odası arasındaki kapıda ufak tefek cılız bir genç göründü:

— Bak, Şahap Efendi, hanım kızı odaya al, Anadolu'da muallimlik istiyor, bir istida müsveddesi yaz, bana getir.

Artık, işime olmuş gözüyle bakıyor, müdürün boynuna atılmak, sakalının beyaz tarafından öpmek istiyordum. Şahap Efendi, beni kalem odasında karışık bir masanın önüne oturttu, müdürün istediği müsveddeyi yazmak için bana sualler sormağa, söylediklerimi bir kâğıt parçasına not etmeğe başladı. Bu fakir kıyafetli, hasta çehreli memurda korkak, mahcup bir hal vardı. Sual sormak için bana baktıkça, âdeta kirpikleri titriyordu.

Pencerenin yanında duran orta yaşlı iki kâtip, ağız ağıza bir şeyler konuşuyorlar, arasına yan gözle bize bakıyorlardı. Bir tanesi:

— Şahap, evlâdım, sen bugün fazla yoruldu. Şu istidayı biraz da biz yazalım, dedi.

Kuruyası dilim durmaz ki. Hele biraz sevindiğim vakit.

Hiç münasebeti olmadığı halde:

— Bu dairede, arkadaşlar birbirlerini ne iyi koruyorlar, dedim.

Şahap Efendi, kıpkırmızı kesilerek başını iğdi. Acaba, bir pot mu kırmıştım? Her halde öyle olacak. Çünkü ötekiler de gülüşüyorlardı. Ne dediklerini pek duyamadım; yalnız birinin: «Muallime hanım hayli pıskın ve mukaşşer» sözü kulağıma çalındı. Bu sözlerin mânası neydi? Bu efendiler ne demek istemişlerdi?

İstida müsveddesi birkaç kere müdürün yanına gitti, geldi. Kırmızı mürekkeple birçok allanıp pullandıktan sonra temize çekildi.

Müdür:

— Haydi bakalım, kızım. Allah tesirini halketsin. Ben, elimden geldiği kadar, yardım ederim, dedi.

Yanında başka kimseler olduğu için daha fazla bir şey söylemeğe cesaret edemedim. Fakat bu kâğıdı kime götüreceğimi, ne söyleyeceğimi bilmiyordum. Belki Naime hocanımı tekrar görürüm ümidiyle etrafıma bakınırken gözüme Şahap Efendi ilişti.

Küçük kâtip, merdiven başında, birini bekliyordu. Benimle göz göze gelince mahcubane başını indirdi. Bir şey söylemek istediği, fakat cesaret edemediği anlaşılıyordu. Yanından geçerken durdum:

— Size bugün çok zahmet verdim, dedim, lûtfen bunu nereye götüreceğimi de söyler misiniz efendim?

— Muamele takibetmek güç bir şeydir, hemşire hanım, dedi. İzin verirseniz istidanızla bendeniz meşgul olayım. Siz, rahatsız olmayın. Yalnız, arada sırada, kaleme bir uğrayıverirsiniz.

— Ne vakit geleyim? dedim.

— İki, üç gün sonra.

İşin iki, üç gün uzaması canımı sıkmıştı. Fakat gel, git, tam bir ay sürüklendi. Zavallı Şahap Efendinin gayreti olmasaydı, belki daha da uzıyacaktı.

Söyle böyle derler amma, erkeklerin içinde de ne insaniyetlileri var. Bu çocuktan gördüğüm iyiliği, hiç unutmıyacağım. Beni kapıdan görünce koşuyor, merdiven başlarında bekliyordu.

O, elinde kâğıtlarımla odadan odaya dolaşırken utancım-dan yere geçiyor, nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyordum.

Bir gün, küçük kâtip, boğazına bir bez bağlamıştı. Boğula boğula öksürüyor, konuşurken sesi kısılıyordu.

— Hasta mısınız? Niçin bu halde daireye geliyorsunuz? dedim.

— Bugün cevap almağa geleceğinizi biliyordum, dedi.

İstemedem güldüm. Bu, bir sebep olabilir miydi?

— Tabii, başka işler de var. Malûm ya, mektepler yeni açıldı.

— Bana verilecek iyi bir cevabınız var mı?

— Bilmem. Evrakınız Müdür-i Umumide. Teşrif ettiğiniz vakit kendisiyle görüşmenizi söyledi.

Müdür-i Umumi, çatık çehresine bir kat daha dehşet veren bir siyah gözlük takmış, önünde duran bir yığın kâğıdı birer birer imzalayıp yere fırlatıyor, ak bıyıklı bir kâtip, namaz kılar gibi, iğilip doğrularak onları topluyordu.

— Efendim, beni emretmişsiniz, dedim.

Yüzüme bakmadan, sert bir sesle:

— Sabret hanım. Görmüyor musun? dedi.

Ak bıyıklı kâtip, kaşları ve gözleriyle işaret ederek beklememi anlattı. Ayıp bir şey yaptığımı anlıyarak birkaç adım geri çekildim, paravananın yanında beklemeğe başladım.

Müdür, kâğıtları bitirdikten sonra, gözlüğünü çıkardı, mendiliyle camlarını silerek:

— İstidanız reddedildi. Zevcinizin hizmeti otuz seneyi bulmuyormuş, dedi.

— Benim mi efendim? dedim, bir yanlışlık olmasın?

— Sen Hayriye Hanım değil misin?

— Hayır, ben Ferideyim efendim.

— Hangi Feride? Ha, aklıma geldi. Maalesef sizinki de öyle. Mektebiniz, Nezaret-i Celilece musaddak değilmiş. Bu diploma ile size memuriyet verilemez.

— Peki, ben, ne olacağım?

Bu mânasız söz, istemedem dudaklarımdan dökülüvermişti. Müdür, tekrar gözlüğünü taktı, benimle alay eder gibi bir tavırla:

— Artık orasını da, müsaadenizle, kendiniz düşünün, dedi. Bu kadar meşguliyet arasında, bir de sizin ne olacağınızı düşünmeğe kalkarsak vay halimize.

Ömrümde acısını unutamıyacağım dakikalardan biri de bu olacaktır. Evet, ben, ne olacaktım?

İyi, kötü, senelerce çalıştım. Bu yaşımda en uzak gurbetleri göze alıyordum. Böyle olduğu halde, yine beni kovuyorlardı. Ben, ne olacaktım? Yeniden teyzemin evine dönmek, ölümünden daha fena bir şeydi.

Son bir ümitle öteki müdüre başvurdum. Ağlamamak için dişlerimi sıkarak:

— Beyefendi, benim diplomam işe yaramazmış, ne yapayım ben şimdi? dedim.

Bu sözleri söylerken, fazla mı şaşkınlık gösterdim, nedir, adamcağız, âdeta müteessir oldu:

— Ne yapayım kızım? Ben de söyledim amma, varak-ı mühür ü vefayı okuyup dinliyen var mı? dedi.

Bu şefkat, beni âdeta şımartmıştı:

— Beyefendi, ben mutlaka bir iş bulmağa mecburum. Kimsenin beğenmediği, en uzak bir köy de olsa ben gülüryüzle kabul edeceğim.

Müdür, birdenbire bir şey düşünmüş gibi:

— Dur, kızım, bir tecrübe daha...

Köşede, pencerenin yanında, uzun boylu, irice yapılı bir bey gazete okuyordu. Yüzü sokak tarafına dönük olduğu için, yalnız ağarmağa başlamış saçlariyle sakalının bir kısmını görbiliyordum.

Müdür, bağıra bağıra:

— Beyefendi, müsaade buyururlar mı biraz? dedi.

O, bir şey söylemeden döndü, ağır ağır yanımıza geldi.

Müdür, eliyle beni, gösterdi:

— Beyefendi, siz sevabı seversiniz. Bu çocuk, bir Fransız mektebinden çıkmış. Halinden, sözlerinden kibar bir ailenin çocuğu olduğu anlaşılıyor. Fakat malûm ya, düşmez kalkmaz bir Allah. Çalışmak mecburiyetinde kalmış. En uzak bir köye bile giderim, diyor. Fakat bizimkini bilirsiniz ya. Gülü tarife ne hacet? «Olmaz» diye kesip attı. Siz, Nazır Beyefendiye bir iki «kelime-i tayyibe» lûtfederseniz bu iş olur. Kuzum Beyefendi!

Müdür, bu sözleri söylerken, onun, vakitsiz bir mihnetle çökmeğe başlamış omuzlarını okşuyordu. Giyinişinden, halinden, tanıdığım insanların hepsinden başka türlü bir insan olduğunu anlamıştım. Müdürü dinlerken hafifçe iğiliyor, iyi işitmek için elini kulağının arkasına koyuyordu.

Biraz kanlı, fakat halîm, mûnis gözlerini bana çevirdi, kısık bir sesle Fransızca konuşmağa başladı. Nereden çıktığıma,

nasıl çalıştığıma, ne yapmak istediğime dair sualler soruyordu. Verdiğim cevaplardan memnun kaldığı belliydi.

Biz konuşurken, şube müdürü keyifli keyifli gülüyor:

— Bülbül gibi söylüyor Fransızca'yı maşallah. Bir Türk kızı için şayan-ı takdir doğrusu, diyordu.

Gülmisal Kalfa, daima: «Ayın on beşi karanlıksa, on beşi aydınlıktır.» derdi. Sonradan, büyük bir şair olduğunu öğrendiğim o insan, bana bakarken, benim için, bu aydınlığın başlamak üzere olduğunu hissediyordum. Bir aydan beri, yavaş yavaş kaybettiğim güzel neşemi tekrar buldum.

O insan, bana yine şimdiye kadar kimseden işitmediğim güzel sözler söyledikten sonra, beni yanına aldı, nazırın odasına götürdü.

O, geçerken hademeler ayağa kalkıyor, kapılar âdeta kendiliklerinden açılıyordu.

Yarım saat sonra B... vilâyetinin, merkez rüştiyesinde açık bulunan bir Coğrafya ve Resim Muallimliğine tâyin edilmiş bulunuyordum.

Çalığışu, o akşam Eyübe dönerken sevincinden âdeta uçuyordu. Bundan sonra, o da artık kendi ekmeğini kendi kazanan bir insandı. Kimse, artık ona, adına merhamet ve himaye denen büyük hakareti yapmağa cesaret edemeyecekti.

* * *

Üç gün sonra, her muamele bitmiş, harcırahımı almış bulunuyordum.

Bir sabah, Gülmisal Kalfa, beni vapura getirdi. Şahap Efendi, erkenden rıhtıma gelmiş, bizi bekliyordu. Bu çocuğun insanlığını dünyada unutamıyacağım. Her işimle uğraşmış, gittiğim yerde, ineceğim otelin adresine kadar hiçbir şeyi ihmal etmemişti. Şimdi de erkenden, hâlâ sarılı hasta boğaziyle, rıhtımın rüzgârı ve rutubeti içinde beni uğurlamağa geliyor-du.

Bavulumu, yol hediyesi olarak getirdiği küçük bir kutu ile beraber, kamarama kendi eliyle yerleştirdi. Tekrar tekrar inip çıkarak kamarotlara tembihler veriyor, yorulup üzülüyordu.

Vapur kalkıncaya kadar, güvertenin bir köşesinde oturduk.

İnsan, ayrılık saatinde durmadan konuşmalı, nesi varsa söyleyip bitirmeli değil mi? Halbuki bu bir saat içinde, Gül-

misal Kalfa ile belki, on çift söz konuşmadık. O, sönük mavi gözleriyle denizi seyrediyor, ellerimle oynuyordu. Yalnız, vapur kalkacağı zaman dayanamadı: «Anneni buradan vapura bindirdim, Feride. Hem, o senin gibi yalnız değildi. İnşallah, yine seni böyle kucağıma alırım.» dedi, hıçkıra hıçkıra ağlamağa başladı.

Şahap Efendinin yanımızda olmasına rağmen, ben de, galiba kendimi tutamıyacaktım. Fakat o esnada bir kargaşalık oldu: «Haydi hanım, merdiven kalkıyor!» diye kalfacığımı omuzlarından yakaladılar, tartaklıya tartaklıya merdivenden indirmeğe başladılar.

Küçük kâtip, hâlâ yanımda duruyordu. Teşekkür için elimi uzattığım vakit, benzini sapsarı, gözlerini dolmuş gördüm. İlk defa dikkatle yüzüme bakmağa, adımı söylemeğe cesaret etti:

— Feride Hanım, büsbütün gidiyorsunuz, demek? dedi.

Bu ayrılık dakikasının, bir bulut gibi üstüme çöken ağırlığına rağmen gülümsemekten kendimi alamadım:

— Artık şüphe kaldı mı? dedim.

O, bir şey söylemedi, elini elimden çekerek koşu koşu merdivenden indi.

* * *

Deniz yolculuğunu çok severim. Altı, yedi yaşında bir küçük kızken, babamın neferiyle beraber yaptığım seyahatin zevki hâlâ işimdedir. Vapur, vapurdaki insanlar, hattâ Hüseyin unutulmuş, büyük bir denizi uçarak geçen bir kuşun hayalinde ne kalması mümkünse, bende de aşağı yukarı ona benzer bir şey kalmıştır. Her tarafı akıcı parıltılarla dolu bir mavi boşluk içinde uçmak sarhoşluğu. Denizin bendeki bu çılgın tesiri-ne rağmen, güvertede kalmağa tahammül edemedim, vapur, Sarayburnunu dönerken, kamarama indim; Şahap Efendinin getirdiği kutu, bavulumun üzerinde duruyordu. Ne olduğunu merak ederek açtım. Bir kutu fondan... Benim dünyada en dicesine sevdiğim şey.

Küçük kâtipin hediyelerinden birini dudaklarıma götürdüm. Fakat birdenbire gözlerimden yaşlar boşandı. Niçin böyle ağlıyordum, bilmiyorum! Kendi kendime söz anlatmak istedikçe göz yaşlarım artıyor, göğsümü tıkıyordu. Sebepsiz ıstırabım bu biçare şekerlerden geliyormuş gibi, gayriihtiyarî, kutu-

yu yakaladım, kamaranın minimini penceresinden denize fırlattım.

Evet, dünyada bu göz yaşlarından daha mânasız şey olmaz. Bunu anlıyorum. Fakat buna rağmen, hâlâ şimdi, bu satırları yazarken kirpiklerimden yaşlar süzülüyor, önümdeki defter kâğıdını fiske fiske kabartıyor.

Bu, acaba dışarda sessiz sadasız yağan yağmurun tesiri mi? Şimdi İstanbul nasıl? Orada da böyle yağmur var mı? Yoksa Kozyatağındaki bahçe, şimdi ay ışıkları içinde pırıl pırıl yanıyor mu?

Kâmran, ben, sade senden değil, senin olduğun yerlerden de nefret ediyorum.

* * *

Bu sabah, uyandığım vakit günlerden beri devam eden yağmuru dinmiş buldum. Bulutlar dağılmıştı. Sade, pencereimin karşısındaki yüksek dağ tepelerinde yer yer ince dumanlar tütüyordu.

Gece yatarken pencereyi kapamayı unutmuştum. Hafif bir sabah rüzgârı, karyolamın örtülerine, dağınık saçlarıma vuran güneş ışıklarını sarı pullar gibi titretiyor, parça parça dağıtıyordu.

Beş günden beri bu küçük otel odasında, sinirlerim, iyice bozulmuştu. Gece, bir aralık uyanmış, yanaklarımı, üzerine kırağı yağmış yapraklar gibi ıslak bulmuştum. Yastığım da öyleydi. Demek ki uykumda ağlamıştım. Halbuki, şimdi bir parça güneş; neşemi, hattâ ümidimi yeniden canlandırıyor, vücuduma mektêp yatakhanesinde uyandığım bahar sabahlarının hafifliğini veriyordu.

Bugünün, bana güzel bir haber getirmemesine imkân yoktu. Artık, bir şeyden korkmuyordum. Sevinçle yatağımdan fırladım, eski biçim küçük lâvabomun önünde, yıkanmağa başladım.

Temiz bir su birikintisine başlarını daldırıp çıkaran kuşlar gibi, silkintilerle suları etrafa, karşımdaki aynanın camına sıçratıyordum.

Kapı, hafifçe vuruldu. Hacı Kalfanın sesi:

— Sabah-ı şerifler hayrolsun hocanım, sen yine erkencisin bugün, dedi.

— Bonjur Hacı Kalfa, dedim, öyle oldu. Sen nereden anladın benim uyandığımı?

Hacı Kalfanın sesi güldü:

— Ne bileyim, kuş gibi ısıklık çalıp duruyorsun.

Hakikaten, kuşa benziyen bir tarafım olduğuna kendim de inanmağa başlıyorum.

— Kahvaltını getireyim mi?

— Bugün kahvaltı etmesem olmaz mı?

Ses, bu defa hiddetlendi.

— Yok.. olmaz. Ben, öyle şey istemem. Gezme yok, eğlenme yok, mahpus gibi tıkandın, kaldın. Bir de yiyecek yemezsen karşiki komşuya dönersin sonra.

Hacı Kalfa, bu son sözü karşı odadaki komşuya işittirmek için, ağzını anahtar deliğine koymuş, sesini alçaltmıştı.

Bu Hacı Kalfa ile ne iyi dost olmuştuk. İlk sabah uyanır uyanmaz giyinmiş, çantamı koltuğuma alarak sıçırya sıçırya otelin merdivenlerinden inmeğe başlamıştım. Hacı Kalfa, yine o beyaz peştemaliyle küçük bir havuzun yanında nargile temizliyordu.

Beni görünce kırk yıllık bir ahbap gibi:

— Hayrola Feride Hanım, sen neye böyle erken uyan-dın, ya? Ben seni yol yorgunluğuyla öğleye kadar uyur sandım, demişti.

Ben gülerek:

— Öyle şey olur mu? Vazife sahibi bir hoca, öğleye kadar nasıl yatar? demiştım.

Hacı Kalfa, nargilesini bırakarak ellerini beline dayamış:

— Şuna bak hele. Daha kendi çocuk, anladın mı efendim, ayağının toziyle mektebe gider çocuk okutmağa, diye gülmeğe başlamıştı.

Ben, Maarif Nezaretinden tâyin kâğıdımı aldığım dakika-dan beri, artık, hafiflik etmemeğe yeminliydim; fakat Hacı Kalfanın bir bebekle konuşur gibi hali karşısında, ben de bir-denbire çocuklaşmıştım, çantamı top gibi havaya atıp tutmuş-tum.

Bu hareket, Hacı Kalfayı büsbütün keyiflendirmişti. El-lerini birbirine vurarak:

— Yalan mı, dedim? Daha sen, kendin çocuksun! diyor ve kahkahalarla gülüyordu.

Bir otel odacısıyla bu dereceye kadar yüzgöz olmak ne de-receye kadar doğru, bilmiyorum, fakat, ben de onunla beraber gülmüş, öteden, beriden konuşmağa başlamıştım.

Hacı Kalfa, kahvaltı etmeden mektebe gitmeme kat'iyen razı değildi:

— Akşama kadar öyle aç açına elâlemin yumurcaklariyle uğraşılmaz, anladın mı efendim? Sana peynir, süt getiriyeyim. Hem, efendim, bu, daha ilk gün, acelesi müstacel değil! diye beni zorla havuzun başına oturtmuştu. Bu saatte otelin avlusunda kimseler yoktu.

Hacı Kalfa, karşiki dükkânlardan birine:

— Molla, bizim hocanıma İstanbul simidiyle beraber süt getiriver.

Diye seslenmiş, sonra, bana dönerek:

— Mollanın sütü de süttür ha, sizin İstanbul sütleri bunun yanında nargile suyu gibi kalır ha, demişti.

Hacı Kalfanın rivayetine göre Molla, yaz, kış ineklerini armutla besler, onun için sütleri armut kokardı.

— Ancak ki, Mollanın kendi de az buçuk armut kokar, diye alay ediyordu.

Ben, havuz başında kahvaltı ederken Hacı Kalfa, bir yandan nargilelerini çalkalıyor, bir yandan bitip tükenmez şehir dedikodularıyla beni eğlendiriyordu. Aman, yarabbi, bu adam, neler biliyordu! Hele mektep hocaları hakkında, her birinin kaç kat elbiseleri olduğuna varıncaya kadar içli dışlı tanıyor-du.

— Az eğlen, seni ben götüreyim. Mektep yakındır, ancak yollar karmakarışıktır. Geçtim kaybolursun, demiş, sakat ayağıyla önüme düşerek beni, hakikaten kendi kendime kaybolacağım Merkez Rüştüyesinin yeşil boyalı tahta kapısına kadar götürmüştü.

*

Görünüşü ne kadar sefil olursa olsun, o gün, mutlaka sevmek azmiyle girdiğim bu mektepte nasıl bir felâketle karşılaş-tığımı tafsilâtiyle anlatmalıyım.

Kapıcı kulübesinde kimse yoktu. Bahçeden geçerken haneli bir dokuma çarşafa sımsıkı bürünmüş, yüzü iki katlı peçeyle kapalı bir kadına tesadüf ettim. Kolunda eski bir meşin çanta ile sokağa çıkmağa hazırlanıyordu. Beni görünce durdu, dikkatli dikkatli bakmağa başladı:

— Bir şey mi istiyorsunuz, hanım?

— Müdire hanımı göreceğim.

— Bir işiniz mi var? Müdire benim.

— Öyle mi efendim, dedim, ben yeni Coğrafya ve Resim hocanız Ferideyim. Dün İstanbul'dan geldim.

Doküma çarşafı müdire, yüzünü açmıştı. Beni tepeden tırnağa kadar süzdü, sonra tereddütle:

— Bir yanlışlık olmasın kızım, dedi, bizim Coğrafya ve Resim hocalığı açıktı. Fakat bir hafta evvel Gelibolu mektebinden bir hoca gönderdiler.

Fena halde şaşırmıştım:

— İmkânı yok efendim, dedim, beni Maarif Nezaretinden gönderdiler. Emrim çantamda.

Müdire, dar ve basık alnının ortasına doğru yürümüş kaşlarını kaldırdı, hayretle yüzüme bakarak:

— Fesüphanallah, fesüphanallah, dedi, emrinizi göreyim, bakayım.

Kadıncağız, kâğıdı birkaç kere okudu, tarihine baktı, sonra başını sallıyarak:

— Böyle yanlışlıklar arasına oluyor, dedi, farkında olmadan ikinizi de aynı yere tâyin etmişler. Vah Huriye Hanım, vah!

— Huriye Hanım kim efendim?

— Geliboludan gelen öteki hoca. Kendi halinde iyi bir kadıncağız... Oranın havasıyla imtizacedememiş. Burasını istemiş. Meğer biçarenin başına gelecek varmış.

— Yalnız o değil, ben de müşkül mevkide kalıyorum efendim, dedim.

— Evet, orası da öyle. Netice anlaşılınca kadar kadıncağızı meraklandırmıyalım bari. Ben, bir iş için Maarif Müdürlüğüne gidiyorum. Haydi, siz de gelin. Bakalım, belki bir çare buluruz.

Maarif Müdürü, uyuklar gibi gözlerini yumarak karşındakilerin dinliyen, sayıklar gibi kesik kesik lâkırdı söyleyen, battal, ağır bir adamdı.

Bizi, can sıkıntısıyla, dinledikten sonra ağır ağır:

— Ben ne yapayım, öyle yapmışlar, öyle olmuş. İstanbul'a yazmalı. Bakalım ne cevap gelir, diyordu.

Kısa yeleşinin altından çıkan kırmızı kuşağına bakarak evvelâ yük arabacısı sandığım iri yarı bir kâtip:

— Bu hanımın emrindeki tarih daha yeni. Binaenaleyh, asıl makbul ve muteber olan budur, dedi.

Müdür, istihareye varır gibi düşündü, sonra:

— Hayır, gerçi öyle amma, ötekine iştten el çektirmek için emir yok. Nezaret-i Celileden istizah edelim. Sekiz, on güne kadar cevap alırız. Siz de artık o zamana kadar idare-i maslahat buyurursunuz, müdire hanım, diye hükmetti.

Yine, dokuma çarşafı müdirenin peşinde aynı dolambaçlı sokaklardan, tırıs tırıs mektebe döndüm. Keşki doğru otele gitmeliymişim!

Huriye Hanım, kırk beş yaşlarında, kara yüzlü, hırçın tavırlı, ufak tefek bir kadındı. Vakayı haber alır almaz yüzü bir kat daha karardı, gözleri büyüdü, incecik boynunun kenarlarında iki damar şişti. Sonra bayramda çocukların çaldığı kursesak düdüğü gibi bir feryatla: «Eyvahlar olsun a dostlar! Bu da mı başıma geldi?» diye düşüp bayıldı.

Muallimler Odası biribirine giriyor, gözlüklü bir ihtiyar hoca, kapıya üşüşen talebeleri kovmak için, âdeta kucak kucak onlarla güreşiyordu.

Arkadaşlar, Huriye hocanımı sırtüstü yere yatırmışlardı. Yüzüne sular, sirkeler sürüyorlar, boynundan büzmeli fanilâ gömleğini gevşeterek, pire ısıriklariyle benekli göğsünü ovuşturuyorlardı.

Ben, ne yapacağımı şaşırılmış bir halde, odanın bir köşesinde, kolumda çantamla dimdik duruyordum.

Biraz evvel, kapıdaki çocukları kovan hocanım, gözlüğünün üstünden aksi aksi yüzüme baktı:

— Kızım, insaniyetine şaştım doğrusu, dedi, bir de üstelik gülüyorsun.

Hakkı vardı. Maalesef kendimi tutamıyarak gülümsemiştim. Kadıncağız, ona değil, kendi perişanlığıma güldüğümü nereden anlıyacaktı?

Fakat, gülen yalnız ben değilmişim. Uzun boylu, keskin kara gözlü bir genç kadın da kıs kıs gülüyordu. Yanıma yaklaştı. Kulağıma usulcacık:

— Bilmiyen, bu kadının kocası evlenmiş, üstüne ortak getirmiş sanır. Baygınlık falan değil, vallahi şirretliğinden, dedi.

Huriye Hanım, yüzünden, burnundan sular akarak gözlerini açmıştı. Midesinde barut patlamış gibi gürültü ile geçiyor, başını iki yana sallıyarak:

— A dostlar, bana neler oldu! Bunca yıldan sonra başıma bu haller gelmeli miydi? diye perde perde sesini yükseltiyordu.

«Bülbülün çektiği dili belâsıdır!» derler, yine bir münasebetsizlik ettim, hiç lüzumu yokken: «Biraz iyileştiniz inşallah?» diye bir nezaket yapmak istedim. Sen misin hatır soran? Huriye Hanım, öyle bir parlayış parladı ki, anlatamam. Aman, neler söylemedi?: Hem canına kastetmişim, hem de üstelik keyif soruyormuşum. Dünyada bundan büyük yüzsüzlük, arsızlık, terbiyesizlik olamazmış.

Bir köşeye sinmiş, utancımdan gözlerimi kapamıştım. Hocalar, Huriye Hanımı bir türlü yatıştırıyorlardı. Perde perde sesini yükseltiyor, öyle kelimeler söylüyordu ki, Merkez Rüstiyesinde değil, en âdi bir sokakta bile ağıza alınamazdı. Ne mal olduğum zaten yüzümden belliymiş. Onun ekmeğini elinden almak için Nezarette kim bilir, kaç kişiye...

Köşede, gözlerim kararıyor, vücudum, buz gibi donuyor, dişlerim, birbirine çarpıyordu. En fenası, öteki hocanımlar da, hemen hemen ona hak veriyor gibi vaziyetler alıyorlardı.

Birdenbire ortadaki masaya bir yumruk indi, bardaklar, surahiler şangır şangır öttü.

Bunu yapan, biraz evvel benimle beraber gülen keskin kara gözlü genç kadındı. O, şimdi canavar gibi bir şey olmuştu. Yükseldikçe güzelleşen hırçın bir sesle haykırıyordu:

— Müdire Hanım, bu nasıl müdirelik? Bu kadının, bir muallimenin namusuna dil uzatmasına nasıl müsaade edersunuz? Neredeyiz? Bir kelime daha söylemesine müsaade ederseniz, onu değil, sizi mahkemelere sürüklerim. Kendini nerede sanıyor bu kadın?..

Kara gözlü muallime, bu defa da ayağını yere vurarak öteki hocanımlara çattı:

— Aferin size arkadaşlar, çok beğendim doğrusu. Mektep içinde bir meslektaşın tahkir edilmesini böyle sırita sırita dinliyorsunuz ha!..

Ortalık, bir dakikada sülman olmuştu. Huriye hocanım, yalnız kalacağını anlayınca, yine ayılıp bayılmağa, ağlamağa başladı. Ders vakti de galiba gelmişti. Hocalar defterlerini, kitaplarını, dikiş sepetlerini alarak birer birer dağılmağa başladılar.

Müdire Hanım: «Sizi odamda bekliyorum, kızım» diye kapıdan çıktı.

Biraz sonra, odada beni müdafaa eden arkadaşla yalnız kalmıştım. Ona teşekkür etmeğe lüzum görerek:

— Vah vah!.. Siz de benim için üzüldünüz, dedim.

O, ehemmiyeti yok, demek ister gibi omuz silkti ve güldü:

— Mahsus yaptım. Böylelerine arasına gözdağı verilmezse olmaz. İnsanın başına çıkmaya kalkarlar sonra. Ne yaparsınız? Dersten sonra görüşürüz, olmaz mı?

Müdirenin kapısına kadar gittiğim halde içeri girmeği bir türlü canım istemedi. Tekrar bu bahsi tazelemek beni iğrendiriyordu. Kollarım düşmüş, çantam ağırlaşmış, kimseye görünmeden mektepten çıktım, otele döndüm.

*

Hacı Kalfa, beni görür görmez, meyas bir tavırla kollarını kaldırdı:

— Vah hocanım vah, neler gelmiş ki senin başına! diye söylenmeye başladı.

Vakayı benden daha iyi biliyordu. Bu kadarcık bir zaman içinde nasıl duymuştu?

— Aman, kızım, gözünü dört aç, İstanbulla yazacağız diye sana bir oyun oynamasınlar. Nezarette tanıdığın varsa hemen mektup yazalım, dedi.

Beni Nazıra tavsiye eden yaşlıca bir şairden başka kimseyi tanımadığımı söyledim. Hacı Kalfa, onun adını işitir işitmez çocuk gibi sevindi:

— Vay, o, benim velinimetimdir ayol, dedi. Burada bir zamanlar idadiye müdürü idi. Melek gibi insandır. Yaz, kızım, yaz. Ve beni seversen benden de selâm yaz, de ki: «Hacı Kalfa kulun mübarek destlerinden pûsediyor.»

*

Zavallı Hacı Kalfa, ikide bir, sakat ayağını sürüye sürüye yukarı çıkıyor: «Müddeiumumi Bey, hak onundur, korkmasın, Maarif Müdürünü sıkıştırın, diyor» yahut; «Belediye mühendisi yarın İstanbulla gidecek. Nezarete uğramayı va'detti» yolunda havadisler getiriyordu.

Ne tuhaf memleket! Birkaç saat içinde rezaleti duymıyan kalmamış. Otelin kahvesinde, hep bundan bahsediliyormuş.

— Hacı Kalfa, bu ne iş? dedim, burada herkes herkesi tanıyor! .

İhtiyar adam, ensesini kaşıyarak:

— Avuç içi kadar yer, dedi, nerede bulursun o taşına, top-rağına kurban olduğum İstanbulu. Orada olsa kim kime, dum duma. Buranın dedikodusu boldur. Bunu, böylece bilmiş ola-

sın. Benden sana nasihat: Kâmil ol, uslu ol Öyle çarşıda, pazarda yüzü açık gezme. İmdi: (Aman yarabbi, bu imdi kelimesini ne tuhaf bir eda ile söylüyordu!) sana bir kısmet de çıkar inşallah. Burada bir hocanım vardı. Arife hocanım: Ceza Reisi kendine nikâh etti. Şimdi, bir eli yağda, bir eli balda. Darısı senin başına. Amma güzel diye mi? Ne gezer! İffetli diye, ağırbaşlı diye. İmdi dünyada namustan kıymetli şey yoktur insan için.

Gün geçtikçe, Hacı Kalfanın bana emniyeti, teveccühü artıyordu. Her gün, evinden ufak tefek eşya, dantel bir bardak örtüsü, işlemeli bir yüz havlusu, resimli hasır yelpaze gibi şeyler getiriyor, odamı süslüyordu.

Bazan, biz konuşurken, aşağıdan direk gibi bir ses:

— Hacı Kalfa, ne cehenneme kayboldun yine? diye haykırıyordu.

Bu, Hacı Kalfanın efendisi, otelin sahibiydi.

İhtiyar adam, her defasında türkü söyler gibi, makamla yavaş yavaş:

— Elinin körü, elinin körü. Hacı Kalfalar kaldırsın seni, diye söyleniyor; sonra, bağırıyordu:

— Geldik, geldik, az işimiz var da...

*

Otelde, Hacı Kalfa ile beraber, bir ahabım daha olmuştu: Otuz beş, kırk yaşlarında Manastırlı bir kadıncağız.

Onunla ahablığımızın nasıl başladığını anlatayım: Otele ilk geldiğim akşam, odamda eşyayı yerleştiriyordum. Hafif bir kapı gıcirtısı işittim. Baktım, odaya sarı basma entarili, yeşil krep başörtülü bir kadın giriyor.

Daha kapıdan girerken: «İyisiniz inşallah, safa geldiniz, hanım kızım» diye hatır sordu. Düzgünlü, zayıf yüzü; kireçle delik deşiği tıkanmış, harap bir duvarı hatıra getiriyor; rastıklı kaşları, simsiyah dişleri, bu çehreye bir ölü kafası korkunçluğu veriyordu.

Biraz şaşırarak:

— Safa bulduk efendim, dedim.

— Valide hanım nerede?

— Hangi valide hanım efendim?

— Hocanım... Siz hocanımın kızı değil misiniz?

Kendimi tutamıyarak gülmeğe başladım:

— Ben hocanımın kızı değil, kendisiyim efendim.

Kadın, yere çömelir gibi yaparak, ellerini dizlerine vurdu:

— Ay! Hocanım siz misiniz? Hiç de böyle parmak gibi, gencecik hocanım görmedim. Ben, sizi yaşlı başlı hocanım sayıyordum.

— Şimdi böylesi de oluyor efendim.

— Olur ya, olur ya... Bu dünyada ne olmaz?! Biz, tâ şu karşiki odacıkta oturuyoruz, çocukları uyuttum, «sefa» geldin demeğe geldim size... Allah eksik etmesin, gündüzleri çocuk çocuk gailisi var. Haçan bu vakit olur, çocuklar uyurlar, bir kasavettir basar beni. Yalnızlık bir Allahü Tealâya mahsustur, öyle değil mi hemşireciğim? Efkârlan bre efkârlan. İç sigara, iç sigara, iç sigara. Sabahı ederim. Allah gönderdi sizi hemşireciğim. İki lâkırdı eder, açılırız.

Kadıncağız, bana evvelâ: «Hanım kızım» diye hitabederken, hoca olduğumu öğrenince, bunu «hemşireciğim» e çevirmişti.

Odadaki iskemleyi göstererek:

— Buyurun, oturun, dedim ve kendim karyolanın kenarına oturarak ayaklarımı salladım.

Manastırlı hanım:

— Ben iskemlede rahat edemem hemşireciğim, dedi ve tuhaf bir şekilde yere, ayaklarımın dibine oturarak dizlerini dikti, sonra, entarisinin cebinden bir teneke tütün kutusu çıkararak kalın sigaralar sarmağa başladı. Bunların birini bana ikram etti:

— Teşekkür ederim; ben içmem efendim, dedim.

O:

— Ben de çokluk içmezdim ya. Gam, kasavet böyle yaptı, dedi.

Komşum, adamakıllı dertliydi. Manastırda, epeyce bir adamın kızıymış. Haline göre bağları, bahçeleri, öküzleri, inekleri varmış. Babasının kapısında üç, beş fukara doyuyormuş. Manastırın bellibaşlı beylerinden birçoğu onu istemiş. Fakat cahillik bu ya, o: «İlle kılıçlı zâbite varacağım» diye tutturmuş. Keşki, anası ona yüz sopa vurup o beylerden birine verseymiş. Lâkin, o biçare kadın da başına geleceği ne bilsin! Tutmuş, bir tanecik kızını belindeki kılıçtan başka malı, mülkü olmıyan bir mülâzime vermiş. Hürriyete kadar şöyle böyle geçinmişler. Kocası 31 Martta, Hareket Ordusuyla İstanbula gitmiş. Gidiş o gidiş. Bir daha ne geri gelmiş, ne de iki satırlık bir mektup yazmış. Nihayet, günün birinde, İstanbuldan dönen bir ahabtan,

kocasının (B.) de bulunduğunu ve bura yerlilerinden bir kadınla evlendiğini haber almış. Eh, olur ya! Şeriatımız dörde kadar izin veriyor. Zavallı komşum, biraz ağlayıp sızladıktan sonra üç çocuğunu almış ve buraya gelmiş. Gel gelelim, kocası bu işten hiç memnun olmamış. Ne vaktiyle yalvara yalvara aldığı karısını, ne ciğerpâre evlâtçıklarını gözü görmüyor, onları ters yüzüne Manastıra çevirmek için ısrar ediyormuş. «Bunca senelik karınım. Etme bana bu cefaları» diye ayaklarına kapandığı, köpekler gibi yalvardığı halde, bir türlü kendisini de burada alıkoymağa razı edemiyormuş.

Bu uzun hikâyeyi dinledikten sonra dayanamadım:

— A hanımcığım, siz de niçin, sizi istemiyen bir insanın üstüne bu kadar düşüyorsunuz? O, sizi tekmeliyorsa siz de onu tekmelersiniz, olur biter, dedim.

Manastırlı hanım, cahilliğime acır gibi, gülümsiye gülümsiye:

— A hemşireciğim, gözümü açtım, onu gördüm. Bunca yıl bir yastığa baş koyduk. Kocadan ayrılmak kolay mı?

Dedi ve sesini titrete titrete:

«Anadan geçilir, yârdan geçilmez» diye bir beyit okudu.

Ben, âdeta hiddetle:

— İnsan, kendini aldatan bir erkeği nasıl sever? Ben, bunu anlıyamıyorum, dedim.

O, siyah dişleriyle acı acı sırtarak:

— Siz, daha pek çocuksunuz, hemşireciğim. Bu acıları çekmemişsiniz, bilmiyorsunuz. Allah yine de bildirmesin, dedi.

— Ben, bir kız biliyorum ki, evleneceğine iki gün kala, nişanlısının kendini başka bir kadınla aldattığını öğrendi, bu fena adamın yüzüğünü başına attı ve yabancı bir memlekete kaçtı.

— Sonradan pişman olmuştur o kız, hemşireciğim. Acı rım ona. Yüreciği hasretten göz göz olmuştur. Sen, kurşunla vurulanları hiç işitmedin mi, be hemşireciğim? Bazıları, vurulduklarının farkında bile olmazlar; üç, beş adım koşarlar, kaçıp kurtuluyoruz sanırlar. Yara sıcakken acımaz, hemşireciğim. Hele bir kere soğumağa başlasın. Sen bak, seyret o kızcağız nasıl yanıp yakılacak?..

Hiddetle karyoladan fırladım, deli gibi odanın içinde dolaşmağa başladım. Yağmur, pencereleri kamçılıyor, sokaktan,

boğuk köpek ulumaları geliyordu. Manastırlı komşum, derin bir ah çektikten sonra, devam etti:

— Gurbet ellerindeyim. Kolum, kanadım kırık. Elim ermez, gücüm yetmez. Manastırda olaydım, kocamı, iki günde bu aşiftenin elinden kurtarırdım ya.

Hayretle gözlerimi açarak:

— Ne yapardınız? dedim.

— Ortağım, burada, kocama basmış büyüyü, basmış büyüyü. Dilini, ağzını bağlamış adamcağızın. Ve lâkin, Manastır büyücülerini daha ustadır. Çok değil, üç mecdiyeyi gözden çıkardım mı, kocamı kadının elinden alırlar, yine bana getirirlerdi.

Manastırlı hanım, bana Rumeli büyücülerini hakkında uzun uzadıya tafsiât vermeğe başladı:

Arif Hoca adında bir Arnavut varmış ki, domuz kulağını, birçok ameliyatlarla, bir dürbün haline getirirmiş, bir kadın bu garip dürbünü gözüne koyarak bir kere kocasına baktı mı, erkek ne kadar haşarı olursa olsun, hemen yola gelirmiş. Çünkü, bütün kadınlar, ona domuz gibi görünürmüş.

Arif Hoca, bazan, bir sabun parçasına, bir topluiğne saplar ve sabunu okuyup üfledikten sonra toprağa gömermiş. Sabun, toprakta eridikçe, insanın düşmanı da oturduğu yerde erir, iğne ipliğe dönermiş.

Kadıncağız, teneke kutusundan, üst üste sigaralar sarıp içerek buna benzer masallar anlatıyor, büyüler tarif ediyordu.

Ne boş, ne zavallı lâkırdılar! Ya hele, o soğuduktan sonra sızlamağa başlayan yara masalı! Hiç böyle şey olur mu? Ben, öteki zalim için hiç üzülüyor muyum? Onu hiç aklıma getirdiğim oluyor mu?

Manastırlı komşumun katmerli düzgünleri, kazan kulpu rastıkları, çökük göz evlerini, korkunç bir halka ile saran kuyruklu sürmeleri bende evvelâ bir tikslenme hissi uyandırmıştı.

Fakat bunların, erkeğini tekrar elde etmek için yapılmış bir hile, bir süs olduğunu öğrenince içim sızladı. Zavallı kadın, diyordu ki:

— Adamcağızımın gözüne hoş görüneyim diye çocukların boğazından kesip düzgün, rastık, sürme alıyorum, yeni gelin gibi, süsleniyorum, amma olmuyor. Dedim ya, büyü.

O günden beri odamın kapısı arasına gıcırıyor, başımı çevirmeden anlıyorum ki odur.

— İşin var mı, hemşireciğim? Azıcık geleyim mi? '

Yalnızlıktan o kadar bunalmışım ki, bu ses beni âdeta sevindiriyor. Kalemimi bırakarak, ağrıyan parmaklarımı birkaç kere sallıyorum ve komşumun artık ezberlediğim sırasıyla aşkının hikâyesini zevkle dinlemeğe hazırlanıyorum.

*

Penceremin karşısında dimdik yükselen dağın manzarası ilk günlerde beni eğlendiriyordu. Fakat, ondan da yorulmağa başladım. İnsan, bu dumanlı yamaçların rüzgârı içinde saçı, başı dağınık, etekleri uçarak dolaşmadıkça, yalçın kayalar üstünde, keçi yavruları gibi sıçrayıp eğlenmedikçe neye yarar?

Nerede o, başımı alıp saatlerce kırlarda dolaştığım, bahçe kenarlarındaki çitlere değneklerle vurarak, sık yapraklı ağaçları taşıyarak kuş kaldırdığım günler! Halbuki ben, Anadolu'yu asıl bunun için istiyordum.

Küçükten beri resim yapmayı çok severim. Mektepte tam not aldığım hemen tek ders o idi. Köşkte tertemiz oda duvarlarına, mektepte heykellerin mermer kaidelerine, kurşun, yahut boya kalemleriyle yaptığım resimler için ne kadar azar işitmiş, ceza çekmişim. İstanbul'dan gelirken çantama bir alay resim kâğıdı ve boya kalemleri atmışım.

Oteldeki yalnızlık günlerimde yazıdan sıkıldıkça resim yapıyordum ve bu, benim için hoş bir teselli oluyordu. Hattâ Hacı Kalfanın da biri karakalem, diğeri suluboya iki resmini yapmağa çalışmışım.

Resimlerin ne dereceye kadar benzediğini bilemiyorum. Fakat o, burnunun, gözünün hususiyetlerinden değilse bile, yuvarlak ve çıplak başından, posbıyıklarından, beyaz önlüğünden kendini tanıdı ve ustalığıma hayran oldu.

Adamcağız, üşenmeden çarşı, pazar dolaşıyor, kızına çerçeve işletmek için ucuz atlaslar, kağifeler, ipekler, renkli boncuklar satın alıyordu.

Nihayet, fazla sıkıldığımı görerek beni evine davet etti. Hacı Kalfa, karısının tutumluluğu sayesinde kutu gibi bir ev yaptırmış, boş zamanlarında çocuklarının yardımıyla, bunu yeşile boyatmıştı.

Ev, bir derin uçurum kenarında. Uçurum, o kadar derin ki bahçesinin sarmaşıklarla örtülü tahta parmaklığına kollarınızı dayayıp aşağı baktığınız zaman başınıza bir dönme geli-

yor. Bu bahçede Hacı Kalfa ailesiyle beraber ne tatlı birkaç saat geçirdim!

Nevrik Hanım, Samatyalıymış. Kocasını gibi kabasaba, fakat iyi ruhlu, sâf bir kadıncağız. Beni görünce «İstanbul kokuyorsunuz, küçük hanım» diye boynuma sarılmaktan kendini alamadı. İstanbulun adı anıldıkça gözleri yaşıyor, kocaman göğsü derin hasret nefesleriyle kalaycı körüğü gibi kabarıp iniyor.

Hacı Kalfanın on iki yaşlarında bir oğlu, on dört yaşlarında bir kızı var. Kızın adı Hayganuş. Pancar renginde, kara kırmızı yanakları, suçiceği çıkarıyormuş gibi, iri sivilcelerle dolu, kalın kaşlı, mahcup ve beceriksiz bir Ermeni kızı.

Mirat; etli, butlu ablasının tersine, çiroz gibi kuru, renksiz, bücür bir çocuk.

Hacı Kalfa, okur yazar bir adam değilmiş amma, ilmin kıymetini takdir edermiş. İnsan, her şeyi bilmeliymiş. Sırasına göre yankesicilik bile lâzım olurmuş. Mirat, iki sene Ermeni mektebine gitmiş, iki seneden beri de Osmanlı mektebinde okuyormuş.

Hacı Kalfanın programına göre bu çocuk, iki senede bir mektep değiştirecek, yirmi yaşına kadar sıra ile Fransızca, Almanca, İngilizce, İtalyancayı mükemmelen öğrenerek tam bir adam olacaktı. Tabii, bu solucan gibi sıpsıska çocuk, o zamana kadar bu yükün altında ezilip ölemezse!

Hacı Kalfa, bir gün, oğlundan bahsederken dedi ki:

— Miratın adına dikkat etmişsin? Ne ârifane isimdir o, bulmak için bir hafta kafa patlattım. İki lisana da uyar. Ermenicesi Mirat, Osmanlıcası Murat.

Sonra, fevkalâde zeki bir şey söyleyeceğine işaret olmak üzere gözlerinden birini kırparak ilâve etti:

— Mirat, namünasip bir halt yeyip beni kızdırdığı zaman ben de ona, sen, ne Miratsın, ne Murat; ancak bir meret-sin, derim.

İhtiyar Ermeninin bu hiddet sahnelerinden biri de, benim evlerinde bulunduğum zamana tesadüf etti. Görülecek şeydi! Çocuğun kabahati, anasının pişirdiği bir yemeği beğenmemiş olmaktı.

Hacı Kalfa, onu âdeta darbimeseller ve beyitlerle azarlı-yordu:

— Hele şu mişkine bak. Bacak kadar boyu var, türlü türlü huyu var. Dilenciye hıyar verdilerse beğenmemiş, iğridir diye sokağa atmış. Eşek hoştan ne anlar? İhtarlarımı semi itibar kulağına (!) sok. Yoksa, tekdirat ile uslanmıyanın hakkı kötektir. Sen kim oluyorsun ki Allahın nan ve nimetini beğenmiyorsun?!..

**Sen seni bil sen seni
Sen seni bil sen seni,
Sen seni bilmez isen
Patlatırlar enseni.**

Hayganuşa gelince, kız olmasına rağmen onun tahsiline de Miratınkinden daha az ehemmiyet veriliyor değildi.

Hayganuş, Ermeni katolik mektebine gidiyordu. Hacı Kalfa, bir gün komşulardan inmeli bir ihtiyarla siyah şalvarlı bir dudu karşısında kızını sıkı bir imtihandan geçirmemi istedi.

Dünyada bundan daha gülünç manzara olmazdı. Hacı Kalfa, kızcağızın kitaplarını, defterlerini zorla dizlerinin üzerine koyuyor:

— Haydi bakalım, Hayganuş, hocanıma karşı yüzümü kara çıkarır isen yedirdiğim ekmek burunlarından gelsin, diyor-du.

Bir iki zarp, taksim ameliyesinden sonra resimli bir «Peygamberler Tarihi» açtım, İsa ve vaftize dair bir parça tesadüf etti. Kızcağız, vaftizi anlatırken saçma sapan bir şeyler söyledi. Mektepten kulağım dolu olduğu için tashih ettim, vaftize dair bazı sade malûmat verdim.

Hacı Kalfa, beni dinlerken gözleri büyümüş, başında saç olmadığı için kaşlarının kılları dimdik olmuştu. Hıristiyanlık hakkındaki bilgilerim ona bir mucize kadar yüksek görünüyordu: «Bu ne iştir ki! Bir Müslüman muhadderât benim dinimi papazlardan iyi biliyor. Ben, seni söyle böyle bir hocanım sandımdı, anladın mı? Meğerkim, sen hakikat eli öpülecek bir ulema imişsin!» diye istavroz çıkarıyordu.

Yerinden kıpırdanması, iskeleden mavna kalkması gibi, zorlu bir iş olan şişman karısını ensesinden tuttu, bana doğru getirerek: «Şu çocuğu benim tarafımdan, tâ alnının ortasından öp, anladın mı?» diye üstüme attı.

Zavallı Hacı Kalfa, kendini erkekten saydığı için bu vazifeyi karısına yaptırmıştı.

İhtiyar odabaşı, o günden sonra önüne gelene benden, benim derin ilimimden bahse başlamış. Öyle ki, otele girip çıktığım zaman kahvedeki işsizler beni görmek için suratlarını camlara yapıştırıyorlardı.

Ben: «Hacı Kalfa, Allah aşkına vazgeç. Böyle şeylere lüzum var mı?» diye kızıp söylendikçe, o, âdeta isyan ediyor: «Mahsus söylüyorum. Hani sanki, büyüklerin kulaklarına gitsin de, sana ettiklerinden utansınlar gibilerde» diyordu.

Hacı Kalfa ailesiyle tanışmak, bana başka bir cihetten de kârlı oldu. Samatyalı madam, gayet güzel reçel ve şekerlemeler yapmasını biliyordu. Benim «Peygamberler Tarihi» hakkındaki bilgilerimden, her halde, çok daha hayırlı bir ilim.

Kendisinden hem kolay, hem ucuz reçel tarifleri aldım ve Gülmisal Kalfanın yemeklerini yazdığım deftere özene bezene notettim. Bundan sonra, bizim oburluğumuzla kim meşgul olmayı hatırına getirecek?

İnşallah işlerim yoluna girsin, benim de başımı sokacak küçücük bir evim olsun, kendim için bir reçel dolabı yapacağım, Hacı Kalfanın evindeki gibi, raflarımı oymalı uçurtma kâğıtlarıyla süsliyeceğim; bu raflara yakutlar, kehribarlar, sedefler gibi parlıyacak renk renk kavanozlar dizeceğim. Ne âlâ, bunlar, her aklıma geldikçe yemek için kimseden izin istemek, yahut büfe hırsızlığı etmek mecburiyeti de yok. Allah vere de hasta olmasam.

Evet, al, sarı, beyaz, reçel kavanozları. Aralarında sade yeşil yok.

Artık aklıma bile getirmedığım Kâmranın o kadar nefret ettiğim gözleri, beni yeşil renge gazez etti.

Şimdi gayet iyi hatırlıyorum. Kâmran, ben, evvelden de, senden şimdiki kadar nefret etmediğim zamanlarda da gözlerine gazezdim. Bu gazez başladığı zaman, daha on iki yaşında yoktum. Kendin de, elbette unutmamışsındır. İkide bir, avuçlarıma toz doldurarak yüzüne serperdim. Bu, yalnız bir çocuk yaramazlığı mıydı acaba? Hayır, güneş işlemiş yosunlu denizler gibi, içlerinde hileli hâreler dolaşan gözlerini acıtmak içindi.

*

Yine sapıttım. Halbuki maksadım sadece bugünün vaka-

larını kaydetmekti. Nerede kalmıştım? Evet, Hacı Kalfa, benim günlerden beri ilk defa açan güneşten doğan neşemi bir yerden iyi bir havadis öğrendiğime vermiş ve beni sıkıştırmağa başlamıştı. Kendime ait bir haberin ondan evvel benim kulağıma gelmesi mümkün mü? Neredeyse acıktığımı ve uyukum geldiğini bile, bu garip otel odacısından öğreneceğim!

Hacı Kalfa:

— Hele nazlanma, söyle. Böyle fıkır fıkır gülüşün boş değil. Sen, Allah bilir, iyi bir şey işittin, diyordu.

Ondan daha kulağı delik görünmek, nedense izzetinefsimi okşuyor, yarı şaka, yarı ciddî bir tavırla mânalı mânalı gü-lüyor, göz kırpyordum:

— Kim bilir, belki söylenmemesi lâzım gelen bir sırdır.

Güneş, o kadar güzeldi ki, kaybolmak tehlikesini göze alarak, otelin biraz ilerisindeki köprüyü geçtim, karşıma çıkan dik bir yokuşa vurdum, sonra, bir çayır, bir ağaçlık ve ikinci bir köprüden geçtim. Daha da dolaşacaktım, fakat kaybolmaktan daha büyük bir tehlike başgösterdi. Babayani çarşafıma, sım-sıkı kapalı peçeme rağmen kılıksız birtakım erkekler peşime takılmağa, söz atmağa başlamışlardı.

Hacı Kalfanın nasihatlerini hatırlıyarak korktum ve tek-rar ters yüzüne geri döndüm.

Maarif Müdürlüğünde kuşaklı başkâtibin: «Hâlâ İstanbul-dan bir ses sada yok, hemşire hanım» cevabiyle karşılaşacağıma emindim. Fakat, sokağa çıkmışken bir kere oraya da uğra-mak zaruri idi.

Müdürün hademesi merdivende beni görünce: «İsabet ki, geldin hocanım, dedi, bey de seni arıyor. Birazdan otele gelecektim.»

Bey dediği Maarif Müdürü idi. Hayret! O, yine kırmızı çu-ha kaplı yazıhanesinin önünde ebedî yorgunluğunu dinlendirir gibi elini, kolunu salıvermiş, yakasını gevşetmiş, gözleri yarı kapalı düşünüyordu.

Beni görünce, esnedi, gerindi ve tane tane söylemeğe baş-ladı:

— Hanım kızım, Nezaret-i Celileden henüz bir cevap al-mış değiliz. Ne irade buyurulacağını kestiremiyorum. Ancak, Huriye Hanım, kıdemli bir muallime olduğu için sanırım ki onu iltizam ederler. Aksi bir cevap geldiği takdirde müşkül mevki-de kalacaksınız. Aklıma bir çare-i tesviye geldi. Buraya bir iki

saat bir mesafede bir «Zeyniler» nahiyesi var. Havası, suyu güzel, menazır-ı tabiiyesi ferahfeza, ahalisi halûk ve müstakim, cennet gibi bir yer. Orada bir Vakıf Mektebi vardı. Geçen sene, bir hayli fedakârlıkla tamir ve tecdidettik. Birçok levazım-ı tedrisiye ile ikmal-i nevakısına muvaffak olduk. Mektebin içinde muallimlerin ikametine mahsus daire de var. Şimdi bir genç muallimin himmet ve fedakârlığına muhtacız. Gönül ister ki, oraya sizin gibi güzide bir hanım gitsin. Cidden iyi bir yer. Hem de aynı zamanda ecirli bir hizmet-i vataniye olur. Gerçi, maaşı sizin burada alacağınız maaştan noksan. Fakat buna mukabil et, süt, yumurta vesaire fiatları, buradakiyle nispet kabul etmiyecek kadar ucuz. İsterseniz bol para da biriktirebilirsiniz. Maamafih, ilk fırsatta maaşınıza zam yaparak bugünkü miktara iblâğ ederim. O takdirde buradaki İdadi Müdüründen daha kârlı bir vaziyete gelirsiniz.

Bu teklif karşısında ne söyleyeceğimi bilmiyerek susuyordum.

Maarif Müdürü devam etti:

— Mektepte ihtiyar bir hatun var. Hem derslere devam ediyor, hem mektebin hizmetlerini görüyor. Kendi halinde, namazında, niyazında bir kadıncağız. Yalnız, yeni tedris usullerine vâkıf değil. Gayrı, siz onu da çeker çevirirsiniz. Maaha-za, Zeynileri beğenmiyecek olursanız bana iki satır bir şey yazarsınız, derhal sizi buraya münasip bir yere alırım. Hoş, siz orayı gördükten sonra merkeze tâyin edilseniz de «istemem» diye ayak direyeceksiniz ya.

Hava güzel, manzara güzel, yiyecek, içecek ucuz, ahalisi iyi. Şöyle böyle, İsviçre köyleri gibi bir şey. İnsan, Allahtan daha ne ister?

Gözümün önüne güneşli yollar, gölgeli bahçeler, dereler, ormanlar geliyor, yüreğim şiddetle çarpıyordu.

Bununla beraber, birdenbire «evet» demeye cesaret edemedim. Hiç olmazsa bu işi Hacı Kalfaya bir kere danışmalıydım.

— Şimdi müsaade buyurunuz da iki saat sonra gelir, cevabımı veririm efendim.

Müdür Bey, biraz canlanır gibi oldu:

— Aman kızım, bu iş çok müstacel. Başka talipler de var, elden geçirirsen karışmam sonra.

— O halde, yalnız bir saat beyefendi, dedim.

Maarif Müdürünün yanından çıkınca, sofada ortağım Huriye Hanımla burun buruna gelmiyeyim mi? «B. de bizim ismimizi, iki ortaklar koyduklarını birkaç gün evvel, yine Hacı Kalfadan öğrenmiştim.» Bu kadın, gözümü o kadar yıldırması ki, yüzünü görünce korktum, görmemezliğe geldim ve acele acele oradan sıvışmak istedim. Fakat yolumu kesti, şımarık bir dilenci gibi, çarşafımın kolunu tutarak benimle, konuşmağa başladı:

— Hanımefendi kızım, geçenlerde size karşı bir terbiyesizlik ettim. Allah aşkınıza, kusuruma bakmayınız. Sinir hali. Pek fazla müteessirim de... Ah, kızım, benim neler çektiğimi bilseniz, halime acırsınız. Her halde terbiyesizliğimi affedin.

Ben, korkarak:

— Zıyanı yok efendim, dedim ve geçmek istedim.

Fakat, nedense, o, yakamı bırakmamağa karar vermişti. Evvelâ, halinden şikâyet etti, başındaki beş canın sokak ortasında kalacağını ve dileneceğini anlattı.

Huriye Hanım, gittikçe coşuyor, perde perde sesini yükselterek, iğrenç bir tarzda yalvarıyordu. Ne söyliyeceğimi, ne yapacağımı şaşırmıştım.

Daha fenası, bu garip komedyayı gören yanımıza geliyor, etrafımızda kalem odacılarından, kâtiplerden, kahve, şerbet taşıyan peştemalli esnaf çıraklarından bir daire çevriliyordu.

Yüzüm, ellerim ateş gibi kesilmişti. Utancımdan yerlere giriyordum.

Bu defa, ben, yalvarmağa başladım:

— Rica ederim hocanım, yavaş konuşun. Herkes, bize bakıyor.

Fakat o, inadına kameti arttırdı. Şimdi, âdeta saçlarını yolarak, yakasının düğmelerini kopararak ağlıyor, ellerimi, dizlerimi öpmeye kalkıyordu.

Etrafımdaki kalabalığın gittikçe büyümekte olduğunu dehşetle gördüm. Hani, İstanbulda sokak ortasında diş çeken, leke sabunu, nasır ilâcı satan yaygaracı esnafın etrafına nasıl üşüşürler, biz de öyle bir kalabalığın ortasında kalmıştık.

Etraftan: «Yazıktır zavallıya, ağlatma fukarayı, küçük hanım» yolunda sözler de işitilmeğe başlamıştı. Birdenbire omuz başımda peyda olan yeşil sarıklı, ak sakallı, iriyarı bir hoca, doğrudan doğruya bana hitabetti:

— Kızım, yaşlılara hürmet ve muavenet bir vazife-i diniye

ve insaniyedir. Gel, şu hatunun rızkına mâni olma. Allahı da, peygamberi de hoşnudetmiş olursun. Cenab-ı Hak rezzak-ı âlemdir. Elbet, sana da gaip hazinesinden başka bir kapı açar, dedi.

Çarşafımın içinde bir yandan titriyor, bir yandan buram buram ter döküyordum. Durmadan elindeki maşayı şakırdatan bir kahveci çırağı öteden:

— Öyledir öyle, diye bağırdı, sen evvel Allah nerede olsa ekmeğini çıkarırsın!

Kalabalığın bir kısmı kahkahalarla gülmeğe başlamıştı. Bu esnada kırmızı kuşaklı kâtip de sahnede görüldü. Kahveciyi yakasından yakalayıp hemen hemen merdivenden atarak:

— Ahlâksız herif, şimdi senin ağzını yırtarım, diye bağırdı.

Niçin gülmüşlerdi? Kahvecinin söylediği, hocafendinin söylediğinden başka bir şey değildi ki!

Huriye Hanım, öyle ağladı, rezalet o kadar büyüdü ki, bu maskara vaziyetten kurtulmak için canımı isteseler verirdim. Nihayet:

— Peki, peki, nasıl isterseniz öyle olsun. Fakat, Allah aş-kınıza yakamı bırakınız, dedim ve yere kapanarak öpmeğe çalıştığı dizlerimi zorla kurtardım ve Maarif Müdürünün odasına döndüm.

Biraz sonra, bana Merkez Rüstiyesindeki derslerimden kendi arzumla istifa ettiğime ve Zeyniler mektebi muallimliğine talibolduğuma dair bir kâğıt imzalattılar.

Bir saate kalmadan bütün muâmele bitmiş, o yerinden kı-mıldamağa üşenen Maarif Müdürü, araba ile valinin konağına giderek emrimi imzalatmıştı.

Bazan aylar ayı masadan masaya sürünen muameleler istedikleri zaman öyle kolay çıkıyor ki...

*

Otele döndüğüm zaman Hacı Kalfa, beni kapıdan karşıladı, hem sitemli, hem memnun bir tavırla:

— Sen sakladın da ben öğrenmedim mi sanki? Allah mübarek etsin, dedi.

— Neyi öğrendin?

— Emrinin geldiğini canım...

— Ne emri Hacı Kalfa?

— Canım Merkez Rüstiyesinde seni alıkoymuşlar, Huriye Hanımın pasaportunu eline vermişler.

— Yanlış, Hacı Kalfa. Ben şimdi Maarif Müdürünün yanından geliyorum. Öyle bir şey yok.

İhtiyar adam, şüpheli şüpheli yüzüme baktı:

— Hayır, emir dün akşam gelmiş. İyi bir yerden işittim. Demek ki, Müdür, senden sakladı. Bu işte bir oyunbazlık var mı dersin? Anlat, hele anlat.

Hacı Kalfanın sâf vesvesesiyle alay ederek bir nefeste vakayı anlattım ve çantamdan emrimi çıkararak elimde salladım:

— Yaşadık, Hacı Kalfa, İsviçre gibi bir yere gidiyoruz.

Hacı Kalfa, beni dinlerken iri burnu höroz ibiği gibi kıza- rıyordu. Ellerini biribirine vurarak dövünmeğe başladı:

— Ne ettin behey cahil çocuk, ne ettin? En sonunda seni tongaya bastırdılar ha! Hemen git, Müdüre baltayı as!

Tekrar omuzlarımı silktim:

— Değmez Hacı Kalfacığım. Sen üzülme o kadar. Sonra hasta olursan ne yaparız?

Adamcağızın benim hesabıma kırmakta, telâş etmekte hakkı varmış. Akşama doğru iş bütün tafsîlâtıyla anlaşıldı. Maarif Müdürü, Huriye Hanımı tutuyormuş, Nezarete yazdığı tezke- rede onun daha kıdemli bir muallim olduğunu ileri sürerek be- nim başka bir yere kaldırılmamı istemiş. Fakat, Nezaret, ne- dense beni bırakıp ortağımı ileride açılacak başka bir yere gön- dermeyi muvafık görmüş.

Dün akşam gelen emir üzerine Maarif Müdürü, Rüstiye Müdüresi ve galiba Huriye Hanımın Rumeliden hemşehrisi olan Muhasebe Müdürü geç vakit bir toplantı yapmışlar, beni bir köye atıp yerime Huriye Hanımı alıkoymak için plân tertibet- mişler.

Huriye Hanımın Maarif Müdürlüğü koridorunda benimle karşılaşması evvelden hazırlanmış bir şeymiş. Hattâ o ak sak- lı hocayı bile, mahsus getirmişler.

Maarif Müdürünün sözleri üzerine sık bir Avrupa köyü gibi görmeğe başladığım Zeynilere gelince, dağlar arasında kuş uçmaz, kervan geçmez bir yermiş! Bir seneden beri boş olduğu halde en düşkün muallimler bile oraya gitmeğe yanaşmıyor- larmış.

Ben, bunları öğrendikçe şaşırıyor, saçlı, sakallı bir büyük memurun bu kadar saffetle beni aldatmasını bir türlü aklıma sığdıramıyordum.

Hacı Kalfa, sinirli bir tavırla başını iki yana sallıyor:

— Sen, bilmezsin o uyur yılanı, diyordu, uyur uyur da sonra adama öyle bir vurur ki, nereden geldiğini farkedemezsin, anladın mı efendim?

— Adam sen de! İnsanı en yakın akrabaları kalbsizce vurduktan sonra yabancılar vurmuş, ne çıkar? Ben, o Zeynilerde de de musudolmasını bileceğim. Gönüller sen olsun!

* * *

Zeyniler, 28 Teşrinievvel

Bugün, akşama doğru bir Çeçen arabasiyle Zeynilere geldim. Maarif Müdürü, galiba yolları şimendifer yürüyüşüne göre ölçüyor. Çünkü: «Nihayet iki saat» dediği yol tam sabahın onundan geceye kadar sürdü. Ne yapsın mübarek adamcağız! Kabahat kendisinin değil, kâh dağ yamaçlarına tırmanan, kâh kurumuş sel çukurlarına inen Zeyniler yoluna dişli şimendifer yaptırmamış olanların.

Hacı Kalfa ailesi, beni şehirden yarım saat uzaktaki bir çeşme başına kadar selâmetlemeğe geldi. Bütün aile, bir düğüne, daha doğrusu bir cenaze alayına gider gibi giyinmişti.

Arabanın hazır olduğunu haber vermeğe geldiği vakit az kaldı Hacı Kalfayı tanıyamıyordum. Beyaz peştamalını, taşlıklar, sofalar ve merdivenlerde kendine göre bir ahenkle sürdüğü şıpsıp terliklerini çıkarmış, arkasına soluk çuhadan yaka kapalı uzun bir ceket, ayaklarına imam galoşları giymişti. Aziziye biçiminde kocaman bir kırmızı fes, saçsız başını kulaklarına kadar örtüyordu. Samatyalı Madamla, Hayganuşun ve Miratın tuvaletleri de onunkinden aşağı değildi.

İçinde çok acı saatler geçirmiş olmama rağmen küçük odamdan âdeta hüznle ayrıldım. Mektepte bize bir şiir ezberletmişlerdi. İnsan, yaşadığı yerlerde beraber bulunduğu adamlara görünmez ince tellerle bağlanırmış; ayrılık vaktinde bu bağlar gerilmeğe, kopan keman telleri gibi acı sesler çıkarmağa başlar, her birinin gönlümüzden kopup ayrılması bir ayrı sızı uyandırır. Bunu yazan şair ne kadar haklıymış!

Bir tesadüf eseri olarak Manastırlı komşum da, benimle aynı günde (B...) den ayrıldı. Fakat o, her halde benden, çok daha acınacak bir vaziyette olarak.

Dün gece, çantamı hazırladıktan sonra, yatmışım. Uyku-
mun arasında iri iri konuşma sesleri işitiyor, fakat bir türlü kendimi açamıyordum.

Birdenbire korkunç bir gürültü ile yataktan fırladım. Sofada bir şeyler yıkılıp devriliyor, gecenin sessizliği içinde çocuk feryatları, boğuk hırıltılar, sille tokat seslerine karışıyordu. Uyku sersemliğiyle ilk aklıma gelen şey yangın oldu. Fakat yangına uğrıyanlar her halde birbirlerini dövmezlerdi.

Dağınık saçlarım, çıplak ayaklarımla odadan fırladım ve feci bir dayak vakasıyla karşılaştım. Dev yapılı, palabıyıklı bir zâbit, Manastırlı komşumu yerden yere sürüyor, çizmeleriyle çiğniyordu.

Çocuklar, bir ağızdan: «Anamız... Babam anamızı öldürüyor!» diye haykırıyorlardı.

Zavallı kadın, her tekmeden, yılan gibi ıslık çalarak inen her kamçıdan sonra, inliyerek tahtaların üzerine yuvarlanıyor, fakat inanılmaz bir kuvvetle yine yerinden kalkarak zâbitin dizlerine tırmaşıyordu: «Kulun, kurbanın olayım efendiciğim, öldür beni,lâkin bırakma, boşama!...»

Yarı çıplak olduğum için tekrar odama girmiştim. Zaten öyle olmasa da, elimden ne gelirdi?

Alt katta yatanlar da uyanmış olacaktı. Aşağı sofadan ayak patırdıları, anlaşılmaz sesler geliyordu.

Sofanın tavanında bir aydınlık gezinmeğe başlamıştı. Merdiven aralığında Hacı Kalfanın çıplak başı parladı. Adamcağız, gürültüyü işiterek uyanmış, bir teneke lâmba yakalıyarak don, gömlekle dışarı fırlamıştı.

İhtiyar odacı: «Ne ayıptır, ne rezalettir, otelde bu olur, bu?!» diye bağırarak aralarına girmek istedi. Fakat zâbit, Hacı Kalfanın karnına çizmeli ayağıyla öyle bir tekme savurdu ki, biçare, âdeta kocaman bir futbol topu gibi havaya fırladı ve aralık kapıdan sırt üstü odama yuvarlanarak çıplak bacakları havaya kalktı. Bereket versin ben, atik davranmış, kollarımla adamcağızın kafasını yakalamışım. Yoksa, çıplak kafa, kocaman bir balkabağı gibi tahtalara çarpıp patlıyacaktı.

Uyku sersemliği, korku, şaşkınlık, sonra, Hacı Kalfanın hali hep bir araya gelmiş, fena halde sinirlerimi bozmuştu.

İhtiyar adam: «Vay aman! Vay aman! Hay nalçasına tükükdüğüm katırı!» diye söylenerek ayağa kalkıyordu.

Fakat bu sefer ben, karyolamın üstüne düşmüştüm. Ömrümde başıma gelmemiş bir kahkaha krizi içinde bunalıyor, tıkanıyor, ellerimle yorganları burarak kıvranıyordum. Artık, dışarda ne olup bittiğini anlıyacak halde değildim.

Sesler, gürültüler tamamiyle kesilip otel, sükûnuna dönünceye kadar kendime geledim.

Vakayı sonradan bana, anlattılar:

Manastırlı hanımın, arsız muhabbeti, nihayet kocasının canına yetmiş, zâbit, ne pahasına olursa olsun kadını çocuklarıyla beraber memlekete göndermeğe karar vermiş. Bu gece, biletlerin alınmış olduğunu, ertesi sabah erkenden hazır bulunmasını söylemeğe gelmiş.

Manastırlı hanım, kolay kolay onun yakasını bırakmağa razı olur mu? Tabîî yalvarmağa, sırnaşmağa başlamış. Aralarında, kim bilir, ne gibi sözler ve sahneler geçtikten sonra bu korkunç dayak faslı başlamış.

Belki iki saat sonra, tekrar uyumağa hazırlandığım sırada Hacı Kalfa, hafifçe kapıma vurdu: «Bak bakasın, hocanım, otelde başka kadın yok. Fakir hatuncağız bayılıp duruyor. Salt gülmek olmaz. Gel, dinini seversen şuna biraz bak. Adımız erkeğe çıkmış diye yanına giremiyorum. Geçtim olsun ölür, mölür de başımız derde girer he!» dedi.

Kapı aralığında Hacı Kalfanın yüzünü görünce beni tekrar bir gülme aldı: «Geçmiş olsun!» demek istiyordum, fakat bir türlü kelimeler ağzımdan çıkmıyordu.

Hacı Kalfa, dargın dargın yüzüme baktı; yarı mahcup bir eda ile başını sallıyarak:

«Gülürsün! Salt kıkır kıkır gülürsün. Ha çapkın seni! Şuna bak hele!» dedi.

«Gülüyorsun» kelimesini «gülürsün» diye o kadar tuhaf söylüyordu ki, şimdi bile gülmekten kendimi alamıyorum. Hemmen bir saatten fazla dertli komşumla uğraştım. Zavallının vücudu yara, bere içindeydi. İkide bir bayılıyor, gözlerinin siyahı kaybolarak çeneleri kilitleniyordu.

Bir baygınla uğraşmak, ilk defa başıma gelen şey. Ne yapmak lâzım geleceğini kestiremiyordum. Fakat iş başa düşünce adama öyle gayret geliyor ki...

Bu, her biri en aşağı beş dakika süren bayımlarda, kadın-

çağızın kollarını, vücudunu ovuşturuyor, kızına sürahiden su döktürerek yüzünü ıslatıyordum. Alnı, yanakları, dudakları, birkaç yerinden çatlamıştı. Bu çizgilerden ince ince sızan kanlar düzgünlere, sürmelere karışıyor, kirli bir siyahlık alarak çenesinden göğsüne sızıyordu. Yarabbi, ne çok boya varmış bu yüzde!.. O kadar su döktüğüm halde, bir türlü bitip tükenmiyordum.

O sabah, uyandığım vakit, karşı odayı boş buldum. Zâbit, erkenden onu, çocuklariyle beraber bir arabaya atarak götürmüş. Komşum, gitmeden beni görmek, helâllik dilemek istemiş, fakat gece, kendi yüzünden uykusuz kaldığımı bildiği için uyandıрмаğa kıyamamış. Hacı Kalfaya selâm bırakmış ve tekrar tekrar gözlerimden öpmüş.

*

Arabada, gözüm Hacı Kalfanın yüzüne rastladıkça gülüyordum. O, bu yersiz neşenin sebebini anlıyor, dargın bir gülümseme ile başını sallıyarak:

—Gülürsün he! Hâlâ kıkır kıkır gülürsün he! diye bana çıkışıyordu.

Sonra, akşamki tekmenin dehşetinden bahsederek: «Tabanına tükürdüğüm katırı, anladın mı efendim, bir depti beni, karnımın içini karmankarış etmiştir. Mirat, benden sana baba nasihati: Sen sen ol, karı koca arasına gireyim deme. Karı koca ipektir, araya giren köpektir» diyordu.

Bütün aile, küçücük arabanın içinde üst üste, şehrin dışındaki bir çeşme başına kadar gelmiştik.

Ayrılık yeri burasıydı. Hacı Kalfa, iki tıpalı şişeye hazırlamış olduğu sularını çeşmeden tazeledi ve ihtiyar arabacıma uzun uzadıya tembihler verdi. Samatyalı Madam, gözleri dolu dolu, bir gün evvelden benim için yaptığı çörekleri sepetime doldurdu.

Bana karşı tamamiyle lâkayt olduğunu zannettiğim vahşi Hayganuş, bir yerini incitmiş gibi birdenbire ağlamağa başladı. Hem de ne ağlayış! Kulağımda iki inci küpe vardı. Onları çıkararak Hayganuşun kulağına taktım.

Hacı Kalfa, hediye için âdeta mahcuboluyor: «Yoo, hocanım, hediye dediğin para edecek şey olmamalı. Bunlar kıymetli inciler» diyordu.

Yine hafifçe güldüm. Kızının benim için döktüğü inciler

yanında iki paralık kıymeti olmadığını nasıl anlatırsın bu sâf adamcağıza!

Hacı Kalfa, beni tekrar arabaya bindirdikten sonra, derin derin içini çekti, elini göğsüne vurarak: «Tövbe olsun, hani şu ayrılık bana akşamki tekmeden ağır geldi doğrusu!» dedi.

Geceki hengâmeyi hatırlatan bu sözler beni bir kere daha güldürdü. Araba, yürümeğe başlamıştı. O, hâlâ arkamdan parmağını sallıyor: «Gülürsün he çapkın, gülürsün!» diyordu.

Yol, şimdiden uzamağa başlamış olmayıp da gözlerimi görebilseydin, bu sözleri söylemeyecektin Hacı Kalfacığım.

*

Araba; inişli, yokuşlu dağ yollarına girmişti; kâh kurumuş sel çukurlarından geçiyor, kâh boş tarlaların, bozulmuş bağlarrın kenarlarını takibediyordu.

Seyrek fâsılalarla tektük köylülere, yorgunluktan inler gibi sesler çıkaran kağnılara, sırtlarında çalı demetleri taşıyan çıplak ayaklı kadınlara tesadüf ediyorduk.

İnce bir bağ yolundan, eşkiya gibi korkunç kıyafetli, uzun bıyıklı iki jandarma geliyordu. Yanımızdan geçerken arabacıya: «Selâmün aleyküm» dediler, dik dik bana baktılar.

Hacı Kalfa: «Yollar maşallah emindir amma, ne olur ne olmaz, peçeni kapa. Senin suratın öyle her yerde açılacak suratlardan değildir, anladın mı efendim?» demişti.

Uzaktan birisinin geldiğini görür görmez, hemen Hacı Kalfanın tembihini hatırlıyor, yüzümü kapıyordum.

Saatler geçtikçe yollara mahzun bir ıssızlık çöküyordu. Bu Çeçen arabalarının ince, yanık sesli çingirakları var. İcadedenler ne iyi düşünmüşler. Yamaçlarda, derelerde uyandırdıkları uzak akisler insana âdeta bir teselli sesi gibi geliyor. Hele bir kayalığın içinden geçerken öyle sandım ki uzaklarda, şu yanmış gibi görünen kara taş yığınının öte tarafında görünmez bir yol var, ince sesli bir kadın, hıçkıra hıçkıra ağlıyarak bu yolun içinde arkamızdan koşuyor.

Akşam yaklaşıyor, güneş, ağır ağır tepelere çekilirken boğazlara karanlık çökmeğe başlıyordu.

Yol, hâlâ bitip tükenmek bilmiyordu. Görünürde ne bir köy, ne, hattâ, bir ağaçlık...

İçimde, yavaş yavaş bir korku uyanmağa başlamıştı. Ya

geceden evvel Zeyniler köyünü tutamazsam? Ya dağ başlarında yalnız kalırsam?

Arabacı, arasıra durarak hayvanlarını dinlendiriyor, insanla konuşur gibi onlarla konuşuyordu.

Bir taşlığın ortasında, yine böyle bir mola vermesinden istifade ettim:

— Daha çok var mı? diye sordum. O, ağır ağır başını sallıyarak cevap verdi.

— Geldik.

Bu adam, yaşlı başlı bir insan olmasaydı, benimle eğlen-diğine hükmedecektim.

— Nasıl olur, dedim, Allahın kırındayız. Görünürde köy falan yok.

İhtiyar adam, arabadan çantalarımı çıkarmağa çalışarak cevap verdi:

— Na, şu patikadan ineceğiz. Zeyniler, buraya beş dakika çeker. Araba yolu yok.

Taşların arasından minare merdiveni gibi dik bir yoldan inmeğe başladık. Aşağıda, akşamın alacakaranlığı içinde kap-kara bir servilik, etrafı çitle çevrilmiş, çıplak bahçeler arasında tektük kulübeler, tahta evler görünüyordu.

İlk bakışta Zeyniler bana, hâlâ yer yer dumanları tüten bir yangın harabesi gibi göründü.

Köy deyince gözümün önüne, yeşillikler arasında eski Boğaziçi yalılarındaki güvercinliklere benzeyen sevimli, şen manzaralı kulübeler gelirdi. Halbuki bu evler, çökmeğe yüz tutmuş, simsiyah viranelerdi.

Yıkık bir değirmenin önünde abalı, sarıklı bir ihtiyara rastgeldik, kaburga kemikleri soyulmuş zayıf bir ineği ipinden sürüye sürüye bu evlerden birine doğru götürmeğe çalışı-yordu. Bizi görünce, durdu, dikkatli dikkatli bakmağa başladı. Bu ihtiyar hoca, Zeyniler muhtarı imiş. Arabacı, onu tanı-yordu. Birkaç kelime ile benim kim olduğumu anlattı.

Belden büzmeli, bol siyah çarşafım, sımsıkı peçemle genç olduğumu anlamak mümkün değildi. Böyle olduğu halde muhtar efendi, beni fazla süslü bulmuş olacak ki, tuhaf tuhaf baktı, sonra, ineğini çıplak ayaklı bir çocuğa teslim ederek önümüze düştü. Köyün dar sokakları içine girmiştik. Evleri şimdi daha iyi görebiliyordum. Hani Kavaklarda önüne ağlar ser-pilmiş, yağmurdan çürüyüp kararmış, Boğaz rüzgârlarından

bir yana çarpılmış, viran balıkçı kulübeleri vardır; bu evler, ilk bakışta onları hatırlatıyordu.

Altlarında dört direkten ibaret ahırlar, üstlerinde asma merdivenle çıkılan bir iki oda. Her halde, Zeyniler, şimdiye kadar işittiğim ve resimlerini gördüğüm köylerden hiçbirisine benzemiyordu.

Etrafı tahta havalelerle çevrilmiş bir bahçenin kırmızı kapısı önünde durduk. Yapraklarına varıncaya kadar siyah görünen bu köyde gördüğüm ilk renk: bu kırmızı tahta oldu!

Muhtar, yumruğuyla kapıyı çalmağa başladı. Her vuruşunda kapı yıkılacak gibi sarsılıyordu.

İlk defa ağzımı açmağa cesaret ederek:

— İçerde kimse yok galiba, dedim.

Muhtar, başını sallıyarak cevap verdi:

— Hatice Hanım akşam namazını kılıyor olmalı. Az bekliyeceğiz.

Arabacının beklemeğe vakti yoktu; çantaları kapının önüne bırakarak bizden ayrıldı.

Muhtar, abasının eteklerini toplayarak yere çömeldi. Ben, bavulumun kenarına iliştim, konuşmağa başladık.

Bu Hatice Hanım, pek müslüman bir kadınmış. Tarikate de mensupmuş. Köyün ölüsüne, dirisine o yetiştirmiş. Mevlûtları o okur, gelinlerin yüzüne o yazar, sekeratta bulunan hastaların ağzına son zemzem damlasını o akıtır, kadın cenazelerini o yıkayıp yaşmaklarmış.

Muhtar Efendi, her halde medrese falan görmüş bir adama benziyordu. Fırsattan istifade ederek bazı nasihatler vermek istediğini anladım. Usul-i cedidin aleyhinde bulunmuyor, fakat yeni mekteplerin din derslerini ihmal ettiklerinden şikâyet ediyordu.

Şimdiye kadar buradan birkaç hocanın (Hoca Hanım) geçmiş; nafile, hiçbirisinin Kur'an-ı Kerime, İlmihale kâfi derecede vukufu yokmuş.

Bu muhtar efendi, Hatice Hanımdan hoşnutluk getiriyordu. Ben, bu dersleri yine bu saliha, âkile, âbide hatuncağıza bırakarak kendim başka dersler okutursam köyü daha ziyade memnun edermişim.

Ben, bu nasihatleri dinlerken içeriden bir nalin tıkırtısı gelmeğe başladı. Muhtar efendi ile ayağa kalktık. Kapının arkasında bir kol demiri şangırdadı, kalın bir ses:

— Kimdir o? diye bağırdı.

— Yabancı değil, Hatice Hanım, (B...) den bir hocanım geldi.

Bu Hatice Hanım, iri yapılı, kocaman yüzlü, biraz kamburu çıkmış, yetişmiş bir ihtiyardı. Kınalı saçlarının üstüne yeşil bir yemeni örtmüş, arkasına ferace biçiminde koyu bir yeldirme giymişti. Meşin gibi sert, esmer yüzünün buruşukları arasında inanılmıyacak kadar taze ve canlı gözleri, bembeyaz dişleri vardı. Peçemin arkasından yüzümü görmeğe çalışarak: «Safa geldin, hocanım, buyurun!» dedi.

Bahçeden sokağa çıkmak yasakmış gibi bir eliyle kapıya dayanıp öteki eliyle çantalarımı aldı; sonra, tekrar kapıyı demirliyerek önüme düştü.

O, önde, ben, arkada bahçeden geçtik, Maarif Müdürü Beyin büyük fedakârlıklarla müceddeden ihya ettiği mektep binası da öteki evlerin eşi idi. Yalnız, alt kattaki direklerin etrafını henüz kararmağa vakit bulamamış tahtalarla çevirmişler, derslane haline koymuşlardı.

Kapıdan gireceğim vakit Hatice Hanım, kolumu yakaladı: «Dur kızım» dedi.

Ben, birdenbire ürktüm.

O, dudaklarının uciyle okuduğu kısa bir duadan sonra:

— Haydi kızım, besmele çek de evvelâ sağ ayağını at, dedi.

Alt kat, zindan gibi karanlıktı. İhtiyar kadın, beni elimden tutarak dar bir taşlıktan geçirdi, eskilikten basamakları oynayan karanlık bir merdivenden çıktık. Yukarıki kat: viran bir sofa, bir de yüksek pencerelerinin tahta kepenkleri sımsıkı kapalı kocaman bir odadan ibaretti. Maarif Müdürünün müjdediği muallim dairesi.

Hatice Hanım, bavulu yere bıraktı, odanın bir köşesinde dolap vazifesi gören eski ocağın içinden bir lâmba çıkarıp yaktı:

— Oda, bu sene boş kaldığı için tozlanmış. Yarın sabah erkenden temizlerim inşallah.

Bu zavallı kadın, mektebin eski hocasıymış. Maarif İdaresi, mektebi bu şekle soktuğu zaman onu sokağa atmağa acımış, iki yüz kuruşla burada alıkoymuş. Yarı hoca, yarı hade-me gibi bir şey. Artık, ben nasıl istersem öyle çalışacakmış.

Kadıncağzın benden korktuğunu anlıyordum. Hesapça

ben, onun âmiriydim. Bile bile kimseye fenalık yapacak bir kız olmadığımı birkaç kelimeyle anlattıktan sonra dairemi seyretmeğe başladım.

Eskilikten delik deşik olmuş kirli kaplamalar, yağmurdan çürümüş, tahtaları sarkmış simsiyah bir tavan, bir köşede içine kırık dökük konmuş ocak, ötede çarpık bir kerevet. Demek bundan sonra, hayatım bu odada geçecekti!

Havasız bir mahzene düşmüş gibi göğsüm tıkanıyor, ellerim, ayaklarım üşüyordu.

— Kuzum Hatice Hanım, bana yardım et de şu pencere-lerden birini açalım, dedim, kendi kendime beceremiyeceğim galiba.

İhtiyar kadın, benim işe el sürmeme taraftar değildi. Uğraşa uğraşa kepenklerden birini açtı. Manzarayı görünce tüylerim diken diken oldu.

Karşımda korkunç bir mezarlık vardı. Tepelerinde, hâlâ akşam ışıkları sönmemiş serviler, sıra sıra mezar taşları, daha aşağıda sazlıklar içinde donuk donuk parlıyan su birikintileri.

İhtiyar kadının derin bir göğüs geçirdiğini işittim:

— İnsan, sağlığında alışınalı, kızım, hepimizin gideceği yer orası, dedi.

Bu söz, bir tesadüf müydü, yoksa haberim olmadan bu manzara karşısında bir korku ve telâş mı göstermişim? Fakat hemen kendimi topladım. Cesur olmak lâzımdı. Âdeta sen de-
necek bir kayıtsızlıkla:

— Demek burada bir mezarlık var, bilmiyordum, dedim.

— Evet, kızım; Zeyniler kabristanı. Eski zamandan kalma. Şimdi, cenazeleri başka yere gömüyorlar, burası tarih gibi bir şey. Ben, Zeyni Babanın fenerini yakmağa gidiyorum, şimdi gelirim.

— Zeyni Baba kim, Hatice Hanım?

— Himmeti hazır, nazır olsun, bir mübarek zat, na, şura-
daki servinin altında yatar.

Hatice Hanım, yavaş sesle dualar fısıldıyarak merdivene doğru yürüdü. Ben, şimdiye kadar, böyle şeylerden ürktüğümü bilmiyorum. Fakat bu dakikada, servi kokularıyla dolu bir karanlık odada yalnız kalmak bir ürkeklik veriyordu.

İhtiyar kadının arkasından koştum:

— Ben de geleyim mi sizinle? dedim.

— Gel kızım, daha iyi olur. Gelir gelmez, Zeyni Babayı ziyaretete gelersen daha makbule geçer.

Mektebin arka kapısından mezarlığa girdik, taşların arasından yürümeğe başladık.

Bazı ramazan ve bayram arifelerinde teyzelerim beni Eyüpteki aile mezarlığımıza götürürlerdi.

Fakat ben, ölümün hazin ve ürkütücü bir şey olduğunu ilk defa bu karanlık Zeyniler mezarlığında duydum.

Taşlar, benim gördüğüm mezar taşlarından büsbütün başka şekildeydi. Dizi dizi asker safları gibi muntazam, yüksek, dimdik, tepeleri düz, bedenleri simsiyah taşlar. Yazılar okunmuyordu. Yalnız, başlarında birer küçük «Ya Rap» kelimesi seçiliyordu.

Küçüklüğümde bir masal dinlemiştim. Bilmem hangi küçük sultanı kaçırmak için uzak bir dağın arkasından bir eski zaman ordusu geliyormuş. Askerler, gündüzün mağaralara saklanıyorlar, geceleri yol yürüyorlarmış. Karanlıkta görünmek için teknil vücutlarını siyah kefenlere sarıyorlarmış.

Böyle aylarca zaman yol gittikten sonra, tam şehri basacakları gece Allah küçük sultana acımış, karanlıkta sinsi sinsi ilerliyen bu siyah kefenli gece ordusunu taş çevirmiş.

Bu sıra sıra dizilmiş siyah taşlara bakarken o eski masalı hatırladım: «Sakin burası o korkunç ölüm askerlerinin taş döndüğü masal memleketi olmasın!» diye düşündüm.

— Bu Zeyniler kimlermiş Hatice Hanım?

— Ben de bilmem, kızım, bu köy, eskiden onlarınmış. Şimdi mezarlarından gayrı bir şeyleri kalmamış. Himmetleri hazır, nazır olsun, erenlerdenmiş. Zeyni Baba, bunların en büyüğü. Kimsenin iyi edemediği hastaları, buraya getirirler. Ben, bir kötürüm kadın bilirim ki, buraya sırtta getirdiler, ayaklariyle yürüye yürüye gitti.

Zeyni Babanın türbesi, mezarlığın en nihayetinde, kocaman bir servinin altında idi. Hatice Hanım, her gece, ona üç kandil yakarmış. Birisi servinin dalına, birisi kapının iç tarafına, öteki de sandukanın başına.

Türbe, toprağın içine gömülmüş bir mahzendi. Zeyni Baba, bu mahzende, yedi sene güneş aydınlığı görmeden çile dolurmuş. Öldüğü vakit mübarek cesedine kimse el sürmemiş. Üstüne bir sanduka yapmışlar.

Hatice Hanım, kandillerden ikisini yakmıştı. Mahzene inen birkaç basamaklı merdiveni göstererek:

— Haydi kızım, içeri girelim, dedi.

Ben, bu basamakları inmeğe cesaret edemiyordum. Arkadaşım tekrar döndü:

— Haydi kızım, buraya kadar geldikten sonra girmezsen günah olur. Gönlünde ne dileğin varsa Zeyni Babadan iste!...

Yüreğim hazan yaprağı gibi titriyerek merdivenleri indim. Mezara indirilen ölülerde, eğer bir parça his olsaydı, mutlaka bu dakika benim duyduğum şeyi duyarlardı. Göğsüme ıslak, soğuk bir toprak kokusu doldu.

Zeyni Babanın sandukası yeşil boyalı bir çinko ile örtülmüştü. Sonradan, Hatice Hanımın anlattığına göre, bütün ömrünü kanaat ve sefalet içinde geçiren Zeyni Baba, öldükten sonra, üzerine süslü ve işlemeli örtüler istememiş. Arasına öteden, beriden gönderilen örtüler bir hafta dayanmıyor, parça parça çürüyüp eriyormuş.

İhtiyar kadın, hafif fısıltılarla dualar okuyarak evliyanın başındaki kandile yağ koydu, sonra bana döndü:

— Köyde birisi öleceği vakit, Azrail aleyhisselâm, evvelâ Zeyni Babaya misafir olur, o vakit bu ışık kendi kendine söner. Şimdi kızım, Zeyni Babadan istiyeyeceğini iste, dedi.

Dizlerim kesiliyor, artık ayakta durmağa takatim kalmıyordu. Ateşler içinde yanan alnımı, Zeyni Babanın serin pûşidesine dayadım; dudaklarımdan ziyade yaralı kalbimle söyler gibi, yavaş yavaş: «Zeyni Babacığım, dedim, ben, küçük, cahil bir Çalıkuşundan başka bir şey değilim. Sana nasıl yalvarmak lâzım geldiğini bilmiyorum. Kusuruma bakma. Senin hoşuna gidecek şeylerden hiçbirini bana öğretmediler. İşittim ki, sen yedi sene güneş görmeden, burada çile doldurmuşsun. Sakın, sen de, insanların zalimliğinden, vefasızlığından kaçmış olmyasın? Babacığım, senden büyük bir şey istiyeyeğim. Bu yedi sene içinde elbette güneşlerin, rüzgârların hasretini çektiğin zamanlar olmuştur. Seni o dakikaların acısına katlandırان o melek sabrından bana da ver. İnlemeden, ağlamadan çilemi doldurayım!..»

*

Odamda yalnızım. Hatice Hanım, erkenden beni bıraktı.

Mektebin alt katındaki bodrum gibi izbesine çekildi. Orada, gece yarısına kadar ibadet eder, tesbih çekermiş.

İki saatten beri kandilimin ışığında bu satırları yazıyorum. Dışarıdan, uzak bir su sesi geliyor, arasıra tavanda tıkırtılar oluyor. Ensemde hafif bir üşüme hissi ile kulak veriyorum. O vakit, harap binanın içinde, daha başka sesler duymağa başlıyorum. Merdiven tahtaları yavaşça gıcırıyor, sofada insanlar fısıldaşır gibi, gizli sesler uyanıyor.

Çalığısu, haydi, yat artık. Gecenin içinde gizli gizli söylenen bu seslerden korkma. Onlar, ne kadar zalim olsa, «**Sarı Çiçekleri**» ne yetim teyze kızlarını çeğiştiren dudaklar kadar sana fenalık edemez.

*

Zeyniler, 20 Teşrinisani

Bu sabah, hesabettim. Ben, Zeynilere geleli, aşağı yukarı, bir ay olmuş. Bu bir ay, bana şimdi on yıldan daha uzun görünüyor. Şimdiye kadar defterime bir şey yazmak istemedim. Daha açığısu bundan korktum.

İlk günlerin titiz ümitsizliği içinde, kim bilir, ne münasebetsiz şeyler yumurtlıyacaktım? Halbuki artık buraya alışmağa başladım. Sör Aleksi'nin hiç dilinden düşürmediği bir söz vardı: «Kızlarım, ümitsiz hastalıkların, mukadder felâketlerin son bir ilâcı vardır: Tahammül ve tevekkül. Elemlerde bir gizli şefkat var gibidir. Şikâyet etmiyenlere, kendilerini gülüryüzle karşılayanlara karşı daha az zalim olurlar.»

Çalığısu, bu sözleri daima gülümsiyerek dinlerdi. Halbuki şimdi onları doğru buluyor ve gülmeğe cesaret edemiyorum.

Zeynilerdeki bir ay içinde öyle saatlerim oluyordu ki, bunalıyordum: «Uğraşmak beyhude! Daha fazla dayanamayacağım!» diyordum. İşte o zaman, Sör Aleksi'nin bu peygamberce sözleri imdadıma yetişiyordu. İçim kan ağlarken gülmeğe, şarkı söylemeğe, ısıklık çalmağa başlıyordum. O kadar ki, kalbim, nihayet bu neşenin yalanına inanıyor, suya konan kuru çiçekler gibi titriye titriye canlanmağa başlıyordu.

Sonra, etrafımda yaşayan şeylerde teselli aramağa koyul-

dum. Elime geçirdiğim taze bir yaprağı yanağıma, dudaklarıma sürüyor, bahçede bulduğum cılız bir kedi yavrusunu göğsüme bastırıyor, nefeslerimle ısıtıyordum. Daha olmazsa kendi kendime: «Feride, aptallığın lüzumu yok. Biraz gayret. Biliyorum ki, yaşamak için artık güler yüzden, cesarettten başka sermayen kalmamıştır.» diyordum.

Bu neşenin uydurma, uçucu bir şey olduğu malûm. Varsın öyle olsun. Kapalı bir mahzene sızan bir ışık parçası, yıkık bir duvarın taşları arasında açmış, sıska bir çiçek, her şeye rağmen bir varlık, bir tesellidir.

Bugün cuma, mektep yok. Birkaç günden beri yağan yağmurlar durdu. Sonbahar, dışarıda son bir ayrılık bayramı yapıyor. Uzaklardaki sıra dağlar, sazlıktaki sular da güneşe karşı gülümsüyor gibi... Hattâ, serviler, mezar taşları bile korkunç sertliklerini kaybetmiş gibi görünüyorlar. Kendimi derin derin yokluyorum, görüyorum ki, alışmağa, hattâ bu karanlık ve can sıkı memleketi biraz da benimsemeğe ve sevmeğe başlamışım!

*

Geldiğimin ertesi sabahı derse başlamıştım. Bu ilk gün, hayatımın en unutulmaz bir günü olarak yaşıyacaktı.

Maarif Müdürünün, büyük fedakârlıklarla yenileştirdiği dershaneyi şimdi, sabahleyin, daha iyi gördüm. Burası, her halde eski bir ahır olacaktı. Yalnız, altına tahta döşemişler, pencerelerini genişleterek cam, çerçeve taktirmişlardı.

Ocak bacaları gibi kapkara görünen duvar kaplamalarının da tepe aşağı takılmış bir harita ile bir iskelet levhası, bir çiftlik ve bir yılan resmi sarkıyordu. Bunlar da her halde yeni ders aletleri olacaktı.

Dershanenin bahçe tarafındaki duvarının dibinde — ahır zamanından kalma — bir hayvan yemliği vardı ki, kaldırmağa lüzum görmemişler, üstüne bir tahta kapak çakarak bir nevi dolap haline getirmişlerdi.

Çocuklar, yemeklerini, kitaplarını, mektepte yakılmak için kırlardan getirdikleri çalı çırpıyı buraya saklarılarmış.

Hatice Hanım, bu dolabın başka bir vazifesi olduğunu da söyledi. Öteden beri dayakla uslanmıyan yaramazları bunun içine hapsederek adam edermiş. Muhtarın Vehbi isminde bir

küçük oğlu varmış ki, hemen bütün zamanını bu sandığın içinde geçirirmiş. Bu çocuk, bir yaramazlık yaptığı zaman kendiliğinden dolaba girer, tabuttaki cenaze gibi sırt üstü yatar ve yine kendi eliyle kapağı kaparmış.

Ben, hayretle:

— Muhtar Efendi buna bir şey demiyor mu? diye sordum.

Hatice Hanım, başını salladı:

— Muhtar, memnûn oluyor. Aferin sana Hatice Hanım. İyi ki aklıma getirdin. Bizim evde de bir dolap var. İnşallah, hıncızı yaramazlık ettiği zaman ben de onun içine kapatayım, diyor.

— Güzel terbiye usulü! Mektepte erkek çocuk da var mı?

— E, var iki, üç tane. Büyücekleri Garipler köyündeki erkek mektebine gönderiyoruz.

— Garipler köyü nerede?

— Şu karşıda ağaran kayaların ardında.

— Yazık değil mi çocuklara, karda, kışta oraya kadar nasıl gidip geliyorlar?

— Onlar, yola alışıktır, çamursuz havalarda bir saate bile kalmadan giderler. Sade yağmurlu, çamurlu, karlı havalarda biraz zorluk çekiyorlar.

— Peki, niçin onları da burada okutmuyoruz?

— Kadın, erkek bir arada okur mu?

— Onları erkekten mi sayacağız?

— Elbette kızım, on ikişer, on üçer yaşında koca delikanlılar.

Hatice Hanım, biraz durdu, dilinin altında bir şey vardı ki, söylemeğe çekiniyordu. Nihayet cesareti etti:

— Hele şimdi hiç caiz olmaz!

— Neden?

— Sen pek gencecik bir hocanımsın da ondan, kızım.

İstanbulda bir: «Horozdan kaçan namuslu kadın» tâbiri vardı. Bizim Hatice Hanım, tam o cinsten bir insan olacaktı. Cevap vermeğe lüzum görmiyerek başka şeylerle meşgul oldum.

Büyük fedakârlıklarla meydana gelen levazımdan mühim bir kısmı da beş tane eski biçim hantal mektep sırası idi. Fakat tuhafı şu ki, bunları kullanmağa lüzum görmiyerek dershane-nin bir köşesine atıvermişlerdi.

— Neye böyle yaptınız, Hatice Hanım? dedim.

— Ben yapmadım, eski hocanım yaptı kızım, dedi. Çocuklar, böyle, yerlere oturmağa alışmışlardır. Minare gibi şeyin üstünde adamın zihnine ders girer mi? Hocanım, müfettiş falan gelir diye büsbütün atmağa da korktu. Çocuklar, mektebe geldikleri vakit evvelâ oraya oturturuz. Sonra ders okuyacakları zaman şuradaki hasırın üstüne indiririz.

İhtiyar kadına, bana yardım etmesini söyliyerek hasırı kaldırdım. Yerleri temizledikten sonra, sıraları dizerek bir sınıf hâline getirdim.

Hatice Hanımın çehresinden memnun olmadığı anlaşılıyordu, fakat bana karşı koymağa cesaret edemiyor, ne dersem yapıyordu. Ben, ellerim toz, toprak içinde bu işleri bitirmeğe çalışırken talebelerim de birer birer sükün etmeğe başlamışlardı.

Zavallıların kıyafetleri öyle sefil ve perişandı ki, hemen hiçbirisinde çorap, potin yoktu. Başları, eski püskü bez parçalarıyla sımsıkı kundaklanmış, çıplak ayaklarındaki nalınları şıkırdatarak şıkırdatarak dershanenin kapısına kadar geliyorlar, orada nalınlarını çıkararak yan yana diziliyorlardı.

Çocuklar, beni görünce birdenbire ürkmüşlerdi. Utana utana kapıdan bakıyorlar, kendilerini çağırdığım zaman kollarıyla yüzlerini kapıyorlar, yahut kapının arkasına saklanıyorlardı. O kadar ki, bazılarını bileklerinden tutarak yarı zorla sınıfa sokmağa mecbur oldum.

Yanıma geldikleri zaman gözlerini sımsıkı yumarak öyle bir el öpüşleri vardı ki, gülmek için kendimi zor zapt ediyordum.

Besbelli, köyün bir âdeti olan bu öpücüklerden her biri gülünç bir ahenkle şaklıyor ve elimin üzerinde hafif ıslaklık bırakıyordu. Yavrucukları kendime ısıdırmak için her birine bir iki hoş kelime söylüyordum. Fakat onları, mümkün olduğu kadar tatlı bir sesle, sorduğum sualleri -- insanı mahcub edecek kadar inatçı bir sükûtle -- cevapsız bırakıyorlar, yalnız birçok naz ve niyazdan sonra adlarını söylemeğe razı oluyorlardı.

«Zehra, Ayşe, Zehra, Ayşe, Zehra, Ayşe.»

Aman yarabbi! Bu köyde ne çok Ayşe ve Zehra vardı. Hiç de gülecek halde olmamama rağmen, aklıma tuhaf şeyler geliyordu: Meselâ bir müfettiş gelse de talebelerimi tanımak istese: «Dokuz Ayşe ile on iki Zehram var!» diye çabucak işin

içinden çıkacaktım. Sonra, kolaylık olmak için, Ayşeleri ders-hanenin bir târafına, Zehraları öteki tarafına oturtmak, bahçede, top oynatırken (çünkü teneffüslerde bu çocukları muhakkak eğlendirecektim) Ayşeler bu yana, Zehralar şu yana, diye gruplar yapmak mümkündü.

Kendimi tutamıyarak, gizli gizli eğlenmeğe başlamıştım. Yeni gelen kız çocuklarına: «Kızım, sen Zehra mısın, yoksa Ayşe mi?» diye soruyor ve çok kere umduğum cevabı alıyordum.

Yumuk yüzlü bir küçük kız, hepsinden cesur çıktı. Kara gözlerini yüzüme kaldırarak: «Sen ne biliyorsun benim adı mı?» diye hayret etti.

Talebelerimi birer birer sıralara oturtuyor, yerlerini bellemelerini tembih ediyordum. Zavallıların hali görülecek şeydi. Bir türlü sıralara yerleşmesini beceremiyorlar, ağaç dalına, yahut asma çardağına oturmuş gibi garip vaziyetler alıyorlardı.

Yanlarından ayrıldığım zaman göz uciyle bana bakıyorlar, tuhaf bir surette sallanan kirli bacaklarını — kabuğuna çekilen kaplumbağalar gibi — yavaş yavaş çekerek altlarına alıyorlardı. Ne yapalım, yavaş yavaş alışacağız.

Bir şey pek tuhafıma gitmişti. Utana sıkıla yanıma gelen, gözlerini kapıyarak el öpen, köylü gelini gibi nazla ağızlarından bir kelime alınabilen bu çocuklar, kitaplarını açar açmaz dik bir sesle bağıra bağıra okuyorlardı. Sınıf, kalabalıklaştıkça gürültü artmağa, başımı iyiden iyiye sersemletmeğe başlamıştı.

Hatice Hanıma:

— Her zaman böyle bağıra çağıra mı çalışırlar? Buna dayanılır mı? diye sordum.

O, biraz hayretle yüzüme baktı:

— Elbette kızım! Mektep bu. Keser vurmadan ağaç yontulur mu? Ne kadar ses çıkarırlarsa, ders o kadar zihinlerine yer eder, diye cevap verdi.

Sınıf, hemen hemen dolmuştu. Mektebin tek güzel ve yeni eşyası olan hoca kürsüsüne, kuvvetle elimi vurdum. Lâkırdı söyleyecek, sessiz çalışmalarını tembih edecektim. Fakat, benim gürültümü merak edip başını kaldıran bile olmadı, hattâ taşlanmış bir arı kovanı gibi uğultu, bilâkis, daha fazla arttı:

«Euzübillâhi, ebced, hevvez, hutti, cim üstün ce, cim esre ci»

Çocukları yola getirmek için, her halde epeyce sıkıntı çekeceğim anlaşıyordu. Fakat, neticede muvaffak olacağıma hiç şüphem yoktu.

Hatice Hanıma :

— Bugün, sen, yine bildiğin gibi okut, Hatice Hanım. Ben, sınıfı nizam sokmadan derse başlayamıyacağım, dedim.

İhtiyar kadın, şüpheli bir bakışla:

— Biz ne gördükse, onu okutuyoruz, kızım. Sizin bildiklerinizi bilmeyiz, ne yapalım, mektepli değiliz ki, dedi.

Kadıncağızın ne demek istediğini sonradan anladım. Hatice Hanım, kendisini imtihana çektiğini zannetmiş. İki yüz elli kuruş aylığını kaybetmekten öyle korkuyordu ki...

Havanın açık olmasına rağmen kızlardan birkaçı başları eski peştemallarla örtülü olarak mektebe gelmişlerdi. Hatice Hanıma bunların niçin böyle yaptıklarını sordum.

O, hemen her سوالım gibi buna da hayretle cevap verdi:

— İlâhi kızım, bunlar koskoca gelinlik kızlar. Sokakta baş açık gezecek değiller ya.

Aman yarabbi, bu onar, on ikişer yaşındaki solucan gibi soluk, renksiz çocuklar mı yetişkin kız! Ben, hakikaten çok tuhaf bir yere düşmüşüm.

Böyle olmakla beraber bir dereceye kadar sevindim. Bunlara gelinlik kız diyenler bana elbette evde kalmış ihtiyar kız göziyle bakacak, kimse artık çocuk diye eğlenemeyecektir.

En geç mektebe gelenler erkek çocuklardı. Bu delikanlılar, büyük adam gibi ev işi görürler, kuyudan su çekerler, inek sağırlar, dağdan odun taşırlarmış.

Hatice Hanım, onlara, biraz dışarıda durmalarını söyledi, sonra mahcup mahcup:

— Galiba başörtünü unutmuşsun kızım, dedi.

— Buna lüzum var mı?

— E, hakçası aranır sa var. Ben, karışmam ya, baş açık ders okutmak günah olmaz mı?

«Bilmiyordum» demeğe utandım, hafifçe kızarak: «Geliirken başörtüsü almayı unuttum da» diye bir yalan söyledim.

Hatice Hanım:

— Peki kızım, ben sana temiz bir tül bent vereyim, dedi.

Odasında açılıp kapanırken çingır çingır öten bir sandıktan yeşil bir yemeni çıkarıp verdi.

Başa gelen çekilecek, ne çare! Yemeniyi saçlarımın üstüne attım, iki ucunu İstanbul sokaklarında fal bakan Çingene kızları gibi çenemin altından ilıştirdim.

Pencerelerden birinin kapalı kepengi, önündeki camı soluk bir endam aynasına benzetmişti.

Belli etmeden pencerenin önüne gittim, kendimi seyretmeğe başladım. Ben, mektep hocası olduktan sonra, kendime bir kıyafet düşünmüştüm. Fikrime göre bir koca, vazife başında başka kadınlar gibi giyinemezdi.

İcadım çok sade idi, dizkapaklarıma kadar siyah parlak satenden bir gömlek, belde kayış bir kemer, kemerin altında mendil ve not defteri için iki küçük cep.

Yalnız bu siyahlıkları biraz açmak için beyaz ketenden geniş bir yaka. Ben, uzun saçı hiç sevmem, fakat hoca olduktan sonra, başımı böyle bırakamazdım.

Bir aydan beri, saçlarımı uzatmağa başladığım halde, henüz omuzlarıma inememişlerdi.

İlk ders için bu dediğim tarzda giyinmiş, saçlarımı aksilik edip alnıma düşmesin diye sıkı sıkıya fırçalamıştım. Parlak siyah gömleğimin, fırçadan kurtulur kurtulmaz isyana başlamış kısa saçlarımın üstünde bu yeşil tülbent, o kadar tuhaf duruyordu ki, gülmemek için, âdeta dudaklarımı sıkıyordum.

*

Kendilerinden kaçmak için saçlarımı Hatice Hanımın yeşil tülbendiyle örttüğüm delikanlı talebelerimi takdim edeyim:

Evvelâ, fare gibi sandıkta vakit geçiren küçük Vehbi, hakikaten eğlenceli bir fındık sıçanı. Boncuk gibi kara, parlak gözleri, küçük kurnaz yüzü, sivri çenesiyle mektebin en şeytan çocuğu...

Topaç gibi yusuvarlak, ak gözlü, parlak dişli, kıpkırmızı ağızlı kuzguni siyah bir Arap: Cafer Ağa... (Kendisine, sadece Cafer diyenlere mektepte cevap vermemekle iktifa eder, fakat sokakta taş atarmış.)

On yaşında, iskelet gibi kuru, çiçekbozuğu, süzgün kirli çehreli, küçük dişli bir çocuk: Aşur.

Nihayet, sınıfın en ehemmiyetli siması: Hafız Nuri. Hafız Nuri, on yaşındaymış, fakat yüzü yetmişlik bir ihtiyar gibi bu-

ruşuk. Çenesinin altında yeni kapanmış bir sıracaya yarası ki, dal gibi, boynunun çıplak kalmasına sebep olmuş. Kirpiksiz patlak gözleri, beyaz sarığının altında yumurta biçiminde bir kafa, hulâsa, para ile gösterilecek acayip bir mahlûk.

*

Hatice Hanım, o sabah, taze taze mezarlıktan kesilmiş uzun değnekleri yanına yerleştirdikten sonra, birer birer çocukları yanına çağırmağa, derslerini okutmağa başladı.

O, ders verirken ötede kıyametler kopuyordu.

Sör Aleksi, sınıfta gürültümüzden rahatsız oldukça, mum gibi sarı parmaklarını biribirine geçirir, berrak mavi gözlerini bir Meryem tasviri sâflığıyla gökyüzüne kaldırarak: «Bana bir Kalver azabı çektiriyorsunuz!» derdi.

Sınıftaki, bütün gürültülerin, yaramazlıkların elebaşısı olan Çalıkuşu, sana ettiklerini acı acı çekmeğe başlıyor. Bu sersem edici gürültünün önünü almak, talebelerimi sessiz çalıştırmağa, sınıfta verilen bir dersi hep birden dinlemeğe alıştırmak için iki hafta uğraştım.

Neyse, emeğim boşa gitmedi. İlk günlerde bütün gayretime rağmen çocuklarla başa çıkamıyordum. Hatice Hanımın sınıfta yılan gibi, ısıklık çalan taze değneklerinden sonra, sesim onlara öyle hafif geliyordu ki...

Bazı canıma yetiyor: «Gel Hatice Hanım» diye dışarıya bağıırıyordum. Onun, küpe binerek havalarda uçan masal cadısı gibi, dershaneye girmesi bana yardım ediyordu.

Nihayet, bu gürültüyü, yavaş yavaş söndürmeğe muvaffak oldum. Şimdi, sınıf daha sakin. Çocuklar, yavaş yavaş söz anlamağa başlıyorlar. Hattâ, onlar ne kadar bağıırırlarsa dersin o kadar kuvvetle zihinlerine yerleşeceğine inanan Hatice Hanım bile memnun. İkide birde: «Hay Allah razı olsun kızım, kâfacığım dinlendi.» diyor. Fakat, benim istediğim, sade bu değildi. Onlara biraz hayat ve neşe de vermek istiyordum. İşte bu, bir türlü kabil olmağa benzemiyor.

Bu köyün evleri, sokakları, mezarları gibi çocuklarında da siyah bir neşesizlik var. Renksiz dudakları gülmek ne olduğunu bilmiyor, durgun gözleri ağır bir melâl içinde ölümü düşünüyor gibi. Ben bile yavaş yavaş onlara benzemeğe başlamıyormuyum? Eskiden ölümü ben başka türlü düşünürdüm: İnsan elli sene, altmış sene, hulâsa istediği kadar, yorgunluktan bitap

düşünceye kadar gezer, koşar, eğlenir. Sonra, gözleri tatlı bir uyku ihtiyacıyla mahmurlaşmağa başlar. O vakit, bembeyaz, temiz bir yatağa uzanır. Yeni başlayan uykuların hafif sarhoşluğu içinde gülümsiye gülümsiye sönüp gider. Güneşe karşı parlıyan beyaz mermerler üstünde kucak kucak çiçekler... O mermerlerdeki küçük yalaklardan su içmeğe gelmiş birkaç kuş... İşte ölüm denince benim gözümde böyle sevimli ve hemen hemen neşeli bir hayal uyanırdı. Şimdi, onun acı lezzetini, ödağacı ve servi kokuları içinde dilimle tadıyor, ciğerlerimle kokluyor gibiyim!

*

Çocukların bu kadar ağır ve neşesiz olmalarına Hatice Hanımın da hayli yardım dokunmuş. Bu kadıncağız, hocanın vazifesini, kalblerde dünya emelini söndürmek diye öğrenmiş. Her fırsatta yavrucukları ölümle yüz yüze getiriyor. Duvarlardaki birkaç tabiiye levhasını sırf bu maksatla mektebe gönderilmiş sanıyor. Meselâ:

**«Bu dünya fânidir, kimseye kalmaz!
Yürü dünya yürü, âhir zamandır!»**

kabîlinden korkunç bir ilâhi okuttuktan sonra iskelet levhasını ortaya koyuyor: «Yarın biz ölünce etlerimiz böyle çürüyecek, kemikler böyle kuruyacak!» diye ölümün dehşetini ve kabir azaplarını anlatmağa başlıyor.

İhtiyar kadına göre, öteki levhalar da aşağı yukarı aynı şeyi ifade etmektedir. Meselâ, çiftlik resmini gösterirken: «Allah bu koyunları kullarım yesin de bana ibadet etsin diye yarattı. Koyunları kör boğazımıza ziftleniyor da, Allaha borcumuzu ödüyor muyuz? Ne gezer! Amma, yarın toprağa girdiğimiz vakit Münkir Nekir, elinde ateşten topuzıyla başımıza dikildiği vakit, bakalım ne cevap vereceğiz?» yolunda bir şeyler söylüyor ve tekrar ölümün tasvirine geçiyor.

Yılan levhasına gelince; Hatice Hanım, onu Şahmeran diye tanıtmış. Hasta olan köylülerin isimlerini yılanın karnına yazmak suretiyle, onların tedavisine de çalışıyor.

Evet, bu biçare çocukları bir parça neşelendirmek, güldürmek için ne maskaralıklar yapıyorum.

Fakat, emeklerim boşa gidiyor.

Mektebe teneffüs usulünü de koyduk. Çocukları yarım saatte, bir saatte bir bahçeye çıkarıyorum, eğlenceli, meraklı oyunlar öğretmeğe uğraşıyorum. Nedense, bir türlü bunlardan tat duymuyorlar. O vakit, çaresiz, onları kendi hallerine bırakarak bir köşeye çekiliyorum.

Bu mihnet çekmiş, yaşlı başlı insanlara benziyen yorgun çehreli, donuk gözlü kız çocuklarının en büyük eğlenceleri bahçenin bir köşesine toplanıp ölüm, tabut, teneşir, zebani, kabir gibi korkunç kelimelerle dolu ilâhiler okumaktan ibaret! Hele bir tanesi var ki, tüyler ürpertiyor.

Onlar seslerini titrete titrete hep bir ağızdan:

**«Haramiler gibi soyarlar seni,
Bir kuru tabuta koyarlar seni,
Zalim ölüm sana çare bulunmaz.»**

diye uluşurlarken gözümün önünden sıra sıra cenaze alayları geçiyor.

Çocuklarımın en sevdikleri eğlencelerden biri de cenaze oyunudur. Ekseriya, uzun öğle teneffüslerinde oynanan bu oyun, âdeta bir tiyatro piyesi gibidir ve başlıca aktörleri Hafız Nuri ile Arap Cafer Ağadır.

Cafer Ağa, hastalanıyor; kız çocuklar, etrafına toplanarak Kur'an okuyorlar, ağzına zenzem akıtıyorlar.

Küçük, akı çok gözlerini belerterek ruh teslim edince kızlar feryadederek çenesini bağlıyorlar. Sonra Cafer Ağayı teneşirde yıkıyorlar.

Çocukların, kırık bir kapı tahtasını yeşil başörtülerle süsliyerek meydana getirdikleri tabutun korkunç bir sahici tabut-tan farkı yok.

Hafız Nurinin dik, meşum bir sesle salâ vermesi, ezan okuması, cenaze namazı kıldırması tüyleri ürpertecek bir şey. Hele mezar başında: «Ya Cafer! İbn-i Zehra!» diye bir talkın veriş-i var ki, gece rüyalarım giriyor.

Dediğim gibi, bu memleketin havasında insan, ölümü âdeta kokluyor. Hele geceler, o her saati bitmiyecek kadar gibi, sürüklene sürüklene geçen geceler... Onların vehimlerine, korkularına dayanmak daha müşkül.

Gecenin birinde dağda çakallar ulumağa başladı. Fena

halde ürktüm. Ne olursa olsun, Hatice Hanımın odasına inmek istedim.

Fakat, bu küf kokulu, bodrum gibi odanın kapısını açınca, gördüğüm manzara bana, çakalların sesinden bin kat daha korkunç geldi.

İhtiyar kadın, baştan başa beyazlara bürünmüş, bir secadenin üstünde kendinden geçmiş gibi, boğuk bir sesle bir şeyler okuyarak, iki yana sallanarak esmâ tesbihi çekiyordu.

* * *

Burada sevmeye başladığım üç şey var:

Birisi, penceremin altındaki akar çeşme ki, hiç durmayan sesiyle yalnızlık gecelerimde, âdeta bana arkadaşlık ediyor.

İkincisi, küçük Vehbi: Hatice Hanımın saltanatı zamanında ömrünü sandığın dibinde sırtüstü ceza çekmekle geçiren çocuk. Ben, bu afacana iyiden iyiye abayı yaktım. Buradaki çocukların hiçbirine benzemiyor (K) ları (C) gibi telâffuz ederek öyle serbest, sen bir konuşması var ki...

Vehbi, bir gün bahçede küçük, parlak gözlerini süze süze yüzüme bakıyordu:

— Ne bakıyorsun Vehbi? dedim.

Hiç çekinmeden:

— Sen güzel kızmışsın be. Ağama alıvereyim seni. Bizim gelinimiz ol. Ağam, sana pabuçlar, entariler, taraklar alıverir.

Vehbinin her hali iyi, hoş amma, bir türlü beni saymıyor. O kadar ki, azarladığım, yavaşça ince kulağını çektiğim zaman bile bana ehemmiyet vermiyor. Maamafih, belki de bunun için onu bu kadar seviyorum.

Vehbi, bu münasebetsizliği de yapınca kaşlarımı çattım:

— İnsan, hocasına böyle lâkırdı söyler mi? İşitirlerse senin ağzını yırtarlar, dedim.

Çocuk, benim sâflığımla eğlenir gibi:

— Yağma mı var, başkasına söyler miyim? dedi.

Aman yarabbi, bu parmak kadar köylü çocuğu neler biliyordu!

Aynı fütursuzlukla devam etti:

— Sana İstanbullu yence derim, cestane cetiriveririm, ağam senin boynuna altınlar takar.

— Senin yengen yok mu?

— Var amma, o kara kız, onu da çoban Hasana verimiz.

— Senin ağan ne iş görür?

— Candarma.

— Candarma ne yapar?

Vehbi, düşüne düşüne başını kaşdı; sonra:

— Cavurları çeser, dedi.

Vehbinin, hoşuma giden bir hali de, kibir ve inadıdır. O, kocaman bir erkek kadar kafa tutmasını bilir. Derste yanlışını çıkardığım vakit hem utanır, hem kızar. Bir türlü yanlışını düzeltmek istemez. Daha üstüne varacak olursam isyan eder, istihfafla yüzüme bakarak:

— Sen, karı kısmısın senin aklın ermez, der.

Üçüncü sevdiğime gelince; o, kimsesiz bir küçük kızdır. Derse başladığımın, galiba, beşinci sabahı idi. Sıralara göz gezdirirken birdenbire kalbim tatlı bir heyecanla çarptı. En arka sıranın ucunda, beyaz denecek kadar uçuk sarı saçlı, duru beyaz tenli, melek gibi güzel çehreli bir kız çocuğu, inci gibi dişleriyle bana gülümsüyordu.

Bu çocuk kimdi? Birdenbire nereden çıkmıştı?

Elimle işaret ettim.

— Yanıma gel bakayım, dedim.

Bir kuş hafifliğiyle yerinden atladı. Benim, mektepte yaptığım gibi, sıçrıya sıçrıya yanıma geldi.

Yavrucak, son derece fakirdi. Ayakları çıplak, saçları dar-madağınıktı. Arkasındaki rengi kaybolmuş basma entarinin yırtıklarından beyaz, nazik teni görünüyordu.

Minimini ellerini tuttum:

— Yüzüme bak küçük, dedim.

Korka korka başını kaldırdı, kıvrıkcık kirpiklerinin arasından iki lâcivert göz parladı.

Zeynilerde, çektiğim ıstırap beni ağlatmamıştı. Fakat, bu yarı çıplak çocuğun gözleri, kırmızı ağzının içinde iki inci di-zisi gibi, gülün dişleri, o dakikada kendimi tutmasaydım, beni hıçkıra hıçkıra ağlatacaktı.

Hafifçe çenesini oksadım, bütün kızlara sorduğum gibi, ona da:

— Senin adın Zehra mı küçük, yoksa Ayşe mi? dedim.

O, temiz İstanbul telâffuzu, inanılmıyacak kadar tatlı bir sesle:

— Benim adım Munise, hocanım, dedi.

— Sen, bu mektepte mi okuyorsun?

- Evet, hocanım,
- Niçin kaç gündür gelmedin?
- Abam göndermedi hocanım, işimiz vardı. Bundan sonra gelirim.
- Senin annen yok mu?
- Abam var hocanım. (Munise, ablaya aba diyordu).
- Annen ne oldu?

Küçük kız, gözlerini önüne indirdi, sustu. Bana öyle geldi ki, bu çocuk kalbinde, bilmeden bir gizli yaraya dokundum.

Daha ziyade ısrar etmiyerek başka bir şey sordum:

- Dün akşam üstü türkü söyleyen sen miydin Munise?

Bir gün evvel, civar bahçelerden birinde ince bir çocuk sesinin türkü söylediğini işitmişim. Bu ses, öyle tatlı, burada işittiğim seslerden o kadar başka idi ki, başımı pencereye dayıyarak gözlerimi kapamış, birkaç dakika kendimi başka yerlerde, adını anmak istemediğim vefasızlık memleketlerinde sanmışım.

Türkü söyleyen bu küçük kızdan başkası olamazdı.

Munise, utana utana başını salladı:

- Bendim hocanım, dedi.

Çocuğu yerine gönderdikten sonra derse başladım. Kendimde bir fevkalâdelik hissediyordum.

Bu küçük kız, bana ılık bir ilkbahar güneşi gibi tesir etmişti. Karlar içine gömülmüş kuş yuvalarına düşen sarışın bir ışık parçası...

Yuvanın soğuk neşesizliği içinde başını kanadlarının arasına saklıyarak titriyen hasta ve küskün Çalikuşu, yavaş yavaş canlanmağa, eski şenliğini tekrar bulmağa başlıyordu. Vücudunun hareketlerine tuhaf bir oynaklık, sesime, söyleyişime hararetili bir ahenk geliyordu.

Ders verirken gözlerim gayriihtiyari ona dönüyordu. O da bana bakıyordu. İnci dişlerinde tatlı bir gülümseme, lâcivert gözlerinde dudaklarıma sürünürcesine hissettiğim bir muhabbetle annelik hissini ben, ömrümde ilk defa bugün duydum.

Yalnız yaşamağa mecbur olduğuma göre, bari böyle bir küçük kızım olsaydı! Yazık, bu, bana nasibolmıyacak.

Munise hakkında Hatice Hanımdan pek az şey öğrenebildim: «Abam» dediği kadın üvey annesiymiş. Babası, ihtiyar bir orman memuru imiş, ikinci karısını bu köyden aldığı için tekaüdolduktan sonra beş, on kuruş tekaüt aylığı sayesinde gecinip gidiyorlarmış.

Hatice Hanıma dedim ki:

— Anlatışına göre, ailesinin hali, vakti pek fena değil, niçin bu çocuğa bakmıyorlar?

İhtiyar kadın, kaşlarını çattı:

— O kadar baktıklarına şükür, başkası olsa sokağa atardı.

— Niçin?

— Bu kızın annesi fena kadın, kızım, aklımda kalmadı, beş yıl evvel mi ne, bir jandarma mülâzimiyle kaçtı. Bu kızcağız, daha pek küçüktü. Ondan sonra, zâbit de onu bırakıp başka memlekete gitmiş. Kadın, dillence delikanlılar dağa kaldırmışlar, hâsılı, kötü oldu gitti.

— Olabilir, Hatice Hanım, amma, bu çocuğun ne kabahati var?

İhtiyar kadın, o haşın taassubiyle başını salladı:

— Daha ne yapınlar? Öyle kadının çocuğuna dibâ kuşmaları giydirecek halleri yok ya, dedi.

Munise, her gün mektebe gelemiyordu. Sorduğum vakit:

— Abam çamaşır yıkattı, abam tahta sildirdi, abama odun toplayıverdim dağdan, gibi cevaplar veriyordu.

Bu çocuğa, arkadaşları pek iyi bir gözle bakmıyorlardı. Sınıfta onu daima kendilerinden uzak tutuyorlar, fırsat buldukça gizli gizli canını yakarak ağlatıyorlardı. Bunda biraz benim de kabahatim vardı. Küçük kıza karşı duyduğum sevgiyi gizliyememiştim. Sınıfta onu okşadığımı, bahçede yanıma alarak konuştuğumu görenler fena fena bakıyorlardı.

Bir gün, Munisenin mektep bahçesinde ağladığını: «Ne yapıyorum ben size, yapmayın!» diye yalvardığını duydum ve kendimi göstermeden pencereden baktım. Kızlar, çeşmeden ağzlarına su dolduruyorlar, Muniseyi kovalıyarak bu suyu üstüne püskürüyorlardı. Çocuk, ağılıya ağılıya köşeden köşeye kaçıyor, elleriyle yüzünü, boynunu saklamağa çalışıyordu.

O ağır ve korkak tavırlı, durgun bakışlı kızlar, yaralı ceylânları kovalıyan av köpeklerine dönmüşlerdi. Kara bacaklarının üstünde sert bir çeviklikle sıçıyorlar, leş kargaları gibi, vahşi çığlıklar kopararak etrafında dönüyorlardı. Küçük kızı, kâh köşelere sıkıştırarak, kâh toprakta yuvarlıyarak avurtlarını şişirerek suyu yüzüne, yırtık entarisinin yarı açık bıraktığı göğsüne fışkırtıyorlardı.

Aklım başımdan gitmişti. Deli gibi odadan fırladım. Öyle koşuyordum ki, sağ ayağım merdivenin küçük tahtalarından birini çökerterek içine geçti. Ben, bahçeye çıktığım zaman muharebenin şekli değişmiş bulunuyordu. Muniseye, kendi gibi küçük, fakat çetin bir yardımcı çıkmıştı: Küçük Vehbi.

Bu dokuz yaşındaki yaramazın kahramanlığını unutamıyacağım. Vehbi, çeşmeden akan suların biraz ötede meydana getirdiği çamur batağına girmiş, bir ördek gibi çırpınıyor. Muniseye hücum edenleri korkunç bir çamur yağmuruna tutuyordu. Kolları, ayakları, yüzü çamurdan simsiyah kesilmişti. İnce sesi, kızların yaygaraları arasında keskin bir düdük gibi ötüyordu:

— Cavurun kızları, bırakın kızı be. Hepinizi çeserim!

Kızlar, bu hücum karşısında gerilemeğe mecbur oldular. Muniseyi yarı baygın bir halde kucağıma aldım, odama götürdüm.

Bu güzel, küçük kızı, kollarımda sıkarken duyduğum şeyleri söylemek mümkün değil. Kalbimin derinliklerinde gizli bir pınar kaynıyor gibi, göğsüme sıcak bir şeyler iniyor, bütün vücudumu, gözlerimi ıslatan, nefesimi kesen, ılık, baygın bir lezzet sarıyordu.

Ben, bu sarhoşluğu bir kere daha duydum gibi geliyor. Fakat acaba nerede? Ne vakit?

Şimdi, bunları yazarken kalbim duruyor, gözlerimi uzaklara dikerek düşünüyorum. Evet, nerede? Ne vakit? Bu, her halde eski bir rüyanın hâtırası olmalı. Çünkü, bu uzak, silik hayalde, rüya gibi aklın almıyacağı şeyler var. Kendimi havaların boşluğu içinde uçar gibi görüyorum. Etrafımda sert hışırtılarla yüzüme, saçlarıma sürünerek akan bir yaprak seli var. Acaba nerede? Yok yok, yalan, ben, ömrümde böyle şeyi ilk defa hissettim.

Talebelerimi o gün, biraz ihmal ederek Munise ile meşgul oldum. Fırtınalarla örselenmiş zambaklara benziyen, güzel vücudunu, beyaz denecek kadar açık sarı saçlarını temizledim.

Biçare, hemen on dakika, için için ağlamakta devam etti. Ah, bu göz yaşları! Bana öyle geliyordu ki, onlardan dökülen damlalar, kızın küçük yüzüne değil, benim kalbimin içine sızıyor.

Çocuğun, yavaş yavaş emniyetini kazanıyordum. Ben, ona eski entarilerimden birini alelacele, küçültüp dikerken o, bir kedi yavrusu gibi, eteklerime sokuluyor, ıslak gözleriyle derin derin yüzüme bakıyordu.

Vakitsiz ve haksız bir mihnete uğramış bütün çocuklar gibi, Munisede de büyük bir insan hali var. Benim daha bir iki aydan beri anlamağa başladığım bazı şeyleri o, çoktan öğrenmiş. Evet, üç küçük kardeşinin kahrını hep o çekermiş. Böyle olduğu halde, abasını bir türlü memnun edemez, her gün birkaç kere dayak yermiş.

Bir hafta evvel bahçeye, komşunun ineği girmiş. Munise, onu kovmağa uğraşırken, en küçük kardeşi salıncaktan düşmüş. Abası onu bir temiz dövdükten sonra ahıra kapamış, iki gün kuru ekmek kırıntılarından başka bir şey vermemiş.

Munise, bana, fil dişleri gibi beyaz teninde mor lekeler, çürükler gösteriyordu. Bunlar, hep o dayağın izleriymiş.

Dayanamadım:

— Peki Munise, dedim, baban sana acı mıyor mu?

Cahilliğime acır gibi, derin derin yüzüme bakıp gülümseyerek:

— O da bana acıyor, ben de ona acıyorum, dedi, ikimizin de elimizde bir şey yok ki...

Bu sözleri söylerken, öyle bir göğüs geçirmesi, iki elini açarak bu minimini avuçlardaki çaresizliği, öyle bir göstermesi vardı ki, yüreğimi eritti.

Bebek oynar gibi seve seve, sevine sevine uğraşarak Muniseyi süsledim. Küçük kıza, bir el aynası içinde kendisini gösterdiğim vakit sevinçten kıpkırmızı oldu. Pembe bir kordelâ ile iki yandan örülmüş saçlarına, lâcivert yünlüden kısa entarisine, uzun siyah çoraplarına, bir yabancı seyrederek korka korka bakıyordu.

Sonradan anladığıma göre, Munisenin süsü günlerce Zeyniler köyüne dedikodu sermayesi olmuş. Bazıları benim iyiliğimden hoşlanmış. Fakat birçok kimse de memnun kalmamış. Anası dağlarda gezen bir yılan yavrusuna, bu kadar merhamet fazla imiş. Sonra, süsün bu derecesini günah sayanlar, çocuğu annesinin gittiği fena yola sapmağa bir teşvik addedenler de bulunmuş.

Zavallı Munise, pembe kordelâsından, kısa etekli lâcivert entarisinden, siyah çoraplarından hevesini alamadı.

Üvey annesi, bu elbiseleri, kim bilir, ne düşünerek sandığa kaldırmış. Çocuk, iki gün sonra aynı yırtık entari içinde mektebe geldi.

Munise, mektebe pek seyrek uğruyor. Hele üç günden beri hiç görünmedi. Bakalım, yarın küçük Vehbiden ona dair havadis istiyeceğim.

*

Zeyniler, 30 Teşrinisani

Mektebe günden güne daha fazla ısınyorum. Viran ders-hane âdeta temiz ve sevimli bir şekil aldı. Hattâ, onu bir parça süslemeğe de muvaffak oldum.

İlk günlerde o kadar vahşi, yabancı bulduğum çocuklar, şimdi bana daha cana yakın geliyorlar. Ben mi onlara alıstım, yoksa usanmak bilmiyen gayretim sayesinde onlar mı yavaş yavaş yola gelmeğe başlıyorlar, pek bilmiyorum. Fakat, zannedirim ki, ikisinin de tesiri var.

Çok çalışıyorum. Onlardan ziyade kendim için, kendimi işsizlik ve yalnızlığın müzmin melâline kaptırmamak için geceli gündüzlü didiniyorum. Muvaffakiyetsizliğe uğradıkça me-yus olmuyorum. Bu bulanık, durgun gözlü, karanlık ruhlu çocuklarda biraz düşünce, bir parça yaşamak zevkı uyandırdığımı hissedince seviniyorum.

Köylü komşulardan bazıları arasına bana, misafir geliyorlar. Bunlar da, konuşmaktan pek hoşlanmıyan, hele gülmeyi hiç bilmiyen şeyler. Galiba, biraz da benden utanıp çekiniyorlar. İlk günlerde o kadar sade giyinmeğe çalıştığım halde yine beni fazla süslü bulduklarını, halimi beğenmediklerini anlıyorum. Hattâ, muhtarın karısı birkaç defa da taş atmıştı.

Ben, onlara elimden geldiği kadar sevimli görünmeğe, hatırlarını hoş etmeğe çalıştım. Hattâ bazılarına mektup yazmak, entari biçip dikmek gibi hizmetlerde bile bulundum. Şimdi, öyle hissediyorum ki, benim hakkımdaki fikirleri biraz değiştirdi.

Evvelisi gün, yine muhtarın karısı gelmişti. Kocasından bana selâm getirdi. Muhtar efendi demiş ki: «Ben onu ilk gördüğüm zaman pek gözüm tutmıyordı amma, Allah için iyi kızmış. Hanım hanımcık mektepte oturuyor. Bir işi olursa bana haber versin.»

Bu iltifata, tabii teşekkür ettim.

Burada beni beğenen, sık sık ziyaretime gelen, bir ehemmiyetli şahsiyet daha var: Köyün ebesi Nazife Molla, Adı Zehra, yahut Ayşe olmayışına göre, her halde başka yerli bir kadıncağız ki, çok geveze olması da bunu gösteriyor.

Dedikodu yapıyor zannetmesinler diye fazla şey sormağa cesaret edemiyorum. Fakat, köy hakkında bana, meraklı ve eğlenceli şeyler öğretiyor. Kendisine göre, az çok anlayışı ve incelikleri de var. Meselâ, bir gün odada yalnız bulduğumuz halde başkalarına işittirmekten korkuyormuş gibi, ağzını kulağıma yaklaştırdı, Munisenin annesi için, merhamet ve müsamaha ile dolu şeyler söyledi. Sonunda başını sallıyarak:

— Kabahat, o papaz kocasında. Günahını o çeksın. Aman kızım, söylediklerimi başkasına söyleme. Adamı taş gömerler sonra, diye ilâve etti:

Ebe hanımın bir hafız oğlu varmış. Bu ramazan (B..) ye cerre gitmiş. Epeyce kârlı bir iş bulmuş olacak ki, daha dönmemiş. Bu sene Allah nasibederse hafızı evlendirecekmiş.

Kadıncağız, sırası düştükçe hafızı methediyor, mânalı mânalı göz kırparak bana ümitler veriyor. Bazı kayıtlar ve şartlara riayet edersem hafız efendiye zevce olabilmek şerefine lâ-yık görüleceğimi anlıyorum. Hâsılı, bu kadın, beni epeyce eğlendiriyor.

Ebe hanım, bu sabah yine gelmişti. Bana Mevlût okumak bilip bilmediğimi sordu. Yakında bir düğün varmış da. Anlaşılan bu köyün düğünlerinde çalgı yerine Mevlût okuyorlar.

Gülmemek için dudaklarımı ısırarak:

— Bilirim amma, sesim yok, ebe hanım, dedim.

Ebe hanım, buna teessüf etti. Eski hocanımlardan biri gayet güzel Mevlût okur, bu sayede epeyce para kazanırmış. Maamafih, bugünkü ziyaretten asıl maksat bu, değildi. Fakir bir kızcağızı gelin ediyorlarmış. Komşular sevaplarına bir iki tencere ile bir yatak tedarik etmişler, gelini köşeye oturtmak için benden de bir eski entari istiyorlarmış. Zaten bu kız, benim yabancılarımdan da değilmiş, mektepte talebelerimden biriymiş.

Bunu işitince hayret ettim:

— Benim çocuklar arasında gelinlik kız yok ki ebe hanım, dedim, en büyüğü on iki yaşında.

Nazife Molla güldü:

— İlâhi kızım, on iki yaş küçük mü? Ben, köşeye oturduğum zaman on beş yaşındaydım da, bana evde kalmış kız dediler.

Şimdi, eski âdetler kalktı amma, bu öksüzün kimseciği yok, sokakta kaldı. Burada bir çoban Mehmet var, ona veriyoruz. Hiç değilse bir dilim ekmek yedirir.

— Kim bu kız, ebe hanım?

— Zehra.

Sınıfımda yedi, yahut sekiz tane Zehra var, onun için birdenbire hatırlıyamadım. Fakat ebe hanım, hangisi olduğunu söylediği vakit hayretten donakaldım.

Çoban Mehmetle evlenecek Zehra, insanın rüyasına girse korkutacak kadar acayip bir mahlûk, bir nevi delidir. Kına renginde çalı gibi sert, karmakarışık saçları, balmumu gibi renksiz yüzünde yine o renkte çilleri, daracık alniyle bir hizada korkunç gözleri vardır.

Daha ilk görüşte, bu çocuğun bir hasta olduğunu anlamıştım. Sınıfta hiç konuşmaz, fakat bir şey anlatmak, yahut dersi okumak lâzım geldiği vakit birdenbire dik, korkunç bir sesle bağırmağa başlar.

Anlıyamadığım cihet şudur ki, Zehra, hesap ve ezber derslerinde sınıfın en kuvvetli talebesidir.

Sınıfta olduğu gibi, bahçede de herkese uzak durur, ne o güzelim tabut, tenesir ilâhilerine, ne o neşeli cenaze oyunlarına iştirak eder.

Fakat onun, birkaç günde bir, kendi kendine oynadığı bir oyun vardır ki, beni ötekilerden ziyade dehşetlendirir. Zehra,

bahçenin ortasında, havadan gelen bir sesi dinliyor gibi yaptıktan sonra, gözlerini belirtir, durduğu yerde bir çay semaveri gibi fıkırdamağa, acayip sesler çıkarmağa başlar. Sonra, bu cezbe hali artar, kırmızı saçları kabarır, ağzı köpürür, haykır haykır dönmeye başlar. Bu, şüphesiz, bir oyundur. Fakat, bilmem neden, ben onu seyrederken titremeğe başladım.

Ebe hanım, bana, bu kızın gelin olacağını anlatırken kendi kendime: «Eyvah, dedim, Zehra o gece şevke gelir de çoban Mehmede bu oyunu oynamağa kalkarsa biçarenin vah haline!»

Komşum gittikten sonra, eski elbiselerimden birini daha bozdum, Zehraya gelin elbisesi dikmeye başladım. Ne çare, bu zavallı kıza biraz çekidüzen vermeli. Hiç olmazsa çoban Mehmet, daha ilk geceden onu bırakıp kaçmasın.

*

Zeyniler, 1 Kânunuevvel

Zehra, dün gece muhtarın evinde gelin oldu. Çoban Mehmet, mahzun olmasın diye, köyün meydanında davul, zurna çaldılar, bir iki pehlivan güreştirdiler.

Kadınlar arasında da, ayrıca bir kına gecesi yapıldı. Mevlût okutuldu.

Benim hediye ettiğim gelin elbisesi köyün ihtiyarlarına yine fazla alafranga görünmüştü. Kulağıma etraftan: «Yarın âhiret», «Münkir, Nekir», «kızgın topuz» gibi kelimeler geliyordu. Buna mukabil genç kadınların ağızlarının suyu akıyordu. Aralarında, galiba, geline hasededenler bile oluyordu.

Gece, pek eğlendim. Muhtarın karısı güzel bir sofra hazırlamıştı. Ortada dönen sözlerden, bu fedakârlığın Zehradan ziyade, «İstanbullu hocanım» a gösteriş yapmak için göze alındığı anlaşılıyordu.

Çoban Mehmede gelini teslim etmeden evvel gülünç bir elöpme merasimi yapıldı.

Bu kaba saba, utangaç köy delikanlısının gözlerini yumarak öptüğü eller arasında benimki de vardı. Hoca demek, bir bakıma, ana demek olduğu için bu, lâzımmış.

Bu el öpme merasiminde, öyle gizli bir komedi geçti ki, hiç unutamıyacağım. Muhtarın karısı ile ebe hanım başta olmak üzere, beş altı ihtiyar kadın, uzun bir kerevetin şiltesi üzerine sıralanmışlardı. Ben, hâlâ onlar gibi bağdaş kurup oturmasını beceremediğim için, ocağın yanında bir çamaşır sandığının kenarına ilişmiş bulunuyordum.

Gözlerini bir türlü yerden ayırmağa cesaret edemiyen Çoban Mehmet, evvelâ beni görmemişti. Ebe hanım, köşeden: «Mehmet, oğlum, hocanımın da elini öp!» diye beni gösterince delikanlı, utana sıkıla yanıma geldi. Ben, ciddiyetle elimi uzattım, fakat, çobanın parmaklarımı tutmasıyla bırakması bir oldu. Bunun bir el olduğuna inanamıyor gibi, aptal aptal bakıyordu. Ben, güldüğümü belli etmemeğe çalışarak: «Öp evlâdım» dedim.

Adamcağız, elimi tekrar tuttuktan sonra dayanamadı, utanıp sıkılmayı bırakarak, yüzüme baktı ve göz göze geldik. Daha fenası, tam bu esnada ocaktan yüzüme vuran kuvvetli bir çıra aydınlığında güldüğümü de gördü. Çobanın bu dakikadaki şaşkınlığı kadar ömrümde gülünç bir şey gördüğümü hatırlamıyorum.

El öpme merasiminden sonra, damadı, gelinin bulunduğu odaya doğru götürdüler. Zehra, yeni elbisesi, biraz evvel kendi elimle tarayıp süslediğim başıyla, hemen hemen güzelce bir insana dönmüştü. Fakat, kendisini, bura âdetince, duvak yerine yeşil atlastan bir nevi torbanın içine sokmuş oldukları için, çoban üzerinde ne tesir yaptığını göremedim.

*

Zeyniler, 15 Kânunuevvel

Bu sabah, uyandığım vakit, etrafımda bir eksiklik var gibi geldi. Dikkat edince, buldum. Geceleri bahçede, mahzun bir ninni sesiyle akan çeşme durmuştu.

Pencereyi açmak için yatağımdan kalktım. Tahta kepenkler fazla mukavemet etti ve ben, kuvvetle sarsarken aralarından karlar dökülmeğe başladı.

Meğer, bu gece kar başlamış. Zeyniler, âdeta tanınmıyacak bir hale gelmişti.

Hatice Hanımdan işitmiştim. Burada kar, bir kere yağmağa başladı mı, Nisana kadar bir daha kalkmazmış. Ne iyi şey, demek yaprakları bile siyah görünen bu karanlık ve can sıkıntısı memleketinin asıl baharı kış aylarında başlıyor.

Öteden beri kar, benim için, yeni açılmış badem çiçeklerinden daha güzel bir şeydir. Bahçede bu beyaz, temiz, yumuşak şeylerin içinde yuvarlanmakta bulduğum neşe ve zevki hiçbir bayramda bulamam. Sonra insan, için için nefret ettiği insanlara karşı ne tatlı intikam vesileleri bulur. Benim, vaktiyle bir düşmanım vardı ki, kardan çok korkardı. Kalın fani-lâ yakalar içine sakladığı nazik boynuna haberi olmadan kar doldurur; o, soğuktan kızarmış dudaklarıyla titrer ve renkten renge girerken neşeden çıldırırdım.

*

Zeyniler, 17 Kânunuevvel

Kar, gittikçe artıyor, yollar kapandı. O kadar ki, çocuklardan birçoğu mektebe gelemiyor.

Bugün, hayatımın en acı, en dertli günü oldu. Sabahleyin talebelerim bana fena bir havadis getirdiler. Dün gece, Muni-se, bir kabahat yapmış, abası odunla dövmek için üstüne yürümüş, çocuk, odanın penceresinden kendini bahçeye atmış, karlar ve karanlıklar içinde uzun müddet kalamıyacağını, biraz sonra, kapıya gelip yalvaracağını zannetmişler, fakat saatler geçtiği halde, çocuk görünmemiş. O vakit, komşulara haber vermişler. Köy delikanlıları, ellerinde yanar çıralarla sokaklara dökülmüşler, zavallının nereye gittiğini anlamak bir türlü kabil olamamış.

Muniseyi, en sevmiyen arkadaşları bile ona acıyorlardı. Akşama kadar her yeri aradılar. Küçük kıza, ne kadar ehemmiyet verdiğimi bildiği için, muhtar efendi, Vehbi ile sık sık bana, havadis gönderiyordu.

Vehbi, bugün büyük bir erkek kadar ciddî ve telâşlıydı. Munisenin hâlâ bulunamadığını anlatmak için soğuktan morarmış avuçlarının içini gösteriyor, kaşlarını çatarak: «Citti fakir kızcağız, kurtlar yemiş olmalı!» diyordu.

Akşama doğru, Vehbinin, bu şüphesi büyüklere sirayete

başladı: «Çocuk, bu fırtınada başka köye gitmiş olamaz. Ya bir yerde soğuktan donup öldü, ya canavar paralandı?!» diyenler oluyordu.

Bu göz gözü görmiyen tipi gününün siyah bir duman gibi inen akşamıyla beraber içime vahşi bir ümitsizlik çöktü. Hayata zalim ve haksız bir şey diyenlere ilk defa inanıyor, ona isyan ediyordum.

Sesim, soluğum kesilmiş, başım ateşler içinde, erkenden yatağıma girdim; aydınlık, bu gece gözlerimi incittiği için lâmbamı söndürdüm.

Dışarıda fırtına, gittikçe artıyor, pencere kepenklerini zorlu hücumlarla sarsıyordu.

Zavallı küçük kız, kim bilir, nerelerde gömüldü, açık sarı saçları kim bilir, karanlığın hangi bucağında, eski mehtaplardan kalma bir ışık liymesi gibi titriyor?

*

Kaç saat geçtiğini bilmiyorum. İnsan, böyle hallerde zaman hissini kaybediyor. Mezarlık tarafındaki kapıya vuruyorlar gibi bir ses işitmeğe başladım. Rüzgârdan başka ne olabilir? Fakat hayır, bu, rüzgâr sarsıntısından başka bir şeydi. Yatağımda doğrularak, kulak verdim ve gecenin içinde boğuk bir insan iniltisi işitir gibi oldum. Hemen yatağımdan fırladım, omuzlarıma bir örtü alıp aşağı koşmağa başladım.

Niyetim, Hatice Hanımın odasına uğrılarak onu uyandırmaktı. Fakat o da bu sesi işitmiş, elinde bir mum parçasıyla taşığa çıkmıştı.

Kapıyı birdenbire açmağa cesaret edemedik. Zaten gürültü de kesilmişti. Hatice Hanım, erkek gibi kalın sesiyle: «Kimdir o?» diye bağırdı. Cevap yok. İhtiyar kadın, bir kere daha seslendi. O vakit, rüzgârın gürültüsü içinde ince bir sesin inlediğini işittik. Hatice Hanım: «Sen kimsin?» diye bağırdı. Fakat ben, sesi tanımış, «Munise» diye haykırarak kol demirine sarılmıştım.

Kapı açılır açılmaz içeriye karlı bir rüzgâr doldu, ihtiyar kadının elindeki mum birdenbire söndü.

Karanlıkta, kollarımın içine buz gibi donmuş, küçük bir vücut düştü.

Hatice Hanım, tekrar mumunu yakmağa uğraşırken, ben, onu göğsümde sıkıyor, hıçkıra hıçkıra ağlıyordum.

Son kuvvetini tükettiği anlaşılan Munise, kollarımda baygın gibiydi. Yüzü mosmor, saçları dağılmış, elbisesinin içine kârlar dolmuştu.

Çocuğu soyduktan sonra kendi yatağıma yatırdım, Hatice Hanımın mangalında ısıttığım fanilâ parçalarıyla vücudunu ovuşturmağa başladım. Munise, kendine gelir gelmez ilk sözü: «Bir parça ekmek!» diye yalvarmak oldu. Bereket versin, biraz sütümüz vardı. Hatice Hanımla onu ısıttık ve kaşık kaşık çocuğa vermeğe başladık.

Dakikalar geçtikçe Munisenin yüzü kızarmağa, gözlerine fer gelmeğe başlıyordu. Kollarımda arasıra içini çekiyor, kim bilir, hangi acı ile için için ağlıyordu.

Ah, şu çocuk gözlerindeki minnet! Dünyada, bir parça iyilik edebilmekten daha güzel bir şey olmuyor. Fırtına içinde viran bir gemi teknesi gibi sallanan bu sefil ve karanlık oda, ocağın kızıl akisleri içinde birdenbire öyle munis ve mesut bir yuva olmuştu ki... Biraz evvel hayata gösterdiğim emniyetsizlik için, kendi kendimden utanıyordum.

Çocuk, artık konuşmağa başlamıştı. Kolları boynumda, sarı saçları bileklerimden dökülerek, gözlerime bakıyor, sorduğum suallere ağır ağır cevap veriyordu. Dün akşam, üvey anesinden çok korkmuş, köyün öte ucundaki bir ambara kaçarak samanların arasına girmiş. Samanlar insanı yatak gibi sıcak tutuyormuş. Fakat, bugün çok acıkmış. Dışarı çıkarsa tutup yine eve götüreceklerini biliyormuş. Onun için, çaresiz, geceyi beklemiş.

Zavallı çocuğun en büyük ümit yeri benmişim. Bütün gün: «Hocanım mutlaka bana ekmek verir!» diye kendini avuttmuş.

Biraz sonra, çocuğun parlak gözlerine bir gölge düştüğünü, ilk neşesinin sönmeğe başladığını farkettim. Sormağa lüzum yoktu. Çünkü aynı korku bende de uyanmıştı. Yarın sabah Muniseyi yine eve göndermek lâzım gelecekti.

İçimde sönük bir ümit yok değildi. Çok güzel bulduğumuz için, hiçbir zaman elimize geçemiyecek sandığımız şeylere karşı duyulan o ümitsiz ümit!

Munisede neticesiz bir rüya uyandırmaktan korkar gibi yavaş bir sesle Hatice Hanıma dedim ki:

— Mademki bu kızı, evlerinde istemiyorlar. Acaba ben, onu kendime evlât etmek istesem razı olurlar mı? Benim de kimsem yok. Vallahi bu çocuğa kendi evlâdım gibi bakarım. Acaba vermezler mi?

Bu çılgın arzum, Hatice Hanımın dudaklarından çıkacak kelimeye bağlıymış gibi, titriye titriye ellerimi uzatıyor, boy-numu büküyordum.

İhtiyar kadın, gözlerini ocağa dikmiş, düşünüyordu. Ağır ağır başını salladı:

— Fena olmaz. Yarın muhtarla konuşalım. O: «Peki» derse babasını da razı ederiz. İyi olur, dedi.

Ben, ömrümde bu kadar güzel bir ümit sözü işittiğimi bilmiyorum. Cevap vermeden Muniseyi göğsüme çektim. Çocuk, ellerimi öperek: «Anacığım, anacığım!» diye ağlamağa başladı.

*

Ben, bu satırları yazarken Munise, yatağında, sarı saçlarında ocağın mesut kızılıtları titriyerek uyuyor. Arasıra derin derin içini çekiyor ve dolu dolu öksürüyor.

Bu çocuğu, bana bırakırlarsa ne kadar mesudolacağım, yarabbi! O vakit ne geceden, ne fırtınadan, ne sefaletten, hiçbir şeyden korkum kalmıyacak. Onu, kendi elimle büyüteceğim, mesudededeceğim. Ben, bunu bir zaman başka küçükler için ümit etmek çılgınlığına kapılmışıtm, fakat onlar, bir akşam üstü, kalbimde kucak kucağa öldüler.

Artık, hayatla barıştım. Her şeyi tekrar seviyorum. Kâmrân, bir akşam üstü, kalbime gömdüğüm o zavallı miniminileri öldüren sen olduğun halde bu gece, sende bile eskisi kadar nefret etmiyorum.

*

Zeyniler, 18 Kânunuevvel

Bu gece yine, galiba gözlerimi, uyku tutmıyacak. Hastalar gibi, mesudolanlara da geceler öyle uzun geliyor ki...

Sabahleyin; Hatice Hanımla beraber muhtarın evine git-

tim. İhtiyar adam, Munise için havadis sormağa geliyorum sandı:

— Daha bulunmadı amma, bakalım bir iki yerde ümidim var, gibi sözlerle beni teselli etmeğe başladı.

Ben, akşamki vakayı anlattım. Sözümün sonuna gelirken yüreğim çarpıyor, gözlerim kararıyordu. Dünyada en olmıyacak bir şey için yalvarır gibi ellerimi kavuşturdum:

— Bu küçük kızı bana verin. Kendime evlât edeyim, bağrıma basayım. Görüyorsunuz ki, biçare, onların elinde ziyan olacak, dedim.

Muhtar efendi, gözlerini kapadı, sakallarını çekiştirerek bir zaman düşündü, sonra:

— Pekâlâ kızım, hakikaten sevap bir iş işlemiş olursunuz, dedi.

— Demek, Muniseyi bana vereceksiniz?

— Babası zaten öteki çocuklara bakmaktan âciz. Verme-yip de ne yapacak? Olmazsa eline beş, on kuruş da veriveririz.

O dakikada, sevinçten nasıl çıldırmadığıma hayret ediyorum. Bu kadar kolay ele geçireceğimi umar mıydım? Akşamdan beri saatlerce düşünmüş, edebilecekleri itirazlara cevaplar bulmuş, yüreklerini rikkate getirmek için zihnimde âdeta nutuklar hazırlamıştım. Daha olmazsa annemden kalan birkaç parça mücevheri verecektim. Onları, bu zavallı küçük esiri kurtarmaktan daha iyi bir yere sarfedebilir miydim? Fakat, işte bunların hiçbirine hacet kalmıyor. Munise, bir canlı oyuncak gibi kollarıma bırakılıyordu.

Ben, başkaları gibi değilim. Çok sevindiğim, mesudolduğum vakit, duygularımı sözlerle anlatamam. Mutlaka karşımdakinin boynuna sarılmak, onu öpmek ve hırpalamak isterim. Muhtar Efendi de o dakikada işte böyle bir tehlike geçirdi ve sade buruşuk elinin bir defa öpülmesiyle benden kurtuldu.

İki saat sonra, muhtar, Munisenin babasıyla beraber mektebe geliyordu. Ben, bu adamı fena çehreli, korkunç, zalim bir insan diye düşünüyordum. Halbuki, bilâkis, ufak tefek, hastalıklı, düşkün bir ihtiyardı.

Bana, İstanbullu olduğunu, fakat kırk seneye yakın bir zamandan beri memleketini görmediğini söyledi, karışık bir rüyayı anlatır gibi tereddütlerle Sarıyerden, Aksaraydan bahsetti.

Muniseyi, bana vermeğe razı oluyordu. Fakat ona çok acı-

dığını hissettim. Çocuğu mesudetmek için elimden geleni esir-gemiyeceğimi, onu, daima kendisine göstereceğimi va'dettim.

*

Zeynilerin, fakir, karanlık mektebi bugüne kadar, böyle bayram, böyle şenlik görmedi. Bundan eminim. Munise ile sevincimizden odalara, sofalara sığamıyorduk. Kahkahalarımız, saçaklarda uyumuş kuşları uyandırıyor gibi tavanlardan şen cıvıltılar geliyordu.

Munise, birkaç saat içinde nazlı bir küçük hanım hali almıştı. Al fanilâdan bir elbisem vardı ki, artık ben giyemezdim. Onu bir parça daraltıp kısaltarak ona koket bir kostüm yaptım. Kız, bu elbise içinde, nasıl anlatayım, bir içim su, ağza alınınca eriyen fondan şekerleri gibi bir şey oldu.

Kar, bir gün evvelki şiddetini kaybetmiş olmakla beraber hâlâ devam ediyordu. Akşamdan evvel, çocuğu elinden tutarak bahçeye çıkardım. Hatice Hanım, Zeyni Babanın kandillerini yakmağa gidinceye kadar gezdik, biribirimizi kovaladık, mezar taşları arasında top muharebesi yaptık.

Neşemiz, ihtiyar kadının çatık yüzünü bile güldürmüştü:

— Hayri artık içeri girin, üşüyeceksiniz, hasta olacaksınız, derken tatlı tatlı sırtıyordu.

Üşümek mi? İnsanın içinde güneşler yanarken üşümek mi?..

Bu akşam, gökyüzü bana, batıdan doğuya kadar dallarını uzatmış bir ağaç gibi göründü; yavaş yavaş sallandıkça, üstümüze beyaz çiçeklerini döken kocaman bir yasemin ağacı!

*

Zeyniler, 30 Kânunuevvel

Munise ile öyle canciğer olduk ki... Bu küçük kız, derslerimden artan bütün saatlerimi alıyor. Ona ne biliyorsam öğretmek istiyorum. Günde bir iki saat Fransızca ders veriyorum, resim yaptırıyorum. Hattâ, arasına —köyde duyarlarsa bizi taş gömerler— kapıları, pencereleri kapatarak ona bir parça dans bile öğretiyorum. Bazan, kendi kendime güleceğim geliyor:

— Çalıkuşu! Sen, her şeyi öğreteceğim diye Muniseyi, Allah esirgesin, Hacı Kalfanın Miratına çevireceksin, diyorum.

Bu fakir köy çocuğu, birdenbire, bir asılzadeye benzedi. Her halinde, her sözünde ince bir sevimlilik var. Evvelâ, buna hayret etmiştim. Fakat, şimdi sebebini anlamağa başlıyorum. Munisenin annesi, her halde dedikleri kadar âdi olmayacak.

Çocuk, bana, son derece minnettar. Bazan, hiç sebepsiz yanıma yaklaşıyor, ellerimi tutarak yanaklarına, dudaklarına sürmeğe başlıyor. O vakit ben de, onun nazik bileklerini ellerimin içine alıyorum, minimini parmaklarını birer birer öpüyorum.

Zavallı küçük, asıl iyiliği kendisinin bana ettiğini bilmiyor, onu yanıma almakla bir fedakârlık ettiğimi sanıyor.

*

Bu çocuğun öyle ümidedilmeyen tuhaf sözleri var ki... Geldiğinin ikinci günüydü:

— Munise, istersen bana anne, de, daha iyi olur, dedim. Tatlı tatlı gülümsiyerek yüzüme baktı:

— Olur mu abacığım?

— Niçin olmasın?

— Sen, küçüksün, abacığım, sana nasıl anne derim?

Bu sözü, âdeta izzetinefsime dokundu, parmağımla onu tehdidederek:

— Seni şeytan seni, dedim, neden ben, küçük olayım? Ben, yirmi yaşını geçmiş koskoca kadını.

Munise, dilini dişlerinin arasına sıkıştırarak bana bakıyor, bir şey söylemeden gülüyordu.

— Yalan mı? Koskoca kadını, ya... diye tekrar ettim.

O, büyük bir adam gibi, dudaklarını büzdü:

— Sen, benden o kadar büyük değilsin ki abacığım, on dört, on beş yaşında.

Kendimi tutamıyarak gülmeğe başladım. Munise, yüz bulmuştu, utana utana:

— Sen, daha gelin olacaksın abacığım. Ben, saçımın iki tarafına teller takacağım. Kendin gibi güzel bir...

Elimle, çocuğun ağzını kapadım:

— Bir daha böyle şey söylersen dudaklarını koparırım, dedim.

*

Küçüğümün bir hali de, süsü çok sevmesi, fazlaca koket olması. Ben koket ruhlu kızlardan öteden beri pek hoşlanmam amma, Munisenin ayna karşısında süslenmesi, beğene beğene kendisine gülümsemesi beni eğlendirmiyor değil. Hattâ, dün elinde yanmış bir kibrit ucu da yakaladım. Gizli gizli, gözüne sürme çekmeğe uğraşıyordu. Maskara, kimden de öğrenmiş bilmem ki... Şimdi neyse ne amma, birkaç seneye kadar bir genç kız olup çıkarsa birini bulup sevmeye, evlenmeye kalkarsa fena.

Bunlar, aklıma geldikçe hem kız anneleri gibi halecanlanıyorum, hem de bir yandan hoşlanıyorum.

Munise, dün kızara bozara benden bir ricada bulundu. Saçlarının benim saçlarım gibi olmasını istiyormuş.

Bebek oynar gibi, Munise ile oynamak benim zaten Allah-tan aradığım şey. Küçük kızı dizlerimin arasına aldım, saçlarının örgülerini çözerek istediği gibi tarayıp fırçaladım.

Rafın üzerinde duran küçük aynayı aldı:

— Kuzum abacığım, gel, ikimiz yan yana aynaya bakalım, dedi.

Fotoğraf çektiren kardeşler gibi, baş başa verdik. Aynanın içinde gülüyor, birbirimize dilimizi çıkarıyorduk.

Munise, lâcivert gözleri, duru beyaz teni, ince şirin yüziyle bir melek gibi güzeldi. Fakat memnun görünmedi, eliyle burnumu, yanaklarımı okşıyarak:

— Nafile, abacığım, sana benzemiyorum ki.. dedi.

— Daha iyi ya, çocuğum.

— Neme lâzım, abacığım, ben senin gibi güzel değilim ki...

Başını daha ziyade yaklaştırıyor, boynumun altından geçirdiği küçük eliyle, yine yüzümü okşuyordu:

— Abacığım, sen kadife gibisin. Senin yüzünde insan ayna gibi kendini görüyor, diyordu.

Bu münasebetsiz çocuğun saçlarına gülüyor, o kadar emekle düzelttiğim saçlarını karıştırıyordum. Fakat ne saklıyayım, defterimi benden başkası okuyacak değil ya; kendimi güzel, zannettiğimden çok güzel buluyor: «Feride, sen kendini

bilmiyorsun. Sende, kimseye benzemiyen başka bir şey var!» diyenlere hak verecek gibi oluyordum.

Neler söylüyorum! Ah, bu küçük kız! Ben, onu akli başında bir kız haline getirmeğe çalışırken, o, beni, kendi gibi ko-
ket yapacak.

*

Zeyniler, 29 Kânunusani

Defterime, bir aydan beri el sürmemiştim. Yazı yazmaktan, her halde daha faydalı işlerim vardı. Hem de mesut günlerin yazılacak nesi olur ki?..

Bir aydan beri derin bir gönül şükûnu içinde yaşıyordum. Yazık ki devam etmedi. İki gün evvel buradan geçen bir posta arabası benim için dört mektup bırakmış. Onları görür görmez içime bir ateş düştü. Kimden geldiğini, içlerinde ne olduğunu bilmeden:

— Keşki bunlar, ben görmeden yolda kaybolsaydılar, dedim.

İlk tahminimde yanılmamıştım. Zarfın üzerindeki yazıyı tanıyordum. Mektuplar ondan geliyordu.

Zarflar, beni buluncaya kadar elden ele dolaşmış, üzerleri mavili, kırmızılı yazılar, damgalarla dolmuştu. Elimi sürmeğe cesaret edemeden bir tanesinin üstündeki adresi okudum:

«B... Merkez Rüştîyesi muallimlerinden Feride Hanımefendiye»

Zarfları avucumda buruşturduktan sonra ocağın yanındaki rafa fırlattım. Pencereye başımı dayıyarak dalgın dalgın uzaklara baktığımı gören Munise:

— Abacığım, neren ağrıyor, yüzün sapsarı, dedi.

Kendimi toplamağa çalışarak gülümsedim:

— Bir şeyim yok, çocuğum. Bir parçacık başım ağrıyor. Seninle biraz bahçeye çıkarsak geçer.

Gece, yatağında, gözlerim karanlığa dikili, saatlerce uykusuz kaldım. Büyük bir kararsızlık içinde perişan oluyordum, yüz­süz zalim, bu mektuplarda, kim bilir, bana neler söylemeğe cesaret ediyordu? Birkaç defa lâmbayı yakarak onları okumak istedim. Fakat kendimi zaptettim. Onları okumak ayıptı, benim için bir tenezzüldü.

Aradan iki gün geçti. Mektuplar hâlâ orada duruyor, odanın havasına bir zehir neşreder gibi, beni, için için eritiyordu. Müzmin hüznüm Muniseye de geçmişti. Zavallı kız derdimin nereden geldiğini biliyor, beni hasta eden bu kâğıtlara kinle, nefretle bakıyordu.

Bu akşam, yine pencerenin yanında düşünüyordum. Munise, çekine çekine yanıma geldi, korkak bir tavırla:

— Abacığım, dedi, ben bir şey yaptım amma, bilmem darılacak mısın?

Birdenbire döndüm. Gözlerim gayriihtiyari ocağın yanındaki rafa gitti. Mektuplar orada yoktu, teessürden göğsüm tıkanarak:

— Nerede onlar? dedim.

Çocuk, başını iğdi:

— Ben onları yaktım abacığım. Ne yapayım, sen pek üzölüyordun?

Hafif bir feryatla:

— Ne yaptın Munise? dedim.

Çocuk, benim şiddet göstermemi, omuzlarından tutup sarsmamı bekliyor, titriyordu. Başımı bileğime koyarak yavaş yavaş ağlamağa başladım.

— Abacığım, ağlama. Ben onları yakmadım, sana mahsus öyle söyledim. Üzölmeseydin o vakit yakacaktım. Al işte.

Küçük kız, bir eliyle başımı okşuyor, ötekiyle mektupları elime tutuşturmağa çalışıyordu:

— Al abacığım, onlar galiba, senin sevdiğin birisinden geliyor.

Birdenbire silkindim:

— Yumurcak, o nasıl lâkırdı? diye bağırđım.

— Ne bileyim abacığım?.. Sevdiğinden olmasa böyle ağlar mısın?

Bu çok bilmiş cücenin sözlerinden utandım, göz yaşlarımdan utandım. Bu hale bir nihayet vermek lâzımdı. Artık kararımı vermiştim.

— Küçüğüm, keşki bu sözleri söylemeseydin. Fakat mademki bir kere söyledin. Bak, sana ispat edeyim. Mektuplar benim sevdiğim bir insandan gelmiyor, nefret ettiğim bir düşmandan geliyor. Gel, seninle beraber yakalım onları.

Oda karanlıktı, yalnız ocakta bitmeğe yüz tutmuş bir çalı

demeti arasına parlayıp sönüyordu. Mektuplardan birini ateşe fırlattım. Zarf, kıvrıla kıvrıla yanmağa başladı. Biterken ikincisini, sonra üçüncüsünü attım.

Munise, anlıyamadığım bir hisle göğsüme sokulmuştu. Mektuplar birer birer yanarken karşımızda ölmek üzere olan bir insan varmış gibi susuyorduk. Sıra dördüncüye geldiği vakit içime dayanılmaz bir pişmanlık acısı çöktü. Fakat ötekiler yandıktan sonra, bunu bırakamazdım. Kalbimin bir parçasını koparır gibi ıstırapla onu da attım.

Son mektup, ötekiler gibi birdenbire tutuşmadı, bir ucundan ince bir duman çıkararak için için yanmağa başladı. Sonra, zarfın gevşeyip açıldığını, ince yazılarla dolu bir kâğıdın yavaş yavaş yanmağa başladığını gördüm. Artık, tahammül edemiyordum. Munise, gönlümden geçenleri biliyor gibi, birdenbire iğildi, elini ateşe sokarak son mektubun bir parçasını kurtardı.

*

Onu ancak çocuğu uyuttuktan sonra okumağa cesaret ettim. Yalnız şu satırlar kalmıştı:

«Annem geçen sabah yüzüme bakarken ağlamağa başladı: «Ne var anne? Niçin ağlıyorsun?» diye sordum. Evvelâ söylemek istemedi: «Hiçbir şey yok. Bir rüya gördüm!» dedi. İnadettim, yalvardım, nihayet söylemeğe mecbur oldu. Sakin sakin ağlıyarak şunları anlattı:

Rüyamda onu gördüm. Karanlık bir yerlerde dolaşıyor, önüne gelene: «Feride buralarda mı? Allah rızası için söyleyin!» diyordum. Yüzü örtülü bir kadın beni elimden tutarak tekkeye benziyen loş bir yere soktu;

— İşte, Feride şurada yatıyor. Boğaz hastalığından öldü, dedi. Baktım, evlâtçığım, gözleri kapalı yatıyor. Daha yanağının rengi bile solmamış. O acı ile, ağılya ağılya uyandım. Ölü diri getirir derler, değil mi, oğlum? Ferideyi yakında göreğim, değil mi, Kâmran?

Annemin sözlerini sana aynen yazdım. Beni bir tarafa bırak. Fakat annen demek olan bu ihtiyar kadını daha ziyade ağlatmak doğru mu? Teyzenin rüyası o günden beri benim de rüyam oldu. Ne vakit gözlerimi kapıyacak olsam seni uzak bir memleketin karanlık bir odasında gözlerin kapalı, siyah saçların, taze yüzün...»

Mektup parçası burada bitiyor, bana sade teyzemin matemini anlatıyordu. Kâmran, görüyorsun ki, bizi her şey biribirimizden ayırıyor. Seninle artık iki düşman bile değiliz; biribirini hiç, amma hiç göremeyecek iki yabancıyız.

*

Zeyniler, 5 Şubat

Dün gece, geç vakit bataklık tarafından silâh sesleri gelmeğe başladı. Ben, korktum; fakat Munise, hiç telâş etmedi:

— Her zaman olur, jandarmalar eşkiya kovalıyor, dedi.

Silâh sesleri seyrek fâsılalarla on dakika kadar devam ettikten sonra, durdu.

Bu sabah, havadisi öğrendik. Munisenin tahmini doğruduymuş.

Postayı soyan birkaç serseri ile jandarma arasında bir çarpışma olmuş. Jandarmalardan biri ölmüş, öteki ağır yaralı olarak Zeynilerin misafir odasına getirilmiş.

Öğleye doğru idi, küçük Vehbi, soluk soluğa mektebe geldi, beni elimden yakalıyarak:

— Kız, hocanım, çabuk zarını (çarşaf olacak) giyin, gel be. Seni misafir odasına çağırıyorlar, dedi.

— Kim çağırıyor?

— Hekim çağırıyor, babam söyledi.

Hemen çarşafımı giydim, Vehbi önde, ben arkada misafir odasına gittik.

Burası, iki basık oda ile merdivenli, çarpık bir sofadan ibaret viran bir hayrat. Gece, kar, hastalık gibi sebeplerle yoluna devam edemiyen yolcuları burada barındırıyorlar, sevaplarına biraz yiyecek veriyorlar.

Kapıda burnundan soğuk havaya dumanlar çıkararak eşinen güzel bir atın yüzünü okşadıktan sonra içeri girdim. Avlu, karanlık olduğu için lâmba yakmağa mecbur olmuşlardı.

Kalın kaputlu, kocaman çizmeli, şişman bir askerî doktor, merdiven basamağına oturmuş, bir şeyler yazıyor, avluda yüzü seçilmiyen birkaç kişi ile konuşuyordu. Çehresini yandan görüyordum. Dolgun beyaz bıyıkları, kalın kaşları, canlı ve sevimli bir yüzü vardı. Fakat, yarabbi, bu adam konuşurken ne

kadar kaba, hattâ ayıp kelimeler kullanıyordu. O kadar ki, bir ara, tersyüzü geri dönmeyi aklımdan geçirdim.

Mutlaka yine fena bir kelime söyliyeceğini anlatan sert bir kahkaha ile gülerek başını çevirince beni gördü, birdenbire durdu; boz renkli ceketi üzerinde kocaman siyah sakalını görrebildiğim birisine:

— Yahu, yüzbaşım, hatırın kalmasın amma, sana: «Ayı Dayı» adını takanların yerden göğ'e kadar hakları varmış. Aramızda kadın varmış da ne diye beni kibar kibar söyletiyorsunuz? dedi ve bana döndü:

— Hemşire hanım, kusura bakmayın. Geldiğinizi göremedim. Geçiniz yukarı. Amma biraz durun da ben ineyim. Merdivenler yufka gibi; ikimizi birden çekeceğ'e benzemiyor. Haydi, geçin şimdi. Ben geliyorum.

Basamakları ikiye ikiye atlayarak yukarı çıktım.

İhtiyar doktorun «Yüzbaşım» dediğ'i adama takılmakta devam ettiğ'ini işitiyordum:

— Yüzbaşım, bu muallime İstanbullu. Nereden anladığ'ıma şaşıyorsun, değil mi? Ah, yüzbaşım, sen kâinatta hangi hâdiseye böyle koyun gibi bön bön bakmadın? Merdiveni çıkışından anladım. Gördün mü, nasıl keklik gibi sekiyor? Şimdi istersen yaşını da söyliyeyim: Bu kadıncağ'ız, taş çatlasa kırktan fazla değil.

Böyle deli dolu sözler, öteden beri beni, pek eğlendirir. Kendi kendime güldüm:

İşte bunda yanıldım doktor efendi, dedim.

Beş dakika sonra ihtiyar doktor, çizmeleri altında merdivenleri çatırdatarak yukarı çıktı, yüzüme bakmadan konuşmağ'a başladı:

— Efendim, vaka malûm, bir yaralımız var. Ehemmiyetli bir şey değil. Fakat bakılmağ'a muhtaç. Kendim biraz sonra, gideceğim. Yapılacak şey, ehemmiyetsiz bir pansıman amma, ağızlarına, yüzlerine bulaştırmalarından korkuyorum. Onların doktora da emniyetleri zayıftır. Fırsat buldular mı, hemen kocakarı ilâçlarına başvururlar. İster misiniz, yaranın üstüne turlü müzahrafat yapıstırınsınlar. Siz mektep, medrese görmüşsünüz. Yapılacak şeyleri ben size tarif ederim. Adamcağ'ız, ayaklanıncaya kadar bakıverirsiniz artık, yalnız, bilmem içiniz dayanır mı?

— Dayanır doktor bey. Benim sinirlerim kuvvetlidir. Hiç bir şeyden korkmam, efendim.

Doktor, hayretle başını kaldırdı:

— Sen, açsana yüzünü bakayım, dedi

Bu teklifsiz sözlerde garip bir samimiyet vardı ki, hiç fütursuz peçemi kaldırdım, hattâ biraz da güldüm.

İhtiyar doktor, kollarını kaldırdı, sâf yüzünde komik bir hayretle gülmeğe başladı. Hem de kahkahalarla...

— Sen ne arıyorsun burada?

Bu sefer de ben şaşırdım. Bu adam beni, acaba bir yerden mi tanıyordu? Maamafih, ben de işi biraz maskaralığa vurmaktan korkmadım. İnsana o kadar emniyet ve yakınlık hissi veren bir çehresi vardı ki...

— Zannederim, beni, tanıdığınızı iddia etmiyeceksiniz, doktor bey...

— Şahsını değil, nev'ini tanırım kızım, nev'ini. Hattâ, maalesef yeryüzünde çok azalmağa başlayan nev'ini.

— Mamutlar gibi mi efendim?

Beş aydan beri zorla içime hapsettiğim yaramazlıklar yeniden taşmağa başlıyordu. Sör Aleksi'nin daima söylediği gibi bana, hiç yüz vermeğe gelmez. Hemen şımarmağa, küçük bebekler gibi ağzımda kelimeleri ezip büzmeğe, maskaralık yapmağa başlarım.

Her halde doktor, çok gün görmüş, temiz bir adamdı. Aynı gür kahkaha ile gülerek:

— O ipiri, suratsız fil azmanlarının tam tersine ufacık, neşeli, sıhhatli, zarif, —hattâ ihtiyar olduğum için güzel sıfatını da ilâve edebilirim— güzel bir kibar çocuğu... Söyle bakayım bana, sen nereden düştün buralara?

Bu kaba saba asker doktorunun çiy kelimeleri, gürültülü kahkahaları altında derin bir rikkat sezmeğe başlıyordum. Nihayet, ciddî görünmeğe çalışarak:

— Ben muallimim, doktor bey. Hizmet etmek istiyordum, buraya gönderdiler. Ben, yer ayırdetmem. Nerede isterlerse çalışırım.

Ben, bunları söylerken o, dikkatli dikkatli yüzüme bakıyordu:

— Demek, sen, buraya hizmet için geldin. Sırf maarife, memleket çocuklarına hizmet için öyle mi?

— Evet, maksadım bu.

— Bu yaşta, bu çehre ve yaradılışla mı? Sen, doğruyu söylesene bana. Gözlerime bak bakayım. Ha, şöyle! Ben, bunları yutarım mı sanıyorsun?

Yumuk yanaklarına gömülerek tatlı tatlı gülümseyen beyaz kirpikli gözleriyle tâ gönlümün içini görür gibi devam etti:

— Değil, kızım. Asıl sebep başka. Hattâ, maişet derdi de değil. Sen, saklamağa çalıştıkça, daha iyi görüyorum. Kim olduğunu, aileni, evinizi falan sorsam söylemezsin, değil mi? Bak, bak nasıl biliyorum. Bunda bir muamma var. Derin karıştıracak değilim. Aramızda bir işaret kâfi.

İkimiz de sustuk. İhtiyar doktor, biraz düşündükten sonra:

— Sana bir küçük hizmet etmeme müsaade eder misin? Seni daha iyi bir yere göndertsem ister misin? Benim tektük bildiklerim vardır Maarifte.

— Hayır, teşekkür ederim, yerimden memnunum.

Yine gülerek omuzlarını silkti, alay eder gibi bir sesle:

— Çok âlâ, çok âlâ. Fakat fedakârlıklar öyle kır sür gitmez. Günün birinde canın sıkılırsa bana iki satırlık bir şey yaz, adresimi de bırakayım sana. İnsanlıktır bu.

— Teşekkür ederim.

— Bu da bitti. Şimdi gelelim işimize. Sana yapacağın işi anlatayım.

Odalardan birinin kapısını açtı. Çarpık bir kerevetin üstünde, vücudu ve yüzü bir asker yağmurluğuyla örtülü bir adamcağız yatıyordu.

Doktor:

— Nasılsın Molla, biraz ferahladın mı? diye seslendi.

Yaralı, eliyle yağmurluğu kaldırarak davranmağa çalıştı:

— Kımıldama, yat. Ağrın, sızın var mı?

— Yok, çok şükür; sade elmacık kemiğim az sızlıyor.

Doktor, yine güldü:

— Ah, benim sevgili ayılarım! Dizkapağını elmacık kemiği sanır. Midesini tabanında farzeder, amma, yerine göre karışına dikilenlere de duman attırır. Geçer molla, bir şey kalmaz. Allaha şükret ki, az sola sapmadı o kurşun. Sen bir haftaya kadar dipdiri ayağa kalkmak ister misin? Yok, burası rahat geldi de, biraz yatayım dersen o başka. Öyleyse, bu kızcağız ne derse yapacaksın, anladın mı? Doktorun artık o. Yaranı o de-

giştirecek. Eğer ev ilâcı falan diye bir haltettiğini duyarsam, vay haline... Alimallah tekrar gelir, çatır çatır keserim bacağını.

Sargılarını çözmeğe başlamıştı. Yarayı biraz fazla hırpalıyarak adamcağızı: «Aman bey!» diye bağırtıyordu.

— Kes sesini be. Yazık senin erkekliğine! Koskoca bıyıklı, sakallı herif, parmak kadar kızın yanında bağırmağa utanmaz mısın? Bu yara değil, oyuncak. Böyle hastabakıcıya düşeceğimi bilsem, ben bile bir tarafımı şöyle zararsızca kestirirdim.

İhtiyar doktor, bir saat sonra sakallı yüzbaşı ile beraber köyden ayrıldı.

Dünyada bundan daha sade bir vaka olamaz, değil mi? Fakat ben, şimdiye kadar bu derece tuhaf bir heyecanla bu kadar için için sarsıldığımı bilmiyorum.

*

Zeyniler, 24 Şubat

Bu sene, yaz erken gelecek, diyorlar. Bir haftadan beri havalar açtı. Ortalık günlük, güneşlik. Tepelerde kar olmasa insan, kendini mayısta sanacak.

Bugün cuma idi. Öğle yemeğinden sonra, odamda Munişenin suluboya bir resmini yapmağa uğraşıyordum. Birdenbire kapı çalındı. Hatice Hanım, başörtüsü boynuna düşmüş, eli, ayağı titriyerek içeri girdi. Onu hiç bu kadar telâşlı ve heyecanlı görmemiştim.

— Aman hocanım, aşağıya iki efendi geldi. Birisi Maarif Müdürü imiş, teftişe gelmiş. Çabuk in! Ben konuşmağa sıkılıyorum.

Acele acele çarşafımı giyerken kendi kendime gülüyordum; odasında elini, kolunu hareket ettirmeğe üşenen bu tembeller şahı buraya kadar zahmet etsin, inanılır şey değil!

Aşağıda, derslane kapısı önünde, biri gayet uzun, öteki gayet kısa boylu iki adamla karşılaştım. Ben, gözlerimle etrafta onu ararken, kısa boylu adam, bana doğru yürüdü. Karanlıkta pek iyi seçemediğim yüzünde bir tek gözlük parladı:

— Muallime hanım mı? Teşerrüf ettim. Ben, Maarif Müdürü Reşit Nâzım. Bu, ne karanlık yer böyle. Mektep değil, âdeta ahır.

— İçerisi biraz daha aydınlıktır efendim, dedim.

Minimini vücuduna göre bacaklarını tuhaf bir surette açarak öyle azametli bir yürüyüşü vardı ki...

Kapıdan içeri bir adım attıktan sonra durdu, nutuk verir gibi elini sallıyarak:

— Monşer, şuraya bak, dedi, ne mizer, ne mizer!.. Mektep demeğe bin şahit ister. Nasıl radikal olmak lâzım. «Ya hep, ya hiç!» dediğime bir kere daha hak veriyorsun ya!

Şimdi, onları daha iyi görüyordum. İlk bakışta bir çocuk, yeni yetişen bir dandi sandığım Maarif Müdürü, hemen hemen elliye davranmış bir köseydi. Durmadan kaşını, gözünü oynatıyor, söylediği her kelime için kırış kırış olmuş yüzüne ayrı bir mâna veriyordu.

Ötekine gelince o, inadına uzun, kuru, esmer ve ince bıyıklı bir adamdı. O kadar uzun ki, âdeta kamburu çıkmıştı.

Maarif Müdürü, tekrar bana döndü:

— Efendim, arkadaşımı takdim edeyim: Vilâyet Nafia Mühendisi Mümtaz Bey.

Ben, lâkırdı olsun diye:

— Öyle mi efendim. Pek güzel, dedim.

Maarif Müdürü, sınıfın mukavemetini muayene eder gibi topuklarını vurarak dolaşüyor, sıralara, levhalara bastonunun ucuyla dokunuyordu:

— Azizim, büyük projelerim var. Her şeyi yıkıp yeniden yapacağım. Tertemiz müesseseler. İstedğim tahsisatı vermezlerse vay hallerine. Çok tedarikli geldim. İstanbul matbuatı ateş etmeğe hazır bir batarya vaziyetinde, benden küçük bir işaret üzerine bam bum... Müthiş bir bombardıman. Anlıyorsun ya, ya bu kafanın içindeki dünya hakikat olacak, ya ben postu vereceğim.

Bütün bu güzel sözlerin benim, zavallı bir köy hocasının gözlerini kamaştırmak için söylendiğine şüphe yoktu. Tekrar tek gözlüğünü yerleştirerek:

— Ne kadar talebeniz var? dedi.

— On üç kız, dört erkek çocuk, efendim.

— On yedi çocuk için bir mektep. Garip lüks! Sen binayı görecek misin Mümtaz?

— Mal meydanda. Ne hacet!

Maarif Müdürü, grandiyöz projesinden bahsederken mü-

hendisin, yan yan bana baktığını farkediyordum. Sonunda bana anlatmak için gayet bozuk bir Fransızca ile:

— Aman azizim, bir bahane ile şunun yüzünü açtır, yüzünün rengi peçesinin altında yangın gibi yanıyor. Nereden düşmüş buraya? dedi.

Maarif Müdürü, görüldüğü gibi değilmiş, arkadaşının bu sözlerinden âdeta sıkıldı ve ötekinden daha fena bir Fransızca ile cevap verdi:

— Rica ederim azizim, mektepteyiz. Ciddî olunuz!

Müdür, çenesinin altındaki pörsümüş deriyi lâstik gibi uzatarak bir şeyler düşünüyordu. Birdenbire kararını vererek bana döndü:

— Efendim, ben, bu mektebi kapatacağım.

Ben, şaşkın şaşkın:

— Niçin efendim, bir şey mi oldu? dedim.

— Efendim, böyle kepaze binada çocuk terbiye edilemez. Sonra, talebe de az. Vilâyette kaldığım müddetçe bütün gayretimi sarfedeceğim, köylerden birçoğunu ucuz, fakat zarif, sıhhî, modern, yani müceddet mekteplere sahip etmeğe çalışacağım. Şimdi bana lûtfen izahat veriniz.

Bonjurunun cebinden sık bir karne çıkarmıştı. Mektebe ait bazı malûmat isteyerek kaydetti, sonra:

— Size gelince, efendim, dedi, sizi başka münasip bir yere tâyin ederim. Mektebin kapanma emrini alınca B.. ye gelirsiniz, icabına bakarız. İsminizi lûtfedin.

— Feride.

— Efendim, Avrupada güzel bir âdet vardır. Baba adını da ilâve ediyorlar. Daha muvazzah bir isim olur. Siz, muallimler, bu yenilikleri tatbik edivermelisiniz. Farazâ künye defterine talebenizi, Melâhat babası Ali Hoca, diye yazacağınıza, Melâhat Ali deyiverirsiniz, olur biter. Anlaşıldı mı, efendim. Pederinizin ismi?

— Nizamettin.

— Efendim, size Feride Nizamettin diyeceğiz. Bu şekil, size birdenbire garip görünür, ama, alışırsınız. Nereden mezunsunuz?

Mektebimi söylemeğe çekindim. Çünkü Fransızca bildiğim anlaşılırsa mühendis biraz evvelki sözleri için belki bozulacaktı. Onun için sadece: «Hususi tahsil gördüm efendim.» dedim.

— Dediğim gibi, (B...) ye geldiğiniz vakit beni ziyaret edersiniz. Size münasip bir yer ararız. Haydi, Mümtaz, programda daha iki köy var.

Talebe sıralarından birine oturarak uzun, ince bacaklarını sallıyan mühendis yine o güzelim Fransızcasıyla sırnastı:

— Bu fevkalâde bir parça. Beni bırak da sen git. Bir çare bulup mutlaka yüzünü açtırmalıyım.

Maarif Müdürü, yeniden telâşlandı, bana bir şey sezdirmemek için Türkçe:

— Vaktimiz yok. Raporunuzu sonra yazarsınız. Haydi bu yurun, dedi ve yürüdü.

İnadıma arkamı döndüm ve bir şeylerle meşgul göründüm.

Adamcağız, bahçeyi geçerken bir, iki kere daha başını çevirdi, sokak kapısından çıktıktan sonra tahta havalenin kenarını takibediyor, arasıra ayaklarının ucunda yükselerek içeriye bakıyordu.

Havadis, çabucak köyün içine yayılmıştı. Cuma olmasına rağmen çocuklar, çocuk anaları mektebe koşuyorlar, mekteplerinin kapanmasından pek müteessir görünüyorlardı. Mektep gibi kendime karşı da yabancı ve hissiz sandığım çocukların ağlıyarak elimi öpmeleri bana çok dokundu.

Hatice Hanım, başına kocaman bir çatki çatarak odasına çekildi. Ben de, müşkül vaziyete düşüyordum amma, doğrusunu söylemek lâzım gelirse bu işte asıl yanan o biçare oldu.

Akşam üstü, muhtarın karısı ile ebe hanım tekrar mektebe geldiler. İki de müteessirdi. Hele ebe hanım, bana mânalı mânalı bakışlarla içini çekiyor:

— Benim başka niyetim de vardı amma, Cenab-ı Hak yaradım etmedi, diyordu.

Bu teessüre benim de yapmacık bir teessürle mukabele etmem lâzımdı. Gözlerimi önüme indirerek:

— Ne yapalım ebe hanım, kısmet değilmiş, diye cevap verdim.

Hâsılı, bu tek gözlüklü, minimini efendi bir sözle Zeynileri altüst etti. Köylülerin ağzını bıçak açmıyor.

Yeryüzünde Zeynilerden daha kötü bir köye düşmek mümkün olmadığını bildiğim halde bu teessür, bana da sirayet ediyor. Yalnız, Munise müstesna. O yaramaz, sevincinden uçu-

yor: «Ne vakit gideceğiz abacığım, iki güne kadar gider miyiz?» diye kuş gibi çırpınıyor.

*

Zeyniler, 3 Mart

Yarın yola çıkıyoruz.

Munise, ilk günlerde pek seviniyordu. Fakat dünden beri onda tuhaf bir neşesizlik başgöstermeğe başladı.

Arasına gözlerini uzaklara dikerek düşünüyor, sorduğum şeylere dalgın dalgın cevap veriyordu:

— Munise, benimle gitmek istemiyorsan seni bırakayım, dedim.

Hemen cevap verdi:

— Allah esirgesin, abacığım, kendimi kuyuya atarım.

— Kardeşlerinden ayrılacağına üzülüyor musun?

— Üzülmüyorum, abacığım.

— O halde babanı göreceğin gelecek!

— Babama acırım amma, o kadar sevmem, abacığım.

— Peki, öyleyse derdin ne?

—

Gözlerini indirerek susuyor, daha ısrar edersem yalandan gülmeğe, boynuma sarılmağa başlıyor. Fakat ben, bu yalancı neşeye inanmıyordum. Munisenin asıl sevincini ben bilmez miyim? Maamafih, bu berrak çocuk gözlerinde her zaman bir parça hüznün bulmuştum. O kadar söyletmeğe çalışmışım. Bütün emeklerim boşa gitmişti.

Bugün bir tesadüf, bana, bu çocuk kalbinin gizli derdini öğretti. Akşama doğru, bir aralık, Munise ortadan kaybolmuştu. Halbuki tam bu saatte kendisine ihtiyacım bulunduğunu biliyordu. Yol hazırlığı için bana yardım edecekti.

Birkaç defa çağırdım. Cevap gelmedi. Mutlaka bahçede olacaktı. Pencereyi açtım: «Munise, Munise!» diye seslendim.

İnce sesiyle uzaktan, Zeyni Babanın türbesi yanından: «Efendim, şimdi geliyorum!» diye cevap verdi.

Yanıma geldiği vakit, tek başına, niçin oralarda dolaştığını sordum. Cevap verirken şaşırıyor, mânasız bahaneler göstererek, beni aldatmağa çalışıyordu.

Dikkatle yüzüne baktım. Gözleri kıpkırmızıydı. Hafifçe solmuş yanaklarında yeni kurumuş göz yaşı izleri vardı. Birdenbire telâşlandım. Orada ne yaptığını, niçin ağladığını söyletmek için, sıkıştırmağa başladım. Bilekleri ellerimin içinde, yüzünü gizlemek için boynunu çeviriyor, dudaklarında hafif bir titreme ile sükût ediyordu.

Ben, mutlaka söyletmeğe azmetmiştim. Eğer hakikati benden gizlerse onu, burada bırakacağımı söyledim. O vakit, tahammül edemedi. Büyük bir günah itiraf eder gibi, başını önüne iğerek utana utana söyledi:

— Annem beni görmeğe gelmiş. Gideceğimi duymuş da... Darılma bana abacığım.

Bu büyük günahı söylerken bütün vücudu titriyor, gözleri yaşla doluyordu.

Anladım küçük, minimini gönlünün acısını benden, ümidedeğinden çok daha derin ve iyi anladım.

Yüzüne düşmüş saçlarını düzelterek, yavaş yavaş çenesini okşyarak halîm, sakın bir sesle:

— Bunda korkacak, ağlıyacak ne var? Annen değil mi, elbette göreceksin, dedim.

Biçare, hâlâ inanamıyor, korka korka gözlerime bakıyor, herkesin nefretle, lânetle andığı bu kadını, sevmediğine beni, inandırmak için, çocukça sebepler arıyordu. Fakat, onu öyle seviyor, öyle yana yana seviyordu ki...

— Çocuğum, eğer anneni sevmiyorsan ben, seni, çok ayıplarım, dedim. Anne sevilmez mi hiç? Haydi koş, onu çevir: «Abam mutlaka seni görmek istiyor.» de. Ben, türbenin yanına geliyorum.

Munise, dizlerime sarılarak eteklerimi öptü, sonra koş koş bahçeye gitti. Bu yaptığım, büyük bir ihtiyatsızlıktı, biliyorum. Eğer bu kadınla görüştüğümü duyacak olurlarsa, fena şeyler söylyecekler, belki de burada ismimi lânetle anacaklardı. Fakat, olsun...

Türbenin altındaki ağaç kümesi içinde onları bir hayli bekledim. Kadıncağız, epeyce uzaklaşmış, Munise, onu yolundan çevirmek için sazların öte tarafına koşmuş olacaktı.

Nihayet, göründüler. Onların, ana, kız yan yana gelişleri öyle hazin, öyle hazin bir şeydi ki... Biribirinden çekinir, utandırır gibi ayrı ayrı yürüyorlar, çamurlara batıyor gibi yaparak,

gecikiyorlardı. Bu kadına muhabbetle, şefkatle dolu bir şeyler söylemeğe hazırlanmıştım. Fakat, nedense karşı karşıya geldığımız zaman, birbirimize söyliyecek söz bulamadık.

Uzun boylu, narin yapılı bir kadıncağızdı. Arkasında yamalı bir eski çarşaf, yüzünde peçe yerine mor bir yemeni, ayağında topukları kopmuş, sırsıklam, yırtık iskarpinler vardı. Birinden korkuyor gibi titrediğini hissediyordum. Mümkün olduğu kadar sakın, heyecansız görünmeğe çalışarak:

— Yüzünüzü açsanıza, dedim.

Küçük bir tereddüitten sonra peçesini kaldırdı. Çok taze olduğu belliydi. Nihayet, otuz, otuz beş yaşlarında. Fakat, sarışın çehresi öyle yorgun, öyle yıpranmıştı ki...

Böyle kadınları ben, çok boyalı diye bilirdim. Halbuki yüzünde boyadan eser yoktu. En ziyade içime dokunan şey, Muniseye çok benzemesiydi. Birdenbire bana öyle geldi ki, Munise büyümüş, bu yaşa gelmiş. Sonra, sonra...

Çocuğu gayriihtiyari bir hareketle omuzlarından tutarak dizlerime doğru çektim. Göğsüm, derin nefeslerle şişiyor, gözlerim doluyordu. Üstüme aldığım: büyük, çok büyük bir vazifeydi. Fakat ben, bunu yapacak, Muniseyi güzel ahlâklı bir kadın olarak yetiştirecektim. Ömrümün en büyük tesellisi bu olacaktı. Zihnimden geçen şeyleri o da benimle beraber düşünüyormuş gibi, dedim ki:

— Hanımcığım, görüyorum ki, talih size, bu küçük kızı elinizde büyütmek bahtiyarlığını nasibetmemiş. Ne yapalım, dünya bu! Şunu size söylemek isterim ki, gönlünüz rahat etsin. Ben, onu, bağrıma bastım. Kendi kızım gibi büyüteceğim. Hiçbir şeyden mahrum etmiyeceğim.

İlk defa söz söylemeğe cesaret etti:

— Biliyorum, küçük hanım. Munise, bana söylüyordu. Arasına yolum düştükçe onu görmeğe geliyordum. Allah sizden razı olsun.

— Demek, Muniseyi görüyordunuz?

Küçük kollarını belime dolıyan Munisenin tekrar titremeğe başladığını hissettim. Yeni bir kabahati tutulmuştu. Demek gizli gizli anasını görüyormuş. Sonra, daha hazini, bu görüşmeleri benden gizlediğini kadına söylemeğe nedense utanmış.

— Eğer burada kalmış olsaydık, çocuğu her zaman size gösterirdim, dedim, halbuki ben yarın (B..) ye hareket ediyο-

rum. Oradan nereye gideceğim belli değil. Yüreğiniz rahat olsun, hanımcığım. Ona ana olacağım diyemem. Çünkü annenin yerini hiçbir şey tutamaz. Fakat iyi bir abla olmağa çalışacağım.

Aşağıdaki sazlıkta bir adamın dolaştığını gördük. Bu, benim talebem Cafer Ağanın babasıydı. Sık sık bataklıkta yaban ördeği avlamağa gelirdi.

Munisenin annesi, birdenbire telâşlandı:

— Gideyim hanımcığım, dedi, beni sizin yanınızda görmesinler.

Bu söz, zavallı kadında, ince bir ruh olduğunu gösteriyordu. Zaten halinden, tavrından, yüzündeki mânalardan da anlamıştım. İlk tahminim doğruydı. Munise, yüzü gibi ruhunun inceliği ve kibarlığını bu talihsiz anneden almıştı. Kadıncağızın, beni, dedikodudan korumak için gösterdiği telâş, âdeta kibrime dokundu. Onda iyi bir his bırakmadan ayrılmak istemiyordum. Dedikodulara hiç ehemmiyet vermediğini göstermek için:

— Niçin acele ediyorsunuz? Bir parça daha kalmaz mısınız? dedim.

Zavallı kadın, derin bir minnetle ellerime bakıyor, onları öpmek için dudakları titriyordu. Fakat, bana dokunmağa cesaret edemediği belliydi.

Son fırtınanın devirdiği cılız bir kavak ağacının gövdesine oturduk, Muniseyi aramıza aldık. Şimdi, söylemek sırası ona gelmişti. Zavalıcık, hayatını bana anlatırsa daha hafifliyeceğini hissediyormuş gibi hararetle söylüyordu ve öyle düzgün konuşuyordu ki...

Bu kadının sade, fakat hazin bir sergüzeşti vardı. İstanbul'da Rumelikavağında doğmuştu. Küçük bir memur olan baba-siyle ana biribiri arkasına ölünce onu Bakırköyde kibar bir aileye evlâtlık vermişlerdi. Evin çocuklarıyla beraber büyümüş, hemen hemen bir küçük hanım muamelesi görmüştü. On beş, on altı yaşına gelince ona âdeta iyi kısmetler çıkmağa başlamıştı. Fakat, o, hiçbirisini istemiyor, hepsine bir bahane buluyordu. Çünkü onun bir sevdiği vardı: Evin küçük beyi, o vakit Harbiye Mektebine giden, bıyıkları henüz terlemiş bir genç. Gerçi bir ümidi yoktu, ne olsa bir evlâtlık parçası olduğunu biliyordu. Fakat, hafta başlarında onun yüzünü görmeyi, sesini işitmeyi şimdilik kâr sayıyordu.

O sırada büyük efendi, B... ye defterdar olmuş ve aile, yalnız Harbiyeli oğlunu İstanbulda bırakarak takımıyla buraya göçetmiş.

B... de genç mektepliği görmeden geçen dört ay, onu dört senelik bir ayrılık kadar çıldırtmış ve nihayet küçük Bey, yaz tatilini geçirmek için ailesinin yanına gelince...

Çok geçmeden macera duyulmuş. Beyefendi, küçük hanımlar hep birden onun üstüne yürümüşler ve onu artık evde tutmak istemiyerek buraya yakın köylerden birinde bir ihtiyar kadının yanına göndermişler. Munisenin dört yaşında kuşpalazından ölen ablası orada dünyaya gelmiş. Bu halde bir kızı, elinde çocuğu ile kim kabule razı olur? Nihayet, o, ağlıya sızlıya ihtiyar bir orman memuruna varmağa razı olmuş. İlk zamanlar bir şey söylemiyor, talihine razı oluyormuş. Fakat, kocası bu Zeyniler köyünde yerleştikten sonra ağır, dayanılmaz bir can sıkıntısı basmış. Karanlık odasında bunılıyor, günden güne sararıp soluyormuş.

Zavallı kadın, bunları anlatırken, hâlâ kendini o ağır karanlığın içinde görür gibi gözlerine, vücuduna bir yorgunluk çöküyordu.

İşte bu sıralarda eşkiya takibi için köye bir jandarma kolu gelmiş. İki, üç hafta, sazlığın karşısında çadır kurup oturan bu askerlerin genç zâbiti onu takibe başlamış. Kadın da nasılsa şeytana uymuş ve kocasını, çocuğunu bırakarak zâbitle beraber kaçmış...

Bu sade hikâye, bilmem neden, bana çok tesir etti. Akşam yaklaşıyordu. Muniseyi annesiyle yalnız bırakarak mektebe doğru yürümeğe başladım. Belki de artık birbirini göremiyecek olan bu iki insanın bu ayrılık dakikasında birbirlerine söyleyecek bir şeyleri olurdu. Yahut da benim gözümün önünde istedikleri gibi kucaklaşıp ağlıyamazlar, içlerinde bir hicran yarası kalırdı.

Mezar taşları üzerinden atlıyarak mektebe dönerken derin derin düşünüyordum: Munise, ben seni asıl kimsesizliğin, yapyalnızlığın için sevmiş, sana daima acımıştım. Maamafih, bu dakikada seni kıskanıyorum. Senin sefil, düşkün bir kadın, fakat, ne de olsa bir anne olan anneni kıskanıyorum. Sen doğduğun, büyüdüğün yerlerden ayrılırken gözlerinde bir anne

bakışının hâtırasını, dudaklarında anne yaşlarının acı lezzetini görecektin.

Bu sabah, Zeyniler köyünden getirdiğim evrakı çantama doldurarak Maarif Müdürlüğüne gittim. Muniseyi uykuda bırakmıştım. Vakit erkendi, daire yeni açılıyordu, tektük gelen memurlar mahmur mahmur kahve, nargile içiyorlardı.

Kırmızı kuşaklı başkâtibin yerinde şimdi, kıvrıkcık kara sakallı, yağlı yakalı bir efendi oturuyordu. Hademelerden birine sordum. Maarif Müdürü ile beraber başkâtibin de değiştiğini, iş için bu sakallı efendi ile konuşmak lâzım geldiğini söyledi.

Yanına yaklaşarak selâm verdim, Maarif Müdürü Beyin emriyle kapanan Zeyniler mektebi muallimi olduğumu, mektebin evrakını teslim ettiğimi söyledim.

Başkâtip, biraz düşündü:

— Ha, evet, dedi, pekâlâ. Azıcık dışarıda bekleyin de Müdür Bey gelsin.

Dairenin loş, basık sofasında tam üç saat müdürü beklemek lâzım geldi. Böyle yerlerde gelen geçen, insana dik dik bakıyor, hattâ söz atanlar bile oluyor.

Pencerelerden birinin kenarına kırık bir merdiven dayamışlardı. Basamaklardan birine ilişerek beklemeğe başladım.

Pencere, harap medrese avlusuna bakıyordu. Kolları sıvalı, mavi şalvarlı bir softa, şadırvanın kenarında zerzevat ayıklıyor, dalları yanımdaki pencerenin içine kadar giren kocaman bir çınarın üstünde serçeler oynuyorlardı.

Dirseklerim dizlerimde, çenem ellerimin içinde, düşünüyordum.

Dün sabah, bu vakit, daha Zeynilerden ayrılmamıştım. İrili ufaklı bütün talebelerim kayalığın üstündeki araba yoluna kadar beni selâmetlemeğe gelmişlerdi. Ne arsız gönlüm var benim. Etrafımdaki insanları ne kadar çabuk seviyorum. Aziz eniştemin tuhaf bir sözü vardı. Arasına beni ellerimden tutarak:

— Ah, benim yapışkan kızım, evvelâ insanı yadırgarsın, kaçarsın; sonra çamsakızı gibi öyle bir yapışırın ki.. derdi.

Adamcağızın hakkı varmış. Bu çocukların hepsine acıyordum. Güzellerine güzel, çirkinlerine çirkin, sefillerine sefil ol-

dukları için. Böyle her ayrıldığım yerde kalbimin bir parçasını bırakırsam âlâ!

Zavallılar, birer birer elimi öptüler. Çoban Mehmet, Zehra ile, bana yeni doğmuş bir keçi yavrusu göndermiş. Adamcağının hediyesi öyle yüreğime dokundu ki... Henüz gözleri açılmamış olan bu yavrucağı Munisenin kucasına verdim. Çeçen arabasının yanık sesiyle çingirakları boş sahra içinde titremeğe başladı. Yavaş yavaş Zeynilerden uzaklaştık. Çocuklara, siyah renkli taşların içinde kayboluncaya kadar Munise ile beraber arkalarından mendil salladık.

Arabanın otel kapısında durması, Hacı Kalfanın yine meraklı bir zamanına tesadüf etmişti.

İhtiyar adam, ağzında bir karaciğerle kapıdan fırlıyan kocaman bir kediye kovalıyordu. Elindeki nargile marpucunu kamçı gibi sallıyarak: «Dur, gâvurun kedisi, derini yüzerim!» diye bağırarak yanımdan geçerken: «Hacı Kalfa» diye seslendim.

Sesin nereden geldiğini birdenbire anlayamıyarak durdu, arabanın içinde beni görür görmez kollarını kaldırıp sokağın içinde avazı çıktığı kadar: «Vay, iki gözüm hocanım!» diye bağırdı.

Adamcağının sevinci görülecek şeydi. Ağzında ciğerle karşıkı viranenin duvarına tırmanmağa çalışan kediye, neşeli neşeli:

— Var, güle güle zıkkımlan, telâş etme. Helâl olsun, diye bağırdıktan sonra, yanıma geldi.

Hacı Kalfa, o kadar memnundu ki, kucagında keçisiyle beni takibeden Muniseyi ancak otelin ikinci katında farkettti:

— Vay hocanım, bu da kim, nereden çıktı? diye sordu.

— Benim kızım, Hacı Kalfa, dedim. Senin haberin yok, ben, Zeynilerde evlendim, şimdi bir kızım var.

Hacı Kalfa, Munisenin çenesini okşıyarak:

— Söyliyene bakma, söyletene bak. O da olur inşallah. Kız da kız dediğine değer ha! Tosun gibi, dedi.

Güzel bir tesadüf eseri olarak mavi kuşlu odam yine boşmuş. Buna çok sevindim. Akşam, Hacı Kalfa beni zorla evine yemeğe götürdü.

Yorgunluğumu bahane ederek gitmek istemedim. İhtiyar adam bana âdeta emir veriyor:

— Şuna bak hele, sen altı ay yayan yürüsen, benzin bile solmaz, tövbe olsun, diyordu.

*

Bunların hepsi güzel, hepsi âlâ. Fakat, beni düşündüren başka bir mesele var. Dün akşam, yatmadan bir hesap yaptım, o kadar tuhaf bir netice çıktı ki, inanamadım. Bir kere de aynı hesabı parmaklarımla tekrar ettim. Maalesef doğruydu. Bu netice, çok acıklı olmakla beraber gülmekten kendimi alamadım. Ben, şimdiye kadar kendi gayretim, kendi çalışmam sayesinde geçindiğimi zannediyordum. Halbuki elimdeki parayı sarfetmekten başka bir şey yapmamıştım.

Zavallı Gülmisal Kalfacığım, yanımda epeyce bir para bulundurmadan yabancı bir memlekete gitmem doğru olmadığını söylemiş, annemin elmaslarından birini satarak parasını ayrı bir kese içinde elime teslim etmişti.

Şimdiye kadar birçok masraflarım olmuştu. Öyle ya, bu kadar zaman açıkta kalmıştım. Sonra, yol paraları da epeyce tutuyordu. Fazla olarak fakir bir köy hocasından başka bir şey olmadığını da düşünmemiştim. Etrafımda sefil, aç bir insan gördüğüm vakit ufak tefek muavenetlerde bulunmayı vazife bilmıştım. Fakat insanlar, sahi, insafsız mahlûklar. Bendeki yüz yumuşaklığından alınmış cesaretle etrafımda açılan eller, hele son zamanlarda o kadar çoğalmıştı ki...

Tabii, ne tuttuğunu hâlâ bugün de pek iyi bilmediğim bir kaç kuruş aylığım bütün masrafları karşılayamazdı. Daha fenası, bu aylıklardan ikisini de henüz almağa muvaffak olamamıştım.

İşte bu fevkalâde ihtiyaçlar karşısında her başım sıkıldıkça bu keseye el atmıştım. Fakat, şimdi bu zavallı torbacık da öyle hafiflemişti ki, içindekilerini saymağa cesaret edemiyordum. Demek, beş ayın bütün macerasına, bütün yorgunluklarına rağmen beni yaşatan yine ailemin yardımı olmuştu.

Pencereden giren çınar yapraklariyle oynıyarak bunu düşünürken hem güleceğim, hem de ağlıyacağım geliyordu. Maa-mafih, yine bir teselli icadettim:

«Üzülme Çalıkuşu, hiçbir şey kazanmadınsa geçinmek, yaşamak, taammül etmek ne olduğunu da mı öğrenmedin? Bu, az kazanç mı? Bundan sonra artık çocukluğa bırakır, kadın kadıncık olursun kızım!» dedim.

Ben, böyle düşünürken loş sofada birdenbire bir telâş uyandı. İhtiyar bir hademe, bir elinde bir palto, bir elinde bir bastonla Maarif Müdürünün odasına doğru koşuyordu.

Birkaç dakika sonra minimini boylu müdürün azametle boynunu yükselterek, tek gözlüğünü parlatarak merdivenden çıktığını gördüm. Arkasından odaya girecektim. Biraz evvel müdürün paltosiyle bastonunu götüren sakallı hademe karşıma dikildi:

— Dur be hanım, beyefendi nefes alsın. Acelen ne? Ananın karnında dokuz ay nasıl bekledin! diye bana çıktı.

Böyle muamelelere yavaş yavaş alışmışım, onun için müteessir olmadım. Hattâ, bilâkis, halîm bir sesle:

— Kuzum babâ, beyefendi kahvesini içtikten sonra haber ver. Beklediğiniz muallime gelmiş, de, diye rica ettim.

Maarif Müdürü, beklemiyordu. Fakat öyle söylersem hademenin belki daha fazla gayrete geleceğini düşünüyordum. Ne yaparsın, bu kurnazlıkları öğrenmek lâzım.

İhtiyar hademe, üç beş dakika sonra tekrar odadan çıktı. Siyah çarşafımla beni birdenbire farkedemiyerek söylenmeğe başladı:

— Nerede o kadın? Hay Allah, hem adamın iki ayağını bir pabuca sokar, hem kaçar.

— Darılma baba, buradayım. Gireyim mi?

— Haydi, gir bakalım, senin de gönlün olsun.

Müdür, başı açık, dudağının ucunda kocaman bir puro ile makamında oturuyor, kösedeki bir koltuğa gömülmüş yaşlı bir zata küçücük vücudundan umulmiyacak kadar çatlak, cüretli bir sesle bir şeyler söylüyordu:

— Efendim, ne memleket, ne memleket! Dünyanın israfını yaparlar da kendilerine bir kartvizit bastırmazlar. Seksen kişi sizi görmek istediğine dair kapıdan hademe ile haber gönderir. Hademe doğru dürüst isimlerini söyleyemez, bir keşmekeştir gider. Ben, idarede Deli Petro sistemine taraftarım. Memurları yalnız resmî hayatlarında değil, hususi hayatlarında da takibetmeli; yedikleri, içtikleri şeye, oturduklarını, gezdikleri yere, elbiselerine müdahale etmeli. Gelir gelmez mekteplere bir tamim gönderdim. Asgari iki günde bir tıraş olmayacak, ütüsüz pantolon, yakasız gömlek giyecek muallimlerin azledileceklerini söyledim. Dün mekteplerden birini teftişe gidiyordum. Ka-

pının önünde bir muallime rastladım. Tanımamazlıktan geerek: «Git, muallime haber ver, Maarif Müdürü geldi, de!» dedim.

— Efendim, muallim bendenizim, diye cevap verdi.

— Hayır, sen bir hademe olmalısın. Çünkü bu kıyafette muallim olamaz, ben bu şekilde giyinmiş bir muallime tesadüf edersem kolundan tuttuğum gibi sokağa atarım.

Herif, taş gibi dondu kaldı. Arkama bakmadan içeri gir-dim. Şimdi, yarın yine o mektebe gideceğim. Bu adamı aynı hal-de görürsem derhal azledeceğim.

Söze başlamak için müdürün susmasını bekliyordum. Fakat onda öyle bir teşebbüs yoktu, gittikçe coşarak esip savur-mağa devam ediyordu:

— Evet efendim, geçenlerde mekteplere tamim gönderdim: «Muallime ve muallimler mutlaka bir kartvizit bastırma-lı. Kartsız olarak makama vuku bulacak müracaatlar kabul edilmez!» dedim. Fakat kime anlattırırın?

Birdenbire sert bir tavırla bana döndü:

— Bahsederim ki, muallime hanım da bu tamimi almıştır. Fakat buna rağmen yine kartsız müracaat ediyor. Yine hade-menin ağzında: «Siz bir hanım çağırılmışsınız, o geldi!» terane-si. Kim? Hangi hanım? Sarı çizmeli Mehmet Ağa.

Hayretten donakaldım. Demek bütün bu sözler, bu hiddet bana karşı. Benim kartsız içeri girmek istediğim için!

— Ben, sizden emir almadım efendim, diyebildim.

— Nasıl olur? Siz nerede hocasınız?

— Geçen hafta gelmişsiniz, Zeyniler köyü muallimesi, kapanmasını emrettiğiniz mektep.

Maarif Müdürü, kaşlarından birini kaldırarak düşündü:

— Ha, evet, hatırladım, ne yaptınız, muamele bitti mi?

— Emrettiğiniz gibi oldu efendim, söylediğiniz evrakı da getirdim.

— Peki, başkâtibe teslim edin, tetkik etsin.

Kirli yakalı başkâtip, beni tam iki saat istintak etti. Evra-kı tekrar tekrar gözden geçiriyor: «Müteferrika senetleri», «evrak-ı müsbite», «lüzum müzekkeresi», «beyanname sureti» falan diye birçok anlıyamadığım şeyler soruyor, ihtiyar heyetinden getirdiğim mazbatalara itiraz ediyordu.

Ben, ikide birde şaşırdıkça onun öyle bir dudak bükmesi:

«Sözde bunlar da hoca!» diye bir hakaret etmesi vardı ki... Yanlış battal edilmiş bir senet pulu için beni âdeta ağlatacaktı.

Sonra, bir mesele daha çıkardı. Bilmem kaç yıl önce bir muallimeye dam tamiri için iki yüz elli kuruş vermişler, onun senedi yokmuş: «Ne ye bu paranın mahsubu yapılmamış? Senet nerede? Bulmazsan mahkemeye gidersin!» diye ter ter tepiniyordu.

Ben:

— Beyefendi, yapmayınız, ben oraya gideli yarım sene bile olmadı.

Diye ağlıyacak gibi oluyor, fakat bir türlü lâkırdı anlata-mıyordum.

— İllâllah efendim, illâllah efendim. Ben, böyle rezalete gelemem efendim. Benim deli olmağa vaktim yok efendim, diye söylenerek kâğıtları aldı, Maarif Müdürünün yanına girdi.

Bulunduğum odada biri sarıklı, öteki, bıyıkları henüz ter-lemiş iki kâtip daha vardı ki, masalarının başında kendi işle-riyle meşgul görünüyorlar, bizimle hiç alâkadar olmuyorlardı.

Başkâtip, hiddetle odadan çıkınca bu iki efendi birdenbire yerlerinden fırladılar, müdürün odasına bitişik olan kapıya kulaklarını koyarak dinlemeğe başladılar.

Fakat kâtiplerin bu zahmeti beyhudeydi. İki dakika sonra müdürün, değil bizim odadan, belki sokaklardan bile işitilecek bir sesle bağırmağa başladığı işitildi.

Sarıklı kâtip sevincinden, genç kâtibin sırtına vuruyor:

— Allah senden razı olsun, müdür bey, şu teresi bir ka-layla. Dinsizin hakkından imansız gelir, diyordu.

Maarif Müdürü, başkâtime şöyle söylüyordu:

— Bıktım efendim senden, bıktım senden. Bu, ne şekilpe-restlik, bu, ne küflenmiş kırtasiyeci kafası? Hakkı var kadının, hakkı var kadının. Sana kaç senelik senedi yaratacak hali yok ya. Aklın ermiyorsa git, çık git. İstedığın yere kadar yolun açık. Zaten sen gitmesen, ben, seni taburcu edeceğim. Hay hay, derhal yaz istifanı. Yazmazsan adam değilsin.

Eyvah, yüreğime iniyordu. Kâtiplere:

— Aman efendiler, ben istemeden galiba bir felâkete sebe-boluyorum. Gideyim, o hiddetle beni görmesin. Belki ağır bir şey söyler, dedim.

Sarıklı kâtip, memnuniyetinden oynıyacak bir haldeydi:

— Yok hemşire hanım, yok, dedi, aldırış etme. Müstahaktır o terese, ikide birde kendinden daha edepsiz biri çıkıp ağzının payını vermezse rahat etmez, it dişi, köpek derisi. Allah senden razı olsun, o, bu paparadan sonra birkaç gün sakınler, kendinin de kafası dinlenir, bizim de...

Ses kesilmişti. Kâtipler, hemen masalarına koştular. Hafız efendi, kendi kendine:

— Bu, meseldir; dinsizin hakkından imansız gelir, diye bir şeyler mırıldanıyordu.

Başkâtip, ayaklariyle beraber sakalı da titriyerek içeri girdi. Başını çevirmeden yanlarına bakan kazlar gibi, gözlerinden birinin yan bir bakışıyle kâtipleri süzdü. Onlar, öyle sakın ve müsterih çalışıyorlardı ki, müsterih oldu, yavaş yavaş söyleyerek yerine oturdu. Maamafih, çalışmıyordu. Birkaç kere uflayıp pufladıktan sonra yavaş sesle söylenmeğe başladı:

— Elli yaşına gelmiş, bunca memuriyetlerde bulunmuş, muameleye bizim başhademe kadar akli ermiyor bu teresin. Kendi yarın cehennem olur gider, kabak bizim başımıza patlar. Öyle ya, günün birinde başımıza bir müfettiş ekşise, muamelâtı bir gözden geçirse: «Be herifler, siz eşek başı mısınız? Bu iki yüz elli kuruşun mahsubu niçin yapılmamış? Sizin bu usulsüzlüğü neye gözünüz görmedi?!» dese, herif, hepimizi mahkemeye sevketsen hakkıdır. Hazine-i devlet hukukiyle oyun olur mu? Vallahi biz geberip gitmiş olsak, yüz sene sonra evlât ve ahfadımızdan bu parayı tahsil ederler.

Kâtipler, başlarını defterlerinden kaldırmış, hürmetli bir dikkatle bu derin sözleri dinliyorlardı.

Başkâtip, havayı iyi bularak sordu:

— İştittiniz mi mendeburun yediği herzeleri?

Hafız, hayretle başını kaldırdı:

— Hayrola, bir ses istittik amma, size miydi?

— Kısmen bana; ukalâ dümbeleği.

— Esef buyurmayın, efendim, onlar muamelâta vâkıf degillerdir. Zatîâliniz olmasanız üç günde bu dairenin altı üstüne gelir.

Bu sözleri, Hafız, söylüyordu. Biraz evvel başkâtibin uğradığı hakarete çocuk gibi sevinen Hafız efendi! Yarabbi, bunlar ne tuhaf insanlar!

Bununla beraber, sarıklı kâtibin tahmini bir dereceye kadar doğru çıkmıştı. Başkâtip, geçirdiği fırtınadan sonra hayli yumuşamış ve sakinleşmiş görünüyordu.

Bir sigara yakıp dumanlarını iki tarafa savurarak:

— Adam sen de, kim bu devlete hizmet etmiş de bir: «Allah razı olsun» demişler, dedi ve beni daha fazla yormadan acele acele evrakı teslim aldı.

Biraz sonra, kendi işim için ikinci defa olarak Maarif Müdürünün odasına girdiğim zaman, yorgunluktan dizlerim titriyor, gözlerim kararıyordu.

Müdür, şimdi başka bir dâvanın peşindeydi. Türlü huysuzluklarla hademelere, odasının tozlarını aldırıyor, duvardaki resimlerin yerlerini değiştiriyor ve ikide birde küçük bir el aynasında saçlarını, kravatını muayene ediyordu.

Hâlâ aynı köşede oturan ihtiyar efendi ile aralarında geçen bazı sözler bana bu hazırlığın sebebini anlattı: B... ye, Pi- yer For isminde bir Fransız gazetecisi gelmiş, Maarif Müdürü dün akşam Vali tarafından verilen ziyafette bu muharrir ve karısı ile tanışmış. Piyer For, çok enteresan bir adammış. Gazetesinde: «Yeşil B... de birkaç gün» serlevhası altında bir seri makale yazacakmış.

Müdür, heyecanla anlatıyordu:

— Bugün saat üçte karı koca, ziyaretime gelmeyi va'dettiler. Kendilerine mekteplerimizden bir ikisini göstereceğim. Gerçi bir Avrupalıya göğsümüzü gere gere gösterilebilecek bir mektebimiz yok amma, biraz politika yapacağız çaresiz. Her halde lehimizde bir yazı koparacağımızı umuyorum. Bereket versin ki, ben bulundum burada, yoksa bu ziyaret selefim zamanında olsaydı, Avrupalıya rezil olduk gittiydi.

Ben, hâlâ kapının yanında, paravananın bir köşesinde bekliyordum. Acele acele:

— Yine ne var, hanım? dedi.

— Muamele bitti, efendim.

— Pekâlâ, teşekkür ederim.

— !!!

— Teşekkür ederim, gidebilirsiniz.

— Bana başka bir emriniz olacaktı. Yeni bir memuriyet için.

— Evet, fakat şimdi açık yerim yok. Münhal vukuunda bir şey yaparız. İsminizi kaleme kaydettirin.

Maarif Müdürü, bunları keskin bir sesle acele acele söylüyor ve bir an evvel çekilip gitmemi bekliyordu.

— Münhal vukuunda!

Bu sözü İstanbul'da, Maarif Nezaretinde de birçok defalar işitmiştim ve mânasını mâalesef çok iyi biliyordum. Müdürün sinirli sesi bende tuhaf bir isyan uyandırmıştı. Dışarı çıkmak için kapıya bir adım attım, fakat o saniyede gözümün önüne bir hayal, oteldeki odamızda minimini geçisiyle oynıyarak beni bekliyen Munisenin hayali geldi.

— Evet, ben, şimdi eski Feride değilim. Hemen hemen ağır vazifeleri olan bir anneydim.

O vakit, tekrar döndüm. Yağmur altında, sokaklardan geçenlere el açan bir fukara gibi başım önüme düşmüş, sesimde bir korkak dilenci ahengiyle:

— Beyefendi, beklemeğe vaktim yok, dedim. Söylemeğe utanacağım, fakat müşkül bir vaziyetteyim. Eğer bana hemen bir iş vermezseniz...

Daha fazlasını söyleyemiyordum. Ye'simden, utancımından göğsüm tıkanıyor, gözlerime yaşlar doluyordu.

O, aynı titiz ve telâşlı tavriyle:

— Söyledim hanım, dedi, açığım yok. Yalnız «Çadırılı» da bir köy mektebi var amma, karışmam. Berbat bir yer, diyorlar. Çocuklar köy kahvesinde okuyorlarmış. Muallim için de yatıp kalkacak yer yokmuş. İşinize gelirse tâyin edeyim veyahut daha iyi yer isterseniz, beklersiniz.

—

— Haydi efendim, cevabınızı bekliyorum.

Bu Çadırılı'nın, Zeyniler'den daha fena bir köy olduğunu zaten işitmiştim. Fakat aylarca buralarda sürünmekten, türlü hakaretlere uğramaktansa kabul etmek daha iyi olacaktı.

Başımı önüme iğdim, nefes gibi hafif bir sesle: «Peki, kabule mecburum!» dedim.

Fakat Maarif Müdürü, cevabımı işitemedi. Çünkü bu dakikada kapı birdenbire açılmış, dışarıdan biri: «Geliyorlar!» diye seslenmişti.

Maarif Müdürü, redingotunu ilikliyerek kapıdan fırladı. Benim için çekilip gitmekten başka iş kalmamıştı. Fakat kapı-

dan çıkacağım sırada onun Fransızca: «Giriniz, rica ederim.» dediğini işittim.

Dışarıdan evvelâ kalın mantolu bir genç kadın girdi. Yüzünü görünce hafif bir hayret feryadını menedemedim. Gazetecinin karısı benim eski sınıf arkadaşlarımdan Kristiyan Varez'di.

Kristiyan, bir tatil, ailesiyle beraber Fransaya gitmiş, orada kuzenlerinden genç bir gazete muharririyle evlenerek bir daha geri dönmemişti.

Arkadaşım, birkaç sene içinde inanılmıyacak kadar değişmiş, kerli ferli bir kadın olmuştu. Sesimi işitince başını çevirdi ve yüzümdeki kalın peçeye rağmen bir anda beni tanıdı:

— Çalıkuşu, benim küçük Çalıkuşum, sen burada; ah, ne tesadüf!

Kristiyan, beni en çok seven arkadaşlarımdandı. Ellerimden tutarak beni odanın ortasına çekti. Yarı zorla peçemi açtı ve yanaklarımdan öpmeğe başladı. Henüz görmeğe muvaffak olamadığım kocası ve bâhusus Maarif Müdürü, kim bilir, ne kadar şaşırmışlardı.

Ben, onlara arkamı çeviriyor, gözlerimdeki yaşları göstermemek için yüzümü arkadaşımın omuzuna saklıyordum.

— Ah, Çalıkuşu, her şey aklıma gelirdi, fakat seni böyle simsiyah bir alaturka çarşaf ve gözlerinde yaşlarla burada bulacağımı ümidetmezdim.

Yavaş yavaş kendimi toplamıştım. Gizli bir hareketle tekrar peçemi kapamak istedim. Fakat o, mâni oldu. Zorla beni, kocasına döndürerek:

— Piyer, sana Çalıkuşu'nu takdim edeyim, dedi.

Piyer For, uzun boylu, güzel çehreli, kumral bir adamdı. Fakat, biraz delişmendi, yahut da, ben hep lâkırdılarını tarta tarta söyliyen ağırbaşlı insanlar arasında yaşıya yaşıya adamcağızı öyle görecekle hale gelmiştim.

Gazeteci, elimi öptü ve eski bir bildikle konuşur gibi:

— Matmazel, çok bahtiyarım, dedi, bilir misiniz, biz hiç yabancı değiliz. Kristiyan, sizden o kadar çok bahsetti ki... Hattâ o, sizi takdim etmeseydi de ben Çalıkuşu'nu tanıyacaktım. Mektepte arkadaşlarınız ve hocalarınızla beraber çıkmış bir grup fotoğraflarınız vardır. Orada çenenizi Kristiyan'ın

omuzuna dayamışsınız. Görüyorsunuz ya, sizi ne kadar tanıyorum.

Onlar, Maarif Müdürünü tamamiyle unutmuş gibi, benimle konuşmağa başlamışlardı. Bir aralık, başımı çevirecek ol-
dumdu. Öyle bir manzara gördüm ki, başka yerde olsam kah-
kahalarla gülerdim. Misafirlerle beraber odaya birtakım ya-
bancılar da girmişti. Bunlar, Maarif Müdürü, en önde ve orta-
da olmak üzere etrafımızda bir yarım daire çevirmişler, ağız-
ları hayretten bir karış açılmış, meraklı bir hokkabaz hüneri
seyreden köylüler gibi benim Fransızca konuştuğuma bakıyor-
lardı.

Daha garibi, aralarında Zeynilere gelen uzun boylu Nafia
mühendisi de vardı! Sonradan bu efendinin, misafirlere mih-
mandarlık ettiğini anladım. Adamcağız, nihayet muradına er-
miş, yüzümü görmüştü. Bununla beraber, köyde benim için
Maarif Müdürüne söylediği Fransızca sözleri hatırladıysa her
halde biraz sıkılmış olacaktır.

Artık, olan olmuştü. Eski bir sınıf arkadaşına kendimi
bu kadar düşkün bir vaziyette göstermek izzetinefsimi kırmış-
tı. Buna bir de mânevi zillet manzarası ilâve etmek istemiye-
rek yüksek sesle ve olanca cüret ve neşemle konuşmakta de-
vam ediyordum.

Maarif Müdürü, nihayet vaziyetteki tuhaflığı gördü. Mi-
nimini boyu ile gülünç bir reverans yaparak:

— Oturmanızı rica ederim, rahatsız olmayınız, diye kol-
tukları gösterdi.

Bana artık çıkıp gitmek düşmüştü. Kristiyan'a yavaşça:

— Senden artık müsaade isteyeceğim, dedim.

Fakat o, çamsakızı gibi yapışıyor, bir türlü yakamı bırak-
mıyordu. Arkadaşımın ısrarını Maarif Müdürü de farketti. Bi-
raz evvel bana o kadar soğuk ve fena muamele eden bu adam,
derin bir hürmetle önümde iğilerek bir koltuk da bana ikram
etti:

— Hanımefendi, ayakta kalmayın, lûtfen, dedi.

Çaresiz, oturduk. Kristiyan, benim sırtımda babayani bir
çarşafıla burada bulunmamı bir türlü aklına sığdıramıyor, ko-
casına hitabederek:

— Bilmezsın, Piyer, Feride ne enteresan bir kızdır, diyor-
du. İstanbulun en asil bir ailesine mensuptur. O kadar zarif bir

zekâsı, öyle güzel bir karakteri vardır ki... Onu burada görmek, beni, çok mütehayyir etti.

Arkadaşım, beni, methederken hem hoşlanıyor, hem utanıyordum.

Arasıra gözlerim Maarif Müdürüne tesadüf ediyordu. Adamcağız, hâlâ hayretten kendini kurtaramıyordu. Ya o saygısız Nafia Mühendisi! Odanın bir köşesine saklanmış, beni göz hapsine almıştı.

Tabîî, ona bakmıyordum. Fakat, hani bazan insanın yüzünde böcek dolaşır da tuhaf bir ürperme olur, onun gözlerinin de böyle bir böcek gibi yüzümde dolaştığını bakmadan hissediyor, rahatsız oluyordum.

Kristiyan'ın, merakını yatıştırmak için, şu şekilde izahat vermeğe mecbur oldum:

— Bütün bunlarda şaşılacak bir şey yoktur, herkes bir şeye heves ettiği gibi, ben de hocalığa heves ettim. Gönlümün rızasıyle bu vilâyette çalışmak, memleketin çocuklarına hizmet etmek istedim. Hayatımdan memnunum, her halde yelken kayığı ile dünya seyahatine çıkmak kadar tehlikeli bir kapris değil. Şaşıyorum; bunun ne kadar tabîî bir şey olduğunu bir türlü anlamak istemiyorsun.

Mösyö Piyer For, kuvvetli bir ses ve ukalâ bir tavırla:

— Ben anlıyorum matmazel, dedi, ruhun böyle ince **elan'** larını Kristiyan da şüphesiz çok iyi anlar. Fakat, birdenbire kendisini toplıyamadı. Benim bundan çıkardığım netice şudur ki, İstanbulda iyi bir garp terbiyesi görmüş bir yeni genç kızlar vardır. Bunlar, Loti'nin **dezanşante'**leri gibi faydasız **spleen'**lerle kendilerini harabeden nesilden bambaşka bir nesle mensupturlar. Onlar, **aksiyon'**u boş hayale tercih ediyorlar ve İstanbuldaki refah ve saadetlerini bırakarak kendi ihtiyaçlarıyla Anadoluyu uyandırmaya geliyorlar. Ne güzel, ne ulvî bir feragat nümunesi ve benim için ne bulunmaz bir makale mevzuu. Türklerin uyanışından bahsederken müsaadenizle sizin adınızı da zikredeceğim, matmazel Feride Çalığıuşu.

Telâşla:

— Kristiyan, kocanın benim adımı gazeteye geçirmesine müsaade edersen seninle dostluğu keserim, dedim.

Piyer For, kendimi saklamak istemek arzumu yanlış anladı:

— Bu tevazu da çok güzel, matmazel, dedi, sizin gibi bir

genç kızın arzularına itaat etmek bir vazifedir. Memleketin hangi bahtiyar mektebinde hoca olduğunuzu sorabilir miyim?

Dedim ya, artık olan olmuştü.

Maarif Müdürüne döndüm, Türkçe olarak:

— Bendenize teklif ettiğiniz mektep neresiydi? dedim. Çadırılı köyü buyurmuştunuz galiba...

Piyer For, karnesine davranarak:

— Durunuz, durunuz, dedi, nasıl söylediniz?.. Çağırıl, yoksa Çanırılı? Matmazel, vilâyet içindeki gezintilerimiz arasında fırsat bulursak, sizi güzel köyünüzde talebeleriniz arasında da ziyaret ederiz.

Maarif Müdürü, kıpkırmızı, yerinden kalkmıştı:

— Matmazel Feride Hanımefendi köy muallimliği için ısrar ediyor. Fakat ben, kendisinin merkezdeki Darülmuallimatın Fransızca hocalığında daha büyük hizmetler yapabileceği kanaatindeyim.

Anlamadan yüzüne baktım. Bana Türkçe olarak şu iza-hatı verdi:

— Fransız mektebi mezunu olduğunuzu ve Fransızca bil-diğinizi söylememiştiniz, böyle olunca iş değişir. Şimdi sizi Ne-zarete inha edeceğim. Emriniz gelinceye kadar vekil olarak çalışırsınız. Yarın sabah işe başlarsınız, olur mu?

Hayatın, bir felâketten sonra daima bir saadet verdiğini, o güzel darbimeselin söylediği gibi, ayın on beşi karanlıkşa, on beşi mutlaka aydınlık olacağını bilmiyor değildim. Fakat, bu mehtabın bu kadar koyu bir karanlıktan, bu kadar umul-maz bir dakikada doğacağını aklıma getiremezdim.

Munise, tekrar gözlerimin önüne geldi. Fakat bu sefer bir otel odasında minimini keçisiyle oynıyan fakir bir çocuk gibi değil, güzel bir evin çiçekli bahçesinde çember çeviren şık bir küçük hanım gibi.

*

Ayrıldığımız zaman Kristiyan, beni bir köşeye çekti:

— Feride, sana onu soracağım. Sen nişanlıydın, niçin ev-lenmedin?

—

— Cevap vermiyorsun, nişanlın şimdi nerede?

Başımı önüme iğdim, gayet yavaş:

— Geçen sonbaharda onu kaybettik, dedim.

Bu cevap, Kristiyan'a çok tesir etti:

— Nasıl Feride, doğru mu söylüyorsun? dedi, ah, zavallı Çalıkuşu! Hangi rüzgârın seni buraya attığını şimdi anlıyorum.

Sımsıkı bileklerimi tutan elleri titriyordu:

— Feride, onu çok severdin, değil mi? Saklama küçüğüm, itiraf etmekten kaçınırdın, fakat herkes bunu bilirdi.

Kristiyan, uzak bir rüyayı takibeder gibi gözleri dalgın, sesi hararetle devam etti:

— Hakkın vardı, onu sevmemek mümkün değildi. Birkaç defa seni görmeğe gelmişti. O zaman, gördüğümü hatırlıyorum. Hiç kimseye benzemiyen bir tavrı vardı. Ne yazık! Sana çok acırım, Feride. Zannederim ki bir genç kız için sevdiği bir nişanlının ölümünü görmekten büyük felâket olamaz.

*

«Sana çok acırım, Feride, bir genç kız için sevdiği bir nişanlının ölümünü görmekten büyük felâket olamaz!» dediğin zaman gözlerimi önüme indirerek kapadım: «Doğru, hakkın var.» dedim. O vaziyette başka ne diyebilirdim? Fakat ben, sana yalan söyledim Kristiyan.

Ben, bir genç kız için daha büyük bahtsızlıklar da biliyorum. Sevdiği bir nişanlının ölümünü gören genç kızlar, zannettiğin kadar acınacak insanlar değildir. Bir büyük tesellileri vardır onların... Aradan aylar, yıllar geçtikten sonra, bir gece yabancı bir memleketin karanlık ve soğuk bir odasında yalnız kaldıkları vakit o nişanlının çehresini göz önüne getirmek imkânına maliktir: «Bu zavallı gözlerin son bakışı benimdi!» demek hakkına maliktirler. Bu hayalin yüzünü kalblerinin dudağıyla... Halbuki ben, bu haktan mahrumum, Kristiyan!..»

*

B..., 9 Mart

Bu sabah B... Darülmuallimatında derse başladım. Buraya galiba çabuk ısınacağım. Maamafih, Zeynilerden sonra, burasını beğenmediğimi söylersem esasen ayıp düşer.

Yeni arkadaşlar, görünüşte fena insanlar değil, talebem yaşça bana yakın, hattâ, zannederim, bir kısmı benden büyük, akıllı hanımlar.

Hele Recep Efendi isminde sarıklı bir müdür var ki, ömür. Mektebe girdiğim vakit muavine hanım, beni doğru müdürün odasına götürdü. Recep Efendinin İdareye gittiğini, neredeyse geleceğini söyliyerek beklememi rica etti.

Kâh pencereden teneffüs bahçesini seyrederek, kâh duvardaki levhaların karışık yazılarını okumağa çalışarak yarım saate yakın onu bekledim.

Nihayet, geldi, yolda bir sağnağa tutulmuş, lâtası fena halde ıslanmıştı.

Beni odada görünce:

— Hoş geldin, kızım, İdareden şimdi haber verdiler. Allah cümlemize mübarek etsin, dedi.

Ağarmış top sakalının çerçevesi içinde yuvarlak yüzü, elma gibi kırmızı yanakları, her bir tarafa bakan şaşlı gözleri vardı.

Üstünden akan sulara bakarak:

— Tu, Allah belâsını versin, dedi, şemsiyeyi almayı unuttuk olduk. Başımıza bu hal geldi, akılsız kafanın derdini ayaklar çeker, derler amma, bu seferlik bizim lâta çekti. Kusura bakma, kızım, ben, biraz kurunacağım.

Lâtasını çıkarmağa başlamıştı. Ben ayağa kalkarak:

— Efendim, rahatsız etmiyeyim, sonra gelirim, diye dışarı çıkmak istedim. O, bir el işaretiyle tekrar oturmamı emretti:

— Yok canım efendim, teklif mi var? Biz keenne senin pederin sayılırız, dedi.

Arkasında mor çizgili sarı atlastan bir yelek, yahut gömlek vardı. (Yakasına bakarsan gömlek, ceplerine bakarsan yelek).

Sobanın yanına bir iskemle çekerek oturdu. Kocaman meşin kunduralarının at nalı şeklinde çivilerle süslü tabanlarını ateşe vererek benimle konuşmağa başladı.

Çekiçle üstlerine vurulan madenler gibi, kulakta çınlıyan tuhaf bir sesi vardı; bütün (k) ları (g) telâffuz ederek konuşuyordu:

— Sen bayağı çocukmuşsun, be kızım: (Her yerde işittim bu söz artık canımı sıkmağa başlamıştı.) Dün de işlerin amma tıkırında gitmiş ha! Maazalik, bir memuriyetin muhafazası, o memuriyetin istihsalinden daha müşküldür. Gayrı ona göre çalışırsın. Benim muallimlerim keenne öz kızlarım demektir. İlle velâkin gayet ciddî olınalı. Bir tanesi geçenlerde bir

halt yiyecek olduydu; tövbeler olsun, Maarif Müdürüne sormadan pasaportunu eline verdim, kapı dışarı ettim. Öyle değil mi, Şehnaze Hanım? Ağzını açmağa tövbe mi ettin?

Şehnaze Hanım, mektebin müdür muaviniidir. Öksürmeden lâkırdı söyliyemiyen orta yaşlı, cılız, hasta yüzlü bir kadıncağız. Deminden beri bir şey söylemek istediğine dikkat ediyordum. Sinirli sinirli:

— Evet, evet, öyle olmuştu, dedi. Sonra, söz söylemek fırsatını kaçırmamak istiyor gibi:

— Hamalları iki mecdiyyeden aşağı razı edemiyorum, ne yapalım? diye ilâve etti.

Müdür Efendi, sobanın yanında dumanlar çıkarmağa başlayan ıslak kunduralarının nallı tabanlarından tutuşmuş gibi yerinden fırladı:

— Bak tereslere, tövbe olsun arkalığı sırtıma alır, eşyayı kendim taşıyım. Ben, delibozuk bir herifim. Yapar mıyım, yaparım, sen git, öyle söyle.

Sonra, tekrar bana döndü:

— Sen, benim bu şaşı gözleri görüyor musun? Onların yan bakışını alimallah bin liraya satmam. Şöyle bir bakıverdim mi, akılları başlarından gider. Yani demem o demek ki, ârife olmalı, fâdile, edibe olmalı. Vazifede kusur etmemeli, hariçte muallimlik vakarını muhafaza etmeli. Muavine hanım, ders vakti oldu mu dersin?

— Oldu efendim, talebe sınıfa girdi.

— Haydi kızım, seni talebeye takdim edeyim. İlle velâkin evvelâ git, şu yüzünü bir iyi yıka.

Müdür Efendi, bu sözleri biraz sıkılarak, sesini alçaltarak söylemişti. Fena halde şaşırdım, acaba yüzüme bir şey mi sürülmüştü?

Muavine hanımla biribirimize baktık. O da benim gibi mütehayyirdi.

— Yüzümde bir şey mi var efendim? dedim.

— Kızım, kadın kısmının zâib ü ziynetle inhimaki bir meyl-i fitridir. İlle muallim kısmının öyle yüzü, gözü boyalı sınıfa girmesi caiz değildir. Bugün sana pederane ihtar ediyorum.

Ben, şaşkın şaşkın:

— Fakat bende boya yok, Müdür Efendi, ben dünyada yüzüme boya sürmüş insan değilim, dedim.

Recep Efendi, aksi aksi yüzüme bakıyor:

— Amma yaptın ha, amma yaptın ha, diyordu.

Birdenbire işi anladım ve kendimi tutamıyarak güldüm:

— Müdür Efendi, o boyalardan ben de şikâyetçiyim. Amma ne yapalım ki Allah sürmüş, su ile çıkarmağa imkân yok, dedim.

Muavine de benimle beraber gülmeğe başlamıştı:

— Hanımın tabii rengi efendim, dedi.

Bu defa, kahkahalar müdür efendiye sirayet etti. Fakat, onun gülüşü de herkesten başka türlü idi. «Ha, ha, ha» diye gülerken (h) harflerini, yeni mektebe gelmiş çocuklara alfabe talim eder gibi tane tane döküyordu:

— Amma tuhaf iş ha, Allahtan ha, Allahtan ha! Allah da verdi mi verir. Sen, böyle parlak yüz gördün mü muavine hanım? Kızım, annen sana süt yerine gül reçeli mi emzirdi be? Hay Allah!..

Her halde bu Recep Efendi, pek hoş bir insan olacaktı. Çabucak kanım kaynamıştı.

Müdür Efendi, hâlâ üstünde ince ince dumanlar tüten lâtasını giymiş, beni sınıfa götürmeğe hazırlanmıştı. Bir koridor penceresinden talebelerimi görür görmez yüreğim ağzıma geldi. Ne kalabalık yarabbi! Dershanede telki elli çocuk vardı. Hepsi de hemen hemen ben akran genç kızlar. Birdenbire üstüme dikilen bu bir yığın göz karşısında âdeta eriyordum.

Müdür Efendi, hemen bu dakikada çekilip gitseydi, müşkül vaziyette kalacak, lâkırdılarımı şaşıracaktım. Bereket versin, onda müthiş bir dinletme merakı vardı:

— «Çık, kızım, makamına bakalım!» diye hemen hemen zorla beni kürsüye çıkardıktan sonra, uzun bir nutka başladı. Aman, neler söylüyordu! Avrupalılar tıbbı, kimyayı, felekiyat ve riyaziyatı Araplardan aldıkları halde biz ne halt karıştırıp Avrupalılardan ulûm-i cedideyi almıyoruz? Avrupalıların hazain-i ilm ü irfanına pâyz-en-i duhul olup alâkaderilistitaa ahz-i gana'im eylemek meşru bir çapul imiş. Bu çapul öyle topla, tüfekte olmaz, ancak lisan-ı Fransavi ile olurmuş.

Hoca efendi, iyiden iyiye coşmuştu. O maden gibi kulaklarda çınlıyan sesiyle bar bar bağırarak beni gösteriyordu:

— O memalik-i irfanın anahtarları, na, şu parmak kadar kızım elindedir. Siz, onun heyetine bakınayın; parmak kadar

görünür amma, içi cevherlidir maşallah. Sıkı yapışın, boğazına basın, ilmini ağzından alın, limon gibi sıkın ha...

O melûn kakhaha nöbetlerinden birinin tutmak üzere olduğunu hissediyor, yerlere geçiyordum. Aman, yarabbi, rezil olacaktım! İlk defa doğrudan doğruya sınıfa bakmağa cesaret ettim. Onlar da gülüyorlardı. Böylece talebemle ilk bakışımız, tatlı bir tebessüm oldu. Öyle zannedirim ki, bu bakış, bu gizli gülüşme o anda bizi birbirimize sevdirdi.

Sınıfta gülüşmenin artması nihayet Müdür Efendinin dikkatini celbetmişti. Birdenbire yumruğunu kürsüye vurdu. Şaşı gözlerinin bin liraya satmayacağını söylediği o korkunç yan bakışlarından biriyle sınıfı süzerek:

— O ne ya?.. O ne ya, o ne ya?.. Size, az yüz verdiler mi, astarını da istersiniz. Bu kadın kısmı yüz vermeğe gelmez ya, tövbe olsun, berbadederim. Kapayın çabuk ağızlarınızı. Pişmiş kelleler gibi ne sırtıp duruyorsunuz? diye bağırdı.

Kızlar, o kadar aldırış etmiyorlardı. Doğrusu ben, onlardan daha ziyade ürkmüştüm. Nutuk, hemen on beş dakika kadar devam etti. Arasına gülüşmeler arttıkça, Recep Efendi, kürsüyü yumrukluyor: «Ne sırtıyorsunuz, kalpatanı getiririm ha!» diye yarı şaka, yarı sahi onları tehdidediyordu. Nihayet, son bir defa daha: «Sıkı tutun, yakasını bırakmayın, limon gibi sıkıp ilmini ağzından almazsanız, yuh sizin ervahınıza; ananızdan, babanızdan, devletten, milletten yediğiniz ekmek zıkkım olsun!» diye bağırdıktan sonra çıktı, gitti.

Talebemle yalnız kaldığım bu ilk dakikanın bu kadar müşkül olacağını düşünmemiştim. Sabahtan akşama kadar durmadan söyliyen geveze Çalıkuşu, dut yemiş bülbüle dönmüştü. Başımın içi bomboştu. Söyliyecek bir kelime bulamıyordum. Kendimi tutamadım, gayriihtiyari, hafifçe güldüm. Bereket versin, talebelerim beni hâlâ Müdür Efendinin nutkuna gülüyor sandılar. Onlar da gözlerime bakarak gülümsemeğe başladılar. Birdenbire bana bir cesaret geldi. Artık, kendimi toplamıştım:

— Hanımlar, diye söze başladım, bir parça Fransızcam var, bunun size faydası olursa bahtiyar olacağım.

Artık, tılsım bozulmuştu; dilim açılmıştı. Hiç güçlük çekmeden söylüyor, kızlarımın yavaş yavaş bana ısındıklarını hissediyordum. Böyle kocaman hanımlara karşı **kızlarım** diyebil-

mek ne saadet! Yalnız, arasına biraz fazla gülüyorlardı, benim için hava hoş. Fakat maazallah Recep Efendi, o bin liradan fazla değen yan bakışıyle sınıf penceresinden bakarsa dehşet! Onun için talebelerime ayrıca bir ihtarda bulunmağa lüzum gördüm:

— Hanımlar, gülmeleriniz tebessüm derecesini geçmemeli. Sizi tehdidetmek için benim elimde Müdür Efendinin galiba «kalpatan» dediği şey her neyse ondan yok. Fakat size kırırım, dedim.

Hâsılı, ilk dersim pek güzel geçti.

Sınıftan çıkarken kızlarımdan biri yanıma geldi. Bana «kalpatan» ın sadece «kerpeten» demek olduğunu söyledi. Müdür Efendi fazla gülenleri «kalpatanla dizlerinizi sökerim ha!» diye zarifane tehdidedermiş.

*

B..., 28 Mart

Kızlarımdan çok, amma pek çok memnunum. Beni o kadar sevdiler ki, teneffüste bile peşimi bırakmıyorlar. Arkadaşlarıma gelince, doğrusu onlara da fena insanlar diyemem. Bana karşı fazla soğuk duranlar, odanın bir köşesinde yan yan bakarak benim için her halde iyi olmıyan şeyler fısıldaşanlar yok değil. Fakat insan, evinde bile herkesle sevişebilir mi?

Arkadaşlar arasında en hoşuma giden, Nezihe ve Vasfiye diye iki sevimli İstanbul çocuğu. Biribirlerinden hiç ayrılmıyorlar. Fakat, muavin Şehnaze Hanım bana, bunlarla sıkı fıkı arkadaş olmamamı tavsiye etti. Sebebi nedir, bilmiyorum! Bunlardan başka iki tane de eski bildik var. Birisi vaktiyle Merkez Rüştîyesinde beni müdafaa eden uzun boylu, keskin kara gözlü kadın ki, burada haftada bir gün ders veriyormuş. Müdür Efendinin yan bakışlarından korkmıyan yegâne arkadaşımız bu. Bilâkis Recep Efendi, ondan çekiniyor, gizli gizli mavi lâtasının yakasını silkerek: «Vay ne şirrettir o! Şunu bir atlatsam yok mu, tövbe olsun gözüm açılacak!» diyor.

Eski bildiklerden ikincisi kocaman gözlüklü, dişlek bir ihtiyar muallime, vaktiyle arasına tren arkadaşlığı ederdik. Göztepe taraflarında bir yerde muallime idi.

Onun da gözü beni ısırtıyor, dikkatle yüzüme bakarak:

— Allah, Allah! Bu kadar benzeyiş görmedim. Vaktiyle

trende afacan bir mektep kızı görürdüm. Size öyle benzerdi ki... Fakat o, galiba, Fransız filândı. Türlü maskaralıklar eder, bir vagon halkını gülmekten kırar, geçirirdi, diyor.

Ben, önüme bakarak:

— İhtimal, olabilir, diyorum.

Mektepte birkaç erkek muallim de var. Zâhit Efendi, ihtiyar bir Ulûm-i Diniye hocası. Coğrafya hocası Ömer Bey, kırantada bir miralay mütekaiddi. İsmi bilmediğim bir Yazı Muallimi, nihayet Musiki Muallimi Şeyh Yusuf Efendi, yalnız mektebin değil, bütün B... nin en ehemmiyetli bir şahsı. Yusuf Efendi, bir Mevlevî şeyhi imiş, birkaç sene evvel hastalanmış, zavallı adamcağızda galiba verem varmış. Doktorlar, bulunduğu memlekette kalırsa öleceğini söylemişler. Dul bir hemşiresiyle beraber iki sene evvel B... ye gelmiş, iki kardeş, kendi kendilerine küçük, sessiz bir evde yaşıyorlarmış. Bu küçük evi bilenler söylüyorlar, bir Musiki Müzesi gibiymiş. Her çalgıdan, her sazdan varmış. Zaten Şeyh Efendi, meşhur bir bestekâr... Öyle parçaları varmış ki, insan, onları ağlamadan dinliyemezmiş.

Kendisini ilk defa soğuk, yağmurlu bir günde gördüm. Te-neffüste talebelerle beraber bahçeye çıkmış, onlara yepyeni bir top oyunu öğretmek bahanesiyle biraz oynamış, eğlenmişim. İçeriye girdiğim vakit siyah gömleğim ıslanmıştı. Arada şunu da söyliyeyim ki, benim kendi icadettiğim bu kıyafet, mektepte yavaş yavaş yayılmağa başladı. Hattâ, talebelerim arasında bile. Müdür Efendi bunun rengine itiraz ediyor: «Müslüman kısmına kara giymek yakışmaz, yeşilden yapmalı!» diyor, amma leke olacağını bahane ederek aldırıyoruz.

Muallim odasında kocaman bir çini soba yanıyordu. İkinci duvar köşesiyle bu soba arasındaki aralığa girerek ayakta durmuş, ellerimi gömleğimin ceplerine sokarak üstümü kurutuyordum. Kapı açıldı, içeriye otuz beş yaşlarında, ince uzun boylu bir efendi girdi. O, bildiğimiz siviller gibi giyinmişti. Böyle olduğu halde bahsedilen Şeyh Yusuf Efendinin mutlaka bu zat olduğunu anladım. Mektepte onu çok seviyorlar. Arkadaşlar, hemen etrafını aldılar, paltosunu çıkardılar. Soba borusunu kendime siper ederek ona bakmağa başladım. Halim, tatlı bir adamdı. Süzgün yüzünde, ekseriya ölmeğe mahkûm hastalarda görülen renksiz, nazik, şeffaf beyazlık vardı. İnce sarı sa-

kalı, açık mavi gözleri bana, pansiyonun ıoş dehlizinde mahzun mahzun gülümsiyen İsa resimlerini hatırlattı. Hele söz söyleyişi doyulmıyacak kadar tatlıydı. Bu halim, tatlı seste belli belirsiz bir şikâyet ahengi vardı. Hani, hasta çocukların sesinde duyulan o mazlum, gizli şikâyet! Etrafında bir daire çeviren arkadaşlarıma bir türlü bitmiyen yağmurlardan şikâyet ediyor, açık havaları, hırçın bir sabırsızlıkla beklediğini söylüyordu. Bir aralık gözlerimiz birbirine tesadüf etti. Köşenin karanlığında beni biraz daha iyi görmek için hafifçe gözlerini büzdü:

— Kim bu küçük hanım, talebelerimizden mi? diye sordu.

Arkadaşlarım, hep birden bana döndüler, Vasfiye gülerek:

— Affedersiniz beyefendi, dedi, takdim etmeyi unuttuk.

Yeni Fransızca muallimimiz Feride Hanım.

Bulunduğum yerden başımla selâmladım:

— Büyük bestekârimızı tanıdığımıza çok memnun oldum efendim, dedim.

Sanatkârlar böyle cümlelere karşı pek hassas oluyorlar. Beyaz teninden bir pembelik uçtu. Ellerini ovuşturarak boyununu büktü:

— Bendeniz bestekâr sıfatına lâıyk olacak bir eser vücudunda getirdiğime kani değilim. Birkaç parça eserimde küçük bir meziyet varsa, o da Hâmit, Fikret gibi bazı büyük şairlerdeki ilâhî melâli samimî bir sesle ifade etmesinden ibarettir, dedi.

Hulâsa, bu Yusuf Efendiyi bir ağabey gibi seviyorum.

*

B..., 7 Nisan

En büyük bir emelime daha kavuştum. Dünden beri güzel, küçük, temiz bir evim var; bunu bana, Allah razı olsun, Hacı Kalfa buldu. Kendi evine iki üç dakikalık mesafede, aynı sedin kenarında üç odalı, minimini, bahçeli, şirin bir evceğiz. Daha iyisi bunu bana içinin eşyasıyla beraber kiraladılar.

Munise de, ben de dün çok neşeliydik. Sözde biraz temizlik yapacak, eşyayı düzeltecektik. Ne gezer? Gülmeden, birbirimizi kovalamadan, alt alta, üst üste boğuşmadan göz açamadık ki...

Hele biçare Munise, gözlerine inanamıyor, kendisini sara-

ya girmiş zannediyor. Sade Mazlum —Çoban Mehmedin verdizi keçinin ismini Mazlum koyduk— bizi epeyce korkuttu. Bu yaramaz, açık kalan mutfak kapısından bahçeye, oradan dereye inen bayıra kaçmış, aşağısı minare boyu var. Allah esirgesin, hafifçe ayağı kaysa doğru dereye düşecek. Hoş, bu şeytan mahlûklar ayaklarını basacakları yeri benden iyi bilirler ya. Neyse, içeri alıncaya kadar epeyce yürek üzüntüsü çektik.

Evet, evimizden çok memnunuz. Munise, taşlıktaki mavi çinilere ayağını sürüyor, duvarda çiçek resimlerini elleriyle seviyor.

Yalnız, akşam üstleri ortalık kararırken biraz mahzun oluyoruz. Komşu evlere, ellerinde mendillerle babalar, kardeşler geliyor. Bizim kapımızı bu saatlerde hiç kimse çalmıyacak; bu, daima böyle olacak.

Bu memleketin, öyle güzel bir baharı var ki... Her taraf yemyeşil. Bahçemde renk renk çiçekler açıyor, odamın pencerelerine sarmaşıklar tırmanıyor. Hele bahçemizin önündeki dik bayır, âdeta bir zümrüt çağlıyanı. Bu dalgalı yeşillik içinde gelincikler, taze yaralar gibi kanıyor. Bütün boş günlerimi bu bahçede Munise ile koşmaca oynamak, ip atlamakla geçiriyorum. Yorulduğumuz vakit ben, resim yapmağa başlıyorum; Munise, keçisiyle beraber çimenlerin üstüne uzanıyor. Resim merakı bende yeniden uyandı. Birkaç günden beri Munisenin suluboya bir resmiyle uğraşıyorum. Yaramaz kız, uslu dursa çabucak bitecek, fakat pozdan pek sıkılıyor. Başında kır çiçeklerinden bir çelenkle, çıplak kollarında keçisiyle karşımda oturmak ona pek güç geliyor.

Arasıra Mazlum, hırçınlık etmeğe, uzun ince bacaklariyle debelenmeğe başlıyor. O vakit Munise: «Abacığım, vallahi ben durmak istiyorum amma, Mazlum durmuyor, ne yapayım?» diye kaçıyor. Bazı kızıyorum, parmağımla onu tehdidederek:

— Ben, senin şeytanlığını anlamıyor muyum, sanıyorsun? Sen hayvanı mahsus gıdıklıyorsun, diyorum.

Mektepteki derslerim de galiba fena gitmiyor. Müdür Efendi benden çok memnun. Yalnız, gülmevi fazla sevdiğim için arasına darılıyor: «Kalpatanı sana da getirtirim ha!» diyor. Ben, yalandan surat ediyorum: «Ne yapayım, hocafendi. Üst dudakım bir parça kısa da ciddî durduğum vakit bile gülüyorum sanıyorsunuz!» diyorum.

Müdür Efendinin nedense lisan derslerine muhabbeti var. Kendisi bile eski bir alfabe kitabı bulmuş, arasına heceliyor, bana kelimeler sorarak mânasını kurşun kalemıyla kitabın kenarına işaret ediyor.

Şeyh Yusuf Efendi ile ahabplığımız çok ilerledi. Bu nazik, mahzun hastaya bayılıyorum. Sesinin o gizli şikâyetiyle öyle güzel, ince şeyler söylüyor ki... On gün evvel tuhaf bir vaka geçti: Mektebin kullanılmıyan eşya ile dolu metrûk bir salonu var. O gün, bir ders levhası almak için o salona girmiştim. Pancurlar kapalı olduğundan buraya âdeta bir akşam karanlığı basmıştı. Etrafına bakınırken köşelerden birinde gözüme, toza, toprağa bulanmış bir eski org ilmişti, birdenbire gönlümde tatlı ve mahzun bir ihtizaz uyandı. Çocukluğumun mesut günleri bu orgun çaldığı ağır, derin ilâhiler içinde geçmişti. Unutulmuş bir dost mezarına yaklaşır gibi titriye titriye onun yanına gittim. Bu salona ne yapmağa geldiğimi, nerede olduğumu unutmuştum. Yavaşça ayağımı bastım, tuşlardan birine parmağımı koydum. Org, yaralı bir gönülden gelir gibi ağır, derin bir ses verdi, ah, bu ses!

Ne yaptığımı düşünmeden bir sandalye çektim. Orgun önüne oturdum; yavaş, gayet yavaş olarak sevdiğim **kantik**'lerden birini calmağa başladım.

Org inledikçe yavaş yavaş kendimi kaybediyor, ağır bir rüya içine gömülmeğe başlıyordum. Mektebimin loş koridorları gözlerimin önünde açılıyor, siyah önlüklü, kesik saçlı arkadaşlarım katile katile bu dehlizden geçiyordu. Ne vakitten beri burada olduğumu, neler çaldığımı bilmiyordum. Eski günlerimin eski rüyasına tamamiyle kendimi terketmiştim.

Arkamda derin bir ah, yapraklar içinde rüzgâr geçmesine benzer bir ses işittim. Hafifçe titriyerek başımı çevirdim. Karanlıkta gözüme Şeyh Yusuf Efendinin sarışın siması göründü. Kırık bir dolaba dayanmış, boynunu bükmüş, mavi gözlerinde ağır bir melâl ile beni dinliyordu.

Durduğumu görünce:

— Devam et, yavrum, devam et, rica ederim, dedi.

Cevap vermedim. Orgun üzerine başımı daha ziyade eğerek akan yaşlar kuruyuncaya kadar çaldım. Sonra göğsümde tutuk nefeslerle yorgun, bitkin bir halde durdum.

— Sizde ne derin bir istidad-ı musiki, ne hassas bir kalb

varmış, Feride Hanım! Bir çocuk ruhunun bu engin hüznü nasıl bildiğine mütehayyirim.

Ben, lâkayt görünmeğe çalışarak cevap verdim:

— Bunlar, **kantik** denilen bir nevi ilâhilerdir ki, esasen böyle yanık şeylerdir, efendim. Hüzün bende değil, onlarda.

Yusuf Efendi, bu sözlerime inanmadı, hafifçe başını sallıyarak:

— Kendime bir üstad-ı sanat diyemem, fakat bir musiki parçasındaki meziyetlerden hangisinin bestekâra, hangisinin musikişinasa ait olduğunu tefrikte yanılmam. Sesler gibi parmakların da bazı ihtizazları vardır ki, ancak bir hassas kalbin melâlinden akar. Bu **kantik** dediğiniz ilâhilerden bazılarının notasını bana ihsan edebilir misiniz?

— Bunlar kulaktan kapma şeyler efendim, notalarını ne bileyim?

— Beis yok. Bir gün bir vakt-i müsâidinizde siz orgda tekrar onları lûtfedersiniz, bendeniz de defterime zaptederim. Geçenlerde vefat eden bir ihtiyar rahibin terekesinden bendeniz de bir org almıştım. Musiki aletlerine merakım var da efendim. Bende hanede bir köşeye koydum. Bu parçaları çalmak isterim.

Konuşa konuşa salondan çıkmıştık. Ayrılacağımız vakit, Şeyh Efendi, bana bir vaitte bulundu:

— Samimî bir melâl mahsulü olan bazı parçalarım var ki, kimseye çalmadım. Anlamıyacaklarından emindim. Onları, inşallah bir gün size çalarım, olmaz mı küçük hanım?

İşte bu vaka, Şeyh Efendi ile olan ahbablığımızı bir kat daha arttırdı. Va'dettiği parçaları daha dinlemedim. Fakat pek güzel şeyler olacağını tahmin ediyorum. Çünkü bu hasta ve hassas Şeyh, alelâde bir tahta parçasına dokunsa, onu feryada getirecek sanıyorum. Birkaç gün evvel çocuklardan biri satın almak istediği uda muayene ettirmeğe getirmişti. Parmaklarının uciyle tellere şöyle birkaç defa dokunacak oldu, öyle sandım ki, bu ince parmaklar uda değil, gönlümün içine dokunuyor.

B..., 5 Mayıs

Dün, büyük bir kabahat işledim: meydana çıkacak diye yüreğim titriyor. Yaptığım şeyin iyi olmadığını biliyorum; fakat ne yapayım, içimden öyle geldi. Muallimler, haftada bir gece mektepte nöbetçi kalıyorlar. Dün gece sıra benimdi.

Akşam mütalâasında muavin Şehnaze Hanımla beraber mektebi dolaşıyorduk. Sınıfların birindeki havagazı lâmbasının iyi yanmadığını görerek içeri girdik. Muavin, çok marifetli bir kadın. Elinden her iş gelir. Ayağının altına bir sandalye çekerek lâmbayı muayene ediyordu. Kapıdan ihtiyar hademe kadın girdi. Elinde bir mektupla arka sıralarda oturan bir talebeye yaklaşmağa başladı.

Tam mektubu vereceği vakit muavin, birdenbire bulunduğu yerden:

— Dur, Ayşe Kadın, o ne? dedi.

— Hiç, Cemile Hanım için kapıcıya bir mektup bırakmışlar da.

— Onu bana getir. «Talebeye gelen mektupları evvelâ ben göreceğim.» diye kaç defa size tembih ettim. Ne kafasız kadınsın!

Bu dakikada tuhaf bir şey oldu. Cemile, yerinden atlıyarak hademenin elinden mektubu kapmıştı.

Muavin, hiç sükûnetini bozmadan:

— Buraya gel, Cemile, dedi. Cemile, hareket etmiyordu.

— Buraya gelmeni söylüyorum, Cemile, niçin itaat etmiyorsun?

Bu cılız, hastalıklı kadında öyle bir âmirane eda vardı ki, ben bile titredim. Sınıfa derin bir sükût çökmüştü, sinek uça işitilecekti.

Cemile, başını önüne eğerek ağır ağır yanımıza geldi. On altı, on yedi yaşlarında güzel yüzlü bir genç kızdı. Daima arkadaşlarından kaçtığını, bahçede تنها köşelerde, düşüne düşüne dolaştığını görürdüm. Derslerde de dalgın ve mahzundu.

Yüzünü yakından gördüğüm vakit, çocuğun büyük bir tessür içinde olduğunu anladım. Yüzünde bir damla kan kalmamıştı. Karşımızda başını iğerken dudakları sararıyor, göz kapakları hemen titriyor denecek süratle açılıp kapanıyordu.

— Cemile, o mektubu bana ver!

—

Muavin, hırçın bir sabırsızlıkla ayağını yere vurdu:

— Haydi, ne bekliyorsun?

— Niçin, muavin hanım, niçin?

Bu «niçin» sözünde, bu küçük kelimede meysus bir isyan vardı. Muavin, sert bir hareketle elini uzattı, kızın bileğini hırpalıyarak mektubu kaptı:

— Haydi, şimdi yerine git!

Şehnaze Hanım, zarfın üzerine göz gezdirirken hafifçe kaşlarını çatıyordu. Fakat, çabucak kendini topladı. Derin sükûnete rağmen heyecan içinde olduğu hissedilen sınıfa hitap ile:

— Mektup, Cemilenin Suriyedeki biraderinden... Yalnız, hemen bana itaat etmediği için yarına kadar ona vermiyeceğim, dedi.

Talebeler, tekrar başlarını kitaplarının üzerine iğdiler. Muavin ile beraber dışarı çıkarken sınıfa bir göz gezdirdim. Arka sıralarda birkaç genç kız, baş başa vermiş, bir şeyler fısıldaşıyorlardı. Cemileye gelince, başını sırasının üstüne saklamış, omuzları hafif sarsıntılarla titriyordu.

Koridorda giderken muavine:

— Cezanız pek ağır oldu, dedim, yarına kadar nasıl bekliyecek, kim bilir, ne kadar sabırsızlık içindedir?

— Merak etme kızım. O, bu mektubu hiçbir zaman okumıyacağını anladı.

— Nasıl, muavin hanım, kardeşinden gelen bu mektubu ona vermiyecek misiniz?

— Hayır, kızım.

— Niçin?

— Çünkü kardeşinden gelmiyor.

Muavin, sesini daha ziyade alçaltarak devam etti:

— Bu Cemile, epeyce bir adamın kızıdır. Bu sene genç bir mülâzimi sevdi. Babası, mümkün değil, razı olmuyor. Gerek evde, gerek mektepte bu kız, göz hapsindedir. Mülâzimi Bandırma'ya gönderdiler. Biz, bu çocuğu yavaş yavaş tedaviye çalışıyoruz. Halbuki o, ikide birde biçarenin yarasını tazeliyor. Bu, üçüncü mektuptur ki elime geçti.

Konuşa konuşa muavinin odasına gelmiştik. Şehnaze Ha-

nım hırçın bir hareketle bu mektubu buruşturdu, sobanın kapağını kaldırarak içine attı.

*

Vakit, gece yarısına yaklaşıyordu. Ben, hâlâ nöbetçi muallimler odasındaki yatağında uyuyamıyordum. Nihayet, kararımı verdim. Koridorda dolaşan nöbetçi hademeyi bir bahane ile aşağı göndererek muavinin boş odasına girdim. Perdeleri açık kalmış bir pencereden odaya soluk bir mehtap aydınlığı vurmuştu. Bir gece hırsız gibi titriyerek sobanın kapağını açtım, yırtılmış, buruşturulmuş kâğıt yığınları içinde Cemilenin zavallı mektubunu bulup çıkardım.

Nöbet gecelerimde herkes uyuduktan sonra boş koridorlarda, sessiz, karanlık yatakhanelerde dolaşmak çok hoşlandığım bir şeydi. Burada, üstü açılmış bir küçük kızı örterim, ötede yatağında öksüren minimini bir hastanın yorganını düzeltirim, ateşli başına yavaşça elimi koyarım, daha ileride kumral bir saç kümesinin içinde bir genç kız uyur, yarı açık ince duvaklarıyla hangi ümide gülümsediğini kendi kendime sorarım.

Bu birçok genç kızın uyuduğu loş, sessiz yatakhanelere ağır bir rüya bulutu çökmüş gibidir. Bu havayı dağıtmamak, bicareleri, er geç kaybedecekleri bu rüyadan uyandırmamak için ayaklarımın ucuna basa basa, yüreğim titriyerek yürürüm.

O gece, Cemilenin karyolasını bulduğum vakit biçare, yeni uvumuştu. Bunu, kirpiklerinde daha kurumamış göz yaşı damlalarından anladım.

Yavaşça üzerine içildim:

— Bahtiyar küçük kız, mektep önlüğünün cebinde sevdiğinden gelen mektubu bulduğun zaman, kim bilir, ne kadar sevineceksin! Bu kaybolmuş şeyi hangi görünmez gece perisinin buraya getirip bıraktığını kendi kendine soracaksın. Cemile, o, bir peri değil, sadece bir biçaredir, nefret ettiği insandan gelebilecek mektupları daima kalbinin bir parçasıyla beraber yakmağa mahkûm bir talihsiz...

*

B..., 20 Mayıs

Dün, dersler kesildi. Üç güne kadar imtihanlara başlıyoruz. B... deki bütün kız mektepleri bugün şehirden bir saat

uzakta bir dere kenarında Mayıs Bayramı yaptılar. Ben, böyle kalabalık gezintilerden hoşlanmıyorum. Onun için gitmemeye, bugünü bahçemde geçirmeğe niyet etmişim. Fakat, kız mekteplerinin şarkılar söyliyerek geçtiğini gören Munise, sızıldanmağa başladı. Tam onun gönlünü etmeye çalışırken çat kapı çalındı. Baktım, muallim arkadaşlarımdan Vasfiye ile son sınıftan birkaç talebe. Vasfiye, mutlaka beni önüne takıp götürmek emriyle müdür tarafından gönderilmişti. Recep Efendi:

— Tövbe olsun, ben onun için hassaten kuzu doldurttum, helva yaptırdım. Ne rezalettir bu! Olmaz, efendim, olmaz, diye bar bar bağıryormuş.

Talebelerime gelince, onlar da son sınıf namına ricaya geçiriyorlardı:

— İpekböceği gitmezse dünyada biz de gitmeyiz, diye inadediyorlarmış.

«İpekböceği» benim yeni ismim. Çalıkuşu bitti. Şimdi «İpekböceği» çıktı. Hem daha fenası, büyük talebelerim yüzüme karşı da böyle İpekböceği demekten çekinmiyorlar. Valla-hi, âdeta izzetinefsime, muallimlik vakarıma dokunuyor. Hem bu isim, yalnız mektepte kalsa yine şikâyet etmiyeceğim. Geçen gün, kahvelerden birinin önünden geçiyordum. Zengin bir ipek tüccarı olduğunu söyledikleri poturlu, mintanlı, kaba saba bir adam, kahvenin bir ucundan öbür ucuna: «Sekiz tane dut bahçem var, böyle ipekböceğine sekizi de kurban olsun!» diye bağırmasa mı? Öyle utandım ki, yer yarılrsa yere geçecektim. Bir daha o sokağa uğramadım. Müşkül vaziyette kalmışım. «Gitmem» diye inadetsem: «Naza çekiyor kendini!» diyecekler, eğleneceklerdi. Onun için, çaresiz çarşafımı giyerek peşlerine takıldım.

*

Küçük talebelere beyazlar giydirmişlerdi. Dere kenarı patya çayırlarına dönmüştü. Bu memlekette ne kadar çok kız mektebi varmış. Yeşil bahçelerin arasındaki yılankavi yollar-dan, marşlar okuyarak gelen mektep taburları bitip tükenmek bilmiyordu.

Erkek hocalar, derenin karşı tarafındaki bir ağaçlığa çekilmişlerdi. Bizim aramızda yalnız Recep Efendi, mavi lâtası, kocaman siyah şemsiyesiyle dolaşıyor, bir köşeye taştan ocaklar kuran aşçılara bağıra bağıra emirler veriyordu. Muallim-

lerle büyük talebeler çarşaflarını atmak, açık saçık gezip eğlenebilmek için Müdür Efendiyi güç belâ kandırdılar, erkekler tarafına savdılar.

Bilmem niçin, ben bugün hiç eğlenemiyordum. Bu yüzlerce kız çocuğunun çılgın neşesi, sevinci bana dalgın, yorgun bir hüzünden başka bir şey vermiyordu.

Şurada bir iptidai mektebi mızıka ile marş okuyor, ötede bir alay genç kız, itişe kakışa, çığlık çığlığa top, yahut esir almaca oynuyor, daha ileride çocuk, büyük karmakarışık bir insan kümesi manzume okuyan, yahut nutuk söyleyen bir çocuğu alkışlıyorlardı. Munise, kalabalığın içinde kaybolmuştu. Yaramaz, benimle oturur mu?

Uzakta, yüksek bir sedin kenarında bir sıra kestane ağacı vardı. Genç hocalardan bazıları büyük talebelerle beraber bu ağaçlara kolan salıncakları kurmuşlardı. Yaprak kümelerinin arasında renk renk etekler uçuyor, çığlıklar, kahkahalar dalgalanıyordu.

Ben, yavaş yavaş kalabalıktan ayrılmış, bir sel çukuru kenarında kocaman bir kayanın gölgesine oturmıştım. Taşın kovuklarında bitmiş çilız sarı çiçekleri koparıp ayaklarımın altından geçen suya atıyor, dalgın dalgın düşünüyordum.

Birdenbire arkamda ince bir sesin: «Buldum... İpekböceği burada!» diye bağırdığını işittim.

Meğer salıncak eğlencesi için beni arıyorlarmış. Yarı zorla beni oraya kadar götürdüler. «İstemem, yorgunum, sallanmasını bilmiyorum!» diyordum. Fakat ne arkadaşlarıma, ne talebelerime söz anlatmak kabil değildi. Mürüvvet Hanım —beni vaktiyle Merkez Rüştîye Mektebinde müdafaa eden keskin kara gözlü kadın— mutlaka benimle sallanmak istiyordu. Salıncaklardan birine atladık. Fakat nafîle, kollarım titriyor, dizlerim vücudumun yükünü kaldıramıyor gibi çöküyordu. Zavallı Mürüvvet, bir hayli uğraştıktan sonra vazgeçti:

— Nafîle böceğim... Sen, hakikaten sallanmaktan korkuyorsun. Benzin kül gibi oldu, düşeceksin, dedi.

Müdür Efendi, öğle yemeğinde bizimle beraberdi.

Benim bugünkü neşesizliğimi o da farketmişti. İkide bir: «Hani, neye gülmüyor, vay aksi çocuk vay... Gülme, dediğim yerde gülersin, burada somurtur durursun!» diyordu. Adamcağız, yemekten sonra da peşimi bırakmadı. Mektepten, mahsûs

çay semaverı getirmişti. Bana eliyle çay pişirmek istiyordu. Hocalardan biri uzaktan el işaretiyle beni çağırdı:

— Hademelerden birini gönderip Şeyh Yusuf Efendiye bir tambur getirttik. Uzak bir yerde ona çalgı çaldıracağız. Aman, şu zevzeğin elinden kendini kurtar da gel, dedi.

Bu, hakikaten kaçırılmıyacak bir fırsattı. Yusuf Efendinin musikisi bana sardıkça sarmıştı. Zavallı bestekâr, epeyce zamandan beri hastaydı. Mektebe gelemiyordu.

Bir iki günden beri iyileştiğini işitiyorduk. Bugünkü mektep eğlencesine o da gelmek istemişti.

Kadın hocalar, bir bahane ile Yusuf Efendiyi erkeklerden ayırmışlardı. Sekiz, on kişilik bir kafiye, kendimizi göstermemeye çalışarak dere kenarındaki ince yolu takibe başladık. Şeyh Efendi, bugün çok canlı ve neşeliydi. Yolum uzadığını görerek onun yorulmasından korkanlara gülüyor: «Bu ince yol, ebede gitse yorulmıyacağım. Bugün o kadar kendimi kuvvetli hissediyorum!» diyordu.

Arkadaşlardan biri usulca kulağıma iğildi, erkek muallimlerden bazılarının bir köşede gizlice rakı içtiklerini, Şeyh Efendiye de birkaç kadeh verdiklerini söyledi. Yusuf Efendinin nesi belki biraz da bundan ileri geliyordu.

Dere yolunda on beş dakika yürüdükten sonra bir harap su değirmenine vardık. «Çağlayanlar» dedikleri bu yerde vâdi birdenbire daralıyor, âdeta bir boğaz vücuda getiriyordu. Dere kenarındaki kayalıklar öyle yüksekti ki, güneş, aşağıya kadar inemiyor, sular, âdeta bir fecir aydınlığı içinde akıyordu.

Buradan bizi kimsenin işitmesine imkân yoktu. Şeyh Yusuf Efendiyi sık yapraklı bir ceviz ağacının altına oturtular, tamburu eline verdiler. Ben, uzakça bir yere, etrafında suların köpüre köpüre aktığı bir kayanın üstüne sinmiştim. Arkadaşlar, yine rahat vermediler:

— Olmaz, olmaz.. buraya gel, mutlaka geleceksin! diye beni, bestekârın karşısına oturtular.

Tambur başladı. Bu musiki, ömrümde kulaklarımdan gitmiyecek! Arkadaşlar, çimenlerin üzerine yarı uzanmışlardı. En kaba saba görünenlerin bile ağlıyacak gibi dudakları titriyor, gözleri doluyordu.

Kumral saçlarını omuzuma dayıyan Vasfiyenin kulağına:

— Ben, Şeyh Efendiyi ilk defa mektepte dinlemiştim. Çok güzeldi tabii, fakat böyle değildi, dedim.

Vasfiye, süzgün gözlerinde muammalı bir gülümseme ile:

— Evet, çünkü Yusuf Efendi ömründe hiçbir gün bugünkü kadar mesut ve aynı zamanda bedbaht olmadı, dedi.

— Niçin? diye sordum.

Dikkatli dikkatli yüzüme baktı, başını tekrar omuzuma bırakarak:

— Sus, dinliyelim, dedi.

Şeyh, bugün hep eski şarkıları çalıyordu. Bunlardan hiçbirini şimdiye kadar dinlememişim. Her parçanın sonunda, artık bitecek, diye yüreğim titriyordu. Fakat, gözleri yarı kapalı, yavaş yavaş sararmağa başlıyan şakakları ince bir terle nemlenmiş, birini bitirdikten sonra ötekine başlıyordu.

Gözlerimi, bu yarı kapalı gözlerden ayıramıyordum. Bir aralık, solgun yanaklarına birkaç damla yaşın süzüldüğünü gördüm. Birdenbire yüreğim oynadı. Bir hastayı bu kadar yormak günahı. Dayanamadım, şarkılardan birini bitirmesinden istifade ederek:

— Biraz dinlenmez misiniz? dedim. Rahatsız görünüyorsunuz. Neyiniz var?

Cevap vermedi. Islak kirpikleri arasında, o mâsum çocuk gözleriyle derin derin bana baktı, sonra tekrar başını tamburuna dayıyarak yeni bir şarkıya başladı:

**«Pür âteşim, açtırma benim ağzımı zinhar,
Zalim, beni söyletme derunumda neler var.»**

Yusuf Efendi, şarkıyı bitirirken, başı tamburun üstüne düştü. Zavallıya hafif bir baygınlık gelmişti. Hocalar, hep şaşkınlara. Ben: «Biz sebeb olduk, bu kadar yormamalıydık!» dedim. Mendilimi ıslatmak için süratle taşların üstünden sıçrıyarak dereye indim. Bu, çok hafif bir baygınlıktı. Hattâ, âdeta bir baş dönmesi. Elimde ıslak mendille yanına döndüğüm vakit o, gözlerini açmıştı.

— Bizi korkuttunuz efendim, dedim.

O, renksiz bir gülümseme ile:

— Bir şey değil, araya oluyor, dedi.

Arkadaşlarımda bir tuhaflik hissetmeğe başlıyordum. Mâ-

nalı mânalı bana bakışıyorlar, aralarında yavaş sesle bir şeyler konuşuyorlardı.

Aynı yoldan geri dönüyorduk. Ben, Vasfiye ile beraber en arkaya kalmıştım.

— Bu Şeyh Efendide bir hal var, dedim, için için bir şey üzüleniyor gibi görünüyor.

Arkadaşım, o biraz evvelki mânalı bakışıyla beni tekrar süzdü:

— Sahi mi söylüyorsun, Feride? Hatırın kalmasın, fakat inanamıyacağım. Demek sen hiçbir şey bilmiyorsun?

Vasfiye, garip bir bakışla bana gözlerini dikmişti.

— Bilsen saklamağa ne sebep var? dedim.

O, yine inanmadı:

— Bütün B... nin bildiği bir şeyi sen nasıl bilmezsin?

Bu mânasız şüpheye gülümsiyerek omuzlarımı silktilim:

— Biliyorsun ki ben B... de çok kapalı ve yalnız yaşıyorum. Kimsenin hiçbir şeyi ile alâkadar değilim.

Arkadaşım, ellerimi tuttu:

— Yusuf Efendi, seni ölesiye seviyor, Feride, dedi.

Gayriihtiyari ellerimi yüzüme kapadım. Dere kenarında çocukların sevinçli gürültüsü hâlâ devam ediyordu. Kimseye sezdirmeden kafileden ayrıldım, iki bahçe arasındaki dar bir yoldan saparak kendi kendime eve döndüm.

*

B..., 25 Temmuz

Yaz ayları uzadıkça uzadı. Sıcaklar tahammül edilemeyecek derecede. Her şey sarardı, etrafta yeşillik namına bir şey kalmadı. Karşıdaki koyu yeşil tepeler soluk, yanık bir renk bağladı. Onlar, uzakta, yaz güneşinin kamaştırıcı ışıkları içinde kocaman kül yığınları gibi cansız ve mânasız görünüyor. Sıkılıyorum. Boğulacak gibi, ölecek gibi sıkılıyorum. Memleket şimdi bomboş. Talebeler dağıldı, hocalardan birçoğu tatil aylarını geçirmeğe başka yerlere gitti. Nezihe ile Vasfiye bana arasıra İstanbuldan mektup gönderiyorlar. Bu sene İstanbul çok güzelmış. Suları, Adayı anlata anlata bitiremiyorlar. Bir yolunu bulurlarsa orada kalacaklarmış.

Doğrusu istenirse, benim de burada kalmağa niyetim yok. Seyh Yusuf Efendi vakası beni çok müteessir etti. İnsan içine çıkmaya utanır oldum. Mektepler açılacağı vakit başka bir memlekette ders istiyeceğim. Daha uzak, hattâ daha fena bir yere razıyım. Öyle bir yer ki, beni üzsün, uğraşırsın, ziyarı yok, fakat kendi kendimle yalnız bıraksın.

*

B..., 5 Ağustos

Hoca olduğumdan beri ikinci defadır ki talebelerimin gelin olduğunu görüyorum. Fakat bu sefer o zavallı Zehranınki gibi değil. Bu gece, bu saatte Cemile artık kirpiklerinde kurumamış göz yaşı damlalarıyla yatağında uyumuyor. Cemilenin güzel başına bu gece, bu saatte sevdiği genç mülâzimin göğsü yatak oldu. Bu çocukların ikisi de birbirlerine olan sevdalarında öyle şebat ettiler ki, nihayet anneleri, babaları da baş ığmek mecburiyetinde kaldı.

Cemileyi de, Zehra gibi, kendi elimle süsledim. Bir zamandan beri hiçbir kalabalık yere gitmemek için inad ediyordum. Fakat Cemile, mahsus evime geldi, ellerimi öperek yalvardı. Bir gece, karanlıkta kendisine ettiğim hizmeti acaba anladımı? Bilmiyorum. Fakat anasını, babasını razı ettiği gün ilk müjdeyi bana getirmişti. İhtimal ki şüphe ediyor.

Evet, Cemileyi elimle süsledim, duvağını elimle taktım. Burada bir âdet var: Kim olursa olsun, genç kızların, saçına mutlaka bir parça gelin teli takıyorlar, bunu bir uğur sayıyorlar. Hırçın inadıma rağmen Cemilenin annesini, saçımın bir tarafına minimini bir tel parçası ileştirmekten menedemedim.

Mülâzimi çok merak ediyordum. Cemileyi onun kolunda görmedikçe saadetlerine inanmıyacaktım. Fakat, buna imkân olmadı. Erkenden evime dönmek mecburiyetinde kaldım.

Her yerde olduğu gibi, burada da bütün kadınların gizli gizli bana bakıştıklarını, birbirlerine bir şeyler fısıldadıklarını görüyordum. Bütün dudaklarda yine bir «İpekböceği» sözüdür dolaşıyordu. Belediye Reisinin karısı olduğunu söyledikleri, elmaslara, altınlara batmış bir şişman kadın, dikkatli dikkatli yüzüne baktıktan sonra, yanındakilere benim işitebileceğim bir sesle:

— Bu İpekböceği sahiden âfet, adamcağızın yanmakta hakkı varmış, dedi.

Artık burada duramazdım. Cemilenin annesinden müsaa-
de istedim; hasta olduğumu, mümkün değil duramayacağımı
söyledim. Küçük gelinin yanında muallim arkadaşlarımdan
birkaçı vardı. İhtiyar kadın, bana onları gösterdi:

— Cemileye hocaları nasihat veriyorlar, sen de bir iki şey
söyle kızım, dedi.

Bu mâsum arzuyu gülümsiyerek kabul ettim. Talebemi
bir köşeye çekerek:

— Cemile, dedim, hocan olmak sıfatıyla annen, sana nasi-
hat vermemi istedi. Sen, nasihatlerin en güzelini kendi kendi-
ne verdin. Yalnız, çocuğum, sana bir tembihim olacak. Mülâzi-
min şimdi senin yanına gelmeden evvel sokaktan yabancı bir
kadının geldiğini, sana gizli bir şey söylemek istediğini haber
verirlerse sakın dinleme, yavrum, o kadından kaç, güzel başını
mülâzimin kuvvetli göğsüne sakla.

Cemile, bu sözlere, kim bilir, ne kadar hayret etmiştir.
Hakkı var; çünkü şimdi ben bile hayret ediyorum. Onları bir
yabancı ağızdan işitmiş gibi sebebini, mânasını kendi kendime
soruyorum.

*

B..., 27 Ağustos

Bu akşam, minimini bahçemizde ziyafet vardı. Munise ile
beraber, Hacı Kalfa ailesini akşam yemeğine davet etmiştik.
Alay olsun diye sokaktan üç dört kırmızı kâğıt fener aldırış,
cılız bir badem ağacının sofraya üzerine iğilen dallarına asmıştık.
Hacı Kalfa, bunları görünce pek keyiflendi:

— Ayol, bu ziyafet değil, On Temmuz şenliğidir, dedi.

— Hacı Kalfa, bu gece benim kendi On Temmuzum, de-
dim.

Evet, bu gece kendi hürriyet şenliğimdi. Çalıkuşu, kafe-
sinden kurtulalı bu gece tam bir sene olmuştu. Bir sene, üç
yüz altmış beş gün. Ne uzun!

Evvêlâ çok neşeliydim. Mütemadiyen gülüp söylüyordum.
O kadar maskaralık ediyordum ki, Samatyalı madam, gülmek-

ten tıkanıyor, Hayganuşun sivilcelerle dolu şişkin yüzü dallardaki kırmızı fenerlerle bir renk oluyordu. Hacı Kalfanın ellerini dizlerine vurarak:

— Dil otu mu yedin be kızım? diye bir gülmesi vardı ki...

Geç vakte kadar bahçede oturduk, sonra fenerlerimden birini Mirata, birini Hayganuşa vererek misafirlerimi selâmetledim. Munise, gündüzden çok yorgun olduğu için daha biz konuşurken sandalyesinde uyuklamağa başladı. Onu yatağına gönderdim, kendim, tek başıma bahçede kaldım.

Sakin, yıldızlı bir geceydi. Karşı setteki evlerde ışıklar sönmüştü. Dağ, bu yıldızlı semanın içinde korkunç bir gölge yığını gibi yükseliyordu.

Bileklerimle alnımı setin kenarındaki parmaklığın, soğuk demirine dayadım. Etrafımda ne ses, ne hayat. Yalnız uçurumun dibinde, bu dayanılmaz sıcaklara rağmen hâlâ kurumıyan derede hafif bir çağıltı, birkaç yıldız aksi.

Kâğıt fenerlerin mumu artık tükeniyordu. Onların renkli ışıklarıyla beraber içimdeki neşenin de sararıp solduğunu, gönlüme derin, çaresiz bir karanlık inmeğe başladığını hissediyordum.

Bu bir senenin kâh karanlık, kâh aydınlık günlerini birer birer hayalimden geçirdim, ne uzun, ya Rabbi, ne uzun!

Soğuğa, cefaya, mihnete hiç şikâyetli tahammül eden sağlam bir vücudum var.

İhtimal, daha kırk sene, elli sene yaşıyacağım. İhtimal, daha elli yaş bu hazin muzafferiyetin hazin yıldönümünü görmek lâzım gelecek. Hayat, ne uzun, Allahım, ne uzun!

İhtimal, Munise bile bana kalmıyacak.

Saçlarıma yavaş yavaş aklar düşecek.

Ümidedeyim, tahammül edeyim, güzel. Ben, buna razıyım, fakat niçin, neyi beklemek için?

Bu bir sene içinde, birkaç defa, kendimi zaptedemedim, ağladım. Fakat bunların hiçbirisinde bu gece göz kapaklarımın içini yakan yaşlardaki acılık yoktu. O vakit, sade gözlerim ağlamıştı. Bu gece gönlüm ağlıyor.

B..., 1 Teşrinievvel

Dersler başlıyalı iki hafta oluyor. Muallim arkadaşlarımın birçoğu B... ye döndüler. Hattâ, mutlaka İstanbul'da kalmak isteyen Vasfiye bile. Bıçare, bir türlü açık yer bulamamış.

Nezihenin başına bir devlet kuşu konmuş. Bir cuma günü Sullarda bir genç zâbite tesadüf etmişler. Zâbit, onları Boğaziçinden Fâtîhe kadar takibetmiş.

Bu iki arkadaşımın şimdiye kadar tesadüf ettiği her erkek gibi, o da Vasfiyeyi tercih ediyormuş. Hattâ, bilmem hangi parkta birbirlerine randevu vermişler. Fakat aksi olacak, Vasfiyenin o gün misafirleri gelmiş. Zâbiti merakta bırakmamak için Neziheye yalvarmış:

— Kuzum Nezihe! Sen, benim yerime git. Bugün geleceğimi söyle. Başka gün için mülâkat al, demiş.

Nezihe, akşam eve uğradığı vakit, delikanlıyı göremediğini söylemiş. Fakat, kızın halinde bir tuhafılık varmış. Birkaç gün sonra iş anlaşılmış. Meğer o gün, Nezihe ne yapıp yapmış, genç zâbitin zihnine girmiş, hain kız, bir hafta sonra, onunla nişanlanmış.

Vasfiye, çok mahzun, bir yandan, aziz bir arkadaşı tarafından aldatılmak gücüne gidiyor, bir yandan da yalnız kaldığından şikâyet ediyor. İkide birde içini çekerek:

— Ah Feride Hanım, sizinle ne güzel iki arkadaş olabirdik. Fakat nasıl anlatayım, siz o kadar neşeli, iyi, munis bir kız olduğunuz halde yaşamak zevkını anlamamışsınız, diyor.

Yuvalarda yeni yavruların yumurtadan çıkma zamanında nasıl neşeli bir hayat uyanırsa, mektepte de öyle bir hal var.

Hele birkaç gün evvel şimşekler, gök gürültüleriyle başlayan şiddetli bir yağmur, sıcak ve sakın yazın bana verdiği müzmin hüznü, anlaşılmaz yaşamak yorgunluğunu dağıttı. O kadar hafif, o kadar neşeliyim ki...

*

B..., 17 Teşrinievvel

Yağmurlar on günden beri devam ediyor, hem de ne şiddetle. İlk günlerde benim gibi sevinen, solgun benizlerine taze

bir hayat rengi gelen son çiçekler haraboldular. Biçareler, bahçede durmadan yağın yağmurun altında başlarını iğiyorlar: «Artık yeter!» der gibi büzülüp titreyiyorlar.

Bu akşam, mektepten döndüğüm vakit benim de aşağı yukarı onlardan kalır yerim yoktu. Sırsıklam olmuştum. Çarşafım vücuduma, peçem yüzüme yapışıyor, sokakta rastgeldiğim insanları halime güldürüyordu.

Munisenin, bu akşam benzi biraz soluktu. Nezle olmasından korkarak erkenden, zorla yatağa yatırmış, ıhlamur kaynatmışım. Yaramaz kız, yatakta şikâyet ediyor, benim ihtimamlarımla eğlenerek:

— Abacığım, soğuk, insana ne yapar? Geçen sene karda, samanlıkta yattığım geceyi unuttun mu? diyordu.

Bu gece, hiç uykum yoktu. Muniseyi uyuttuktan sonra elime bir kitap alarak sedire uzandım. Yağmurun saçaklarda, su oluklarında çıkardığı sesleri, on beş günden beri bitmeyen bu matemi dinlemeğe başladım. Ne kadar vakit geçmişti, bilmiyorum. Birdenbire hızlı hızlı kapı çalındı. Bu saatte kim olabilirdi?

Kapıyı açmağa cesaret edemedim. Misafir odasının cumbasından uzandım. Karanlığın içinde uzun boylu bir kadın hayaleti cumbanın altında yağmurdan korunmağa çalışıyor, elindeki muşamba fenerden çıkan ışıklar sokaktaki su birikintileri içinde çırpınıyordu.

— Kim o? diye sordum.

Titrek bir ses:

— Açınız, Feride Hanımı görmeğe geldim, dedi.

Kapıyı açtığım vakit titriyordum. O akşamdan beri yabancı kadınlardan gözüm yılmıştı. Ne vakit böyle birinin, beni aradığını görsem, fena bir haber alacağımı sanıyordum. Bu vakitsiz misafir, yüzümü görmek için fenerini kaldırmıştı. Solgun bir çehre, iki mükedder mavî göz farkettiler.

— Müsaade eder misiniz içeri gireyim, hocanım?

Bu çehre, bu ses, bana emniyet verdi. Kim olduğunu, niçin geldiğini sormağa lüzum görmeden: «Buyurunuz.» dedim. Yanımdaki misafir odasının kapısını açtım.

Kadın, odayı ıslatmaktan çekiniyor gibi, etrafına bakınıyor, oturmağa cesaret edemiyordu.

Bir şey söylemiş olmak için:

— Ne yağmur, ne yağmur. İnsanı âdeta tıkıyor! dedi.

Dikkatle yüzüne bakıyordum. Halbuki perişanlığının yağmurdan daha başka bir şeyden geldiği besbelliydi. Asıl maksadını söylemek için, daha sakinleşmek istediğini anladım, birdenbire ne istediğini sormadım.

İlk hissim, beni, aldatmamıştı. Bu, munis çehreli, asıl tavırlı bir kadındı.

Nihayet: «Kiminle görüşüyorum efendim?» diye sordum. Benden korkuyor gibi başını iğdi:

— Feride Hanımefendi, ben yabancı değilim. Gerçi şimdiye kadar görüşmedik amma, sizi uzaktan tanıyorum.

Biraz sustu, sonra, bir cesaret hamlesiyle ilâve etti:

— Bir meslektaşınızın kardeşiyim. Mektebinizin musiki hocası Şeyh Yusuf Efendi.

Birdenbire yüreğim ağzıma geldi. Fakat kuvvetli olmak, hiçbir şey sezdirmemek lâzımdı:

— Öyle mi efendim, görüştüğümüze memnun oldum. Şeyh Efendi, biraz daha iyiler inşallah, dedim.

Bu saatte, bu halle gelen bir misafire söylenecek söz, elbette bu değildi. Fakat başka ne diyebilirdim?

O, cevap bulamıyarak susuyordu. Ben, yüzüne bakmağa cesaret edemiyerek gözlerimi yere indiriyordum. Hafif bir hıçkırık sesi işittim. Kurtulmak imkânı olmayan bir felâkete razı olur gibi başımı daha ziyade iğerek bekledim.

O, ağlamamak için elleriyle göğsünü, boynunu tutarak:

— Kardeşim bu gece ölüyor, dedi, akşama doğru birdenbire ağırlaştı. Altı saatten beri kendini bilmiyor. Sabaha çıkmıyacak.

Cevap vermedim. Ne söyleyebilirdim?

— Küçük hanım, Yusuf, benim üç yaş küçüğümdür ama, evlâdım sayılır. Annemiz öldüğü vakit Yusuf, minimini ciktı. Ben de büyük değildim. Böyle olduğu halde ona analık ettim. Ömrümü ona bağladım. Dul kaldığım vakit sizin yaşıınızda ancak vardım. Tekrar evlenebilirdim. İstemedim. Tek, Yusufçuğum yalnız kalmasın diye. Halbuki şimdi o, beni yalnız bırakıp gidiyor. Bunları size niçin mi söylüyorum küçük hanım? Beni ayıplamayınız. Bu saatte sizi rahatsız ettiğim için yalvararak sizden istiyeyeğim şey için bana darılmayın, beni kovmayın diye...

Sözünün burasında bitkin vücudunun birdenbire çöktüğünü gördüm. Bir fenalık geldi zannederek omuzlarından tutmak istedim. Dizlerimi öpüyor, yerlerde sürünerek çırpına çırpına ağlıyordu.

Hafif bir hareketle kendimi kurtardım. Bu dakikada ne kadar sakin olmak mümkünse o kadar sakin bir sesle:

— Hanımefendi, felâketinizi anlıyorum, söyleyiniz. Elimden gelecek bir şeyse.. dedim.

Kadının ağlamaktan şişen soluk mavi gözlerinde bir ümit ışığı canlandı. Zavallı, göğsünün sarsıntılarını elleriyle zaptetmeğe çalışarak:

— Yusuf, on seneden beri hastaydı. O kadar uğraştım, o kadar çırpındım. Melûn hastalık, bir türlü durmuyor, kardeşimi için için yiyip bitiriyordu. Nihayet bu vaka oldu. Sizi gördü. Zaten fazla içli bir adam. Gözle görünürcesine eriyip bitmeğe başladı.

Sözün burasında hafif bir isyan feryadını menedemedim:

— Hanımefendi, yemin ederim ki ben, kardeşinize bir şey yapmadım. Kendim de zaten bir yaralıdan başka bir şey değilim, dedim.

O, tekrar dizlerime sarıldı:

— Hanım kızım, evlâdım, sizin de belki bir sevdiğiniz var; darılmayınız. Yemin ederim ki bunları şikâyet için söylemiyorum. Ben, görüldüğü kadar kaba ruhlu bir kadın değilim. İşin nihayetinde Yusufun kardeşiyim. Senelerden beri onun musikisi içinde yaşadım. Sizden değil, hattâ bu tesadüften bile şikâyetim yok. Yusufun yatağında mum gibi eridiğini görüyordum. Fakat öyle anlıyorum ki, mesut ölüyor. Ne şikâyet var, ne acı söz, bir çırpınma. Bazan kendini kaybediyordu. O vakit, göz kapakları hafif hafif titriyor, soluk dudakları gizli bir gülümseme ile yavaşça isminizi tekrar ediyor. Düne kadar bu derdinden bana hiç bahsetmemişti. Dün ellerimi tuttu, birer birer parmaklarımı öperek:

— Onu bir kere daha göster bana abla! diye çocuk gibi yalvarmağa başladı. Yusuf için her fedakârlığa razı idim. Fakat, buna imkân göremiyordum. İçim parça parça oldu.

— İyi ol, Yusuf, çabuk iyi ol. Elbet bir gün yine göreceksin.. diye alnını, saçlarını okşadım.

Feride Hanım, bu hastanın hiçbir şey söylemeden bana

nasıl darıldığını, başını öte tarafa çevirerek nasıl ümitsizlikle gözlerini kapadığını görseydiniz! Anlatmak mümkün değil ki... Bugün akşama doğru büsbütün gözlerini kapadı. Onların bir daha açılmıyacağını biliyordum. Uğruna ömrümü, saadetimi vakfetmiş, onu hiçbir şeyden mahrum etmemiştim. En istediği şeyi bir kere göstermeden hasret içinde gözlerini kapadığını görmek... Bu acıyı size anlatmak mümkün değil, Feride Hanım, mümkün değil. Bu, öyle bir sevap ki, can çekişenlerin dudaklarına verilmiş bir damla su gibi.

Artık, devam edemedi. Yüzünü eteklerine saklıyarak çocuk gibi hışkırdı.

*

Bu gecenin vakalarını bir rüya gibi hatırlıyacağım.

Yağmurların içinde, önümdeki fenerin donuk izini takib ederek birçok dar, karanlık sokaklardan geçtim. Hiçbir şey hissetmiyor, hiçbir şey duymuyor, sele düşmüş bir yaprak gibi iradesiz sürükleniyordum.

Beni gölgelerle dolu yüksek, geniş bir odaya aldılar. Duvarlarda tamburlar, utlar, kemanlar sallanıyor, karışık raflarda neyler sürünüyordu. Bestekâr, bu çalgılarla dolu odanın bir köşesinde geniş bir demir karyola içinde ölüyordu.

Ayaklarımızın ucuna basarak yanına yaklaştık. Mum gibi sarı çehresine ölümün sükûneti şimdiden çökmüş, kapalı gözlerinin çukuruna karanlıklar dolmuştu.

Yalnız, ağızındaki bembeyaz dişlerini gösteren aralık dudaklarında bir parça hayat rengi kalmıştı

Biraz evvel o kadar telâşlı ve perişan görünen kadıncağız, bu son vazife karşısında hayret verici bir sükûn ve tahammül gösteriyordu. Sevgi, şefkat denen şeyde ne mucizeler var ya Rabbi! Mektebe gidecek çocuğunu uyandıran bir ana gibi elini hastanın başına koydu:

— Yusuf, çocuğum, bak, arkadaşın Feride Hanım sana hatır sormağa geldi. Aç gözünü, Yusuf, dedi.

Hasta, hiçbir şey işitmiyor, hiçbir şey görmüyordu. Onur, bir kere daha gözlerini açmadan ölmesi ihtimali, biçare kadına, o güzel tahammülünü yavaş yavaş kaybettiriyordu. Tekrar ağlamağa, sesi boğulmağa başlamıştı:

— Yusuf, yavrucağım, bir kere daha gözlerini aç, görmeden ölürsen, daha ziyade yanacağım.

Yüreğim, merhametten eziliyor, dizlerim, vücudumun yükü altında çökecek gibi oluyordu. Karyolanın baş ucunda masaya benzeyen bir karanlık kümesine dayanmışım. Bunun bir org olduğunu farkederek titredim. Kalbim, öyle söyledi ki, bu biçare gözleri son defa açacak mucize ancak bu org olabilir. Düşündüğüm şey belki cinayet, belki bundan daha büyük bir günahtı. Fakat, kenarından bakanları içine çeken uçurum gibi bu org da benim tahammülümü elimden aldı. Gayriihtiyari ayağımı bastım, parmağımı tuşlardan birine koydum.

Org, yaralı bir gönül gibi derin derin inledi. Odanın karanlık köşeleri, duvarlardan gölgelerini uzatan sazlar, gizli figanlarla titreştiler.

Hakikat mi, yoksa benim yaşlarla perdeli gözlerimin bir vehmi mi olduğunu söyleyemeyeceğim. Bana öyle geldi ki hasta, bu sesle son bir defa mavi gözlerini açtı.

Ablası yatağa yüzünü kapamış, hıçkırıyordu.

Bir mukaddes vazife yapar gibi ölünün üzerine eğildim, henüz bir hayat bakiyesiyle titriyor gibi görünen gözlerine dudaklarımı sürdüm.

.

İlk busemi ben, ölünün sönmüş gözlerine mi tevdi edecektim!

*

B..., 2 Teşrinisani

Bu akşam B... deki evimde son gecem... Yarın erkenden hareket ediyorum.

O vakadan sonra tabii burada kalamazdım. Şehirde herkes benden bahsediyor, herkes, beni merak ediyordu. Mektebe gidip gelirken kaç kişi peşime takıldı, kaç kişi, artık iki kat örtmeğe başladığım peçemin altından yüzümü seçebilmek için yolunu kesti; kaç saygısızın, biraz sesini alçaltmağa bile lüzum görmeden:

— İpekböceği, bu ha? Zavallı Şeyh! dediğini işittim.

Arkadaşlarımın yanında konuşmağa utanıyor, sınıfa girerken kıpkırmızı olduğumu hissediyordum.

Bu, böyle devam edemezdi. Çaresiz, Maarif Müdürüne gittim. Buranın havasına dayanamıyacağımı söyledim; başka bir memlekette bana bir ders bulmasını rica ettim. Dedikodulardan galiba onun da haberi vardı. Çünkü hemen bana hak verdi. Yalnız, başka bir yerde bana göre ders bulmak müşküldü. Daha az maaşlı, daha küçük bir mektep olursa da kabul edeceğimi söyledim; elverir ki uzakta bir yer olsun.

İki gün evvel emir geldi: Ç... Rüstiyesine tâyin etmişler.

Zavallı Çalıküşu, rüzgâra kapılmış sonbahar yapraklarına döndü.

Ü Ç Ü N C Ü K I S I M

Ç..., 23 Nisan

Bugün Hıdırellez. Evde yalnızım. Hattâ, sade evde değil, kasabada da hemen hemen öyleyim. Evler boş, çarşılar kapalı. Bütün kasaba halkı, erkenden yemek sepetleriyle Söğütlük'te kuzu yemeğe gitti. Köşe başında her zaman kötürüm bir dilenci oturur. O bile eğlenmeden geri kalmak istemedi, arabaya biner gibi, azametli bir eda ile bir hamalın sırtına binerek kafileye karıştı.

Maamafih, benim en ziyade hoşuma giden köpekler oldu. Kurnaz hayvanlar, ziyafetin kokusunu almışlar, bohçalar, sepetler, ihramlarla yola çıkan her kafilenin arkasına birkaç da onlardan takılmış.

Muniseyi, komşulardan alay imamı Hafız Kurban Efen-dinin karisiyle beraber gönderdim. O, bensiz gitmemek için bir hayli sızlandı, fakat başıma bir çatki çattım: «Biraz hastayım, belki açılırsam arkadan gelirim.» dedim.

Onları, hastayım diye aldattım amma bugün, bilâkis, çok iyiyim ve çok neşeliyim. Gitmek istemediğimin sebebine gelince, ben, artık böyle kalabalık eğlence yerlerinden hoşlanmıyorum.

Evde yalnız kalır kalmaz, başımdan çatkıyı attım. Yavaş sesle türküler söyliyerek, ıslık çalarak hanım hanım evimin işi-ni gördüm. Mektepte günlerce erkek gibi çalıştıktan sonra arasına ev hanımlığı etmek bana öyle tatlı geliyor ki...

Bu işler bitince sıra kuşlarıma geldi. Maskaraların kafes-lerini temizledim, sularını tazeledim, sonra, güneş alsınlar diye bahçeye çıkardım. Şimdi tam yarım düzine kuşumuz var. Buraya gelirken Mazlumu Hacı Kalfanın oğluna bırakmak mecburiyetinde kalmıştık. Munise, çok üzölmüş, ağlamıştı.

Kızcağızım içlenmesin diye ona, bu kuşları aldım. Sonradan, bana da bir merak geldi. Fakat, komşunun sarı kedisinden bu hayvancıklara hiç rahat yok. Ne vakit kafesleri bahçeye çıkar-sam, gelip karşılmasına oturuyor. Görünüşte sakın, halim bir ke-di. Yeşil gözlerini aralık ederek âdeta şefkatle kuşlara bakıyor, hele arasına çenesini titreterek hafif hafif sesler çıkarması var ki, onlarla konuşuyor zannedersiniz. Bugün: «Bakalım ne ya-pacak?» diye kuşlardan birini kafesten çıkardım, onun yüzü-ne doğru yaklaştırdım. Zalim hayvanın, üstünde bir rüzgâr esmiş gibi, sarı tüyleri dalgalandı, yeşil gözlerinde kıvılcımlar parladı. Yumuşak pençelerinin içinden tırnaklarını çıkarıyor, kuşun üstüne atılmağa hazırlanıyordu.

Zavallı yavrucuk, elimin içinde kanadlarını, boynunu kı-sarak öyle bir titriyordu ki... Öteki elimle kediye başından tut-tum:

— Bu hain yeşil gözlerdeki tatlılığa bakan, seni gökyü-zündeki melekleri düşünüyor sanır, dedim. Halbuki senin der-din, bu biçareyi parçalamak, değil mi? Bak, ben şimdi senden ne güzel intikam alacağım.

Öteki elimi açtım. Zavallı küçük kuş birdenbire sendele-di, azat olunduğuna inanmıyor gibi durdu. Sonra, ince bir fer-vat kopararak uçmağa başladı. Kedinin hayran bir yeis ile ku-su takibeden yeşil gözlerini yüzüme yaklaştırmak kahkaha-larla gülüyor:

— Nasıl, kuşu parçaladın mı, sarı zalim? diye eğleniyor-dum.

İçimde derin bir sevinç vardı. Yalnız bu sarı kediden de-ğil, zavallı küçük kuşlara musallat olan bütün sarı mahlûklar-dan öc almış gibi seviniyordum.

Neşemi yalnız öteki kuşların şikâyeti kırdı. Bu, hakikaten bir şikâyet miydi, bilmiyorum, fakat bana, öyle geldi ki, zaval-lılar: «Niçin bizi de arkadaşımız gibi mesudetmiyorsun?» di-yorlar. Gönlümün o daima itaat etmek lâzım gelen hırçın, sert emirlerinden biriyle kafeslere doğru yürüyordum.

Hepsini birden azadedecektim. Fakat, birdenbire Munise aklıma geldi. Yanağımı kafeslerden birinin teline dayadım:

— Sizi bırakayım, güzel, fakat sonra, Muniseye, öteki sarı müstebide ne cevap vereceğiz? Ne yapalım küçükler, ne kadar

uğraşsak bu sarı hainlerden kendimizi büsbütün kurtaramıyoruz, dedim.

*

Kuşlardan sonra, sıra kendime geldi. Ben, havayı bir parça güneşli gördüğüm vakit, daima soğuk su ile saçlarımı yıkarım. Onların yavaş yavaş güneşte kuruması en büyük zevkidir.

Bugün, yine öyle yaptım; sonra, kafeslerimin karşısındaki erik ağacına çıkarak ıslak saçlarımı, hafif hafif esen bahar rüzgârına dağıttım. Saçlarım artık uzamış, hemen hemen belime inmişti. B... de, saçlarımın niçin kısa olduğunu arkadaşlarıma söylemeğe utanmıştım. Onlar, bunu, kadın için bir ayıp, daha doğrusu bir kusur sayıyorlar. Hacı Kalfaya varıncaya kadar, herkesten bir türlü saç ilâcı sağlık almıştım. Saçlarımın bu kadar çabucak uzadığını görenler, kerameti kendilerinden bildiler; ilâçlarındaki tesire benim demet demet uzayan gür saçlarımı şahit tuttular.

Erik ağacı, kafeslerin tâ karşısındaydı. Kuşlar, boncuk gibi parlıyan gözlerini güneşe dikerek ötüşüyorlardı. Ben, ıslık çalarak onları taklidediyor, ince bir dalın üstünde, salıncakta gibi sallanıyordum. Bir aralık yanımdaki evin penceresine gözüm ilişti. Bir de ne göreyim? Komşu alay imamı Hafız Kurban Efendi, ablak yüzündeki iki cami kandili gibi parlıyan yuvarek, çipil gözleriyle bana bakmıyor mu?! Ne olduğumu anlatamam. Kılığım, kıyafetim bir şeye benzese neyse. Fakat ayaklarım çıplak, arkamda açık bir beyaz gömlek. İlk hareketim, arkama dökülen ağır saç kümesine sarılarak onu boynuma, göğsüme dağıtmak oldu. Sonra kendimi bir yük gibi ağaçtan aşağı attım. Bereket versin, dal yüksek değildi. Kulağıma: «Aman, eyvah!» diye bir ses geldi. Düşen, biraz da canı yanan bendim. Fakat, bağırان komşum Hafız Kurban Efendiydi.

İsmi gülmeyen söyliyemediğim bu Hafız Kurban Efendi, elli yaşlarında bir alay imamıdır. Çok zengin olduğunu söylüyorlar. Karısı pek taze, otuz yaşına bile girmemiş, güzel, kara gözlü, filiz gibi bir Çerkez kızı. Aramız pek iyidir. Bugün Muniseyi, gezmeğe götüren de odur. Çocuğu olmadığı için benim küçük yaramazı o da, kendi kızı gibi seviyor. Fakat, bugünkü vaka neşemi kaçırdı. Alay imamından çok utandım. Kim

bilir, ne kadar ayıplamıştır! Şimdi bu satırları yazarken utan-cımdan yüzümü ateş basıyor, kıpkırmızı olduğumu hissediyorum. Of, ya Rabbi! Mektep hocası da oldum, hâlâ deliliği bırakamıyorum. Tevekkeli B... deki Müdür Recep Efendi bana: «Allah gecinden versin, hani ölüp de mezara girsen, talkın veren imamı güldüreceksin!» demezdi.

Bugünkü programımın öğleden sonraki kısmı, geldim geleli çantamda duran defterime son altı ayın vakalarını yazmaktı. Boğaz ile beraber sahildeki istihkâmların bir kısmını gören penceremin önüne geçtim. Ben, bu eve zaten yalnız bu pencereyi sevdiğim için geldim. Yoksa tamah edilecek hiçbir şeyi yok.

B... den kaçmak için ilk teklif ettikleri yeri kabul etmiş, ne burayı sevip sevmiyeceğimi düşünmüş, ne de aylığının azlığına ehemmiyet vermiştim.

Fakat, talihime gayet iyi bir yer çıktı. Sakin, şirin bir asker memleketi. Yerli olsun, yabancı olsun, kimin babasını, kardeşini, oğlunu, kocasını sorarsanız mutlaka askerdir; ya zâbit, ya nefer... Hocalarının bile bir kısmı tabur imamı, alay müftüsü, filân gibi askerlikle bir ilişkisi olan insanlar. Komşum Kurban Efendinin, sarığıyla beraber arasına üniforma giydiği, kılıç taktığı bile oluyor.

Ç... nin kadınları pek hoşuma gidiyor. Vefakâr, çalışkan, hayatlarından memnun, munis ve sade insanlar. Çalışmak gibi eğlenmeyi de çok seviyorlar. Hafta geçmez ki bir düğün olsun. Bir düğün, türlü türlü isimde kına geceleriyle tam bir hafta sürüyor. Demek ki onlar hemen her gece eğleniyorlar.

Evvelâ, buna nasıl para dayandırıyorlar, diye şaşıyordum. Fakat sonradan sırrını anladım.

Meselâ, bir kadın, ağır gelinlik elbisesini on sene, yirmi sene, her düğünde giyiyor, sonra, onu yine, tertemiz, kendi kızına giydiriyor. Eğlenceleri çok sade. Çalgıları, armonik çalan bir ihtiyar Ermeni kadını ki, küçük bir kumaş parçası, birkaç para ile memnun oluyor.

Evet, sade eğlenceler. Fakat değil mi ki memnun oluyorlar, pekâlâ. Keşki ben de onların içinde doğsaydım, keşki ben de bir gün parmaklarımda, avuçlarımda, içinde hurma gibi kınalarla... Her neyse, başka bahse geçelim.

Komşularım, beni birdenbire sevdiler Yalnız, aralarına

karışmadığıma, bu eğlencelerden zevk almadığıma darılıyorlardı. Kibirli sanımasınlar diye onlara kul, köle oldum, mektepteki kızları gibi kendilerinden de elimden gelen nezaketi, yarımını esirgemedim.

*

Burada en sevdiğim bir yer de: «Söğütlük» dedikleri dere kenarı. Kalabalık günlerde pek cesaret edemiyorum. Fakat bazı tenha akşam üstleri, mektepten dönerken Munise ile oraya uğruyoruz. Söğütlük, âdeta bir söğüt ve çınar ormanı. Kim bilir, kaç yüz senelik. Çınarların aşağı kısımlarındaki dallar kesmişler, yalnız gövdeleriyle tepelerindeki dalları ve yaprakları kalmış. Akşam gölgesinin çökmeğe başladığı saatlerde insan, oraya giderse, ucu, bucağı bulunmaz bir viran kubbenin altına girmiş gibi oluyor. Yandan vuran son güneş ışıkları bu yüksek, harap çınar gövdelerini göz alabildiğine uzanıp gider kırık sütunlara benzetiyor. Derenin öbür kıyısında etraflar çitlerle çevrilmiş, sıra sıra bahçeler, o bahçelerin arasında gölgelere boğulmuş incecik yollar var. Karşıdan bu yollara bakarken bana öyle geliyor ki, onlar insanı, bildiğimiz dünyadan başka yerlere götürecektir, en umulmaz emellere kavuşturacak.

*

Memleketin zenginleri, Hastalar Tepesi isminde bir yerde oturuyorlar. İsmi fena amma kendi en şen, en mesut insanların yeri. Geldiğim vakit, bana orada güzel bir ev göstermişlerdi. Fakat cesaret edememiştim. Şimdi B.. deki kadar zengin değilim. Daha fakirane yaşamağa, daha küçük bir evde oturmağa mecburum. Maamafih, şimdiki evim de pek fena yerde değil. Meydanlığı, kahvesi, dükkânlarıyla kasabanın pek işlek bir yerinde. Meselâ sabahleyin Söğütlüğe giden bütün Ç... halkı önümüzden geçti. Şimdi, vakit daha erken olmakla beraber dönüş başladı. Biraz evvel Söğütlükten bir zâbit kafilesi dönüyordu. Acele acele karşıdan gelen bir mülâzimle konuşmaları için durdular. Mülâzim:

— Niçin böyle erken dönüyorsunuz? Ben daha yeni gidiyorum. Şimdi nöbetten çıktım, dedi.

Ceketinin önü daima açık duran şişman, yaşlı bir kolağas — ki her zaman tesadüf ederim — cevap verdi:

— Dön, zahmet etme. Söğütlüğün tadı yok bugün. O kadar bakındık, Gülbeşeker yok!

Bu şehrin askerleri galiba gülbeşekeri çok seviyorlar. Çocuğunun, büyüğünün ağzında bir gülbeşekerdir gidiyor. Anlaşılan bu, bir nevi gül tatlısı olacak. Fakat Hıdrellez günü mesirede gülbeşeker aramak, onu bulamadığı için meysus olmak, pek çocuklara yakışır bir şey!

Evet, bu gülbeşeker sözü çocuk, büyük bütün erkeklerin ağzında, kaç defa sokakta kulağımla işittim.

Meselâ, bir akşam üstü mektepten dönüyordum. Önümde fakir kıyafetli birkaç genç gidiyordu. Bunlardan birine bilmem ne ikram etmek istediler. O, reddediyor:

— Vallahi olmaz, şimdi yemek yedim. Yemiş değil, ne olsa yiyemem, diyordu.

Bir başkası:

— Bir şey yiyemez misin? Gülbeşeker de olsa yemez misin? diye onu omuzundan sarstı.

Delikanlı, hemen yumuşadı, sırta sırta:

— Bak, ona yüzüm yok, diye cevap verdi.

Bazan kahvenin önünde oturan erkekler mahalleye su taşımakla geçinen fakir, fakat tuhaf, neşeli bir çocukla şakalaşıyorlar:

— E, Süleyman, söyle bakalım, ne vakit senin düğünü yapıyoruz?

— Ne vakit isterseniz, ben alesta hazırım.

— Süleyman, sen bu fukaralıkla nasıl geçinirsin?

— Kuru ekmeğimi Gülbeşekere sürer yerim. Allahtan belâmı mı isteyeceğim?

Bu şakayı hemen her gün tekrar ediyorlar. Fakat, en tuhafı, bizim komşu Hafız Kurban Efendi, üç gün evvel kapının önünde Muniseyi yakaladı. Kızcağını zorla yanaklarından öperek:

— Oh, mis gibi Gülbeşeker kokuyor, dedi.

Sokakta Söğütlükten dönen kafileler çoğalmağa başlıyor. İnce bir kahkaha, Munisenin sesi. Munise geliyor. Yaramaz kızı dört saatte dört ay görmemiş gibi göreceğim geldi.

23 Nisan (İki saat sonra)

Gülbeşekerin ne olduğunu öğrendim: Munise, Söğütlükte tesadüf ettiği birkaç muallimeye benim hasta olduğumu söylemiş, merak etmişler, dönüşte kapıdan uğrıyarak hatırlamı sormak istemişler.

Birkaç dakika içeri girmeleri için ısrar ettim. Bunlardan birine şaka olsun diye: «Bari gülbeşeker bulabildiniz mi? Sokaktan geçen zâbitler bulamadıklarından şikâyet ediyorlardı!» dedim.

Arkadaşım, gülerek cevap verdi:

— Pekâlâ biliyorsunuz ki, biz de ondan mahrum kaldık!...

— Niçin?

— Çünkü gelmediniz!

Şaşkın şaşkın yüzüne baktım, gülmeğe çalışarak:

— Ne münasebet! dedim.

Muallimler, hep gülüyorlardı. Arkadaşım, şüpheli bir bakışla:

— Sahi bilmiyor musunuz? dedi.

— Vallahi bilmiyorum.

— Zavallı Ferideciğim, sen ne kadar sâfsın! Gülbeşeker, Ç... erkeklerinin, bu güzel rengin için sana koydukları isim.

Ben, şaşkınlıktan kekeliyerek:

— Nasıl, ben mi? Demek gülbeşeker dedikleri, o sokak delikanlılarının ekmeklerine sürüp yemekten bahsettikleri... Eyvahlar olsun! Utañcımdan iki elimi yüzüme kapadım. Demek ben, böyle kocaman bir kasabanın diline düşmüştüm, ne ayıp, ya Rabbi!

Arkadaşım, zorla yüzümü açtı, yarı şaka, yarı sahi:

— Bunda şikâyet edilecek ne var? Bir kasabanın erkeklerini meşgul ediyorsunuz, bu saadet hangi kadına müyesser oldu? dedi.

Bu erkekler, sahi çok fena mahlûklar. Bana burada da rahat vermiyorlar. Yarabbi, artık nasıl insan içine çıkacağım, komşularımın yüzüne nasıl bakacağım?

Ç..., 1 Mayıs

Deminden yukarıda talebelerimin vazifelerini tashih ediyordum. Kapı çalındı. Munise aşağıdan:

— Abacığım, misafir geldi, diye seslendi.

Taşlıkta siyah çarşafı bir hanım geziniyordu; yüzü kapalı olduğu için tanımadım, tereddütle:

— Kimsiniz efendim? diye sordum.

Birdenbire ince bir kahkaha koptu; hanım, kedi gibi boynuma sıçradı. Meğerse Munise imiş. Yaramaz kız, beni belinden tutarak taşlığın içinde döndürüyor, küçük buselerle yanaklarımı, boynumu öpüyordu. Çarşaf ona, birdenbire yetişmiş bir genç kız hali vermişti. Küçüğüm, bu iki senenin içinde hayli serpmiş, hemen bana yaklaşan ince boyu, günden güne çiçek gibi açılan güzelliğiyle nazlı, nazık bir küçük hanım olmuştı. Fakat insan, daima gözünün önünde duran şeylerdeki değişikliği farkedemiyor.

Onu bu halde gördüğüm vakit hesapça sevinmem lâzım gelirdi. Halbuki bilâkis mahzun oldum. Bunu Munise de farketti:

— Abacığım, ne oldun? Şaka yaptım. Seni sakın darıltmayayım? dedi.

Zavallı çocuk, bir kabahat yapmış gibi dargın dargın yüzüne bakıyordum:

— Munise, dedim, seni büsbütün alıkoymak mümkün değil. Çünkü görüyorum ki, durmıyacaksın. Şimdiden düğünlerde gelin tellerini başına takarken için titriyor. Anlıyorum kızım, durmıyacaksın, mutlaka gelin olmak istiyeceksin, beni yalnız bırakacaksın.

Bu yalnızlığın açısı şimdiden içime çökmüş gibi gözlerim doluyordu. Munisenin bir kelime ile beni teselli etmesi için halimle, bakışlarımla âdeta yalvarıyordum. Fakat hain kız, dudaklarını büktü:

— Ne yapalım abacığım, âdet böyle, dedi.

— Demek, bir yabancıнын karısı olmak için beni bırakacaksın?

Munise, cevap vermedi, sade güldü. Fakat ne gülüş! Zalim, şimdiden onu benden ziyade seviyordu.

Bu sefer ben, biraz evvelki sözlerimin aksini söylemeğe başladım:

— Gelin olsan bile her halde yirmi yaşına kadar vakit var.

— Yirmi yaş çok değil mi abacığım?

— O halde on dokuz, haydi nihayet on sekiz. Cevap vermiyorsun amma, gülüyorsun. «Ben biliyorum» demek ister gibi sinsi sinsi gülüyorsun. Vallahi, on sekizinden aşağı olmaz.

Afacan, gülüyor, pazarlığımıla eğleniyordu. Utanmasam hüngür hüngür ağlıyacaktım. Sarı insanların hepsi vefasız oluyor, hepsi adamı başka türlü üzüyor.

*

Ç..., 10 Mayıs

Mektep talebeleri içinde on iki, on üç yaşlarında bir zengin paşa kızı var. Büyümüş de küçülmüş gibi kavruk, çürük dişli, bücür, azametli bir kız.

Nadide Hanımefendi — eğlenmek için hanımefendi demiyorum, mektepte şimdiden onu böyle çağırıyorlar— Hastalar Tepesinin en güzel konağında oturur, her gün paşa babasının lândosu ve koç boynuzu gibi palabıyıklı emir çavuşıyla mektebe gelir gider.

Öyle sanıyorum ki bu küçük hanım, bir şey öğrenmekten ziyade fakir arkadaşlarına, hattâ hocalarına kurum satmak için mektebe geliyor. Çocuklar, onun halayıkları vaziyetindedir. Hocalar, onun bin türlü kahrını, nazını çekmeyi vazife biliyorlar. Arasıra büyük hanımefendi, kızının muallimlerini konağa davet eder, ziyafet verirmiş. Zavallı arkadaşlarım, orada gördükleri debdebe ve saltanatı, yedikleri yemeği, hanımefendilerin tuvaletlerini söylye söylye bitiremezler. Arkadaşlarımla bu hali beni hem güldürür, hem iğrendirir. Bu Abdürrahim Paşaların ne ruhta insanlar olduğunu anladım. Debdebeleri, saltanatlarıyla birtakım görgüsüz, ehemmiyetsiz insanların gözünü kamaştırmaktan zevk alan kaba birtakım «Ne oldum!» delileri.

Arkadaşlarım, birkaç defa beni de götürmek istediler, bir hakarete uğramış gibi kızardım, istihfafla omuzlarımı silktim.

Fakir çocukların potinlerini bağlamak, çamurlarını temiz-

lemekten çekinmediğim halde bu azametli küçük hanımefendiye hiç yüz vermiyorum. Hattâ, derste hırpaladığım da oluyor. Fakat aksiliğe bakınız ki, o, her hocadan ziyade bana musallat. Hiç peşimden ayrılmıyor.

Bu sabah, öğleye doğru kapımda bir araba durdu. Bir de ne bakayım, Abdürrahim Paşanın lândosu değil mi? Palabıyıklı emir çavuşunun araba kapısını açtığını, talebem Nadide Hanımın, etraftan koşan mahalle çocukları arasında bir prenses azametiyle evime geldiğini gördüm. Bütün mahalle, hayret içindeydi. Karşı evlerdeki kafeslerin arkası kadın başlariyle doluydu.

Nadide Hanım, büyük ablasının bir tezkeresini getiriyordu:

Maksadı derhal anladım. Akılları sıra servetleriyle, debdebeleriyle öteki hocalar gibi benim de gözlerimi kamaştıracaklar. İlk fikrim: bir iki soğuk teşekkür kelimesiyle küçük hanımı, çavuşu ve lândoyu geri göndermek oldu. Fakat, kalbimde birdenbire bir arzu uyandı: Bu sonradan görme ne oldum delilerine güzel bir ders vermek...

İstanbulda, bu paşaların çok daha yüksek nümunelerini görmüştüm. Hattâ, böyleleriyle biraz uğraşırdım da. Yüzlerden yalancı maskeleri sıyırmak, azametli gösterişler altında gizlenen çirkinlikleri, hiçlikleri meydana çıkarmak: Çalıkuşunun en büyük eğlencesiydi. Ne bileyim ben, böyle doğdum. Pek fena bir kız değilim, küçükleri, ehemmiyetsizleri çok seviyorum. Fakat servetleri, yahut yapmacık kibarlıklariyle övünenlere karşı daima zalimim.

İki sene hanım hanımcık oturduktan sonra bugün bir parça afacanlık etmek benim hakkımdı.

İnadıma, sade, fakat çok şık giyindim. Allahtan, bir kat lâcivert elbisem vardı. Amcam Paristen göndermişti.

Nadide Hanımefendiyi, aşağı odada biraz fazla bekletmekten çekinmedim. B... de iken pek beğendiğim için bir Avrupa mecmuasından kesip sakladığım bir baş modelini aynanın kenarına ilıştirdim, bütün kuvvetimi, maharetimi sarfederek onu taklidettim. Bu baş, fabla fantezist ve viöjö idi. Fakat neme lâzım? Ben bugün, bir aktris gibi bu kibar «Kenar dilberleri!» üstünde yapacağım tesire bakarım.

Aşağıdaki küçük hanımı, sade kendimi süslemek için yal-

nız bırakmadım. Biraz da bu fakir esyalı loş odanın aynasında gülümsiyen genç kızı seyretmek için beklettim. Bir yabancıyı seyreder gibi, ona utana utana bakıyordum. Mademki defterimi benden başka kimse okumıyacak. Niçin hepsini itiraf etmemeli? Onu güzel, hem de dikkat ettikçe saran bir güzellikle güzel buluyordum. Gözler, İstanbulda tanıdığım şen, kaygusuz Çalıkuşunun berrak bir aydınlık parçası içinde titriyen birkaç yıldız kırıntısından ibaret açık elâ gözleri değildi. Onlarda, karanlıklara baka baka geçmiş birçok yalnızlık gecelerinden kalma siyah bir acı, yorgun bir tahayyül, uykuya ve daha başka şeylere doymamış gözlerin süzgün mahmurluğu vardı. Bu gözler, gülmeseler, canlı bir ıstırap gibi büyük ve derin görünecekler. Fakat, gülmeğe başladıkları gibi her şey değişiyor. O vakit, küçülüyorlar, ziyaları içlerine sığmıyor, küçük pırıltılarla yanakların üstüne dökülmeğe başlıyor.

Bu yüzde ne güzel, ne ince çizgiler vardı. İnsana ağlamak arzusu verecek kadar güzel şeyler.

Kusurlarında bile şimdi bir sevimlilik görüyordum. Tekirdağındaki eniştem derdi ki: «Feride, senin kaşların lâkırdılarına benziyor, güzel güzel, ince ince başlıyor, fakat sonra yolunu sapıtıyor!» Onun dediği gibi güzel, ince ince başladıktan sonra, yolunu sapıtan bu kaşların, şakaklara doğru öyle güzel bir dağılışı vardı ki...

Sonra, bir parça kısa olduğu için daima gülen, daima üst dişlerimi bir parça açık bırakan dudağım — düşünmeli ki bu dudak, Bursadaki Hoca Efendinin dediği gibi — beni mezarıma bile gülümsiye gülümsiye götürecektir.

Küçük hanımın aşağıda, mahsus potinlerini vurarak gezindiğini işitiyor, fakat bir türlü aynadaki küçük hanımdan ayıramıyordum.

Bana, B... de İpekböceği, Ç... de Gülbeşeker dedikleri zaman ne kadar üzülmüş, titizlenmişim. Şimdi, aynada gördüğüm genç kıza, bu seher aydınlığı gibi berrak, kırağılarla ıslanmış nisan gülleri gibi taze mahlûka bu isimleri vermekten çekinmiyordum. Bir aralık görünmekten korkuyor gibi etrafıma baktım, sonra, kendi kendimi, gözlerimi, yanaklarımı, çenemi öpmek için aynaya uzandım. Yüreğim kuş gibi çırpınıyor, dudaklarım ıslak bir lezzetle titriyordu.

Fakat, yazık ki bu aynalar da erkek icadı. İnsan ne yapsa,

meselâ saçlarını, gözlerini öpemiyor. Ne yapsa, ne kadar uğraşsa kendini yalnız, münhasıran dudaklarından, ağzından...

Neler söylüyorum?.. Sör Aleksi: «Papaz elbisesi adamın ruhunu da papaz eder!» derdi. Koket başı da adamı koket mi yapıyor, nedir? Bir mektep hocası için ne mânasız, ne ayıp lâkirdılar bunlar.

*

İki sene uslu uslu oturduktan sonra, biraz afacanlık etmek bugün benim hakkımdı.

Hanımları, salonlarının içinde, bana karşı acemi aktrisler gibi tuhaf tuhaf pozlar almış görünce içimden güldüm: «Görürsünüz, biraz sabredin!» dedim.

Onlar, başkaları gibi hanımefendiyi, küçük hanımefendileri eteklemediğimi, gayet sade ve serbest bir selâmla iktifa ettiğimi görünce hayret ettiler. Biribirlerine bakıyorlardı. Mürebbiye olduğunu tahmin ettiğim âdi Beyoğlu kokanası, altın gözlüğünü takarak beni baştan aşağıya süzdü.

Tavırlarımda, hareketlerimde öyle tabîî bir akıcılık, sözlerimde öyle fütursuz bir emniyet vardı ki, salonun içi gizli bir fırtınaya uğramış gibi alt üst oluyordu. Bu salon, kibarlık ve zevkten ziyade paranın bin türlü pahalı eşya ile doldurduğu bir nevi manifaturacı camekânı idi. Hanımcıklar, senelerden beri, birer manken ölülüğüyle bu salonda oturuyorlar, Ç... nin zavallı, görgüsüz kadınlarını hayretlere düşürmekten zevk alıyorlardı.

Serbest ve afacan cüretimle yavaş yavaş bu salona sahiboluyor, kendilerini acemi, beceriksiz bir misafir mevkiinde bırakıyordum. Bu kaba ve gülünç komedyayı oynarken tabîilikten çıkmamağa, oyunumu belli etmemeğe gayret ettim. Her ne gösterdiler, ne söylediler, ne yaptılarsa beğenmediğimi hissettirdim. Hem de onlara, zavallılıklarını, görgüsüzlüklerini derin derin, acı acı duyurmak şartıyla. Meselâ, paşanın büyük kızı, bana tabloları gösteriyordu; ben, bunların âdi şeyler olduğunu nazik ve üstü örtülü kelimelerle söyledikten sonra bir köşede bir minyatür buluyor, salonda yegâne bir sanat eseri olan bu güzel şeyin niçin buraya atıldığını soruyordum. Hulaâsa, hiçbir debdebelerine hayret etmedim. Her şeylerini tenkidettim. Hele yemekte onlara o kadar gizli eziyetler ettim

ki... Bu mükemmel, zengin sofrada, kim bilir, kaç kişinin lokması boğazında kalmıştı. Kim bilir, kaç misafir, çatal, bıçak kullanmasını beceremedikleri için gizli gizli ter dökmüş, kaç bıçare, nasıl alınacağını, nasıl yeneceğini bilmediği bir yemeği reddetmek mecburiyetinde kalmıştı. Bugün, hep onların intikamını aldım. Öyle becerikli, ahenkli hareketlerim vardı ki, hanımlar göz uciyle, hayran hayran bakmaktan kendilerini alamıyorlardı. Ben de arasıra onlara bakıyordum. Fakat nazarlarım, onların elindeki çatalı titretiyor, boğazlarını tikiyor, su içmelerini şaşırtıyordu. Hele o görgüsüz, cahil kadınlara kendisini adam diye satan, gülünç Fransızcasiyle övünen Beyoğlu kokanasını dünyaya geldiğine pişman ettim.

O, bir mürebbiye, ben, bir mektep hocası olduğum için kendisini benimle kapıyoldaşı farzediyordu. Benimle gizli bir mücadeleye girişmeyi, bir meslek mecburiyeti bildi. Fakat, bu maskarayı öyle bozdum ki... Türkçe derdini anlatmaktan âciz kalıyor, «Türkçe iyi anlatamıyorum» diye kurtulmak istiyordu. Ben, o vakit, Fransızca: «Beis yok, Matmazel... Fransızca konuşalım!» diyorum. Fransızca söylemeğe başlıyor; bu defa Fransızcasiyle eğleniyorum. Hulâsa küçük, ehemmiyetsiz iptidaiye hocası kaybolmuş: «Dam dö Siyon» un en zarif lâkırdıcı muallimlerini ağlamaklı eden zalim Çalikuşu, bütün haşarılığı, alaycılığı ile yeniden doğmuştu.

Yüksek meclislere ait bir kabul etiketini münakaşa ederken söz bulmaktan âciz kaldı: «Maamafih, ben birçok yüksek meclislere girdim, çıktım, gözümle gördüm!» diye beni matetmek istedi. O vakit, mağrur bir istihfafla yüzüne baktım, gülümsiyerek:

— Evet, amma, yalnız girip çıkmak kâfi değil. İnsanın o muhitte kendi tabii hayatını yaşaması lâzımdır, dedim.

Bu pek terbiyeli olmadığını itiraf ettiğim hücumum üzerine kadıncağızı hafakan boğuyordu. Minimini paşazadelerden birinin ders saati geldiğini bahane ederek alelâcele yanımızdan çıktı.

Hanımlar, kuzu gibi olmuşlardı. Bu çirkin süs ve gurur maskelerini attıktan sonra, ruhtarının asıl çehresini gösterdiler. Hakikaten fena insanlar değildiler. O vakit, ben de yavaş yavaş halini bilen, ehemmiyetsizliğini takdir eden mazlum, sakin iptidaiye muallimesi mevkiine indim.

Hanımefendi ve küçük hanımlar, sık sık gelmemi samimiyetle rica ediyorlardı. «Arasıra tâciz ederim, fakat her zaman nasıl olur, ne söylerler? Sık sık geldiğimi görürlerse mutlaka sizden bir şey beklediğim fikrine düşerler» dedim.

Hanımefendi, kim olduğumu merak ediyor, mutlaka beni söyletmek istiyordu.

— İyice bir ailenin fakir düşmüş bir kızı, dedim.

— Hanım kızım, siz bu güzelliğinizle, bu meziyetinizle pek iyi bir yere gelin olabilirdiniz.

— Belki, hanımefendi, beni de istiyecek zararsız bir adam olabilirdi. Fakat ben, kendi ahlımın teriyle kendimi geçindirmeyi daha iyi buldum. Çalışmak ayıp değil, dedim.

— Sizi iyice bir ailenin iyice bir çocuğu için isteseler ne dersiniz?

— Tabî, kazandığım bu şeref için teşekkür ederim, fakat zannederim ki kabul etmem.

Asıl maksatlarını biraz sonra anladım. Meğer bugün sade azamet satmak, saltanatlarıyla gözlerimi kamaştırmak için, bu konağa çağırılmamışım!

Paşanın büyük kızı bana bahçeyi göstermek istemişti. Bahçeleri de, tıpkı salonlarına benziyordu. Bin bir çeşit çiçek, ot, fidan, saksı ile sözüm yabana süslenmiş, daha doğrusu döşenmiş, tefriş edilmiş olan bu bahçede dolaşırken üçer beşer senelik sekiz on bodur çamdan ibaret yapma bir ormancıkta... Fakat bunu anlatabilmek için on iki gün evvelki bir vakaya dönmeğe mecburdum.

Mektebimizin teneffüs bahçesine bitişik koca bir bağ var. Çocuklar, aradaki çit duvarı söktükleri için iki bahçe hemen bir gibi. Bir zamandan beri o bağda üç, dört fakir işçi, başlarında kırmızı mendillerle çapa çapalıyorlardı. Teneffüs saatlerinde yanlarına gidiyor, biçarelerin kan ter içinde çalıştıklarını seyrediyordum. O bahsettiğim gün, bunların arasında genç bir ameleye dikkat etmiştim. O da onlar gibi giyinmişti, fakat simasında, halinde bir başkalık farkediliyordu. Meselâ; yüzünün esmer cildinde renkli bir şeffaflık, gözlerinde başka bir parlaklık vardı. Hele elleri, kadın elleri kadar nazik ve küçüktü. Öteki işçiler gibi yaşlı başlı olmadığı için yanına yaklaşmıyordum. Fakat o, benim yanıma gelmeğe cesaret etti. Sıcaktan

çok susadığını, mektep çocuklarından birinden kendisi için su istememi söyledi.

Horozdan kaçan insanlardan dünyada hoşlanmam. Onun için çekinmedim. Hattâ bir mektep hocası olduğumu düşünerek: «Peki oğlum, biraz bekle, söyleyeyim!» dedim.

Kendi kendime: «Bu, mutlaka sonradan düşmüş bir asılzade filân olacak!» diye düşündüm. Bu işçi, hem utangaç, hem cesurdu. Konuşurken kelimelerini şaşırarak kadar sıkılıyordu. Fakat bir taraftan da mütemadiyen sualler, hem ne münasebetsiz sualler soruyordu:

— Buraya yeni gelmiş, uçuzluk var mı imiş, kış nasıl olurmuş, armudu, elması bol mu imiş?

O, suyu içerken ben, gülümsüyor: «Anlaşılan biçarenin aklında bir noksan var!» diyordum. Paşanın bahçesindeki çam ormanı taklidinde, maskara edilmiş bu biçare ağaçlar içinde gördüğüm şeyin, beni ne kadar mütehayyir ettiğini anlatmak için bu kadar tafsilât kâfi.

Evet, bu ağaçlar içinde yine o fakir işçi ile karşı karşıya geliyordum. Fakat bu sefer, büsbütün başka bir kıyafetle. O, başındaki alâmbros saçlara varıncaya kadar kılıcı, düğmeleri, nişanları, yakası, yüzü, dişleri, hâsılı her şeyi pırıl pırıl parlıyan bir erkânıharb yüzbaşısı idi. Fotoğraf çıkarır gibi, iki çam ağacının arasında; başı yüksek, vücudu dik, getrleri birbirine yapışmış duruyor; ince bıyıklarının altında, yarı açık dudaklarının içinde dişleri, cüretkâr gözleri parlıyordu. Hulâsa, öyle bir duruş, öyle bir kıyafet ki, insan, beyaz eldiveniyle kılıcını çekerek: «Hazırol!» kumandasını vermesini bekliyor.

Maamafih, bir saniyede anladım ki, zâbite «hazırol» kumandasını başkaları vermiş.

Nerime Hanım, (paşanın büyük kızı):

— A! İhsan, sen burada mıydın? Nereden çıktın ayol? diye hayret etti.

Fakat, biçare kadıncağız, rolünü o kadar acemice oynuyor ki: «A! İhsan, sen nereden çıktın?» diye hayret ederken sesine: «Vah vah! Yalan söylediğimiz ne kadar da belli oluyor!» der gibi bir ahenk geliyor.

Evet, bu gülünç «opera komik» dekoru içinde gülünç bir komedya oynıyacaktık, niçin? Bunu daha sonra anlıyacağım. Şimdilik hiçbir şey sezdirmemek, sakın ve cesur olmak lâzım.

Her halde, bu paşalar, sürpriz yapmasını çok seven insanlar. Fakat benim de, bugün inatçılığım üstümde. Ne yaparlarsa yapsınlar, şaşırmış görünmiyeceğim. Galiba, benim utanmamı, kaçınmamı bekliyorlardı. Hiç vakar ve sükûnumu bozmadım.

Nerime Hanım dedi ki:

— Feride Hanımefendi, siz de bizim gibi İstanbullusunuz. Amcazade ve süt kardeşim İhsanı size takdim etmemde bir mahzur görmezsiniz, değil mi?

Ben, hiç fütursuz:

— Bilâkis, çok memnun olurum efendim, dedim.

Sonra, onun söz söylemesine meydan vermeden kendimi takdim ettim:

— Feride Nizamettin, Maarif ordusunun küçük zâbitlerinden..

Genç zâbit, o güzel ve cüretkâr sükûnunu muhafaza edemedi. Hakkı da yok mu ya? Küçük iptidaiye hocası birkaç gün evvel amele kıyafetinde gördüğü bir şahsı, bugün güneş gibi parlak, peri masalı şehzadeleri gibi güzel ve muhteşem görür de heyecanından bayılmaz; bu, akla sığar şey mi?

Evet, bilâkis, o şaşırdı. Bize mektepte, ehemmiyetli bir şeymiş gibi senelerce özene bezene talim ettikleri o mahut: «Selâm merasimi» ni pek iyi bilmiyordu. Galiba, bir asker temennası için kaldırdığı elini yarı yolda tekrar indirdi, elimi tutmak için uzatmayı tercih etti. Fakat, bu defa da elindeki eldiveni gördü. Bu biçare eldiven, birdenbire ateş almış gibi öyle bir dehşetle elini çekmesi vardı ki...

Üç, beş dakika kadar hiç fütursuz konuştum. Göz göze geldikçe zavallı delikanlı, besbelli amele kıyafetiyle benden su istediğini hatırlıyor, mahcubane gözlerini indiriyordu. Fakat ben, hiç oralarda olmuyor, onu ilk defa görmüş gibi konuşuyordum.

Biraz sonra Nerime Hanımla içeri giriyorduk. Kadıncağız, tereddütle bana dedi ki:

— Feride Hanım, tabii, İhsanı tanıdınız.

Mektepteki vakayı demek o da biliyordu.

Sadece:

— Evet, dedim.

— Belki aklınıza bir şey gelir. Size işin doğrusunu söyli-

yeyim efendim. İhsan, arkadaşlarıyla bahsetmiş. Gençlik bu ya efendim, olur şeyler.

Hayretle dudaklarımı bükmekten kendimi alamadım:

— Ne münasebet efendim?

Nerime Hanım, kızarıyor, mahcubiyetini saklamak için gülüyordu:

— Efendim, zâbitlerden bazıları size mektepten gelirken tesadüf etmişler, pek güzel olduğunuzu söylemişler. Biz İstanbulluyuz, tabii, burialılar gibi biz bunu bir hakaret saymayız değil mi, güzelim? İhsan, bahse girişmiş: «Mutlaka bir çaresini bulur, bu muallime hanımla görüşürüm!» demiş. O gün, üşenmeden amelelerden birinin elbisesini giymiş, bahsi kazanmış. Tuhaf değil mi?

Ben, cevap vermedim. Zavallı Nerime Hanım, sözlerinin yaptığı soğuk tesiri pek iyi anlıyordu.

Bugünkü garip komedyanın son perdesini tekrar yukarı salonda oynadık. İhsan Beyle görüştüğüm haberi bizden çok evvel yukarıya gelmişti. Bütün simalar bunu gösteriyordu.

Büyük hanımefendinin gizli bir işareti üzerine salondakiler dışarı çıktılar. Yalnız Nerime Hanım kaldı.

Hanımefendi biraz tereddüitten sonra söze başladı:

— İhsanı nasıl buldunuz, hanım kızım?

Ben, yine gayet sade:

— Çok iyi bir genç görünüyor, hanımefendi.

O:

— Yüzü de güzelcedir, tahsili de iyidir. Terfian Beyruta tâyin edildi.

— Ne kadar iyi! Hakikaten güzel, sevimli bir genç. Malûmatı da, dediğiniz gibi mükemmel görünüyor.

Ana kız, birbirinin yüzüne baktılar. Bu sözlerime hem hayret ediyorlar, hem memnun oluyorlardı.

Hanımefendi, gevrek gevrek gülererek:

— Allah senden razı olsun, kızım! İşimi kolaylaştırdın, dedi. Ben, İhsanın sütannesiyim, evlât gibi elimde büyüttüm. Feride Hanım kızım, genç kızlarla doğrudan doğruya konuşmak olmaz amma, maşallah, siz akıllı, ulusunuz. Sizi Allahın emriyle İhsana istiyorum. Sizi pek beğenmiş. Mademki siz de onu beğendiniz, inşallah mesudolursunuz. Bir ay izin alırsız, düğü-

nünüzü burada yaparız, olmaz mı? Sonra beraber Beyruta gidersiniz.

İşin buraya geleceğini daha evvelden hissetmiştim. Haki-katen gülünecek bir vaka idi. Fakat, bilmem neden, yabancı memlekette kocaya istenilmek bana bu dakikada garip bir mah-zunluk veriyordu. Maamafih, neşem gibi hüznümden de renk vermedim:

— Hanımefendi, bu, cariyeniz için büyük şeref. Size de, İhsan Beye de bütün kalbimle teşekkür ederim. Fakat mümkün değil, dedim.

Büyük hanım, birdenbire şaşırdı:

— Niçin kızım? Biraz evvel onu beğendiğinizi, güzel bulduğunuzu söylediniz ya!

Gülerek cevap verdim:

— Hanımefendi, yine tekrar ediyorum ki, İhsan Bey, güzel ve değerli bir genç, fakat aramızda bir izdivaç ihtimalini aklımdan, yahut kalbimden geçirmiş olsaydım, bu meziyetlerini açıktan açığa söyleyebilir miydim efendim? Bu, bir genç kız için biraz fazla serbest olmaz mıydı?

Ana kız, tekrar birbirlerine bakiştılar, küçük bir sükût hüküm sürdü. Sonra, Nerime Hanım, ellerimi tuttu:

— Feride Hanım! Her halde kat'i cevabınız bu, olmayacak, çünkü İhsan, çok müteessir olacak.

— İhsan Bey, yine tekrar ediyorum, çok güzel bir genç, kimi istese alabilir.

— Evet, fakat o, sizi istiyor. Demin size arkadaşlarıyla bir bahse tutuştuğunu söylemek lâzım geldi. Hiç öyle şey olur mu, güzelim? Zavallı çocuk, on gündür öyle telâş içinde ki: «Ölürüm, ondan vazgeçmem, mutlaka, alacağım!» diyor.

Nerime Hanımın, bu bahsi uzatacağını, beni kandırmak için birçok şeyler söyleyeceğini hissediyordum. Nazikâne, fakat gayet kat'i birkaç sözle buna imkân olmadığını söyledim. Gitmek için müsaade istedim.

Nerime Hanım, âdeta müteessir olmuştu. Yorgun bir tavırla annesine:

— Kuzum anne, İhsana söyle, benim dilim varmayacak, Feride Hanımın reddedeceğini aklına bile getirmiyordu. Şimdi, çok müteessir olacak, dedi.

Ah, bu erkekler! Hepsinde aynı gurur, aynı kendini beğ-

niş. Bizim de bir kalbimiz olduğunu, bizim de «mutlaka» istiyecek bir şeyimiz olabileceğini bir türlü akıllarına getirmek istemiyorlar.

*

Paşanın lândosu beni evime bıraktığı vakit Munise, komşudaydı. Soyunmadan evvel bir kere daha kendimi seyretmek istedim. Oda, iyiden iyiye kararmıştı. Duvara vurmuş donuk bir ay ışığına benziyen aynada kendimi hayal meyal seçebiliyordum. Bilmem nasıl bir ziya oyunu oldu. Lâcivert kısa elbise bana beyaz gibi göründü. Uzun etekleri karanlıklarda kaybolan bir beyaz ipek.

Birdenbire ellerimi yüzüme kapadım. Bu dakikada Munise odaya girdi:

— Abacığım!

Ondan imdat ister gibi ellerimi uzattım. «Munise» diyecektim, fakat dudaklarımdan yanlışlıkla başka bir isim, nefret ettiğim büyük düşmanımın ismi çıktı.

*

Ç..., 6 Mayıs

Bu hafta benim kısmetim açıldı. Dünkü vakanın sıcağı sıcağına bugün bir komedyaya daha kahraman oldum. Fakat bu, dünkünden bir kat daha gülünç, bin kat daha isyan ettirici bir komedyadır.

Vakayı olduğu gibi yazıyorum. Sahne, bizim aşağı misafir odası. Hafız Kurban Efendinin karısı, arkasında, düğünlere giderken giydiği gron çarşafı, boynunda dizi dizi beşibirliklerle misafir geliyor. Maamafih, halinde bir tuhafılık var, gözleri ağlamış gibi. Konuşmağa başlıyoruz:

Ben:

— Galiba teklifli bir yere misafir gideceksiniz.

O:

— Hayır, hemşireciğim, mahsus size geldim.

Ben:

— Ne kadar süslüsünüz bugün? Benim için mi?

O:

— Evet, hemşire, sizin için.

Ben, gayriihtiyari eğlenerek:

— O halde, bana görücü geldiniz?

O, sâf gözlerinde sâf bir hayretle:

— Nereden bildiniz?

Ben, birdenbire şaşaladım:

— Nasıl, siz bana görücü mü geliyorsunuz?

O, içini çekerek:

— Evet, hemşireciğim!

Ben:

— Kimin için?

O, dünyanın en sade bir şeyinden bahseder gibi:

— Bizim efendi için.

Bu kadar sâf bir kadının, böyle hiç renk vermeden şaka etmesi, tabîî, hoşuma gidiyor, kahkahalarla gülüyorum. Fakat o, gülmüyor, bilâkis gözlerinde yaşlar var!

O:

— Hemşireciğim, efendi size göz koymuş, sizi almak için beni boşamağa kalktı. Yalvardım, yakardım: «Ziyani yok, o hanımı al, tek beni boşama. Biz, güzel güzel geçiniriz. Ben, sizin yemeğinizi pişiririm, hizmetinizi ederim!» dedim. Kuzum kardeşim, bana acı!

— Bu Kurban Efendi sizi bırakırsa, beni alabileceğinden emin mi?

O, isyan ettirici bir saffetle:

— Öyle ya. Tam elli beşibiryerde vermeğe razıymış, diyor.

Ben:

— Zavallı komşum, haydi gönlün rahat etsin. Dünyada böyle şeye imkân yok.

Biçare kadın, dualar ediyor ve perde kapanıyor.

*

Ç..., 15 Mayıs

Bu akşam, mektep tatilinde müdire hanım, beni odasına çağırdı, çatkın bir çehreyle şu sözleri söyledi:

— Feride Hanım, kızım, ciddiyet ve gayretinizden memnunum. Fakat bir kusurunuz var; Kendinizi hâlâ İstanbuda sa-

niyorsunuz. Güzellik başa belâdır, diye meşhur bir söz vardır kızım, siz hem güzel, hem yalnız bir taze olduğunuz için kendinizi biraz daha iyi korumanız lâzım gelirdi. Halbuki bazı ihtiyatsızlıklarınız oldu. Telâş etmeyiniz, kızım. Kabahat demiyorum, sadece ihtiyatsızlık. Meselâ, bu memleket o kadar kapalı bir yer değil, kadınlar epeyce süslü olarak gezebiliyorlar. Muallimelerimiz de hâkeza. Fakat, başkaları için tabîî görülen bir şey, sizde nazar-ı dikkati celbetti. Çünkü, kızım, gençliğiniz, güzelliğiniz, her rastgeldiğiniz erkeğe baş çevirtiyordu. Öyle ki, kasabada gizliden gizliye bir dedikodu başladı. Ben, burada, hiçbir şey bilmem gibi otururum amma, her şeyi haber alırım. Meselâ, kışladaki zâbitlerden, kahvelerdeki esnaf-tan tutunuz da, idadi mektebindeki büyük talebelere varıncaya kadar sizi, uzaktan tanımayan, sizden bahsetmiyen yokmuş.

Bunlardan ne hakla ve niçin size bahsettiğim meselesine gelince, buna da iki sebep var, kızım. Birisi tecrübesiz, fakat cidden iyi bir çocuksunuz. Biz, artık insan sarrafı olduk, onun için size bir analık, ablalık vazifesi yapmak istedim. Sonra, mektebin menfaati meselesi var, kızım. Öyle değil mi?

Müdire, yüzüme bakmadan tereddütle devam ediyordu:

— Mektep, cami gibi mukaddes bir yerdir. Onu dedikodudan, iftiradan, daha sair lekelerden korumak bizim için en büyük vazifedir. Öyle değil mi? Halbuki bu münasebetsiz dedikodular mektebe de, maatteessüf, söz getirmeğe başladı. Akşam üstü kızlarını, kardeşlerini almak için, mektep kapısına gelen peder ve biraderlerin ne kadar çok olduğuna dikkat ediyor musunuz? Siz, belki farkında değilsiniz. Fakat, ben biliyorum. Onlar, çocuklarından ziyade sizi göröbilmek için geliyorlar. Bir gün, fakir talebemizden birinin saçlarını örmüşsünüz, ucuna bir de kordelâ parçası takmışsınız. Bilmem kimden duymuşlar, çapkın bir mülâzim, sokakta çocuğa para vererek kordelâyı elinden almış. Şimdi arasına yakasına takıyor: «Bana artık paşalar paşası demelisiniz, değil mi ki Gülbeşekerden nişan aldım!» diye arkadaşlarını eğlendiriyormuş.

Dün, kapıcı Mehmet Ağa tuhaf bir haber verdi:

Evvelki gece, meyhaneden dönen sarhoşlar, mektebin kapısında durmuşlar, bunlardan birisi: «Ben duvardaki siyah taşta Gülbeşekerin elini sürdüğünü gördüm. Allah hakkı için

şu Hacer-i Esvedi takbil edelim!» diye nutuk vermiş. Görüyorsunuz ki, kızım, bunlar ne kendiniz için, ne mektep için hiç hoş gidecek şeyler değil. Halbuki bu yetmiyormuş gibi, bir tedbirsizlik daha yapmışsınız. Abdürrahim Paşanın evinde Yüzbaşı İhsan Beyle konuşmuşsunuz. Hanımefendinin tekli-finî kabul etmiş olsaydınız, bunda bir beis görülmiyebilirdi. Fakat, genç bir adamla görüşmeniz, sonra da bu kadar iyi bir kısmeti reddetmeniz nazar-ı dikkati çekti. «Mademki İhsan Beyi istemedi, demek, bir başkasını seviyor, acaba kimi?» yolunda dedikodular meydan aldı.

Bu sözleri cevap vermeden, hiçbir hareket etmeden dinlemiştim. Evvelâ, benim itiraz ve isyanımdan korkan müdire, şimdi, bilâkis, sükûtumdan şüpheleniyordu. Bir parça tereddütle:

— Bunlara ne dersiniz, Feride Hanım? diye sordu.

Hafifçe içimi çektim, düşüne düşünce:

— Sözlerinizin hepsi doğru müdire hanım, dedim, kendim de yavaş yavaş farkına varıyordum. Bu güzel memlekete acıyorum, fakat ne yapayım? Siz, artık İdareye yazarsınız, bir sebep göstererek beni başka bir yere göndermelerini istersiniz. Bu işte bana edeceğiniz en büyük insaniyet ve mürüvvet, asıl sebebi söylememek... Lütfen başka bir bahane bulunuz: «İdare-siz» deyiniz, «elinden iş gelmiyor, cahil!» deyiniz, «âsi» deyiniz, ne derseniz deyiniz, müdire hanım, size hatırım kalmaz. Yalnız: «Şehirde dile düştüğü için istemiyorum!» demeyin.

Müdire, bir şey söylemeden düşünüyordu. Gözlerimin dolduğunu göstermemek için pencereye döndüm. Ufukta akşamın uçuk mavi seması içinde, ince ince tüten dumanlara benzeyen karşı dağları seyretmeğe başladım.

Çalıkuşu, bu dağlardan, yine gurbet kokusu almağa başlıyordu. Gurbet kokusu! Bu kokuyu bütün ruhiyle koklamayanlar için ne mânasız bir söz! Hayalimde yollar, gittikçe inceli-p mahzunlaşan, bitip tükenmez gurbet yolları uzanıyor, ku-lağımda Çeçen arabalarının o ince yanık sesli çingirakları ağlıyordu.

Ne vakte kadar yarabbi, ne vakte kadar? Niçin? Hangi emele yetişmek için?

Ç..., 5 Haziran

Kuşlarımın ahı tuttu. Tatilin bu uzun aylarında onlar gibi mahpus kaldım. Müdire Hanım, Eylûlden evvel başka bir yere nakletmeme imkân olmadığını söyledi. Şimdilik kendimi unutturmağa çalışıyor, hemen hiç sokağa çıkmıyorum. Komşularım da artık beni eskisi gibi aramıyorlar. İhtimal, bu dedikodular-dan gözleri korktu. Yalnız, arasına, teyzeme benziyen bir bü-yük hanımla konuşuyorum. Hele sesi öyle benziyor ki, geçen gün, utana utana ondan bir şey istedim:

— Kuzum hanımcığım, bana hocanım demeyin, sadece Fe-ride deyin, olmaz mı? dedim.

Komşum, bir parça şaşırdı, fakat arzumu reddetmedi. Bana söz söylerken gözlerimi kapıyorum, kendimi Kozyatağının bahçesinde —Ne münasebetsiz sözler söylüyorsun! Galiba bende sinir hastalığı başlıyor. Her halde bir kararsızlık var— yine eskisi gibi gülüyorum, yine Munise ile hamal çocukları gibi alt alta, üst üste boğuşuyoruz. Yine kuşlara ıslık çalıyo-rum. Fakat hüznüm gibi neşemin de kararı yok. İçim içime sığ-mıyor.

Buraya gelirken gece vapurda uykum kaçmıştı. Yanık sesli bir yolcu, suların karanlığına karşı: «**Sendedir âvare gön-lüm, sendedir**» diye bir şarkı söylemişti.

Bunu o gece işitmemle unutmam bir olmuştu. Aylardan sonra, bahçemde ilk çiçeklerin açmağa başladığı bir nisan gü-nünde, durup dururken yavaş yavaş bu şarkıyı söylemeğe baş-ladım. İnsan ruhu ne anlaşılmaz bir muamma! Bir kere işitti-ğim bu şarkıyı, bestesiyle, güftesiyle nasıl aklımda tutmuş-tum! O günden sonra, iş görürken, kuşlara su verirken, pence-remden görünen deniz parçasını seyrederken bu şarkı, dudak-larımın ucuna geliyordu. Dün akşam üstü: «**Sendedir âvare gönlüm, sendedir**» diye son mısraı tekrar ederken hiç sebepsiz ağlamağa başladım. Bu âdi şarkı parçasının ne güftesinde, ne bestesinde ağlanacak hiçbir şey yok. Dedim ya, sinir.

Bir daha bu şarkıyı söylemeyeceğim.

Ç..., 20 Haziran

Mektepte Nazmiye isminde bir arkadaşım var. Yirmi dört, yirmi beş yaşlarında, güzelce, şen, şakaçı bir kız; gayet tatlı söz söylüyor, güzel ut çalıyor, bunun için kibar aileler el üstünde tutuyorlar, her gece bir yere davet ediyorlar. Muallim arkadaşları onu pek sevmezler, hakkında bazı ufak tefek dedikodular işitiyorum.

İhtimal, biraz açık giyinmesini hoş görmüyorlar, yahut da kıskanıyorlar, ne bileyim?

Nazmiyenin bir yüzbaşı nişanlısı varmış. Çok iyi bir çocukmuş. Fakat bu nişanlının ailesi şimdi evlenmelerine rıza göstermediğinden, münasebetlerini gizli tutuyorlar. Nazmiye, bunu bana, bir sır gibi söyledi, kimseye söylemememi tembih etti.

Dün evde, can sıkıntısından bunaldığım bir dakikada Nazmiye geldi:

— Feride Hanım, sizi almağa geldim. Bu gece Feridunun teyzesine davetliyim. Subaşı'ndaki bağında ziyafet veriyor. Sizi tanımadığı halde gözlerinizden öptü. Mahsus rica etti.

Nazmiye, gözlerinin sitemli bir bakışıyle:

— Nişanlımın teyzesi niçin senin yabancın olsun? Hem başka bir fikrim daha var, sana nişanlımı göstereceğim. Zannediyorum ki, zevkimi takdir edeceksin. Sen gitmezsen vallahi ben de gitmem.

Ben, gitmemek için birçok bahaneler gösteriyordum. Fakat hepsine cevap buldu. Zaten benim bahanelerim de öyle çocukça şeylerdi ki, yukarıda da söyledim ya, Nazmiye, çok şeytan bir kız! İnsanın alt çenesinden girip üst çenesinden çıkıyor.

O kadar dil döktü, o kadar yalvardı ki, dayanamadım, arzusunu kabul ettim.

Yalnız, bir şey dikkatimi celbetmişti. Muniseyi giydirmek istediğim vakit Nazmiye, hafifçe kaşlarını çatmış:

—Küçüğü de götüreceksin mi? demişti.

— Tabii, Muniseyi nasıl evde yalnız bırakayım? Bir mânâ mı var? diye sordum.

— Hayır, ne mânâ olacak? Daha iyi. Bazan onu evde bırakıyorsun da...

— Evet, fakat şimdiye kadar gece yatısına gitmedim ki.

Ben, artık pek gözü kapalı bir kız sayılamazdım. İki seneden beri dışarlarda çok şeyler görmüş, çok şeyler işitmiştim. Ne oldu, nasıl bir gaflet dakikama geldi de Nazmiyenin bu sözleri beni şüpheye düşürmedi? Bir türlü bunu anlıyamyordum.

İhtimal, can sıkıntısı, açık hava ihtiyacı beni iyiden iyiye bunaltmıştı.

Küçük bir talika arabası bizi derenin öbür kıyısına geçirdi. Bahçeler arasında, yapraklarla örtülü ince yollardan birisine girerek yarım saat, üç çeyrek uzakta bir bağa götürdü. Buraları ne tenha, fakat ne güzel yerlerdi. Yolda bir sürüye tesadüf ettik. İhtiyar bir çoban, bir bostan kuyusunun tah-ta tulumbasını çekerek taş bir yalakta koyunlarını suluyor. İnce boynuzlarıyla yalağın başında birbirirlerini iten keçi yavru-ları Munise ile bana Mazlumu hatırlattı, merakımızı kal-dırdı.

Gözlerimizde yaşlarla arabadan atladık, bir keçi yavrusu yakalıyarak uzun kulaklarını, sular damlıyan ince çenesini öp-tük. Bir aralık çobandan onu satın almayı düşündüm. Fakat ne-ye yarar? Mademki yakında yine bırakıp gideceğiz. Derdimiz eksik gibi niçin başımıza yeni bir sevda satın almalı?

Gittiğimiz köşk; ucu, bucağı görünmiyen bir bağın ortasın-da eski bir bina idi. Etrafını yüksek çardakların yeşilliği sar-mıştı.

Feridun Beyin teyzesi, yaşlı, şişman bir kadın, elbisesini, süsünü doğrusu gözüm tutmadı. İhtiyar bir kadında bu kadar fantezi yakışmaz. Saçları sarıya boyalı, şakağında lâden, yüzün-de tekerlek allıklar, hâsılı acayip bir şey!

Bu kadın, bizi üst katta bir odaya aldı, çarşafımı çıkar-dı. Sonra, fazla bir teklifsizlikle koklar gibi yanaklarımı öpe-rek:

— Görüştüğümüze memnun oldum, elmas kızım. Gülbe-seker de ne Gülbeşeker! Sahiden insanın yiyeceği geliyor. Ya-nıp tutuştukları kadar varmış, dedi.

Fena halde bozuldum. Fakat renk vermemek lâzımdı. Ne söylediğini bilmiyen bazı münasebetsizler vardır ya, onlardan olacak.

Bir odada epeyce zaman beni Munise ile yalnız bıraktılar

Güneş batmıştı. Çardağı örten sık yaprak kümeleri içinde akşamın pembe yaldızı yavaş yavaş sönüyordu. Küçükle şakalaşarak kendimi oyalamağa çalışıyordum. Fakat, yüreğime gizli bir kurt düşmüştü. İçim içime sığmıyordu.

Bahçeden karışık kadın, erkek sesleri, kahkahalar, hafif hafif çığlıklar geliyor, bozuk bir kemanın akordedildiği işitiliyordu.

Pencereden başımı uzattım. Sık asma yaprakları arasından hiçbir şey seçmek mümkün değildi.

Nihayet, merdivenden doğru gürültülü ayak sesleri gelmeğe başladı. Kapı açıldı. Ev sahibi hanım, elinde kocaman bir lâmba ile içeri girdi:

— Elmas kızım, seni ihmal ettim amma, mahsus karanlıkta bıraktım. Güneş batarken bu bahçelerin güzelliğine doyum olmaz.

İhtiyar kadın, lâmbanın fitilini düzelterek, mehtap gecelerinde bu bahçenin cennet gibi olduğunu anlatırken Nazmiye girdi. Kapının dışında gözüne uzun boylu iki zâbit üniforması ilişti. Başım açıldı, gayriihtiyari çekindim. Kolumla saçlarımı kapamak istedim.

Nazmiye gülüyor:

— Cicim, sen ne kadar dışarlıklı olmuştun? Her halde nişanlımdan kaçacak değilsin, çek kolunu, ayıp vallahi! diyordu.

Hakkı vardı, fazla kaçınmak için sebep yoktu.

Zâbitler, biraz tereddütle odaya girmişlerdi. Nazmiye, onlardan birini takdim etti:

— Feridun Bey, nişanlım. Feride Hanım, arkadaşım. Tali hime iki sevdiğimin isimleri de birbirine yakın düştü.

Genç zâbit, ağzını yaya yaya bu lâtifeye güldü.

Küçüklüğümde büyük annem acayip bir kibrit kutusu alırdı. Bunların üstünde burma bıyıklı, çarpık omuzlu, kıvrıcık saçlarının bir **filozası** gözünün üstüne kadar inen bir panayır palikaryası resmi vardı. İşte bu Feridun Bey tıpkı o kibrit kutularının birinden fırlamış gibiydi. Elimi, teklifsizce sert avucunun içine aldı, sallıya sallıya, sarsa sarsa sıkarak:

— Efendim, arz-ı teşekkür ve minnettarî ederiz, âlemimize şeref verdiniz, sağ olun, dedi. Sonra da arkasında duran zâbiti takdim etti:

— Müsaade ederseniz, kulunuz da candan bir arkadaşı, bir

velinimeti takdim edeyim: Binbaşı Burhanettin Bey. Binbaşı amma, bildiğimiz binbaşılardan değil, meşhur Solakzadelerin küçük mahdumu...

Solakzadelerin bu küçük beyi hemen kırk beşi aşkın bir zattı. Saçlariyle bıyıklarının bir kısmı ağarmıştı. Bir kibar evlâdı olduğu halinden belliydi. Giyinişi, duruşu, söz söyleyişi Feridundan büsbütün başka idi. Çehresi ve beyaz saçları, arkadaşının bana verdiği korku ile karışık fena tesiri hemen hemen izale etti. İçime biraz emniyet gelir gibi oldu.

Burhanettin Bey, kolay ve serî söz söylüyordu. Nazik bir baş işaretiyle uzaktan selâm verdi, hafifçe iğilerek:

— Burhanettin bendeniz. Efendim, peder merhum emlâki içinde en ziyade bu bağı severdi: «Burası uğurludur, bana ne kadar saadet geldiyse bu bağda geldi!» demeyi mûtadedinmişti. Tenezzülen teşrif ettiğinizi görünce, merhumun bu sözlerini mahz-ı keramet gibi tasdik ettim.

Bu, hesapça bir **kompliman** olacaktı. Fakat bu Burhanettin Beyin bağla ne alâkası vardı?

Hayretle Nazmiyenin yüzüne bakarak cevap bekledim. Fakat o, bana bakmıyor, gözlerini gözlerimden kaçırmakta inadediyordu. Bu dakikaya kadar bağ sahibi sandığım hanım, Muniseyi elinden tutarak dışarı götürmüştü.

Yarım saatten ziyade bir zaman bu odada beraber oturduk. Şuradan, buradan konuşuyorduk. Daha doğrusu konuşuyorlardı. Çünkü bende konuşmağa değil, söylenen sözleri bile anlamağa mecal kalmamıştı. Demir bir pençe, kalbimi sıkıyor, nefesimi daraltıyordu. Zihnim durmuştu. Hiçbir şey düşünmüyor, hiçbir şey duymuyor, yuvasında tecavüze uğramış bir hayvan yavrusunun idraksiz korkusuyla köşemde büzülüyor, küçülüyordum.

Aşağıda bir keman taksimi yaptılar, bunu bir gazel, daha sonra kalınlı, inceli birçok seslerin söylediği şarkılar takibetti.

Bir kanapede yan yana oturan Nazmiye ile nişanlısı, git-tikçe daha ziyade birbirlerine sokuluyorlardı. Yavaş yavaş onlara arkamı çevirdim. Bunlar, çok âdi ruhlu insanlardı. İki yabancının önünde sinemadaki o çirkin aşk sahnelerinden birini oynar gibi çekinmeden, utanmadan baş başa... Evet, bunlar çok âdi ve fena insanlardı.

Biraz evvel şişman hanım, masanın üstüne şişeler, tabaklarla dolu bir tepsi bırakmıştı. Burhanettin Bey, elleri cebinde, odanın içinde dolaşüyor, arasıra bize arkasını çevirerek bu masanın önünde duruyordu. Bu gezinmelerden birinde binbaşının önümde durduğunu, hafifçe iğildiğini gördüm:

— İneyeten kabul buyurmaz mısınız, küçük hanım?

Hayretle gözlerimi kaldırdım. Elindeki küçük bir kadehin içinde yakut gibi kırmızı bir içki parlıyordu. Başımla reddettim. Gayet yavaş:

— İstemem, dedim.

O, daha ziyade iğildi, sıcak nefesi yüzüme dokunarak:

— Zararlı bir şey değil, küçük hanım. Dünyanın en nazik ve mâsum bir likörü. Değil mi, Nazmiye Hanım?

Nazmiye, ona başıyla işaret etti:

— İsrar etmeyiniz. Burhanettin Bey, Feride, burada kendi evinde sayılır. Nasıl isterse öyle yapsın.

Burhanettin Beyin, ağarmağa başlamış saçları munis ve kibar çehresi bu dakikaya kadar bana müphem bir emniyet vermişti. Şimdi, artık ondan da korkmağa başlıyordum. Neydi bu başıma gelen şey yarabbi? Kendimi nasıl kurtaracaktım?

Odadaki ışıklar yavaş yavaş sönüyor, gözlerime çöken bu karanlığın içinde kıvılcımlar uçuşuyordu. Çalgı sesi kulağıma uzak bir denizin uğultusu gibi geliyordu:

— Elmas kızım, yemek vakti geldi, sofrada birkaç misafirimiz var, sizi bekliyorlar.

Bu sözleri o şişman kadın söylemişti. Biraz kendimi toparlar gibi oldum:

— Teşekkür ederim, rahatsızım, beni burada bırakınız, diyebildim.

Bu sefer, Nazmiye yanıma yaklaştı:

— Ferideciğim, vallahi yabancı değil, Feridunla, Burhan Beyin bir iki arkadaşı, sonra, onlardan bazılarının nişanlıları, zevceleri, öyle ya zevceleri, gelmezsen çok ayıp olur, mahsus senin için geldiler.

Bileklerimi Nazmiyenin elinden kurtarmağa çalışıyor, koltuğun kenarlarına tırmanarak köşeme büzülüydüm. Söz söylemek mümkün değildi. Dişlerimi sıkmasam, onların birbirine çarpacağını hissediyordum.

Burhanettin Bey:

— Misafirimiz ne emreder, nasıl isterse öyle hareket etmek borcumuz. Siz misafirlerin yanına ininiz. Feride Hanımın biraz rahatsız olduğunu söyleyiniz. Binnaz Hanım, siz de bizim yiyeceğimizi buraya getiriniz. Misafirlerimi yalnız bırakmamak benim vazifem.

Bu dakikada çıldırıyordum. Bu odada, Burhanettin Beyle yalnız kalmak, beraber yemek yemek!

Ne yaptığımı bilmeden, düşünmeden yerimden fırladım, var kuvvetimi toplayarak:

— Peki, istediğiniz gibi olsun... dedim.

Nazmiye ile nişanlısı kol kola önümüzden iniyorlardı, Burhanettin Bey, bir adım geriden beni takibediyordu.

Karanlık taşlığın nihayetinde bir kapı açıldı. Kamaştırıcı bir pırıltı birdenbire gözlerimi yaktı. Avizelerin tavandan dök-tüğü ışık selleri içinde sendeliye sendeliye birkaç adım yürüdüm.

Duvarlarda, salona hudutsuz derinlikler veren endam aynaları parlıyor, avizelerin aksi, karanlık bir yolda koşan meşaleler gibi tâ uzaklara gidiyordu.

Birçok gözler, çehreler, rüyada görülmüş gibi karışık, bulanık kadın, erkek çehreleri. Sonra korkunç bir el şakırtısı koptu. Çalgının uğultusu içinde sesler derinleşiyor, bulanıyor, fakat bir türlü sönmüyor, uğultulu dağ rüzgârları gibi tâ uzaklara haykırıyordu: «Yaşasın Burhanettin Bey, Yaşasın Gülbeşeker, Gülbeşeker, Gülbeşeker.»

*

Gözlerimi açtığım vakit kendimi Munisenin kollarında buldum. Küçüğüm: «Abacığım» diye ağlıyarak yüzünü yüzü-

me sürüyor, ıslak saçlarımı, kolonyadan yanan gözlerimi öpüyordu. Üstüm, başım sırsıklam olmuştu. Odanın yarım aydınlığında birçok gözlerin bana baktığını hissediyordum. İlk hareketim, kollarımla açık boynumu saklamak oldu.

Tanımadığım bir ses:

— Dışarı çıkın, rica ederim, dışarı çıkın, diye bağıırıyordu.

Hafifçe çırpınmak, yerimden kalkmak istedim. Bir el, beni omuzumdan tuttu:

— Korkma kızım, hiçbir şey yok, korkma, dedi.

Kirpiklerimin arasından bu sözü söyliyenin yüzüne baktım, her zaman ceketinin önü açık duran şişman kolağası idi. O da bana baktı, sonra yanındakine dönerek:

— Biçare, sahiden çocukmuş, dedi.

Nazmiye, yere diz çökmüş, bileklerimi ovuşturuyor: «Ferideciğim, biraz açıldın mı? Aklımızı başımızdan aldın!» di-yordu.

Yüzünü görmemek için başımı öte tarafa çevirdim, gözlerimi kapadım.

Sonradan öğrendiğime göre, bu baygınlık bir çeyrekten fazla devam etmiş. Kolonyalar, yün yakıp koklatmalar, hiçbir şey tesir etmiyormuş. O kadar ki, artık ümit kesmeğe başlamışlar, şehirden doktor getirmek için bir bağ arabası hazırlatmışlar.

Kendime geldikten sonra, o araba ile beni şehre götürmelerini istedim. Razi olmazlarsa gece vakti tek başıma yola düşmekten çekinmiyeceğimi söyledim. Çaresiz, razı oldular. Şişman kolağası paltosunu giyerek arabacının yanına atladı.

Yola çıkacağımız vakit Burhanettin Bey, çekine çekine bana yaklaştı, yüzüme bakmağa cesaret edemiyerek:

— Feride Hanım, dedi, siz bizi çok yanlış anladınız, emin olunuz ki, kimsenin size karşı fena bir niyeti yoktu. Sadece size ikram etmek, bir bağ eğlencesi göstermek istemiştik. İstanbulda terbiye görmüş, sonra meselâ birkaç gün evvel arka-

daşlarımızdan biriyle konuşmakta bir beis görmemiş bir küçük hanımın bu kadar vahşi tabiatlı olacağını nasıl tahmin ederdik? Tekrar temin ederim ki, size karşı bir fena niyet yoktu. Maamafih, üzüldüğünüz için sizden af rica ederim.

*

Araba, ince bağ yollarının karanlıklarına dalmıştı. Bir köşede, üşür gibi titriyerek büzülüyor, gözlerimi kapıyordum. Yavaş yavaş başımda bir başka gecenin hayali uyanıyordu. Kozyatağındaki köşkten kaçtığım; ne yaptığımı düşünmeden, bir başıma, karanlık yollara düştüğüm gece...

Baygın kokulu iğde dalları, arasıra arabanın penceresinden giriyor, yüzüme, gözlerime dokunarak beni rüyamdan uyandırıyor.

Başını arabanın öbür penceresine dayıyan Munisenin derin derin içini çektiğini işittim. Yavaşla:

— Munise, sen uyumadın mı? diye sordum.

Cevap vermedi, başını daha ziyade iğdi. O zaman dikkat ettim; küçüğüm ağlıyor, hem de bir büyük insan gibi göz yaşlarını karanlıkta gizlemeğe çalışarak...

Ellerini tuttum:

— Nen var, kızım? dedim.

Benden daha çok yaşamış, daha çok anlamış büyük bir insan ıstırabıyla başımı kollarının içine aldı, kulağıma içi-lerek:

— Abacığım, ben bu gece ne kadar ağladım. Ne kadar korktum. Seni niçin oraya çağırdıklarımı anladım, abacığım. Bir daha öyle yerlere gitmiyelim. E mi? Ya sen? Allah esirge-sin, annem gibi... Ben ne olurum sonra abacığım!

Ah, ne zillet, ne sefalet, yarabbi! Düşmüş bir kadın gibi bu çocuktan utanıyor, yüzüne bakmağa cesaret edemiyordum.

Başımı, onun küçük dizlerine koydum, eve gidinceye kadar annesinin kucağında ağlayan bir çocuk gibi için için ağladım.

*

Müdire Hanımın evine gittiğim vakit güneş yeni doğmuştu. İhtiyar kadın, sabahın bu saatinde ağlamaktan şişmiş gözlerim, sararmış yüzümle beni görünce şaşırdı:

— Hayırdır inşallah, Feride Hanım. Ne oldun, kızım? Seni hiç böyle görmedim. Hasta mısın? dedi.

Bu hanımın sakın ciddiyeti, çatkın çehresi beni daima biraz korkutmuş, kalbimi açmağa mâni olmuştur. Fakat bu saatte, bu yabancı memlekette ondan başka derdimi anlatacak kimsem yoktu. Sonra vazifem, mesleğim beni buna mecbur ediyordu.

Utana utana, titriye titriye dün geçeki vakayı anlattım. Hiçbir noktasını gizlemedim. İhtiyar kadın, bir şey söylemeden dinliyor, kaşlarını çatıyordu. Hikâyenin sonunda boynumu büktüm, ellerimi uzattım, yaşlı gözlerimle gözlerinden bir telli cevabı diliyerek:

— Müdire Hanım, dedim, siz ben'len yaşıyorsunuz. Benden çok fazla şeyler biliyorsunuz. Allah için bana doğrusunu söyleyiniz. Şimdi ben, artık fena bir kadın mı sayılıyorum?

Bu sual, müdirede, umulmaz bir heyecan ve teessür uyanırmıştı. Çenemden tutarak yüzümü kaldırdı, tâ yakından gözlerimin içine baktı, hem de her vakitki gibi bir müdire göziyle, yabancı göziyle değil, seven ve anlıyan bir anne göziyle.

Sonra, çenemi okşıyarak, dizlerine koyduğum ellerimi eleriyle severek, mütereddit, titrek kelimelerle şunları söyledi:

— Feride, ben, senin bu kadar mâsum, temiz bir kız olduğunu bugüne kadar anlamamıştım. Seni, daha kendime yakın bulundurmak, daha iyi himaye etmek mümkündü. Yazık. Ah, o Nazmiye! Kızım, ben birçok şeyler biliyorum. Her şeyi anlıyorum. Fakat dünya öyle bir dünya ki, bildiklerinin birçoğunu saklamak lâzım. Nazmiye, fena bir mahlûktur. Mektebi onun şerrinden kurtarmak için müracaatlarda bulundum, birçok uğraştım. Fakat beyhude. Onu yerinden oynatmak mümkün değil. Çünkü mutasarrıfından, alay beyinden, tabur imamlarına kadar hesapsız hâimleri var. Nazmiye buradan giderse kibar hanımlara kim dalkavukluk edecek? Büyük memurların gizli gizli yaptıkları gece eğlencelerinde kim ut çalacak, hattâ

oynıyacak? O Burhanettin Bey gibi azılı mirasyediler, senin gibi mâsum, sâf, taze, güzel çocukları nasıl ele geçirecek? Feride, sana tertibledikleri plânı ben tamamıyla anlıyorum. Bu Burhanettin Bey, babasından kalan serveti birçok biçare kadınları iğfal etmek, birçok aile ocaklarını yıkmak için israf etmiş'bir ihtiyar çapkındır. Bütün Ç... nin, güzelliğinden bahsettiği bir genç kızı ele geçirmek için bir izzetinefis meselesi oldu.

Genç zâbitlerin sokaklarda kılıç şakırdatarak yolunu beklediği, peçesi altında yüzünü görmeyi bir muvaffakiyet saydığı bir genç kızı koluna tâkarak bir işret ve sefahet âlemine götürmek, birçok hasut çapkınları: «Yaşasın Burhanettin Bey» diye bağkırtmak onun için bir şerefti.

Bâhusus, senin İhsan Beyle konuştuğunu da duymuştu. İşte kızım, Nazmiyeye müracaat ettiler, kim bilir, ne va'dederek sana bu oyunu oynadılar. Bu kadarla kurtulduğuna yine şükret, kızım! Maamafih, sana şunu da söylemeğe mecburum ki, artık burada kalamazsın. Vakanın bir iki güne kadar bütün şehirde duyulacağı muhakkak. İlk vapurla buradan gitmelisin. Gidecek yerin, akrabân, bildiğin var mı, Feride?

— Müdire Hanım, kimsem yok.

— O halde İzmire git. Orada benim iki bildiğim var. Biri bir Muallim arkadaşım. Bir tanesi de Mearif Başkâtibi. Sana bir mektup vereyim, bir ders bulmak için. elinden gelen yardımı esirgemez ümidindeyim.

Bu şefkat, beni şaşırtmıştı. Yağmurda, karda ölmekten kurtarılmış bir kedi yavrusu gibi sokuldukça sokuluyor, saçlarını oksıyan ellerine korka korka yanağını sürüyor, sonra, bu eli çevirerek, avuçlarının içinden öpüyordum.

İhtiyar kadın, hafif bir göğüs geçirerek devam etti:

— Sen bu halle artık evine gidemezsin, Feride. Hem artık bu, caiz olmaz. Haydi kızım, yukarıda seni yatıracağım, bir parça uyu. Ben eşyan ile beraber Muniseyi buraya getiririm. Gidinceye kadar burada kalırsın.

Müdirenin yukarıdaki odasında akşama kadar uyanıp uyanıp tekrar uyudum. Ben gözlerimi açtıkça ihtiyar kadın, yanı-

ma geliyor, elini alınma koyuyor, artık Ç. . kızları gibi iki kalın örgü ile ördüğüm saçlarımı okşuyor:

— Hasta mısın, Feride? Bir yerin ağrıyor mu, kızım? diye soruyordu.

Bir şeyim yoktu, hasta değildim. Fakat halsiz halsiz yatağın üstüne başımı bırakıyor, küçük bir çocuk gibi nazlanıyordum. Bana öyle geliyordu ki, kendimi daha fazla okşatıp sevdirdirsem, bu yeni bulduğum ana sevgisi gönlümün içine daha fazla sinecek, ileride geçireceğim yalnızlık ve hastalık günlerinde —Hediye mendillerde kalmış kokular gibi— bana bir teselli olacak.

*

Preñiþbeza Marya vapuru, 2 Temmuz

Rüzgâra karşı mantoma büründüm, ay batıncaya kadar yukarıda oturdum. Güverte boştu. Yalnız, akşamdan beri hiç vaziyetini değiştirmiyen uzun boylu bir yolcu, kollarını demir parmaklığa dayıyor, rüzgâra karşı ıslıkla mahzun havalar çalıyordu. Ben, denizi derin derin yaşıyan, daima gülen, söyliyen, inliyen, darılan bir şey gibi tanır ve severdim. Halbuki bu gece sular bana çaresi, tesellisi olmiyan büyük bir yalnızlık gibi göründü.

Gecenin rutubeti iliklerime işlemiş gibi titriyerek aşağı indim. Munise, kamaranın ranzasında uyuyor. Bu büyük yalnızlığın kalbi vurur gibi tâ derinlerden gelen sarsıntılarını dinliyerek defterimi yazmağa başladım.

*

Bugün müdirem, beni iskeleye kadar getirdi. Bildiklerimden kimseye veda etmedim. Yalnız, teyzeme benziyen büyük hanıma uğradım, gözlerimi kapıyarak son bir defa «Feride» diye adımı söylemesini dinledim.

B... de Mazlumu bırakmıştık. Burada da kuşlarımdan ayrılmak lâzım geldi. Onları müdireye emanet ettim, yemlerini, sularını unutmıyacağına söz verdirdim.

Müdirem dedi ki:

— Feride, mademki onları bu kadar seviyorsun, kendi elinle azat et, daha sevap olur.

Mahzun mahzun gülümsedim:

— Hayır, Müdire Hanım, dedim, ben de sizin gibi zannedirdim. Fakat artık fikrimi değiştirdim. Kuşlar, ne istediğini bilmiyen zavallı, akılsız mahlûklar. Kafesten kaçınca kadar türlü türlü üzüntüler içinde çırpınıyorlar. Fakat, sanır mısınız ki, dışarıda daha fazla bahtiyar olacaklar? Hayır, buna imkân yok. Ben, öyle sanıyorum ki, bu biçareler her şeye rağmen kafeslerine alışıyorlar, açık havaya kavuştukları zaman bir dal üstünde, başlarını kanadları içine gizliyerek geçirdikleri gecelerde sabaha kadar bu kafesi düşünüyorlar, küçük gözlerini pencerelerin aydınlığına dikerek hasret çekiyorlar. Kuşları zorla kafeslerinde alıkoymalı, Müdire Hanım, zorla, zorla.

İhtiyar kadın, çenemi okşadı:

— Feride, sen anlaşılmaz bir çocuksun. Bu kadar ehemmiyetsiz bir şey için ağlanır mı? dedi.

*

Vapurda, benimle beraber Ç... den binmiş birkaç yolcu vardı. Bunlardan iki zâbit arasında şöyle bir konuşmaya kulak misafiri oldum:

Genç, yaşlısına dedi ki:

— İhsan Bey, dört gün evvel hareket edecekti. Birkaç gün bekle de Beyruta kadar beraber gidelim, dedim. Bilmeden zavallıyı felâkete sürüklemiş oldum. Öyle ya, dört gün evvel gitseydi, bu hâl başına gelmiyecekti.

Yaşlısı:

— Hakikaten esef edilecek bir vaka. Bu İhsan, öyle pek titiz bir adam değildi amma, bilmem nasıl oldu? Sen vakanın tafsilâtını biliyor musun?

— Ben gözümle gördüm. Dün Belediye gazinosunda idik. Burhanettin Bilârdı oynuyordu. Bu esnada İhsan kapıdan girdi, binbaşını bir köşeye çekerek bir şeyler söylemeğe başladı. Evvelâ sakın, nazik nazik konuşuyorlardı. Bilmem aralarında ne geçti? Birdenbire İhsanın bir adım gerilediğini, Burhan Beye müthiş bir tokat indirdiğini gördüm. Binbaşı, rovelverine davranmak istedi. Fakat, İhsan daha evvel kendi silâhını çekmişti. Birkaç kişi hemen üstlerine atılmasaydı, muhakkak kan dökülecekti. Divanıharb yarın İhsanın muhakemesine başlıyor.

— Bizlerden birimiz bu işi yapsaydık, halimiz yamandı. Fakat İhsan zannederim, Paşanın bir şeyi oluyor.

— Karısının yeğeni ve sütoğlu.

— Öyleyse küçük bir ceza ile atlatır. Maamafih, şu Burhana da gayet iyi oldu. Kudurdukça kudurdu, canım.

— Sebep neymiş acaba?

— Kendi söyleyişlerine göre politika kavgası. Şu ordudan politikayı çıkaramadılar gitti.

— Vallahi bana kalırsa, bu, yine bir kadın meselesi olacak. Burhanı bilmez miyiz?

Zâbitler, konuşa konuşa yanımdan uzaklaşmışlardı. Biraz evvel ihtiyar bir sandalcının kamarama getirip bıraktığı gül demetinin kimden geldiğini şimdi anlıyordum.

İhsan Bey, hayatta belki bir daha size tesadüf edemeyeceğim, yahut edersem de sizi tanımamış gibi görünmek lâzım gelecek. Fakat benim için divanıharb karşısına çıkmağa hazırlandığınız bir günde yine beni andığınızı unutmıyacağım. Kimden olduğunu bile söylememek inceliğini gösterdiğiniz bu güllerin bir küçük yaprağını defterimde, hâtıranızı da, en temiz bir şey gibi kalbimde saklıyacağım.

Dışarıda, o kimsesiz yolcu, hâlâ çaldığı mahzun havalara devam ediyor. Kamaramın açık penceresinden başımı uzattım. Denizde, suların içinden kaynıyor gibi görünen berrak bir seher başlıyor.

Çalığışu, haydi yat artık, gece ve yorgunluk zavallı gözlerini ağrıtıyor. Seherden sana ne? Seher, tâ uzaklarda uykuya ve daha başka şeylere kanmış, sarı çiçeklerin mesut gözlerini açacakları vakittir.

D Ö R D Ü N C Ü K I S I M

I

İzmir, 20 Eylûl

Üç aya yakın bir zamandan beri İzmirdeyim. İşlerim iyi gitmiyor. Son bir ümidim kaldı. Yarın, onu da kaybedersem, bilmem ne olacağım? Düşünmeğe bile cesâret edemiyorum. Ç... deki Müdirenin beni tavsiye ettiği adam, ben gelmeden bir ay evvel hastalanmış, altı ay hava tebdiliyle İstanbula gitmiş. Çaresiz, kendi kendime Maarif Müdürlüğüne gittim. Karşıma kim çıksa beğenirsiniz? B... deki o uyur gibi oturan, sayıklar gibi söyleyen battal zat değil mi? Kudretin, bakmaktan ziyade uyumak için yarattığı o güzelim mahmur gözler, beni bittabi tanımadı: «Birkaç gün sonra uğrayın da bakalım, bir şey buluruz.» dedi. Birkaç gün, onun lisanında bir iki ay demekti. Nitekim öyle oldu.

Bugün tekrar uğramıştım. Lûtfen bir parça iltifat gösterdi. O halîm, mâsum sesiyle:

— Kızım, buraya iki saatlik bir mesafede bir nahiye mektebi var. Ab ü havası lâtif, manzarası ferahfeza, diye başladı.

Bu nutuk, beni Zeynilere gönderdiği vakit verdiği nutkun aynı idi. Birdenbire deliliğim tuttu, gülerek sözünü ağzından aldım:

— Yorulmayınız beyefendi, sizin yerinize ben söyleyeyim, dedim. İdare birçok himmet ve masraf ihtiyar ederek yeni bir mektep vücuda getirdi. Yalnız, benim gibi genç bir muallimin himmet ve fedakârlığına muhtaç değil mi? Mersi, beyefendi. Bu lûtfunuzu bir kere de B... de, Zeynilere giderken görmüş-tüm.

Tabîî, ben, bunları söylerken kovulmayı göze almıştım.

Fakat tuhaf değil mi? O, hiç kızmadı. Bilâkis, kahkahalarla güldü, gayet filozof bir tavırla:

— Ne yaparsın, kızım? İcabat-ı idariye. Sen gitme, o git-

Maarif Müdürlerinin odalarından misafir eksik olmuyor. Köşedeki koltuktan çatlak bir ses geldi:

— Ay, bu ne çıtıdık pıtıdık fındık kurdu böyle!

Fındık kurdu mu? Benim İpekböceği ile Gülbeşeklerden zaten canım yanmış, burada da fındık kurdu ha!

Şiddetle döndüm. Bana türlü isimler: «Hem de inatlarına böyle tatlı ve böcek isimleri!» veren saygısızlardan birini nihayet yakalamıştım.

Ona güzel bir ders verecek, bütün ötekilerinin acısını bu beyden çıkaracaktım.

Fakat o, söz söylememe meydan bırakmadan Maarif Müdürüne döndü, gayet âmirane bir eda ile:

— Bu küçük hanım ne istiyorsa ver Allah aşkına, üzme çocuğu, dedi.

Müdür, gayet hürmetle cevap verdi:

— Emredersiniz Reşit Beyefendi, fakat bugün cidden münhalim yok. Yalnız Rüştüyenin Fransızca muallimliği var. Tabîî, hanımın işine gelmez.

— Niçin gelmesin efendim? dedim, zaten cariyeziz B... de Darülmuaallimat Fransızca muallimi idim.

Müdür, tereddüdediyordu:

— Evet, fakat müsabaka ilân ettik. Yarın imtihan var.

— Pekâlâ! Küçük hanım da imtihana giriverir, ne çıkar? Ben de zaten imtihanda bulunacağım, Allah kerim. Ben gelmeden sakın imtihan başlamasın ha...

Bu Reşit Bey, her halde mühim bir adam olacaktı. Fakat, o ne tasavvura sığmaz çirkinlikti ya Rabbim!

Yüzüne bakarken kahkahalarla gülmemek için dudaklarımı kapatıyordum.

İnsan, ya esmer olur, ya beyaz, değil mi? Bu beyefendinin yüzünde yeni kapanmış yaraların nazik beyazından kömür karasına kadar bin çeşit renk vardı. Öyte kirli bir esmerlik ki, ya-

kalığını nasıl kirlletmediğine hayret edilecek. Sanki birisi, eğlenmek için elini kömür tozuna sokmuş da bu yüzü şöyle kar-makarışık karalayivermiş.

Yara gibi kırmızı, kirpiksiz göz kapakları içinde birbirine gayet yakın iki şebek gözü. Beyaz bıyıklarının üstünde tâ dudaklarının ucuna sarkan bir acayip burun. Hele öyle avurtları var ki, görülecek şey. Hani, maymunların ağzında fıstık falan sakladıkları keseler vardır, tıpkı onlar gibi, yüzünün iki tarafından sarkıyor.

Maamafih, ben de ileri gidiyorum. Bana birkaç sözle ettiği iyilik, doğrusu az şey değil. Her halde kudret, bu beyefendinin yüzünü yarattıktan sonra fazla ileri gittiğini görmüş, haksızlığını güzelce bir kalble tazmin etmiş olacak.

Bence, gönül güzelliği göz, yüz güzelliğinden daha iyi bir şey.

Kalbsiz bir güzelliğin fakir teyze kızlarının hayatını kırmaktan, gönlünü söndürmekten başka neye faydası var ki!

*

İzmir, 22 Eylûl

Bugün, müsabakaya girdim. Tahrirî imtihan fena gitti; istiksar, istismar, istifa gibi sekiz, on fiilin muzarilerini, emri-hazırlarını tahriren tasrif ediniz, dediler. Kelimelerin Türkçelerini bilmiyorum ki Fransızcalarını yazayım. Fakat şifahi imtihan iyi oldu, Reşit Beyefendi benimle Fransızca konuştu. Behemehal kazanacağımı ümidettirecek bazı sözler söyledi.

Allah Muniseye acısın.

*

İzmir, 25 Eylûl

Netice anlaşıldı. İmtihani kazanamadım. Kâtiplerden biri dedi ki:

— Eğer Reşit Beyefendi istemiş olsaydı, behemehal kazanırdınız. Onun reyi hilâfına iş görmek kimin haddine düşmüş! Her halde bir fikri var.

Vaziyetim çok fena. İki güne kadar ay başı oluyor. Kira vermek lâzım. Anneciğimden kalan son bir madalyon imdadı-

ma yetiştii. Bugün onu komşularımdan birine verdim. Kocasına sattırarak parasını getirecek. Bu yadigârı elden çıkarmak istemiyordum; çünkü içinde annemle babamın evlendikleri sene çıkardıkları resim vardı. Biçare resim, şimdi çıplak kaldı. Fakat bunun için de bir teselli buldum. Kendi kendime: «Annemle babam, kimsesiz kızlarının kalbi üstünde durmayı, elbette bir altın parçası içinde yatmağa tercih ederler.» diyorum.

*

İzmir, 27 Eylül

Bugün Reşit Beyefendiden bir tezkere aldım. Bana bir iş bulmuş. Görüşmek için Karşıyakadaki köşküne çağırıyor. Maarifteki kâtip, bu beyin bana düşmanlık ettiğini söylemişti. Bu sözün doğru olmadığı anlaşılıyor. Bakalım, yarın anlıyacağım.

*

İzmir, 28 Eylül

Reşit Beyin, Karşıyakadaki köşkünden dönüyorum. Saray gibi bir yer. Bu beye, niçin bu kadar ehemmiyet verdiklerini şimdi anlıyorum.

Reşit Bey, beni nezaketle kabul etti. Fransızcamı beğendiğini, fakat arkadaşlarının bana haksızlık etmelerine mâni olmadığını söyledi. Mektubunda bahsettiği iş, kızlarının Fransızca muallimliği imiş. Bana dedi ki:

— Hanım kızım, iktidarınız gibi hal ve tavrınız da hoşuma gitti. Maarif mekteplerinde sürünüp ne yapacaksınız? Kızlarıma Fransızca dersi verirsiniz. Beraber oturur, kalkarsınız. Size güzel bir oda veririz, olmaz mı?

Bu, âdeta mürebbiyelikti. Her halde benim muallimliğimden daha rahat ve daha kârlı iş olacaktı. Ne çare ki ben, bu mesleği öteden beri sevmem, hizmetçilik kabîlinden bir şey adederdim.

Reşit beyi kırmak doğru değildi. Gösterdiği emniyet ve nezaket için teşekkür ettim. Fakat Muniseyi bahane ederek kabul edemeyeceğimi anlattım. Reşit Bey, bunu sebep saymıyordu:

Munise ile bana köşkün üst katında denize karşı bir çocuğun fakirhanemize ne yükü olur? diyordu.

Kat'i cevabımı veremedim. Üç gün mühlet istedim. Son bir teşebbüste bulunacağım. Resmî bir muallimlik bulursam âlâ. Olmazsa ne çare!

* * *

Karşıyaka, 3 Teşrinievvel

Munise ile bana köşkün üst katında denize karşı bir oda verdiler. Küçük, fakat kuş kafesi gibi şirin bir şey.

Geç vakte kadar pencereden rıhtımı ve denizi seyrettim. Pencere, bütün körfezi görüyor. Karşıda İzmir, yıldızlarla donanmış bulut kümelerine benzeyen tepeleriyle, muhteşem bir donanma aydınlığı içinde yanan Kordoniyle görülecek şey.

Fakat doğrusu, önümdeki Karşıyaka rıhtımı, beni daha ziyade eğlendirdi. Burada ne güzel, ne eğlenceli bir hayat var. Gece yarısına kadar tramvaylar işliyor, havagazlarının yeşil aydınlığında ardı, arası kesilmeyen genç kafileleri piyasa ediyor. Uzakta, denize allı, yeşilli ziyalar akıtan bir gazinoda, kitaralarla kâh şen, kâh mahzun havalar çalıyorlar.

Bilmem niçin, bana öyle geliyordu ki, bu hafif aydınlıkta yalnız elbiselerinin siyah, yahut beyaz lekelerini farkettiğim insanlar hep birbirlerini seven nişanlı çiftlerdir. Yalnız onlar değil, karanlığın bütün görünmeyen köşeleri, denizin içinde koyu hayaletleri farkedilen kaya yığınlarının üstü, hep böyle görünmeyen sevgililerle dolu.

Denizden gelen fısıltılar, dudak dudağa gizli söyleşmeler. Gecenin göğsüme basan, nefesimi tıkıyan ılık nefesleri, öyle genç kızların dudaklarından geliyor ki, başları sevgililerinin boynunda, gözleri onların gece denizleri gibi koyulaşmış yeşil gözlerinde.

*

Beni bu köşke bir küçük hanım gibi nezaketle kabul ettiler. Kendi yüküm, hiçbir zaman bana ağır gelmemiştir. Böyle olduğu halde bavulumu kendi elimle odama çıkarmama müsa-

ade etmiyen, onu zorla elimden çekip alan ihtiyar kalfaya minnettâr oldum. Munise, daha bunları anlıyacak yaşta değil. Köşkün ihtişamı biçarenin gözlerini kamaştırdı. Demin yukarı çıkarken, evimizde her zaman yaptığı bir şakayı tekrar etmek istedi, merdivenin yarısında birdenbire eteğimi yakaladı, çıktığım basamaklardan beni geri indirmeğe uğraştı. Kolundan tuttum, kulağına iğilerek:

— Munise, biz artık başkasının evindeyiz çocuğum... İnşallah yine kendi evimiz olursa o vakit kızım, dedim.

Çocuk, birdenbire durdu. Ne demek istediğimi anlamıştı.

Odaya girdiğimiz vakit güzel, küçük yüzündeki sevinç sönmüştü. Bu çocuk, beni ne kadar ince anlıyor. Kollarını boynuma doladı, her zamandan ziyade bana sokularak küçük küçük buselerle yüzümün her tarafını öptü.

*

Penceremi kaparken bir kere daha dışarıya baktım. El, ayak çekilmiş, fenerler sönmüş, biraz evvel sahil fenerleriyle oynayan denize bile şimdi kumsalın bir kısmını boş bırakarak daha uzaklara çekilmiş, yavaş yavaş uyuyan bir çocuk gibi başını kayaların beyaz yastığına koymuş...

*

Ben, buraya bugün gelirken... (Fakat bunu yazmağa cesaret edemiyeceğim, dursun.)

*

Karşıyaka, 7 Teşrinievvel

Reşit Beyin köşkünde hayat fena geçmiyor. Talebelerim, biri ben yaşta, biri daha küçük iki kız. Büyüğün ismi Ferhunde, güzellikte bey babasının bir eşi. Bunun için gayet hırçın tabiatlı. Küçük Sabahat, onun zıddı. Bir bebek gibi güzel, şirin, yumuk yumuk bir kız...

Kalfa hanımlardan biri bir gün mânalı mânalı göz kırptı:

— O vakitler rahmetli hanımefendi hastaydı. Bir genç as-

kerî doktoru gelir giderdi. Hanımefendi besbelli bu doktorun yüzüne baka baka çocuğu güzel oldu, dedi.

En büyük korkum hizmetçilerden. Niçin hakikati saklamalı, az çok onların kapı yoldaşları değil miyim? Fakat ben, çok iyi hareket ettim, hiçbirisine iş buyurmadım... Onun için hürmet ediyorlar.

Maamafih, bunda Reşit Beyefendinin verdiği ehemmiyetin de —zannederim— tesiri var.

Köşkün en büyük kusuru, arı kovarı gibi işlemesi. Misafir, hiç eksik olmuyor. Daha fenası, Ferhunde ile Sabahat, mutlaka her misafire çıkmam için ısrar ediyorlar. Köşkün bundan daha büyük bir kusuru, Reşit Beyefendinin büyük oğlu Cemil Bey... Otuz yaşlarında kadar, mânasız ve sevimsiz bir genç... Senenin on ayını Avrupada, babasının parasını yemekle geçirirmiş. İki ayını da burada, İzmirde. Bereket versin, bu iki ayın son günlerindeyiz. Öyle olmasaydı, köşkü üç gün evvel bırakmış olacaktım. Sana ne mi, diyeceksiniz? Ben de, kendi kendime öyle dedim amma, hesap yanlış çıktı.

Üç gece evvel Ferhunde ile Sabahat, geç vakte kadar beni aşağı salonda alıkoymuşlardı. Onlardan ayrıldıktan sonra karanlıkta yukarı çıkıyordum: Üçüncü kat inerdiveninin başında bir erkek gölgesiyle karşılaştım. Birdenbire ürktüm, ferî çekilmek istedim.

Cemil Beyin sesi:

— Korkmayınız, küçük hanım, yabancı değil, dedi.

Yan pencerelerden birinden, yüzüne hafif bir aydınlık vuruyordu.

— Affedersiniz beyefendi, birdenbire tanımadım efendim, dedim. Geçmek istedim.

Cemil Bey, sağa doğru bir adım attı. Merdiven başı dar olduğu için geçecek yol kalmıyordu:

— Uykum kaçtı, küçük hanım, pencereden mehtabı beklemeye çıktım.

Maksadı hissetmiştim. Bir şey anlamamış gibi görünerek usuletle kaçmak istiyordum. Maamafih, sözü cevapsız bırakmamak için:

— Mehtap zamanı değil ki, efendim, dedim.

O, yavaş yavaş:

— Nasıl değil, küçük hanım, ya bu merdiven başında birdenbire doğan pembe mehtap! Hangi mehtabın aydınlığı acaba o kadar gönül alıcıdır ki?!

Cemil Bey, birdenbire beni bileklerimden yakaladı, 'sıcak nefesini yüzümde hissettim ve kuvvetle kendimi geriye attım. Bir merdiven parmaklığına sarılmasaydım, aşağıya kadar yuvarlanacaktım. Fena halde başımı çarpmıştım. Hafif bir ısırap feryadını zaptedemedim.

Cemil Bey, gürültü etmeksizin yanıma 'inmişti. Yüzünü görmediğim halde pek telâş ve heyecan içinde olduğunu hissediyordum.

— Feride Hanım, beni affediniz, bir yeriniz incindi mi? dedi.

— Hayır, ehemmiyeti yok, yalnız beni bırakınız, diye yalvaracaktım. Fakat dudaklarımdan boğuk bir hıçkırıktan başka ses gelmedi. Bu hıçkırığı boğmak için mendilimle ağzımı kapamak istedim. O vakit, hafifçe yaralanan dudağımdan ince ince kan sızdığını gördüm.

Merdiven penceresinin yanında idik. 'Açık kalmış bir pancurdan giren hafif aydınlık içinde Cemil Bey de bu kanı görmüştü. Sesi teessürle titriyerek:

— Feride Hanım, dedi, bu gece ben dünyanın en âdi bir adamı gibi hareket ettim. Beni affettiğinizi söylemek mürüvetini esirgemeyiniz, Feride Hanım.

Yapılan terbiyesizlikten sonra bu soğuk edebiyat, tüylerimi ürpertti ve bana bütün cesaretimi iade etti.

Sert bir sesle:

— Yaptığınızda bir fevkalâdelik yoktur efendim, dedim. Kadın hizmetçi, evlâtlık kabîlinden insanlara böyle muameleler yapmak âdettir... Konağınızda bunların vaziyetinden pek farklı olmıyan bir vaziyeti kabul etmekle ben, buna çanak tuttum. Bir gevezelik falan etmemden korkmayın, yarın sabah rastgele bir bahane ile çıkıp gideceğim.

Bunları söyledikten sonra telâssız ve lâkayt bir tavırla merdivenleri çıktım, odama doğrudum.

*

Bir elime çantayı, bir elime Muniseyi alarak kapıyı çekip gitmek kolay. Fakat nereye? Aradan üç gün geçtiği halde bu karar tatbik edilemedi. Hâlâ buradayım. Çünkü geldiğim gece, defterime bile yazmağa utandığım şeyi artık itiraf etmek zamanı geldi:

Ben buraya, bir akşam üstü, ortalık kararırken gelmiştim. Ertesi sabahı beklemek daha münasip değil miydi? Tabii böyle. Fakat buna imkân yoktu.

Buraya geldiğim o ümitsizlik akşamında köşk misafirlerle doluydu. Reşit Beyefendi, küçük hanımlar beni, yeni satın alınmış bir süs eşyası gibi misafirlerine gösteriyorlardı. Herkes, bana beğenen, hattâ biraz acıyan bir gözle bakıyordu. Yeni vaziyetimin beni mecbur ettiği mahcup nezaketle herkesin ayrı ayrı gönlünü almağa çalışırken, üstüme hafif bir baygınlık gelmişti, kendimi kaybetmişim, yalnız birdenbire sandalyenin kenarına oturmuş, dudaklarımdaki şaşkın gülümsemeyi bile söndürmeğe çalışarak yarım dakika, belki daha az gözlerimi kapamışım.

Reşit Bey, küçük hanımlar, misafirler telâş etmişlerdi.

Sabahat, elinde bir bardakla koşmuş, şakalaşır gibi ikimiz de gülerek bana zorla birkaç yudum su içirmişti.

Misafirlerden bir yaşlı hanımefendi gülümsüyerek:

— Bir şey değil, lodosun tesiri olacak. Ah, bu zamanın asabî, nazik küçük hanımları. Bir parça hava değişmesiyle gül gibi sararıp soluyorlar, dedi.

Hepsi beni, meşakkate tahammülü olmıyan bir küçük hanım, nazik, hasta bir kız sanıyorlardı.

Ben, onları başımla tasdik ediyor, böyle zannettikleri için âdeta minnettar oluyordum.

Onlara yalan söylemişim.

Bu hafif baygınlığın sebebi başkaydı, Çalığışu, o gün, ömründe ilk defa aç kalmıştı.

*

Karşıyaka, 11 Teşrinievvel

Bugün Ferhunde ile Sabahatin yine İzmirden misafirleri gelmişti. On beş ile yirmi arasında dört küçük hanım. Öğleden sonra, bir deniz gezintisi yapacak, sandalla Bayraklıya gidip gelecektik. Fakat tam sokağa çıkacağımız vakit, aksi gibi yağmur başladı. Arkamızda çarşaflarımızla, mahzun mahzun salona döndük. Küçük hanımlar bir parça piyano çaldılar, biraz dedikodu yaptılar. Sonra, birer birer köşelere çekilerek gizli gizli konuştular. Böyle başbaşa, gıdıklanmış gibi gülüşerek ne konuşulacağı malûm.

Sabahat, çok tatlı, çok şeytan bir kız. Misafirlerini eğlendirmek için, güzel maskaralıklar icadetti. Bir etajerin üstünde aile, ahbap fotoğraflarıyla dolu albümler vardı. Bunlardan bir tanesini çekerek masanın başına geçti, arkadaşlarını etrafına toplayıp onlara resim göstermeğe başladı. İşin zevkı fotoğraflarda değil, Sabahatin onlar için söylediği sözlerdeydi. Her birisiyle öyle eğleniyor, hayatları, tabiatları için öyle tuhaf şeyler söylüyordu ki, gülmekten bayılıyorduk. Meselâ, göğsü nişanlarla dolu, heybetli bir paşa, dünyaya emredecek gibi görünen bu koca sakallı adam, karısından süpürge ile dayak yermiş.

Akrabalarından kerli ferli bir hanımefendi, fakat dışarlıklı olduğu belli, bir gün, vapurdan Kokaryalı iskelesine çıkarken kaza ile denize düşmüş, memleketinin şivesiyle: «Tatlı canlarım gidiyor, kurturun!» diye bağırılmış.

Reşit Beyin, Konyalı bir sütdayısı vardı ki, bakmakla doyulur şey değildi. Bu, sarıklı, poturlu bir hocafendi kıyafetinde görünüyordu. Onun karşısında duran resmini ise, mebus oluktan sonra, frak ve tek gözlükle çıkartmıştı.

Hocafendi, hiddetle gözlerini açarak mebusa bakıyor, mebus, dudaklarını bükerek hocayı alaya alıyordu. Bu manzara, o kadar güzeldi ki, sayfayı çevirmemesi için Sabahatin elini tutuyor, deli gibi gülüyordum.

Ferhunde, benimle şaka etmeğe çalışıyordu:

— Feride Hanım, isterseniz sizi bu güzel zatla evlendirelim, şimdi münhaldir. İlk karılarını boşadı, şimdi mebusa lâıyk bir alafranga hanım arıyor, dedi.

Ben, hâlâ gülerek masanın başından ayrıldım, Ferhunde-
deye:

— Hemen mektup yazınız, ben razıyım, insan, başka saadet bulmasa bile, hiç olmazsa ömrünü tatlı tatlı gülmekle geçirir, dedim.

— Feride Hanım, bu resmi görürseniz, mebusumuza varmaktan, korkarım, vazgeçersiniz, dedi.

Misafirler, hep bir ağızdan: «Ah, ne güzel..» diye haykırıştılar. Ellerini sallıyarak beni çağırıyorlardı:

— Nafile, ne olursa olsun, ben mebusumdan vazgeçmem, diyerek yaklaştım, albümün üstünde, birbirine karışan dalgalı saç kümeleri arasından başımı uzattım. Ben de onlar gibi hafif bir feryadı menedemedim. Albümün yaprakları içinden gözlerime bakarak gülümsiyen bu resim, Kâmrânın resmiydi.

*

Sabahat, bu fotoğrafın sahibiyle eğlenmedi, bilâkis, çok alâka ve hararetle arkadaşlarına şu tafsîlâtı verdi:

— Bu bey, Münevver teyzemin zevcidir. Geçen ilkbaharda İstanbulda iken düğünleri oldu. Kendini görseniz acaba bu resim bir şey mi? Bir gözleri, bir burnu var ki, görülecek şey! Size daha tuhafını söyliyeyim: Bu bey, teyzelerinden birinin kızını severmiş. Bu kız, ufak tefek, gayet hoppa, gayet şımarık bir şeymiş, hattâ bunun için ismine Çalığışu derlermiş. Çalığışu, bu Kâmrân Beyi bir türlü istememiş. Gönül bu ya...

Nihayet, evlenmelerine bir gün kala, bir başına evden kaçmış, yabancı memleketlere gitmiş. Kâmrân Bey, aylarca yemeden, içmeden kesilmiş, bu vefasız kızı beklemiş. Hiç dönmeğe niyeti olsa, gelin olacağı gece kaçıp gider mi? Münevver teyzem, kaynanasının elini öptüğü vakit oradaydım, ihtiyar hanımefendi, o bir dalda durmaz, acayip Çalığışunu hatırlamış olacak ki, çocuk gibi ağladı.

Bu tafsîlâtı, arkamdaki piyanoya dayanarak hiçbir şey söylemeden, hiçbir hareket etmeden dinlemiştim. Kâmrân, hâlâ albümün içinde bana gülüyordu. Gayet yavaş bir sesle: «Kalbsiz» dedim.

Sabahat, bana döndü:

— Çok doğru söylediniz, Feride Hanım, dedi. Bu kadar güzel, bu kadar nazik bir gence vefa etmemiş bir kıza «kalbsiz» den başka bir şey denemez.

*

Kâmran, ben senden nefret ediyorum. Öyle olmasaydı, bu haberi aldığım vakit ağlar, bayılır, matemini tutardım. Halbuki ben, ömrümde hiçbir gün, bugünkü kadar gülmedim, etrafımdakileri bu kadar neşe ve şenliğe boğmadım. Hattâ, başımdan münasebetsiz bir kaza geçmeseydi bugüne, ömrümün en mesut günü diyebilecektim.

Akşam üstüne doğru hava açmış, uzunca bir kır gezintisi yapmamıza müsaade etmişti. Bir sel çukuru kenarından geçiyorduk. Misafirlerden biri, çukurun öte yakasında bir kasımpatı gördü: «Ah, ne güzel! Koparmak mümkün olsaydı!» dedi. Ben, gülerek: «İsterseniz onu size hediye edeyim?!» dedim. Çukur, bir tehlike teşkil edecek kadar derin ve genişti.

Hanımlar gülüştüler, birisi:

— Köprü olsaydı, iyi olacaktı, diye şaka etti.

Ben, sadece:

— Köprüsüz de geçilir zannederim, dedim ve birdenbire atladım. Arkada bir çılglık koptu.

Öte tarafa geçmeğe muvaffak olmuşum. Fakat ne çare ki, va'dettiğim kasımpatını koparıp getiremedim. Çünkü ayaklarım çukurun tâ kenarına basmıştı. Düşmemek için bir diken kümesine sarılmış, ellerimi yırtmışım. Evet, bu kaza başıma gelmeseydi, avucuma batan dikenlerin sızısı beni, akşam karanlığı içinde köşke dönünceye kadar ağlatmasaydı, bugüne ömrümün en şen, en eğlenceli günü diyecektim.

Kâmran, ben senden nefret ettiğim için, yabancı memleketlere kaçmışım. Şimdi, nefretim o dereceyi buldu ki, bu uzaklık kâfi gelmiyor, senin yaşadığın, nefes aldığın dünyadan uzaklara kaçmak istiyorum.

Artık bu evde kalmamayı iyiden iyiye zihnime yerleştirdim. İki, üç günde bir İzmir'e iniyor, Maarif İdaresine uğruyordum. Dün sabah vapurda eski muallimlerimden Sör Berenis'e tesadüf ettim. Onu bir kere de iki ay evvel görmüş, mektepte

iken pek sevdiğimiz için bir parça halimi anlatmışım. Sör Berenis dün dedi ki:

— Feride, ben de birkaç günden beri seni arıyorum. Karantinadaki mektebimizde bir Türkçe ve resim muallimesine ihtiyaç var. Müdireye seni tavsiye ettim. Ayrıca ev tutmağa hacet yok, mektepte kalırsın. Zaten sen, bizim hayatımıza alışkınsın.

Kalbim çarpmağa başladı, öyle sanıyordum ki, tekrar oraya, o günlük kokularının, o ağır organun seslerinin içine düşersen, çocukluk rüyalarımın bir kısmına tekrar kavuşmak mümkün olacak.

Düşünmeğe bile lüzum görmedim:

— Peki Ma Sör, gelirim, teşekkür ederim, dedim.

Bugün, oraya gitmeden evvel Maarif İdaresine uğradım, maksadım, evrakımı geriye almaktı. Müdürün üç günden beri beni aradığını söylediler. Ne istediğini merak ederek yanına girdim. Maarif Müdürü beni görünce:

— Çok bekledin kızım, fakat talihi iyi bir yer çıktı. Seni Kuşadası mektebine göndereceğim, dedi.

Kuşadası, ne güzel isim; benim adım. İçimden öyle geldi ki, mutlaka güzel bir yer olacak. Fakat Sör mektebi için verdiğim söz... Bir iki dakika kaldım, cevap vermeden düşünüyordum.

Bir tarafta rahat bir hayat vardı. Öbür tarafta belki yine zaruret, sefalet, fakat bunun da başka bir tesellisi, başka bir cazibesi yok muydu? Gözümün önüne, mekteplerimizin bakım-sız kalmış, kaba saba ellerde ziyan olmuş miniminileri geldi. Bu biçareler, açılmak için biraz güneş, bir parça şefkat bekliyen çiçekler gibiydi. Bu şefkati, bu harareti gösterenlere, gönüllerinin bütün minnet ve muhabbetini veriyorlardı. Her şeye rağmen, bu küçük sefilleri, derin derin sevmeğe başladığımı anladım. Munise bile bana onlar arasından gelmemiş miydi?

Bundan başka, son iki senelik hayatımın bir iki tecrübesi daha vardı. Aydınlık, hasta gözleri nasıl incitiyorsa, saadet de hasta gönülleri öyle sızlatıyor. Hasta gözler gibi, hasta gönüller için de karanlıktan iyi ilâç yok.

Ben, muallimliği aklıktan ölmek için kabul etmişim.

Hesabım doğru çıkmadı. Bu meslek, bir gün açlıktan öldürebilir. Fakat ne ziyarı var? Değil mi ki, benim gönlümün şefkate olan açlığını doyuracak, kendi hayatını başkalarının saadetine vakfetmek tesellisini bana verebilecek. O ölmüş günlerin ölmüş rüyasını yeniden uyandırmak zaten mümkün değildi. Başım-dan günlük kokularının ağır hulyası, kulaklarımdan organun-ların hassas iniltileri yavaş yavaş silindi. Kuşadasına, tekrar kavuşacağım miniminilerin muhabbet ve merhamet bekliyen hayallerine gülümsiyerek:

— Peki, beyefendi, giderim, dedim.

*

Emrimi alıncaya kadar köşkte kimseye bir şey söylemek istemiyordum. Fakat yeni bir vaka beni buna mecbur etti: Büyü-k kalfa bir zamandan beri bana tuhaf tuhaf şeyler söylüyordu. Meselâ, geçen gün, hiç münasebeti yokken demişti ki:

— Kızım, ben seni günden güne daha ziyade seviyorum. Sade ben değil, herkes öyle... Ferhunde ile Sabahat, genç çocuklar amma, eve tat vermiyorlar. Sen geldikten sonra, bir başkalık oldu. Tabiatın, ahlâkın güzel, büyükle büyük, küçükle küçük oluyorsun.

Buna benzer daha birçok sözler... Kalfa hanımın bu sözlerine ben bir: «Kapı yoldaşı teveccühü» nden başka bir mâna veremiyordum. Halbuki ihtiyar kadın, dün gece büsbütün açıldı:

— Kızım, ne yapsak da seni bu eve bağliyabilsek acaba? Benim aklıma bir çare geliyor amma, sakın aklına bir şey gelmesin, hani vallahi kimse bir şey söylemedi.

Kalfanın bu sözleri, birisi tarafından söylendiğine şüphem kalmadı. Fakat anlamamazlıktan gelerek dinlemeğe devam ettim. O, başladığı bir söze devamı cesaret edemediği vakit, başka söze atlıyarak söylüyordu:

— Beyefendi, yaşlı bir adam değil, ben çocukluğunu bilirim. Güzel bir adam değil amma, debdebesi, saltanatı var. Eh, tabiatı da fena değil. Kızım, ev hanımsız gitmiyecek, yarın, öbür gün Ferhunde ile Sabahat kocaya giderler. Maazallah, bir haramzadeye düşersek, hal fena. Feride Hanım, insan burma

bıyıklı delikanlılara da varır amma, bu debdebeyi bulamaz. Ah, şu Beye münasip bir kızcağız bulabilsek, ne dersin kızım?

Ben, bir şey demiyor, acı acı gülümsiyerek düşünüyordum.

Reşit Beyefendinin bana o kadar hürmet etmesi, Sabahatle Ferhundenin derslerine bu derece ehemmiyet vermesi, bizimle saatlerce şakalaşması, hattâ top oynaması... Demek bütün bunlar... Maarif Kâtibinin: «Reşit Bey istese seni Fransızca muallimliğine tâyin ederlerdi, her halde bir maksadı var!» diye söylediği sözler aklıma geldi. Birkaç sene evvel böyle bir şeye isyan ederdim. Fakat şimdi, sözü kısa kesmek için kalfaya, lâkayt bir tavırla şu cevabı verdim:

— Sizinle görücü gider, Reşit Beyefendiye iyi bir hanım-cık arardık. Ne çare ki, ben bir iki güne kadar Kuşadasına gidiyorum. Birkaç ay sonra nişanım oraya gelecek, evleneceğiz, dedim. Sonra, şaşkın şaşkın yüzüme bakan ihtiyar kadına:

— Allah rahatlık versin, kalfacığım, ben erken yatacağım, deyip odama çekildim.

*

Kuşadası, 25 Teşrinisani

«Kuşadasına gider misiniz?», dedikleri vakit, birden sevinmiş, kendi kendime: «Kuşadası, benim adım, bu kadar zamandan beri aradığım saadeti, gönül rahatını mutlaka orada bulacağım!» demiştim. Bu his beni aldatmamış. Burasını her yerden ziyade sevdim. Pek güzel bir memieket diye mi? Hayır. Kuşadası, evvelce zannettiğim gibi. Munise ile —bu sarı papağanımla— âvare, yalnız bir hayat geçireceğim bir Robenson adası çıkmadı.

Rahatım pek yolunda olduğu için mi? Bu da değil. Bilâkis her zamankinden ziyade çalışıyorum. Şu halde? Verilecek cevap biraz gülünç. Fakat ne yapayım ki hakikat. Ben, Kuşadasını güzel ve rahat bir yer olmadığı için seviyorum. Öyle sanıyorum ki, kudret, yalnız güzel simaları değil, güzel toprakları, güzel denizleri de insana gizli gönül azapları versin diye yaratmış.

Bir ay evvel buraya geldiğim vakit, mektebin başmualli-

mesi beni karşısına aldı. Elli yaşlarında kadar, hasta, bitkin bir kadın, bana dedi ki:

— Kızım, biribirinden tam üç ay fâsıla ile dağ gibi iki oğlumu kara toprağa verdim. Dünyayı gözüm görmüyor. Seni buraya ikinci muallimlikle göndermişler. Gençsin, malûmatlı görünüyorsun, mektebi sana bırakıyorum. Bildiğin gibi idare et. İki muallimimiz daha var, yaşlı iki hanım, onlardan hayır yok.

Elimden geldiği kadar çalışacağımı va'dettim ve sözümde durdum.

Başmuallim hanım, bana dün dedi ki:

— Feride Hanım, kızım, sana ne kadar teşekkür etsem az, va'dettiğinden on kat ziyade çalıştın. Bir ay içinde gerek mektep, gerek çocuklarımız çiçek gibi oldu. Allah senden razı olsun. Arkadaşlarından, en minimini çocuklara varıncaya kadar herkes seni seviyor. Ben bile vakit vakit derdimi, yüreğimin acısını unutuyorum, sen gülerken gülmeğe başlıyorum.

Zavallı kadın, kendi kara gözleri için çalıştığını zannediyor, minnettar oluyordu. Çalışmak, bütün ruhiyle, kendini başkalarına vermek, ne güzel şey! Çalıkuşu tamamiyle eski Çalıkuşu oldu. Ne o, Ç... deki müphem yaşamak yorgunluğu, ne İzmirdeki isyanlar, hiçbiri kalmadı, bir yaz semasına musallat olmuş geçici bir bulut gibi hepsi dağıldı.

Saçlarını, birer birer ağarıncaya kadar başkalarının çocuklarına, onların saadetlerine kendimi vakfetmek artık beni korutmuyor. İki sene evvel, bir sonbahar akşamı, gönlümün içinde öldürülen küçüklerin boş yerini başkalarının çocuklarına verdim.

*

Kuşadası, 1 Kânunuevvel

Bir zamandan beri etrafımda bir muharebe sözü dolaşıyordu. Hayatımı mektebe vakfettiğim için kulak bile vermiyordum. Bugün kasaba birbirine girdi. Muharebe başlamış.

*

Kuşadası, 15 Kânunuevvel

Muharebe başlıyalı on beş gün oldu, hastahaneye her gün katile katile yaralı geliyormuş. Mektebe bir neşesizlik çöktü,

küçüklerimden birçoğunun orduda babaları, kardeşleri var. Biçareler tehlikeyi, şüphesiz, bilmiyor, fakat hissediyorlar. Üstlerine; büyük adamlar gibi halim bir mahzunluk çöktü.

*

Kuşadası, 15 Kânunuevvel

Ne aksilik, yarabbi, ne aksilik! Bugün kumandanlığın emriyle mektebi işgal ettiler. Muvakkat hastahane yapacaklarmış. Ne isterlerse yapsınlar, umurumda değil. Fakat mektep kurtuluncaya kadar ben ne yapacağım, nasıl vakit geçireceğim?

*

Kuşadası, 24 Kânunuevvel

Bugün, mektepte kalan birkaç kitabı almağa gitmiştim. Öyle bir karışıklık ki, insan, kitabını değil, kendini kaybetse bulamayacak. Çaresiz, geri dönüyordum. Bir hastabakıcı kadın, kapılardan birini açarak:

— Bir kere de başhekim beye soralım. O, galiba birkaç kitap kaldırmıştı... dedi.

Odanın içi şişeler, sargılar, ecza kutularıyla doluydu. Başhekim, sırtından ceketini atmış, inliye oflıya bu karışık şeyleri düzeltmeğe çalışıyordu. Arkasını döndüğü için, yalnız boynunu, ak saçlarını ve sıvalı bileklerini görüyordum. Bu halde bir adamdan kitap sormak saygısızlıktı. Hastabakıcıyı eteğinden çektim:

— Vazgeçiniz, dedim. Fakat o, farkında olmadı:

— Beyefendi, hani siz Fransızca resimli kitaplar bulmuşunuz, nerede onlar? dedi.

İhtiyar doktor, birdenbire kızdı. Başını çevirmeden öyle fena, öyle ayıp bir cevap verdi ki, gayriihtiyari ellerimi yüzüme kapadım, oradan kaçmak istedim. Fakat, tam bu dakikada, yüzünü çevirmişti. Birdenbire:

— Vay küçük, yine mi sen? diye bağırды.

Yüzünü görür görmez, ben de kendimi tutamadım:

— Doktor bey, Zeynilerdeki doktor bey! diye feryadettim. Mübalâğa etmiyorum. Bu, bir feryattı.

Şişeleri devirerek yanıma geldi, ellerimi tuttu; başımı çekerek, çarşafımın üstünden saçlarımı öptü. Yalnız bir gün, hattâ bir gün bile değil, birkaç saat biribirimizi görmüştük.

Hangi gizli ruh alâkası bizi biribirimize bağlamış, iki sene sonra, kırk yıllık iki dost, hattâ bir baba kız gibi bizi biribirimizin kollarına atmıştı? Ne bileyim, insan kalbi, öyle anlaşılmaz bir şey ki!..

Hayrullah Bey, tıpkı Zeynilerdeki gibi bana:

— Söyle bakalım, yaramaz, senin burada ne işin var? diye sordu.

Çocuk gözleri gibi berrak mavi gözleri, beyaz kirpiklerinin içinde tarif edilmez bir tatlılıkla parlıyordu. Ben, yine tıpkı Zeynilerdeki gibi, bu gözlerin içine gülerек:

— Biliyorsunuz ki, ben, muallimeyim doktor bey, dedim, memleket memleket geziyorum. Şimdi buraya tâyin ettiler.

Bütün hayatımı ve gönlümü biliyor gibi nihayetsiz bir esefle:

— Hâlâ mı haber yok, küçük? dedi.

Birdenbire yüzüme su serpilmiş gibi ürperdim, gözlerimi kırıştırdım. Hayret ediyor gibi görünmeğe çalışarak:

— Kimden, doktor bey? dedim.

O, canı sıkılmış gibi beni parmağıyle tehdidetti:

— Ne yalan söylüyorsun küçük? Dudakların yalan söylemeyi öğrenmiş amma gözlerin, halin daha pek toy. Kimden mi haber soruyorum? Seni böyle memleket memleket gezdiren her kimse ondan...

Gülerек omuzlarımı silktim:

— Maarif demek istiyorsunuz, sonra, tabîî memleketimin çocuklarına hizmet etmek emeli.

Doktor, yine Zeynilerdeki iddiasını tekrar etti. Bu söz, beni çok müteessir ettiği için kelimesi kelimesine aklımda kalmıştı:

— Bu yaşta, bu halle, bu çehreyle mi? Peki, öyle olsun yaramaz, öyle olsun, tek sen vahşilik gösterme.

O, ilâçlarını, ben, kitaplarımı unutmuştuk, konuşmağa devam ediyorduk:

— Bu mektepte hocasın, öyle mi?

— Mektebimizi aldığınıza o kadar üzuldüm ki, doktor bey...

— Bana başka bir fikir geliyor... Ne musibetti o köyün adı? Orada sana hastabakıcılığı ettirdimdi. Hatırlarsın ya? Burada da bana yardım eder misin, ha? Zaten arada büyük bir fark yok, ha senin minimini maymuncukların, ha benim: «Sevgili ayıcıklarım!» Zaten ikisi ruh itibariyle öyle biribirlerine

benzerler ki... Aynı saffet, aynı temiz çocuk yüreği, hem de ateş karşısında yandıkları bu aylarda benimkilere yardım, daha ecirli bir iştir, küçük kız...

Birdenbire yüzüm güldü, çocuk gibi sevindim. Bana kuvvetimi ve sevgimi harcıyacak bir iş olsun da, ne olursa olsun.

— Peki, doktor bey, ne vakit isterseniz işe başlarım.

— Hemen şimdi, bak şurasını ne hale koymuşlar? El değil ki, âdeta...

Yine hatırı sayılacak derecede fena bir kelime.

Ben utanarak:

— Fakat bir şartla, doktor bey... Yanımda pek askerce konuşmıyacaksınız...

O, gülerek:

— Gayret ederim küçük, gayret ederim... Maamafih arada bir kaza olursa kusura bakmazsın artık, dedi.

Akşama kadar beraber çalıştık, yarın geleceğini haber aldığımız hastaları kabule hazırlandık.

*

Kuşadası, 26 Kânunusani

Bir aydan beri Hayrullah Beyin yanında hastabakıcıyım. Muharebe devam ediyor, hastahaneye gelen yaralı kabilelerinin ardı arası kesilmiyor. İş o kadar çok ki... Bazı geceler evime bile dönemiyorum.

Dün gece geç vakte kadar ağır yaralı bir ihtiyar yüzbaşı ile meşgul olmak lâzım gelmişti. Sabaha karşı, yorgunluktan bitap düşmüş, ecza odasındaki bir koltuğun içinde uyuklamıştım.

Omuzlarıma hafif bir elin dokunduğunu hissettim; gözlerimi açtım. Doktor Hayrullah Beydi. Benim üşümemden korkmuş, uyandırmamağa çalışarak üstüme ince bir battaniye örtmek istemişti; pencereden giren hafif seher aydınlığı içinde daha solgun ve yorgun görünen mavi gözleriyle gülümsedi:

— Uyu küçük, rahatsız olma, dedi.

Bu dakikada, bu şefkat, bana öyle tatlı geldi ki... Bir şey söylemek, minnetimi anlatmak istiyordum. Yorgunluk, uyku galebe etti, dalgın dalgın gülümsiyerek tekrar uyudum.

İki büyük kusuruna rağmen, bu ihtiyar doktoru çok sevi-

yorum. Bunlardan biri kaba kelimeler kullanması. Vakıâ etrafındakiler de buna hak kazanacak münasebetsizlikler yapıyorlar amma, bu da sebep olur mu ya? Bazı ağzından öyle şeyler çıkıyor ki, yanından kaçıyorum. Günlerce yüzüne bakamıyorum. Maamafih, kabahatini kendi de biliyor.

— Aldırma küçük, bunların irapta mahalli yok, askerliktir, diyor.

Hayrullah Bey, kabahatlerini, sâf pişmanlıklarını, sevimli mahcubiyetleriyle affettiren, hattâ hoş gösteren çocuklara benziyor.

İkinci kabahati bundan daha büyük. Bu kaba saba adamda anlaşılmaz bir incelik var. İnsanın kendine bile itiraf etmediği en olmayacak şeyleri öyle ustalıkla ağzından alıyor ki... Meselâ, benim kimseye söylememek için o kadar çalıştığım sergüzeştimin büyük bir kısmını biliyor. Bunları nasıl söyledim? Kendim de farkında değilim. Arasına sorduğu tek tük suallere kuru cevaplar vermekten başka bir şey yapmamıştım. Halbuki o, bu sözleri bir araya toplıya tophya bütün bir hikâyeye meydana çıkardı.

Doktorun kimsesi yok, yirmi beş sene evvel evlenmiş, dokuz ay sonra karısı tifodan ölmüş. O vakitten beri bekâr kalmış, kendisi Rodoslu imiş, fakat Kuşadasında da bazı emlakı var. Miralaylık maaşına her halde ihtiyacı olmıyan bir adam. Çünkü onun birkaç mislini hastalara sarfediyor. Meselâ, bir gün evvel, yaralı bir neferin memleketten gelen mektubunu okumuştum. Neferin ihtiyar anası, sefaletlerinin son dereceyi bulduğunu, çocukların açlıktan sokaklara döküldüklerini yazıyordu. Yaralı, bu mektubu dinlerken derin derin ah etti.

Hayrullah Bey, yanıımızdaki yatakta bir askeri muayene ediyordu. Birdenbire bu biçare nefere döndü:

— Çok memnun oldum, neyinize güvenir de böyle alay alay yumurcak çıkarırsınız ortaya, dedi.

Bu zalim alay, ok gibi yüreğime saplanmıştı. Münasip bir vakitte mutlaka bunu ihtiyar doktora söyleyecektim. Fakat o, bana daha evvel bu meseleden bahsetti:

— Küçük, belli etmeden o ayının anasının adresini al, beş, on lira gönderelim, dedi.

Öyle anlıyorum ki, bu ihtiyar doktor, ne para için, ne de bir vazife fikriyle askerlik ediyor, onun bir iptilâsı var: «Sev-

gili ayıcıklarım» dediği biçare neferlere muhabbet! Fakat bilmem niçin, bu muhabbeti, utanılacak bir şey gibi daima gizlemeğe çalışıyor.

*

Kuşadası, 28 Kânunusani

Bu sabah, hastahaneye geldiğim vakit ağır yaralı dört zâbit getirildiğini haber aldım. Hastabakıcılar, Hayrullah Beyin, beni aradığını söylediler. Ne vakit nazik bir ameliyat yapacak olsa, beni yanında istiyor:

— Sana, böyle şeyler göstermek doğru değil amma, küçük, elinden iş gelecek adam yok, beni kızdırıp bağırıyorlar, ne yapacağımı şaşıyorum, diyor.

Çarşafımı attım, acele acele gömleğimi giydim. Fakat, ben hazırlanıncaya kadar ameliyat bitmişti. Yaralıyı sedye içinde yukarıya gönderiyorlardı.

Hayrullah Bey, beni yanına çağırdı:

— Küçük, dedi, ehemmiyetli bir terzilik ettik: «Ameliyata terzilik diyor!» Genç bir erkânıharb binbaşısı. Bir bomba, sağ kolu ile yüzünün bir tarafını berbadetmiş, kendi odamı verdim. Artık, onunla sen meşgul olursun. Çok büyük ihtimama ihtiyacı var.

Konuşa konuşa odaya girdik, yatakta yüzü, kolu sargılar içinde sessiz bir insan yatıyordu. Doktorla yanına yaklaştık. Yalnız yüzünün sol tarafı bir parça görünüyordu. Bu çehre bana yabancı değildi. Fakat, bu halde bir türlü bulup çıkaramıyordum.

Hayrullah Bey, yaralının sol nabzını tutmuştu. Yüzüne doğru eğilerek iki kere:

— İhsan Bey, İhsan Bey! diye seslendi.

Birdenbire zihnimde bir şimşek çaktı. Ç... de Abdürrahim Paşanın evinde tanıdığım erkânıharb yüzbaşısı idi. Bir adım geri çekildim; odadan çıkacak bir daha beni bu yaralı zâbitin yanına göndermemesini doktordan rica edecektim. Fakat hasta, gözlerini açmış, beni görmüştü. Tanıdı, lâkin ben olduğuma ihtimal vermedi. Yaralandığı günden beri, kim bilir, kaç defa kendini kaybetmiş, hastalığı, ateşi ona ne çılgın rüyalar vermişti. Evet, dalgın gözlerin bakışından anladım ki, ben olduğuma ihtimal vermedi, bembeyaz dudaklarında, hafif bir gülümsemeyle tekrar gözlerini kapadı.

İhsan Bey! Bir zaman evvel çocukluğumdan, beni müdafaa eden bir babam, bir kardeşim, bir.. bildiğim olmamasından istifade etmişler, beni gece âlemlerine sürüklemişlerdi.

Yüreğimde, sürgüne gönderilen bir âdi sokak kadını zille-tiyle elimi suçsuz yüzüme kapıyarak şehirden çıkıyordum. Dünyayı baştan başa bir zulüm, kendimi o zulme baş içmekten başka çaresi olmıyan bir sefil gibi gördüğüm o günde beni müdafaa ettiniz, mesleğinizi, istikbalinizi tehlikeye koymak, hattâ belki ölmeyi göze almak mürüvvetini gösterdiniz.

Mademki hazin bir tesadüf, bugün bizi karşı karşıya getirdi, sizden kaçmıyacağım, bu ümitsizlik ve acı günlerinizde bir küçük kız kardeş gibi kendimi hizmetinize vakfedeceğim.

*

Kuşadası, 7 Şubat

İhsan Beyin yarası tehlikeli değilmiş, bir aya kadar kendini toplayabilirmiş. Fakat sağ kaşının üstünden başlayarak çenesine kadar bütün yanağını kaplıyan yara onu korkunç bir surette çirkin bırakacakmış.

Hayrullah Bey, sargıları değiştirirken yanında bulunmuyordum. Yüreğim dayanmadığı için değil, —çünkü her gün yaranın bundan çok daha fenalarını görüyordum— fakat benim bakışımın ona, korkunç yarasına dokunmuş bir bıçaktan daha fazla ıstırap verdiğini gördüğüm için...

Zavallı adam, ne çehre ile hastahaneden çıkacağını biliyor, açıktan açığa bir şey söylemediği halde, derin bir ümitsizlik içinde bulunuyor.

Hayrullah Bey:

— Biraz daha gayret, delikanlı, yirmi güne kadar dipdiri ayağa kalkacaksın.

Dediği zaman o, âdeta telâşa düşüyor.

Yaralının bu günlerini hoş geçirmesi için kalbimin bütün sefkat kabiliyetini sarfediyorum; bazan yatağın başucunda kitap okuyorum, hattâ, masal bile söyledığım oluyor.

Evet, biçarenin hiçbir şey söylemediği halde daima çirkin kalmak azabından bir dakika kurtulmadığı o kadar belli ki... Bazan gizli teselliler icadına çalışıyorum. Büsbütün başka şeylerden bahsediyor gibi görünerek yüz güzelliği kadar dünyada

lüzumsuz, hattâ, muzır bir şey olmadığını, asıl güzelliği ruhta, gönülde aramak lâzım geldiğini söylüyorum.

*

Kuşadası, 25 Şubat

İhsan Bey, ümidettiğimizden az zamanda iyi oldu. Bu sabah sütlü çayını götürdüğüm zaman, onu giyinmiş buldum.

Bir sene evvel Abdürrahim Paşanın bahçesinde tesadüf ettiğim parlak elbiseli, güzel ve mağrur çehreli erkânıharb yüzbaşısı gayriihtiyari gözümün önüne geldi.

Bu binbaşı üniformasının yakası içinde incecik boynunu yana doğru meylettiren, yüzündeki yara yerinden, bir ayıp gibi utanan hasta asker, o güzel, mağrur erkânıharb zâbiti miydi?

Teessürümü galiba gizliyememiştim. Onu, başka bir şeyle tevil etmeğe çalışarak yalandan darılmağa başladım:

— İhsan Bey, bu yaptığınız âdeta çocukluk, daha tamamiyle iyi olmadan niçin giyindiniz? dedim.

Gözlerini önüne indirdi:

— Yatmak daha ziyade hasta ediyor da ondan, diye cevap verdi.

İkimiz de susuyorduk. O, hırçın asabiyetini gizlemeğe çalışarak:

— Artık gitmek istiyorum, bir şeyim kalmadı, tamamiyle iyi oldum, diye ilâve etti.

Yüreğim merhametten eziliyordu, renk vermemek için, şakaya vurdum:

— İhsan Bey, görüyorum ki, beni dinlemeyeceksiniz. Yine asker inadınız uyandı. Fakat, şunu haber vereyim ki, ben, şimdi fitnelik etmeğe gidiyorum. Doktorunuza her şeyi haber vereceğim, sizi iyice paylasın da görürsünüz, dedim.

Tepsiyi bırakarak acele acele dışarı çıktım. Fakat doktoru görmeğe gitmedim.

*

25 Şubat (akşama doğru)

Hayrullah Beyle müthiş bir kavga ettim. Amma iş için değil, başkalarının işine karışmak saygısızlığını pek ileriye vardırdı da ondan...

Demin İhsan Beyden bahsediyorduk. Yüzüntün onu fazla müteessir ettiğini söyledim. Hayrullah Bey, dudaklarını büktü:

— Hakkı var, ben, onun yerinde olsam, şuradan kendimi denize atardım. Öyle surat, balıklara yem olmaktan başka neye yarar? dedi.

— Ben, sizi başka türlü sanıyordum, doktor bey. Ruh güzelliği yanında yüz güzelliğinin ne ehemmiyeti olur? dedim.

Hayrullah Bey, gülmeğe, benimle eğlenmeğe başladı:

— Lâkırdıdır o küçük, o suratta adama kimse metelik vermez. Hele siz yaştaki kızlar yok mu?

Şikâyet eder gibi yakasını silkiyordu. İsyan ettim:

— Hayatımı bir parça biliyorsunuz, bazı esrarımı hemen hemen zorla benden çaldınız. Benim güzel, hem de çok güzel bir nişanlım vardı. Beni aldattı diye onu kalbimden silip attım, ondan nefret ediyorum.

Hayrullah Bey, yeniden bir kahkaha kopardı. Sonra beyaz kirpiklerinin içinde küçüle küçüle gülen mavi gözlerini tâ kalbimin içine dikti:

— Bana bak küçük, dedi, öyle değil, gözlerimin içine bak da söyle, onu sevmiyor musun?

— Ondan nefret ediyorum.

Çenemi tuttu, hâlâ gözlerime bakmakta devam ediyordu:

— Ah, zavallı küçük, sen onun için senelerden beri çıra gibi cayır cayır yanıyorsun. O hayvan, seninle beraber kendi kendine de yazık etmiş. Bu aşkı o, başkasında zor bulur.

Hiddetten sesim boğularak:

— Niçin bana bu ağır iftirayı revâ görüyorsunuz, nereden biliyorsunuz? dedim.

— Hatırlarsın ya, seni o köyde gördüğüm gün bunu anladım. Saklamağa çalışma nafile. Sevda, çocuk gözlerinden uyku gibi akar.

Gözlerim kararıyor, kulaklarım uğulduyordu. O, hâlâ söylüyordu:

— Başkalarının içinde yaşarken öyle herkese, her şeye yabancısı bir halin, rüya gören insanlara mahsus dalgın, mahzun bir gülümseyişin var ki, yüreğimi yakıyor küçük. Sen, yaradılış itibarıyla bile herkesten başkasın. Esâtîr, buseden doğmuş, buse ile gıdalanmış, büyümüş birtakım perilerden bahseder. Bunları yalnız bir hayal zannetmemeli. Onların dünyada da nü-

muneleri vardır. Feridecik, sen, onlardan birisin. Sen, sevmek, sevilmek için yaradılmış bir mahlûksun. Ah, deli kız, çok yanlış hareket etmişsin, ne olursa olsun, bu sersem oğlanın yakasını bırakmamalıydın. Mutlaka mesudolacaktın!

Bir isyan feryadiyle kıvrandım. Çırpınarak, ayaklarımı yere vurarak:

— Niçin bunları söylediniz? Benden ne istediniz? diye ağlamağa başladım.

O vakit, doktorun da aklı başına geldi:

— Doğru küçük, hakkın var, bunlar, sana söylenecek şeyler değildi. Berbat bir haltettik, affet beni küçük, diye beni teskin etmeğe çalıştı.

Artık, darılmıştım, yüzüne bakmayı canım istemiyordu:

— Göreceksiniz, onu sevmediğimi nasıl ispat edeceğim, dedim. Şiddetle kapıyı kapıyarak dışarı çıktım.

*

Yine 25 Şubat gecesi

İhsan Beyin lâmbasını götürdüğüm vakit o, hâlâ soyunmamıştı. Pencerenin önünde, ayakta duruyor, akşamın denizdeki son kıızıtlarını seyrediyordu.

Söz olsun diye:

— Üniformanızı ne kadar göreceğiniz gelmiş efendim, dedim.

Odaya, akşamın alacakaranlığı iyiden iyiye çökmüştü. İhsan Bey, bu karanlıktan cesaret almış gibi muammalı bir tebesümle başını salladı, ilk defa açıktan açığa derdini söyledi:

— Üniformam mı efendim? Evet, şimdi ümidim yalnız onda. Yüzümü o, bu hale getirdi. Uğradığım felâketi tamir etmek kudretini onda görüyorum.

Bu sözlerin mânasını anlamıyor, hayretle yüzüne bakıyordum. O, hafif bir göğüs geçirerek devam etti:

— Gayet sade, Feride Hanım, anlaşılmiyacak şey değil. Bir nizamiye zâbiti gibi geriye döneceğim. Bombanın yarım bıraktığı iş tamam olsun, ben de kurtulayım.

Genç binbaşı, bu sözleri bir çocuk saffet ve ıstırabiyle söylüyordu. Lâmbayı yakmak için ona arkamı dönmüştüm. Tutuştuğum kibriti, belli etmeden üfledim, fitili düzeltmek istiyor gibi iğilerek gayet yavaş:

— Böyle söylemeyiniz İhsan Bey, siz isterseniz bahtiyar olabilirsiniz. Meselâ; zararsız bir kızla evlenirsiniz, iyi bir aileniz, minimini çocuklarınız olur, her şeyi unutursunuz.

Başımı çevirmediğim halde hissediyordum ki, o da bana bakmıyor, hâlâ pencereden denizi seyrediyordu.

— Feride Hanım, ne kadar temiz kalbli bir kız olduğunuzu bilmesem, benimle eğleniyorsunuz, diyecektim. Beni bu halle kim ister? Ben ki, böyle olmadan evvel, bir kadının hiç olmazsa gülmeden yüzüme bakabileceği günlerde bile hoş gitmemiştim. Şimdi öyle bir alilim ki...

Artık, devam etmek istemedi, kendisini toplamağa çalışarak:

— Feride Hanım, bunlar lüzumsuz sözler. Affedersiniz, lâmbayı yakar mısınız? dedi.

Bir kibrit daha çaktım, fakat elim bir türlü lâmbaya gitmiyordu. Gözlerimi bu titrek aleve dikerek düşünce düşünce onun sönmesini bekledim. O da eski karanlığın içine düşünce yavaş yavaş:

— İhsan Bey, dedim, siz o muvaffakiyetsizliğe uğradığınız vakit mağrur, hodkâm bir erkektiniz. Elem, ümitsizlik, kalbinize bu inceliği vermemişti. O vakit, mesleğinizi çiğniyerek, belki ölümü gözünüze alarak bir küçük kıızı, hakir bir iptidaiye hocasını müdafaa etmişsiniz. Sonra, bunların hepsinden daha mühim olarak bugünkü kadar, —artık saklamayınız, derdinizi anlıyorum— bugünkü kadar bedbaht değildiniz. Niçin o biçare iptidaiye hocası ömrünü sizin saadetinize vakfetmesin?

Hasta binbaşı, tıkanmış bir sesle:

— Feride Hanım, rica ederim, beni böyle olmayacak hayallere düşürerek büsbütün bedbaht etmeyin, dedi,

Artık, kararımı vermiştim. Ona döndüm. Başımı önüme iğdim:

— İhsan Bey, ben sizinle evlenmeyi rica ediyorum. Beni kabul ediniz, göreceksiniz, sizi ne kadar mesudedeceğim, ne kadar mesudolacağım...

Göz yaşlarıyla perdeli kirpiklerimin arasından binbaşının karanlık yüzünü göremiyordum. Sade uzattığım eli dudaklarına götürerek korka korka parmaklarımın ucunu öptü.

Her şey bitti. Artık, bundan sonra kimse benim onu için için sevdiğimi söylemeğe cesaret edemiyecek.

*

Kuşadası, 26 Şubat

O günden beri sen benim için bir yabancıydın, bir düşmandan başka bir şey değildin Kâmran!.. Bir daha yüz yüze gelmiyeceğimizi, bu dünyanın gözleriyle biribirimize bakmıyacağımızı, biribirimizin sesini işitmiyeceğimizi biliyordum. Böyle olduğu halde ben, senin nişanlın olmak hissini bir türlü gönlümden çıkaramamıştım. Ne söylesem, ne yapsam; kendime, sana ait bir şey göziyle bakmaktan kurtulamıyordum.

Evet, niçin yalan söyliyeyim? Bütün nefretlerime, isyanlarım, bütün o geçmiş şeylere rağmen, ben yine bir parça se-nindim.

Bunu, ilk defa bir başkasının nişanlısı, bunca senenin bunca sabahında senin nişanlın diye uyandıktan sonra bir gün, başkasının nişanlısı diye uyanmak! Kâmran, ben asıl bu sabah, senden ayrıldım. Hem de bir hâtıra götürmeğe, son bir defa başını çevirerek, arkasında bıraktığı şeylere bakmağa hakkı olmayan bir biçare muhacir gibi.

*

Bu sabah, İhsan Beyle görüştüktan sonra onu doktor Hayrullah Beyin odasına götürecektik, nişanlandığımızı haber verecektim. Bu büyük vaka için her günkü hastabakıcı gömleğim pek sade düşecek, yeni nişanlımı belki mahzun edecekti. Bahçede cılız çiğdemler yetişmişti. Onlardan küçük bir demet yapıp göğsüme ilıştirdim.

İhsan Beyi, bu sabah yine giyinmiş buldum. Beni görünce bir çocuk saffetıyla gülümsemeğe başladı. Düşündüm ki, bugünden sonra, onu mesudetmek benim vazifem.

Zorla gülmeğe çalışarak ellerimi uzattım:

— Bonjur, İhsan Bey, dedim.

Sonra, çiğdemlerden birkaç tanesini ayırarak üniformasının göğsüne ilıştirdim:

— Bu gece rahat uyuduğunuzu tahmin ediyorum.

— Pek çok. Ya siz?

- Altı aylık bir çocuk kadar memnun, müsterih bir uyku.
 - Niçin yüzünüz solgun öyleyse?
 - Düşününüz ki, bahtiyarlık da insanı soldurabilir.
- Bu cevap üzerine ikimiz de sustuk.

İhsan Beyin dudakları bembeyazdı. Kısa bir sükûttan sonra ağır ağır söze başladı. Arasına sesinin titremesinden, korkuyor gibi susuyor, birkaç saniye tereddüdediyordu. Dedi ki:

— Feride Hanım, size ölünceye kadar minnettarım. Bana eski bahtiyar zamanlarımda da nasibolmamış emsalsiz bir gece geçirttiniz. Size demin hakikati söylemedim; ben bu gece sabaha kadar uyuyamadım... «Ben sizinle evlenmeyi rica ediyorum» diyen sesiniz kulağımdan gitmedi... Uyuyamadım, çünkü sizin nişanınız olarak geçirdiğim tek saadet gecesinin bir dakikasını ziyan etmemek lâzımdı... Ömrümün sonuna kadar size minnettar kalacağım.

— Sizi daima mesudedeceğim, dedim.

O, derin bir heyecan içindeydi. Ellerimi tutmak istiyordu. Fakat cesaret edemedi. Bir hasta çocuğa hitabeder gibi halîm, okşayıcı bir sesle:

— Hayır, Feride Hanım, bu gecenin bir ferdası olamazdı, bunu biliyordum. Bu gece, çok mesudoldum. Fakat, buna rağmen ben, bugün gidiyorum, birkaç saat sonra sizden ayrılmış olacağım.

— Niçin İhsan Bey? Beni istemiyor musunuz? Doğru değil, bana bu kadar ümit verdikten sonra gitmek doğru değil.

Zâbit, arkasını duvara dayadı, gözlerini kapıyarak, derin derin: «Ah, bu ses!» dedi. Sonra, birdenbire silkindi, hemen hemen sert bir sesle:

— Biraz daha gayret etseniz, merhamet size, beni sevdiğinizi iddia ettirecek.

— Niçin olmasın, İhsan Bey? Mademki sizinle nişanlanmak istedim, demek ki bunda bir sebep vardı.

O, âdeta acı bir istihza ile cevap verdi:

— Evet, siz mademki benimle evlenmeyi kabul ettiniz, demek ki beni seviyorsunuz. Fakat, ben, sizin tarafınızdan bu kadar sevilmek istemiyorum. Siz, bu izdivaca sahiden ihtimal verdiniz miydi, Feride Hanım?

—

— Feride Hanım, beni, ümitsiz bir alile karşı duyulmuş

bir merhametten başka saiki olmıyan bir aş sadakasını kabul edecek kadar düşmüş, bitmiş bir adam mı sanıyordunuz?

Nihayetsiz bir mahzunlukla başımı iğdim:

— Hakkınız var. Biz iki biçare insanız, iki derdi birleştirecek belki mesudoluruz, diyordum, yanılmışım.

Duvarda asılı duran kılıcı göstererek ilâve ettim:

— Sizin yine bir teselliniz var. Dedğiniz gibi, vazifenizin başına döneceksiniz. Ben kadını, sizden daha biçareyim.

*

Bir donuk kış sabahında göğüslerinde birkaç cılız çiğdem, dudaklarında onlar gibi yalancı bir tebessümle karşı karşıya gelen yeni nişanlılar, on dakika sonra gözlerinde yaşlarla bedbaht bir ağabey, kimsesiz küçük bir kız kardeş gibi biribirlerinden ayrıldılar.

*

Kuşadası, 2 Nisan

Üç gün evvel, mektebi iade ettiler. Peş aylık bir fâsıladan sonra tekrar derse başladık. Fakat, neme lâzım, sene sonu oldu gitti. Bahar, sınıfları pırıltılı güneş aydınlıklarıyla, ılık çiçek kokularıyla dolduruyor, duvarlarda Akdenizin yeşil hâreleri dolaşıyor, çocuk olsun, büyük olsun, kimsede çalışmağa istek yok.

Başmuallim, bir türlü Kuşadasında kalmak istemiyordu. Bir ay evvel başka bir yere gönderdiler. Yerine beni tâyin ettiler. Hem de unvanımı «Müdire» ye çevirmek şartıyla. Ben, bir cihetten bu işe memnun olmadım. Çünkü muallim arkadaşlarım tuhaf bir nazarla bakmağa başladılar.

Gerçi bunlar, böyle malûmatlı, meziyetli insan değil, fakat ne olursa olsun, yaşlı başlı kadınlar, Maarif memurlarının dedikleri gibi, her birisinin on beşer, yirmişer senelik «kıdem» leri var. Onların yerinde olsam, sonra, günün birinde kendi kızından küçük bir çocuğu başıma getirirler, zannediyorum ki benim de kalbim kırılır.

Mart iptidasında Hayrullah Beyi tekaüdettiler.

Kendisi zengin adam, maaşa muhtaç değil. Maamafih, mahzun oldu:

— Sevgili ayıcıklarımın birçoğunun gözlerini elimle kapadım. İsterdim ki, benim gözlerimi de onlar kapasınlar, mezarıma onlar götürsünler, olmadı, dedi.

Hayrullah Bey, malûmat cihetinden de çok mükemmel adam.

Bütün gençliğini okumakla geçirmiş. Evinde kocaman bir kütüphanesi var. Dünyada kitaptan lüzumsuz, boş şey olmadığını söylüyor, kitap yazanlar gibi, okuyanların da hayatta hiçbir şey görmeden geçip giden budalalar olduğunu iddia ediyor. Geçen gün onu kuvvetli bir itirazla mağlûbetmek istedim:

— Mademki öyle, siz niçin bu kadar çok okudunuz, hattâ beni de buna teşvik ediyorsunuz? dedim.

Bu, öyle bir itirazdı ki, akar suları durdururdu. Fakat o, hiç bozulmadı, bilâkis, kahkahalarla gülererek, benim eğlenecek:

— Daha iyi dedin ya, beni budala değil diye sana kim söyledi, küçük? dedi.

Bu ihtiyar doktoru anlamıyorum ki... Her neyi severse aleyhinde bulunuyor: Hattâ öyle hissediyorum ki, beni bile azarladığı zaman her zamankinden daha çok seviyor.

Hastahaneyi bıraktığı günden beri kâh günlerce evine kapanarak kitap okuyor, kâh askerlikten kalma çizmelerini çekiyor, sırtına jandarma gibi bir tüfek takarak Döldüle biniyor; (Döldül, onun pek sevdiği emektar atıdır) bu kıyafetle köylerde bakacak hasta, kendini meşgul edecek bir iş aramağa gidiyor.

Evinde seksenlik bir sûtanne ile «Onbaşı» diye çağırdığı total bir bahçıvanı var.

Üç gün evvel benimle Muniseyi evine davet etmişti. Pek keyifliydi. Ben, kütüphaneyi karıştırırken o, Munise ile saatlerce çocuk gibi oyun oynadı. Muniseye öyle ciddî emirler veriyordu ki, gülmekten bayılıyordum:

— Şimdi saklambaç oynıyacağız, lâkin güç yere saklanmak yok ha, parmak kadar vücudun var. Bir yere sıkışsın, saatlerce beni yorarsın. Sonra, beni bulamazsan, merak etme ha, belki saklandığım yerde uyur kalırım.

Muniseyi birkaç güne kadar çarşafa sokuyorum. Şöyle böyle on dördüne giriyor. Boyu şimdi tam benim boyum kadar. Küçüğüm, çiçekler gibi açıldı, beyaz denecek kadar açık sarı

saçlarının içinde beyaz küçük yüzü, günün saatlerine göre değişen lâcivert gözleriyle güldükçe yanağında güller açan, ağladıkça gözlerinden inciler dökülen peri kızlarına benzedi.

Hayrullah Bey, bu çarşaf meselesine çok kızıyor. Ben de onun daha pek küçük olduğunu biliyorum amma, ne yapayım, korkuyorum. Tanıdıklardan bazıları:

— Feride Hanım, sen bunu artık erkekten kaçır, vakitsiz kaynana olacaksın, diyorlar.

İçime bir halecandır düşüyor. Hem seviniyor, hem titizleştiriyorum. Kaynanalar için tevekkeli titiz demezler.

Geçen gün, mektepten geliyorduk. Karşı kaldırımda on altı, on yedi yaşlarında güzelce bir mektepli yürüyordu. Arasına bize bakışı tuhafıma gitti. Peçemin altından, belli etmeden Muniseye baktım. Bir de ne göreyim? Hain sarı çıyan, gözünün ucuyla delikanlıya bakarak gülmüyor mu? O kadar meraklandım ki, sokağın ortasında düşüp bayılacaktım. Canavarı bileğinden yakaladım; fena halde sıkıştırmağa başladım. Evvelâ inkâr etti. Baktı ki, bende inanacak göz yok, yalandan ağlamağa başladı. Çünkü göz yaşlarına dayanamıyacağım, benim de ağlıyacağımı biliyor.

— Ben de sana yapacağım cezayı biliyorum, dedim. Çarşıda bulduğum koyu nefti bir ipekliden çarşaf dikmeğe başladım.

Bu sabah da bir elyotrop kavgası ettik. Birkaç ay evvel söz arasında elyotropu çok sevdiğimi söylemiştim. Hayrullah Bey, bilmem nereden bulmuş, üç, dört gün sonra bir şişe getirmesin mi? Bitmesin diye çok ihtiyatlı kullanıyorum. Sağ olsun, yaramaz kız, rahat vermiyor ki. Musâllat oldu, bir parça yalnız kaldı mı, odaya bir elyotrop kokusudur yayılıyor. Sonra, mâsum mâsum:

— Almadım vallahi abacığım, diye yemin ediyor.

*

Kuşadası, 5 Mayıs

Bu sabah, Munise biraz hasta ve renksiz uyandı. Gözleri kırmızı, benzi soluktu. Mektepte pek çok iş olduğu için evde kalmak mümkün değildi. Maamafih, doktor Hayrullah Beye uğradım. Bize uğrıyarak Muniseye bakmasını rica edecektim.

Aksi olacak, o da yarım saat evvel Düldüle binerek bilmem hangi köye gitmiş.

Eve döndüğüm vakit Muniseyi yaktakta buldum. İhtiyar bir komşuda, arasıra çocuğu yoklamasını rica etmiştim. Eksik olmasın, hiç yanından ayrılmamış, akşama kadar yanında çorap örmüş.

Munisenin nezlesi artmıştı. Başı ateş gibi yanıyor, sabahkinden daha sık öksürüyordu. Sesi kısılmıştı, nefes alırken hafif bir tıkanıklık hissettiğini söylüyordu. Boynunun altından tutarak ağzını açtırdım, elime sert sert bezler dokundu. Yüzüne yaklaştırdığım lâmbanın ziyası gözlerini kamaştırıyordu. Ağzında, küçük dilinin etrafında beyaz beyaz kabarcıklar görünüyordu.

Munise, benim merakımla eğlendi:

— Öksürükten ne olur abacığım, Zeynilerde de ben öksürük oldum, unuttun mu? dedi.

Çocuğun hakkı var. Zeynilerde, karların içinde onu yarı donmuş bir halde bulduğum gece böyle değil miydi? Çocuklarda nezlenin ne ehemmiyeti olur? Yalnız, canımı sıkan şey, Hayrullah Beyin bulunmaması. Onbaşı deminden tekrar uğradı, beyin bu gece köyde kaldığını söyledi. İnşallah o gelinceye kadar küçüğüm kalkmış olur.

*

Kuşadası, 18 Temmuz

Bu sabah hesabettim, küçüğüm toprağa düşeli tam yetmiş üç gece olmuş.

Yavaş yavaş buna da alışmağa, bu acıyı da hazmetmeğe başlıyorum. İnsan, neye tahammül etmiyor ki...

Demin, ihtiyar doktorumla deniz kenarına gitmiştik. Kum-saldan çakıllar, sedef kabukları topladım, sakın suların üstünde taş sektirmeğe başladım.

Hayrullah Bey, çocuk gibi seviniyordu. Beyaz kirpiklerinin içindeki masum mavi gözleriyle gülerek:

— Ah, gençlik! Elhamdülillâh onu da yendik. Bak, rengin gibi neşen de gelmeğe başladı, dedi.

Güldüm:

— İnsanın sizin gibi doktoru olduktan sonra, tabii değil mi? dedim.

Ağır ağır başını salladı:

— Tabii değil, küçük, tabii değil; doktorluk da insanlar gibi, kitaplar gibi, doğruluk ve cefa gibi asılsız, fasılsız bir malsal... Parmak kadar çocuğu kurtaramadıktan sonra, içine tüküreyim ben öyle fennin.

— Ne yapalım, doktor bey, üzülmeyiniz. Allah öyle istedi, öyle oldu, dedim.

Mahzun mahzun yüzüme baktı:

— Zavallı küçük, ben sana asıl niçin acıyorum, biliyor musun? Bir derde uğradığın vakit, asıl teselli edilecek kendin olduğunu unutuyor, başkalarını teselliye başlıyorsun. Senin bu mazlum hallerin beni ağlatacak gibi oluyor küçük.

Biraz sustu. Sonra, kendi kendine şikâyeteye başladı:

— Ben de amma ipsiz sapsız herif oluyorum ya, bunadım mı, nedir? Hadi küçük, hadi gidelim.

Sararmış tarlaların içinden eve doğru yürümeğe başlamıştık. Bütün çiftçiler, doktoru tanıyorlar. Kocaman bir ekin yığınının yanında çalışan ihtiyar bir kadınla konuştuk. Hayrullah Bey, birkaç sene evvel bu kadının torununu tedavi etmiş. Büyük anne çok dualar etti; sonra, temmuz güneşinin altında çift süren gürbüz bir genci çağırdı;

— Gel buraya, Hüseyin, velinimetinin elini öp. O olmasaydı, sen şimdi bir avuç toprak olmuştun, dedi.

İhtiyar doktor, Hüseyinin yanık, terli yüzünü okşadıktan sonra:

— Ben öyle kuru kuruya el öpmelerden anlamam delikanlı. Hadi bakalım, bizi düvene bindir, dedi.

İki kuvvetli öküzün çektiği düvene bindik, hemen beş, on dakika bu saman denizinin sarı dalgaları üstünde ağır ağır dolaştık.

*

Bugün artık o vakayı yazmak kuvvetini kendimde buluyorum. Defterimin son sayfasını yazdığım gecenin son sabahı Muniseyi daha ziyade hasta buldum. Sesi konuşamayacak derecede kısılmıştı. Biçare küçük göğsü havasızlıktan bunalıyordu. Ne olursa olsun, bir başka doktor aramağa gidecektim; fa-

kat çarşafımı giyerken Hayrullah Bey geldi. Hastayı kısa bir muayeneden geçirdikten sonra, ehemmiyetli bir şey olmadığını söyledi.

Maamafih, çehresi çatık, gözleri düşünceliydi. Bu çehreyi beğenmediğimi korka korka kendisine söyledim. Canı sıkılmış gibi omuzlarını silktilti:

— Mızımlılığa lüzum yok. Tam dört saatlik yoldan geliyorum. Yorgunluktan berbadoldum; size hizmet ettiğimiz yetmiyor da, bir de dalkavukluk mu etmeli? dedi.

Hayrullah Bey, ehemmiyetli hastalıklar karşısında daima böyle asabi ve kaba bir adam oluyordu.

Yüzüme bakmamağa çalışarak:

— Lüzum yok amma, ihtiyaten bir iki doktor arkadaşı çağıracağım, kâğıt, kalem bul, çabuk, dedi.

Bugün her işim aksi gidiyordu. Sabahtan beri mektepten üç defa hademe göndermişlerdi. Maarif Encümeni âzasından iki efendi ile bir müfettiş gelmiş, benden bazı şeyler soracaklarmış.

Üçüncü haberi getiren hademe kadını âdeta hırpalıyarak kovuyordum. Hayrullah Bey, birdenbire hiddetlendi:

— Ne halt var burada? Hadi vazifenin başına. Yorgun yorgun, az işim varmış gibi, bir de seninle mi uğraşmalı? Haydi çabuk, çarşafını giy, arş. Sen burada durup beni şaşırtırsın. Billâh çıkar giderim.

İhtiyar Doktor, öyle sert ve kat'î tavırla bu emri vermişti ki, itaat etmemek mümkün değildi. Bir kelime söylemeğe cesaret edemedim; peçemin altında ağılya ağılya mektebe gittim.

Maarif, beni dünyanın nimetine garketse, bugünkü fedakârlığımı ödiyemez. Müfettişler sınıfları geziyorlar, talebeleri imtihana çekiyorlar, defterleri görmek istiyorlar, bin türlü olamayacak şeyler soruyorlardı. Başımdaki kıyamet içinde nasıl düşündüm, nasıl cevap verdim, bilmiyorum! Vakit ikindiye yaklaşıyordu, onlar, hâlâ gitmiyorlardı.

Nihayet aralarından biri perişanlığımı farketti:

— Rahatsız mısınız müdire hanım? Çehreniz pek bozuk görünüyor, dedi.

Artık, kendimi tutamadım, merhamet ister gibi boynumu bükerek, ellerimi kavuşturarak:

— Evde çocuğum ölüyor, dedim.

Acıdılar, mânasız teselli sözleri söyliyerek gitmeme müsaade ettiler.

Evimle mektebin arası nihayet beş dakikalık bir yer. Ben bu yolu yarım saat, belki daha uzun bir zamanda yürüdüm. Sabahtan beri eve koşmak için o kadar çırpındığım, hırçınlaştığım halde şimdi bir türlü oraya gitmek istemiyordum. Tenha sokaklarda duvarlara dayanıyor, yorgun yolcular gibi çeşme taşlarına oturuyordum.

Evimin açık pencereleri içinde yabancı erkek başları görünüyordu. Kapıyı bana «Onbaşı» açtı. Bir şey sormağa cesaret edemiyor, bir şey söylememesi için gözlerimle, halimle yalvarıyordum. Fakat o, bana ummadığım bir şey söyledi:

— Fakir çocuk hastaca... Allah, inşallah, şifasını verir, dedi.

Birdenbire tavanlar sarsıldı, merdiven başında doktor Hayrullah Bey görüldü. Göğsü çıplak, başı açık, kolları sıvalıydı:

— Kim geldi Onbaşı? diye seslendi.

Halsiz halsiz merdiven basamağına çömelmişim. Taşlığın karanlığında beni görünce durdu, şaşkın şaşkın:

— Sen misin, Feride? Pekâlâ kızım, pekâlâ, dedi. Sonra, ağır ağır yanıma indi; halim, her şeyi bildiğimi söylüyordu. Ellerimi tuttu, kesik kesik:

— Kızım, gayret et, dişini sık. İnşallah kurtulur. Serum yaptık, elimizden geleni yapıyoruz. Allah büyük, ümit kesilmez, dedi.

— Doktor Bey, müsaade ediniz, onu göreyim, dedim.

— Şimdi değil, Feride, bir parça sonra. Şimdi biraz dalgın, vallahi bir şey olmadı. Yemin ediyorum sana. Dalgınlık billâhi.

Sakin bir inatla:

— Mutlaka göreceğim, doktor bey, hakkınız yok, diye sı-zıldandım. Sonra, içimi çekerek ilâve ettim:

— Zannettiğinizden ziyade kuvvettliyim. Münasebetsiz bir şey yapmamdan korkmayın.

Hayrullah Bey, bir parça düşündü; sonra, başını sallıyarak razı oldu:

— Peki kızım, fakat şunu unutma ki, beyhude ah u vah-lar hastayı ürkütür.

İnsan, ne kadar acı olursa olsun, bir mecburiyeti kabul ettikten sonra içine sükûn ve tevekkül geliyor. Hayrullah Beyin omuzuna başımı dayıyarak odaya girerken, ne gönlümde hâlecân, ne gözümde bir damla yaş vardı!

Aradan yetmiş üç yıl kadar uzun, yetmiş üç gün geçtiği halde hâlâ, o odayı gözümün önünde görüyorum.

İçeride gömleklerinin yakasını ve kollarını açmış iki genç doktorla bir ihtiyar kadın vardı. Ağaç yapraklarının içinden süzülerek giren bir ikinci güneşi odayı parlak bir hayatla dolduruyordu. Dışarıda kuşlar, ağustosböcekleri ötüyor, uzaklardan bir gramofon sesi geliyordu. Odanın içi karmakarışık: Sandalyelerde, raflarda şişeler, pamuklar; yerlerde, duvarlarda Muniseye ait bin türlü eşya sürünüyordu. Aynanın kenarında onun, doktorun bahçesindeki çiçeklerden eliyle yaptığı bir demet konsolun üstünde deniz kenarından topladığı bir avuç renkli taş, sedef kabukları, sandalyelerden birinin altında iskarpinin bir teki, duvarda B... de evimizin içinde suluboya ile yaptığım resmi (başında kır çiçeklerinden bir çelenk, kucağında Mazlum ile yaptığım o resim); sonra, bin türlü boncuklar, kumaş parçaları, cam küpeler, duvaklı gelin kartpostalları, bir kız çocuğu kalbinin bütün bu mâsum ve biçare sevgileri...

«Munise, artık çarşafı bir genç kız oluyor» diye iki hafta evvel ona sarı yaldızlı bir karyola almış, bir bebek yatağı hazırlar gibi özene, bezene muslinlerle süslemiştim.

Küçüğüm, bu ipeklerin içinde bir başka ipek kümesi gibi bembeyaz yatıyor, başı ağır bir rüyanın rehaveti içinde biraz yana düşüyordu. Karyolasının demirinden, nefti çarşafının daha bitmemiş pelerini sarkıyor, başucundaki rafta B... de satın aldığım bebeği —küçüğümün buselerinden solmuş yüzü, iri mavi gözleriyle— ona bakıyordu. Hastalığın bütün acıları, azapları durmuştu. Yorgun bir uyku içinde uyurken ağzının etrafında son bir hayat titriyor, gülümser gibi aralanmış dudakları, inci dişlerini gösteriyordu. Bu zavallı güzel şeyler, karanlık bir köy mektebinde, ruhumun içine döküldükleri dakikadan bugüne kadar beni mesudetmişlerdir.

Kuşlar, hâlâ şenlik yapıyorlar, gramofon hâlâ çalıyordu. İkinci güneşinin ağaç yapraklarını tarıyan ışıkları, bu renksiz çocuk yüzüne, örselenmiş kelebek kanatlarının parmaklarda

bıraktığı yaldızlı toza benzer bir renk veriyor, alnına dökülmüş sarı perçemleriyle oynuyordu.

Ne bir feryat, ne üstüne atılmak gibi bir telâş... Kollarım ihtiyar doktorun boynuna kilitlenmiş, başım omuzunda, âdeta acı bir saadetle bu güzelliği seyrediyordum.

Ölüm, yavruma bir ay ışığı tatlılığıyla yaklaşıyor, bu ana dudağı gibi korkutup ürkütmeden alnından, dudaklarından öpüyordu.

*

Doktorlar, yatağa yaklaşmışlardı. Birisini, ipek örtüler içinden küçüğümün çıplak kolunu çıkardığını, ona bir iğne yaklaştırdığını gördüm.

Hayrullah Bey, hafifçe döndü, vücudunu gözlerime siper etti. Birisi:

— Kolonya, bir parça kolonya, diyordu.

İhtiyar doktor, başıyla raflardan birini gösterdi. Kuşlar, hâlâ durmuyor, gramofon gittikçe artan bir şenlikle çalınmakta devam ediyordu.

Birdenbire odanın içine keskin bir elyotrop kokusu yayıldı. Kolonya bulamamışlar, onu kullanmışlardı. Elyotrop... Küçüğümün elinden hemen hemen zorla çekip aldığım bu şişe... Bana verdiği bütün saadetlere mukabil ondan, sevdiği ehemmiyetsiz bir kokuyu kıskanacak kadar mı kalbsizlik etmişim?

İnler gibi derin bir sesle:

— Şişeyi yatağa boşaltınız, doktor bey, küçüğüm bu koku içinde daha mesut ölecek, dedim.

Hayrullah Bey, saçlarını oksuyor:

— Haydi Feride, haydi evlâdım, artık dışarı çıkalım, di-yordu.

Muniseyi son defa öpmek istiyordum. Cesaret edemedim, yalnız çıplak kolunu tuttum. Küçüğüm, arasıra ellerimi tutar, avuçlarını çevirerek içlerinden öperdi. Ben de onun gibi yaptım. Bu zavallı buruşuk avuçların içini küçük küçük buselerle öptüm, abasına ettiği bütün iyilikler için teşekkür ettim.

Bu dakikadan sonra Muniseyi bir daha görmedim. Beni yatağımın üstüne uzattılar ve yalnız bıraktılar.

Bir yandan titriyor, bir yandan ter döküyordum. Evin içine yayılan keskin elyotrop kokusu bir dalga gibi beni içine gö-

müyor, göğsümü tıkiyordu. Bana öyle geldi ki bu koku, bu ikinci aydınlığı, kuşların sesi senelerce devam etti. Sonra, yavaş yavaş ortalık karardı. Gözlerimin önünde Munisenin, kar fırtınasında kaybolduğı o karanlık gecenin hayali titriyordu. Küçüğümün kapıya vurduğunu, fırtınanın içinde ince sesiyle inlediğini duyuyordum.

Gecenin bilmem hangi saatindeydi. Kuvvetli bir ziya, gözlerimi yaktı; saçlarıma, alnıma bir el dokunduğunu hissettim, gözlerimi açtım. İhtiyar doktor, elinde bir şamdanla yüzüme iğiliyor, sönük mavi gözlerinde, beyaz kirpiklerinde yaşlar titriyordu. Rüya içinde gibi:

— Saat kaç, bitti, değil mi?

Dediğimi hatırlıyorum, sonra, yine yavaş yavaş o Zeyniler gecesinin karanlığına daldım.

*

Gözlerimi tekrar açtığım vakit, bulunduğum yeri tanımadım; başka oda, başka pencereler... Dirseklerime dayanarak kalkmağa çalıştım, başım, benim değilmiş gibi, tekrar yastığın üstüne düştü. Şaşkın şaşkın etrafıma bakınıyordum. Yine doktorun mavi gözlerini gördüm...

— Feride, beni tanıdın mı?

— Niçin tanıımıyayım doktor bey? dedim.

— Çok şükür, çok şükür. Cümlemize geçmiş olsun...

— Bir şey mi oldu, doktor?

— Sen yaşıta bir çocuk için ehemmiyetsiz, biraz uyudun kızım, biraz uyudun, ehemmiyet verilecek şey değil...

— Ne kadar uyudum?

— Epeyce amma, ziyanı yok... On yedi gün kadar...

On yedi gün uyku! Ne tuhaf!.. Aydınlik, beni rahatsız ettiği için tekrar gözlerimi kapadım, bu on yedi günlük uykuya başkasının göğsünden geliyor, dudakarından çıkıyor gibi bir tuhaf ses veren kakhahalarla güldüm; sonra, tekrar uyudum.

*

Büyükçe bir beyin humması geçirmişim. Doktor Hayrullah Bey, beni kendi evine nakletmiş, on yedi gün başucumdan ayrılmamış. Bu, benim hayatta ilk büyük hastalığımdı. Neka-

het zamanım kırk günden ziyade sürdü. Günlerce yerimden kalkamadım. Hastalıktan sonra saçlarım demet demet inmeğe başlamıştı. Bir gün, makas istedim; onları ensemin hizasından kestim.

Nekahet ne tatlı şey. İnsan, yeniden dünyaya gelmiş gibi oluyor; en ehemmiyetsiz yerlere —renkli oyuncaklara bakan küçük çocuk gibi sevinçle, saadetle bakıyor. Cama kanadlarını çarpan bir kelebek, aynanın kenarında renkli akisler uyandıran bir güneş avdınlığı, uzak bir sürünün hafif çingirakları kalbimi lezzetli titremelerle çirpindırıyordu.

Hastalık, son üç senemin bütün zehirlerini alıp götürmüştü. Hâtıralarım bile bir başkasına ait şeyler gibi geliyordu. Onlar, artık bende ne bir keder, ne bir heyecan uyandıramıyordu. Zaman zaman hayretle kendime soruyordum:

— Sakın bunlar bir uzun rüyanın hâtıraları olmasın! Yahut onları bir eski romanda okumuş olmalıyım! Evet, o vakaları rüyada, çehreleri, boyaları solmuş, çerçeveleri tozlanmış eski resimlerde görmüş gibiydim.

Doktor Hayrullah Bey, bu nekahet zamanında bana arkadaşlık etti. Bir gün yalnız bırakmadı. Kâh hikâyeler söylüyordu, kâh romanlar okuyarak beni eğlendirmeye, güldürmeye, çalışıyordu. O biçare de çok yoruldu.

— Hele şöyle bir adamakıllı ayağa kalk... Alimallah hasta bile olmasam, keyif için patiska entari diktirip üç ay yatakta yatacağım. Sana bin türlü naz edeceğim, diyor.

Arasına benim uykuya benziven dalgınlıklarım oluyor, incelmış göz kapaklarımın arasından pembe güneş ışıkları sızarak bir zaman o halde kalıyordum.

O vakit, Hayrullah Bey, karşımdaki koltukta kitap okuyor, yahut uyukluyordu. Bu dalgınlık saatlerinde ruhumun vücudumdan ayrıldığını, ziya gibi, ses gibi boşluklarda dolaştığını hissediyordum.

Nerelere, hangi memleketlere gidiyordum, bilmiyorum. Yalnız birdenbire uçurumlara düşmek hissi içinde, içim ılınarak silkinip uyandıkça öyle hissediyordum ki, uzak, pek uzak bir yerlerden dönüyorum. Kulaklarımda ziya süratiyle aşılmış mesafelerin rüzgârı hışıldıyor, gözlerimde havanın en yüksek tabakalarında görülmüş dumanlı memleketlerin dağınık, sönük hâtıraları titriyordu.

Evvelki gün Hayrullah Beye dedim ki:

— Doktorcuğum, artık büsbütün iyileştim. Onu ziyaret edebiliriz.

(Evvelâ razı olmadı, daha hiç olmazsa on beş gün, bir hafta sabretmemi söyledi.

Fakat, hastaların inatçılığına, titizliğine tahammül etmek mümkün olmuyor. İhtiyar arkadaşımı nihayet razı ettim. Bahçeden iki kucak çiçek, deniz kenarından birçok renkli taş —küçüğüm bunları çiçeklerden ziyade severdi— topladık.

Munise, Akdenize karşı bir tepeciğin üstünde, kendi gibi incecik bir küçük servinin altında yatıyor. Saatlerce yanında oturduk. Hastalığımдан beri ilk defa olmak üzere doktorla onu konuştuk. Küçüğümün nasıl öldüğünü, nasıl gömüldüğünü bilmek istiyordum. Bütün ısrarlarıma rağmen Hayrullah Bey bana tafsilât vermedi. Yalnız bir şey öğrenebildim: Gömüldükten sonra, imam, Munisenin annesinin ismini sormuş, bunu, tabii, kimse bilmiyor. Doktor benim, bu küçük kız için hemen hemen bir anne olduğumu hatırlamış, ismimi vermiş. Yavrumu «Munise binti Feride» diye toprağa teslim etmişler...

*

Kuşadası, 1 Eylül

Doktor Hayrullah Bey, bu sabah bana:

— Küçük, dedi, beni yine bir köyden istemişler. Düldül sana emanet, sakın hayvanın pansımanını o «Onbaşı» ayısına bırakma. Kendi bacağı gibi Düldülün bacağına da kestirmeğe mi azmetti, hain, nedir? Bir türlü bu ayak iyi olmuyor, pansımanı biliyorsun. Fakat, hayvanı artık yavaş yavaş gezdirmeye de başlamalı. Yarayı tekrar bağladıktan sonra Düldülü sekiz, on dakika bahçenin içinde dolaştır, hattâ mümkünse bir parça, amma, çok değil, koştur, anladın mı? İkinci işe gelince, fırıncı Hürşit Ağa bugün fırın kirasını getirecek, yirmi sekiz lira mı tutuyor ne, benim tarafımdan parayı alırsın. Salisen, neydi o söyleyeceğim? Kafa kalmadı ki... Ha, evet, benim kütüphanemi aşağıya naklettir. Deniz tarafındaki odayı sana vereceğim. Orası daha güzel, hem kışın lodosa karşıdır, üşümezsin...

Ne vakitten beri söylemek istediğim sözün sırası gelmişti. Dedim ki:

— Doktor bey, Döldölü merak etmeyin, kirayı da alırım. Fakat, ötekine ihtiyaç var mı? Artık, misafirliğim kâfi derecede uzadı, müsaade ederseniz ben gideceğim.

Doktor, ellerini kalçalarına dayadı, benim taklidimi yapmak için sesini incelterek hiddetle:

— Misafirliğim kâfi derecede uzadı. Müsaade ederseniz ben gideceğim, dedi. Sonra daha sert bir tavırla yumruğunu sallıyarak:

— Ne dedin? Gidecek misin? Yediği naneye bak. Ağzını kulaklarına kadar yırtarım da asıl o vakit kıyamete kadar gülersin...

— Fakat, doktor bey, dedim, misafirlik fazla uzuyor.

Yine elini beline dayıyarak:

— Peki, küçük hanım hazretleri, gitmek istiyorsunuz, âlâ, fakat **Kovadis?**

Gülümsiyerek cevap verdim:

— Doktor bey, nereye gideceğimi ben de kendi kendime soruyorum. Fakat şu var ki, gitmek elzem. İlânihiye yanınızda kalamam. Bu, tabîî... En düşkün bir zamanımda bana yardım ettiniz, bunu unutamıyacağım, fakat...

Hayrullah Bey, çenemin altından tuttu:

— Küçük kız, gevezeliğe lüzum yok, biz, seninle «İki ah-bap çavuşlar» olduk. Haydi, münasebetsizliği bırak.

Ben, hâlâ ısrar ediyordum:

— Doktor Bey, kalmak benim canıma minnet, emin olunuz, yanınızda çok mesudoluyorum, fakat nice beri size yük olacağım? Gerçi çok insaniyetlisiniz, fedakârsınız...

Doktor, kısa saçlarını biribirine karıştırarak eğlenmeğe devam ediyor, yine benim söyleyişimi taklidetmek için yanığını çukurlaştırarak, dudaklarını sivrilterek, sesini incelterek:

— İnsaniyet, fedakârlık... Trajedi mi oynuyoruz be deli çocuk? diyordu. Anlatamadık gitti. İnsaniyet, fedakârlık bana vız gelir, küçük kız. Ben keyfim için yaşadım, ben keyfim için sana hizmet ettim. Senden hoşlanmıyaydım da bak, suratına bakar mıydım? Kendimi tepesi üstü minderden attığımı işitsen yine fedakârlık ettiğime inanma. «Bu hokâm ihtiyar, kim bilir, ne zevk buldu?» de. Molyer'in bir kahramanı vardır, pek

zevkıma gider. Herife dayak atarlarken öteki, beriki kurtarmağa gelir, herif, hepsini kovar, «Haydi efendim, işinize. Allah Allah! Belki ben, dayak yemekten hoşlanıyorum!» der. Haydi küçük, zevzekliği bırak, geldiğim vakit odaların hazır olmazsa vay haline. Alimallah hani, bir iri genç bekçi var, herifi çağırır, zorla seni nikâh ederim. Cezayı görüyorsun ya?..

Hayrullah Beyin, arasıra yaptığı gibi, yine münasebetsiz sakalar edeceğini, beni utandıracağını biliyordum, hemen yanından kaçtım.

*

Hayrullah Bey, benim için hem bir baba, hem iyi bir arkadaş oldu... Evinde, kendimi yabancı bulmuyorum, benim gibi kalbi ve hayatı kırılmış bir kızın ne kadar mesudolması mümkünse o kadar mesudoluyorum. Kendime bin türlü iş icadediyorum. İhtiyar sütüne ye yardım, evi düzeltmek, bahçeye, yemeklere, hattâ doktorun hesaplarına bakmak, daha böyle bin türlü iş...

Buradan ayrıldıktan sonra ne yapacağım? Ben, artık alil sayılırım. Sıhhatim yavaş yavaş düzeliyor. Fakat nafile, öyle hissediyorum ki, içimde müebbeden kırılmış bir şey var. Eski sıhhatimi, bana her şeyi hoş gösteren eski neşemi artık bulamayacağım. Gülerken ağlıyorum, ağlarken gülüyorum; dakikam dakikama uymuyor. Meselâ, geçen akşam pek neşeli idim. Yatağımda gözlerimi kaparken âdeta kendimi mesut hissediyordum. Sabaha doğru, karanlığın içinde, hiç sebepsiz, ağlıya ağlıya uyandım. Neyim vardı? Niçin ağlıyordum? Bunu kendim de bilmiyordum. Öyle sanıyordum ki, gece, bu kocaman dünyanın bütün evlerini birer birer dolaşarak ne kadar keşer, ümitsizlik varsa hepsini toplamış, getirip benim göğsüme doldurmuş. Bu sebepsiz, isimsiz, dilsiz yeis içinde: «Anneciğim, anneciğim!» diye titriye titriye hıçkırıyor, daha kuvvetle fer-yadetmemek için parmaklarımla ağzımı kapıyordum. Birdenbire yanımdaki odadan Hayrullah Beyin sesi geldi:

— Feride, sen misin? Ne oldun kızım?

İhtiyar doktor, elinde bir mumla odama koştu, ne olduğumu, niçin ağladığımı bile söyletmeğe lüzum görmeden, ehemmiyetsiz, belki mânasız şefkat kelimeleriyle beni teskin etti:

— Bir şey değil, kızım, bir şey değil, ehemmiyetsiz bir sinir nöbeti, geçer yavrum. Vah, çocuğum, vah.

Ben, gözlerimde bir türlü durmıyan yaşlar, tıkanan kuş yavruları gibi açık ağzımda boğuk hıçkırıklarla titrerken ihtiyar arkadaşım, pencereye döndü, karanlıkta tâ uzaklara yumruğunu sallıyarak:

— Allah belânı versin, arslan gibi çocuğu berbadettin, dedi.

Yalnız kaldıktan sonra da böyle hastalık ve ümitsizlik saatlerim olursa ben ne yapacağım? Adam, sen de... Şimdiden bunu niçin düşünmeli? Her halde daha en az bir ay, belki daha ziyade doktor beni bırakmıyacak...

*

Alacakaya çiftliği, 10 Eylûl

Bir haftadan beri Alacakaya çiftliğindeyim. Hayrullah Bey, on gün evvel dedi ki:

— Feride, benim Alacakayada, sözüm ona, bir çiftliğim var, hayli zamandan beri gidip yoklamadım, işçileri boş bırakmağa gelmez. Seni on. on bes gün orava götüreceğim. Sana da iyi bir hava tebdili olur; gözün, gönlün açılır. Bak, yakında mektep açılıyor. Bütün yıl kapalı kalacaksın.

— Doktor bey, açıklık yerleri çok severim, fakat mektep açılmak üzere. Bilmem ki, nasıl olur? diye cevap verdim.

O, hiddetle omuzlarını silkti:

— A babam, ben sana gider misin, diye sormadım ki, mü-lâhazat söylüyorsun; götüreceğim, dedim. Sen ne karışırırsın? Bu, doktorca bir iş... Olmazsa rapor yazar, zorla götürürüm. Haydi, haydi! Birkaç parça çamaşır, kütüphaneden benim «Ruso» larımı al.

Hayrullah Bey, beni artık bir mektep çocuğu gibi idare ediyor. Hastalığımdan sonra, zayıflıyan irademle ona karşı koymak mümkün değil, hem daha tuhafı, bundan şikâyet de etmiyorum, bu itaat, âdeta hoşuma gidiyor.

Doktorun çiftliği bakımsız kalmış. Fakat, ne güzel bir yer.

Kışın bile buraları, bir bahara benzermiş. Hele, bir kayalık var ki, seyretmekle doyulur şey değil. Bu kayalar, güneşin sabah, öğle, akşam güneşi olmasına, havanın açık, yahut kapalı bulunmasına göre renk değiştiriyor, lâl kırmızısı, pembe, mor, beyaz, yahut siyah görünüyor. Onun için buraya: «Alacakaya-lar» demişler.

Çiftlik, beni umduğumdan ziyade meşgul etti. Çiftçilerle beraber süt sağıyorum. Artık, benim de samimî bir ahabım olmağa başlıyan Düldüle binerek civar koruluklarda geziyorum. Hâsılı, düşündüğüm kır hayatı.

Maamafih, günlüm pek rahat değil. Birkaç güne kadar mektep açılacak, işimin başında bulunmak, binayı silip süpürtmek lâzım. Hayrullah Beye söz anlatmak kabil değil ki...

Doktor, geceleri bana roman okutuyor.

— Bu ipsiz sapsız lâkirdılara tahammül edilmez amma, senin ağzında bayağı hoş oluyor, diyor.

Dün gece, yine ona kitap okuyordum. Kitapta bazı açık sözler var. Onlar geldikçe utanıyor, yerlerine süratle başka kelimeler koymağa, yahut cümleleri atlamağa çalışıyordum. Hayrullah Bey, benim telâşımı farkediyor, gür kahkahalarla tavanları sarsıyordu.

Birdenbire karanlıkta köpekler havlamağa başladı. Pencereyi açtık. Çiftliğin kapısından bir atlı giriyordu. Hayrullah Bey:

— Kim o? diye seslendi.

Onbaşının sesi:

— Benim, yabancı değil, diye cevap verdi.

Onbaşının bu saatte Kuşadasından buraya gelmesi mühim bir vaka idi. Doktor:

— Hayırdır inşallah! Ben, aşağı inip anlıyayım bakalım; gecikirsem sen yat küçük, dedi.

Hayrullah Bey, bir saate yakın bir zaman Onbaşının yanında kaldı. Yukarı çıktığı vakit, yüzü kırmızı, kaşları çatıktı:

— Onbaşı niçin gelmiş doktor bey? dedim.

Sert bir sesle âdeta bağırdı:

— Sana git yat, dedim yahu, sana ne? Olur rezalet değil bu kız çocuklarının maskaralığı be! Bana ait bir iş.

Artık, onun tabiatını öğrenmiştim. Böyle zamanlarda üze-

rine varmağa gelmiyordu. Çaresiz, şamdanı alarak odama gittim.

Bu sabah, uyandığım vakit Hayrullah Beyin erkenden mühim bir iş için gittiğini, maamafih, dönemezse merak etmemi söylediğini haber verdiler.

Her halde doktora, canını sıkacak bir havadis vermiş olacaklar.

Öğleye doğru odasını düzeltiyordum. Yatağın yanına düşmüş bir yırtık resmî zarf parçası nazar-ı dikkatimi celbetti. Aldım, üstünde yalnız «Kuşadası Mektebi Müd.» kelimeleri okunuyordu. Her halde bu zarf, bana ait olacak... Bu kâğıt parçası beni derin derin düşündürüyor. Acaba bunu dün gece Onbaşı mı getirdi? Öyleyse niçin Hayrullah Bey, benden sakladı? Hem, bana ait resmî bir tezkereyi nasıl açabilir? Buna imkân yok; mutlaka bu zarf, kitaplar arasında Kuşadasından gelmiş olacak.

*

Kuşadası, 25 Eylûl

Hayata paçavra diyenler meğer ne doğru söylüyorlarmış!

*

Son vakayı defterimin son sayfasına olduğu gibi kaydediyorum. Kendimden ne bir isyan, ne de bir damla göz yaşı ilâve etmek istemiyorum.

Hayrullah Bey, beni iki gün çiftlikte bekletti. Üçüncü gece merakım o dereceyi buldu ki, ne olursa olsun, sabahleyin bir araba hazırlatacak, kendi kendime kasabaya inecektim. Fakat ertesi sabah, uyandığım vakit onu gelmiş buldum.

O kayıtsız, kaygusuz Hayrullah Beyi, hiç bu kadar perişan ve yorgun gördüğümü hatırlamıyorum. Her zamanki gibi saçlarına dudaklarını kondurdu. Sonra dikkatli dikkatli yüzüne bakarak:

— Hay Allah belâlarını veresiceler, tuuu!.. dedi.

Başımda yeni bir tehlikenin dolaştığını anlıyor, fakat bir sey sormağa cesaret edemiyordum.

Hayrullah Bey, elleri ceplerinde, düşünce düşünce birçok dolaştı. Sonra, ellerini omuzlarına koyarak:

— Küçük, sen, bir şeyler biliyorsun, dedi.

— Hayır, doktor bey.

— Biliyorsun, böyle olmasa işlerdeki tuhaflik nazar-ı dikkatini celbedecekti. Mutlaka bir şeyler soracaktın.

Gayet ağır, ciddî bir teessürle:

— Hayır, doktor bey, dedim, hiçbir şey bilmiyorum, yalnız telâş ve ıstırap içinde olduğunuzu görüyorum, bir kederiniz var. Benim hem hâdim, hattâ hemen hemen babam olduğunuz için sizin kederiniz benim demektir. Nenez var?

— Feride, kızım, kendini kâfi derecede kuvvetli hissediyor musun?

Merakım, korkumdan daha üstündü. Sakin görünmeğe çalışarak:

— Ben gayretli bir kızım, bunun birkaç misalini gördünüz, söyleyiniz doktor bey, dedim.

— Feride, şu kalemi eline al, söyleyeceğim şeyleri yaz, haydi kızım, ihtiyar dostuna itimat et!

Hayrullah Bey, dura dura, düşünce düşünce bana şu satırları yazdırdı:

«Kuşadası Maarif Encümeni Riyaset-i Aliyesine,

Hizmet-i maarifte devamıma ahval-i sıhhiyem müsait olmadığından Kuşadası İnas Rüstiyesi Müdürlüğünden affımı istirham ederim efendim.»

— Şimdi kızım, düşünmeden, bir şey sormadan imzanı at, o kâğıdı bana ver. Ellerin titriyor, Feride, yüzüme bakmağa cesaret edemiyorsun. Daha iyi kızım, daha iyi. Çünkü sen, o temiz gözlerinle bana bakarken ben şaşıracağım. Fevkalâde bir şeyler geçtiğini anladın, değil mi? Dinle beni Feride. Eğer heyecan, teessür gösterirsen sözümü kesmek mecburiyetinde kalacağım. Halbuki her şeyi bilmen lâzım. Feride, hayata karıştığın üç seneye içinde insanların ne mal olduğunu anladın sanıyorsun, değil mi? Nafile, şu altmış seneye yakın hayatımda ben bile anlıyamamıştım. Ben ki, dünyada şenaatin, rezaletin bin türlüşüne tesadüf ettim; ben bu kadarını hâlâ ihtiyar kafama sığdıramıyorum. Biz, seninle dünyanın en temiz, en iyi iki dostuyuz, değil mi? Aylarca senin hasta vücudunu kendi

çocuğum gibi kollarımda tuttum, bize ne demişler, ne diyorlar, biliyor musun, Feride? Mümkün değil, tasavvur edemezsin. Ben, senin âşıkınmışım, ellerini yüzüne kapama, bilâkis başını dik tut. O hareketi yüz karası olanlar yapar, bilâkis, gözlerime bak, nemiz var biribirimizden çekinecek? Dinle beni Feride, dinle, sonuna kadar söyliyeyim. Bu melûn iftira, evvelâ mektepten çıkmış. Arkadaşların ötede, beride aleyhimizde olmayacak şeyler söylemeğe başlamışlar. Sebep malûm: Kendileri dururken senin müdire oluşun. Ben, altı ay evvel sana haber vermeden küçük bir hizmette bulunmak istemiş, İzmirde Defterdar olan bir ahababa bunun için bir mektup yazmıştım. Bu terfiin benim elimle olması şüpheleri arttırmış.

Bu fesat yangını aylardan beri için için yanıyormuş. İş Maarif Encümeninin, kaymakamın kulağına gitmiş, uzun uzadıya tahriratlar yazılmış, tahkikat yapılmış. Vilâyet Maarif Müdürlüğünce tercüme-i halini tetkik etmişler, birçok karanlık noktalar varmış. Meselâ İstanbuldan B... ve gelişin, sonra, merkez mektebinden istifa ederek hücre bir köye gidişin, şüpheli bir firara benziyormuş. Birkaç ay sonra meçhul bir yerden yardım olmuş. Maarif hayatında misli görülmemiş bir süratle terakki etmiş, bir köy muallimliğinden Darülmuallimat muallimliğine yükselmişsin. Sonra yine sebepsiz bir istifa. Bu defa, başka bir memlekete gidiyorsun, fakat orada da tutunamıyorsun. Ç... Maarif Encümeninden bir cevap gelmiş. Okurken içim, zehir kesildi, Feride. Gûya sen orada... Yok, yok, söylemeyeceğim... Terbiyeli, yüksek ilim, irfan adamlarının kaleminden, ağzından çıkan şeyleri benim o patavatsız asker ağzım da söylemeğe cesaret edemeyecek. Ben ki, bilirsin, ağzıma ne gelirse söylerim, en iğrenç kelimeyi bile dudağımda hapsedemem. Hâsılı, Feridecik, yaralı geyikleri av köpekleri nasıl sararsa, senin etrafını da öylece sardılar: En mâsum hareketin, aleyhine bir delil olarak tefsir edilmiş: mazbatalara, tahkikat evrakına geçmiş. Arasına hasta talebelerini tedavi için beni mektebe davet etmen, küçüğümüz ölürken takatsiz başını bir lâhza omuzuma dayaman, sonra, sen hasta yatarken, yatağının yanında geçirdiğim saatler birer cinayetmiş! Yüzsüzlüğü o derece ileri vardırırmış ki, bir memleketin örf ve âdeti, ırz ve iffeti ile alay etmişiz. Etrafımızdaki insanları hiçe saymışız. Herkese seni hasta diye ilân ederken tarlalarda, kol kola

düvene binmişiz. Vazifenle meşgul olacağın yerde, bahçemde at koşturmuşsun, bunlar da kâfi gelmemiş, şehir haricinde çiftliklere çekilmişiz.

Feridecik, sana bunları bütün çiyliğiyle söylüyorum. Mız-mız tesellilerle seni bir zaman daha avutabilirdim. Ümitlerini yavaş yavaş, birer birer kırabilirdim. Fakat böyle yapmadım. Niçin, biliyor musun? Mesleğim, yaşıma bana bir kanaat verdi. Bir zehri insan, bir kerede yutmalı, ya ölür, ya kurtulur.

Zehri şurupla, daha bilmem ne haltla karıştırıp yudum yudum içmek pis şey, iğrenç şey. Felâketi ağır ağır haber vermek, destere ile adam kesmeğe benzer.

Evet, Feride, hayatın ne ağır sillesini yedin. Yalnız olaydın bu darbe seni öldürebilirdi. Öyle ya, bu kadar insan, kuş kadar çocuğun üstüne çullanırsa ne olur? Dua et ki tesadüf, karşına çürüklüğe atılmış bir ihtiyar çıkardı. Benim ömrümün saati alaturka on biri çalmak üzere. Fakat, ne ziyanı var? Sana hizmette bulunmak için bu kadarcık bir zaman da kâfidir. Buna muvaffak olursam, bir yığın mânasız vukuat içinde ziyan olmuş günlerime acımayacağım. Korkma Feride, bu da geçer. Sen gençsin, daha güzel günler görmekten ümidini kesme. İstifanı kendim götürecektim, vazgeçtim. Seni bu halde bırakmağa cesaret edemiyeceğim. Çocuk kısmının türlü denizliği, denliliği olur. Haydi Feride, haydi seninle açık havaya çıkalım, koyunlarla, ineklerle uğraşalım. Bu hayvanlar, gördükleri iyiliğe karşı emin ol, daha nimetşinastırlar.

İhtiyar doktor, istifanamemi zarfa koyarak Onbaşıya verdi.

Bu kâğıt parçasına sade ömrümün bir parçasını değil, gönümün son bir tesellisini daha gömüyordum. Ne hazin, ya Rabbi, ne hazin!

Hangi ümide sarılısam elimde kalıyor, neyi seversem ölüyor. İşte üç sene evvel bir sonbahar akşamıyla beraber ölen genç kızlık rüyalarım, kendi küçüklerim, sonra Munise, onun arkasından, belki kalbimin öksüzlüğünü avuturlar diye ümidettiğim talebelerim. Yavrularını tehlikede gören bir ana kuş hırçınlığıyla üstlerine titrediğim bu şeyler, sonbahar yaprakları gibi birer birer sararıyor, dökülüyor. Daha yirmi üç yaşına girmedim; yüzümden, vücudumdan çocukluğun izleri silin-

medi; halbuki gönlüm, baştan başa bütün sevdiklerimin ölüleriyle doldu.

*

Hayrullah Bey, beni üç gün yalnız bırakmadı. Bu kadar felâket karşısında gösterdiğim sükûn ve tahammüle inanmıyor, geceleri ben yattıktan sonra odamın kapısına gelerek:

— Feride, bir şeye ihtiyacın var mı? Uykun yoksa gele-yim, diyordu.

Üçüncü gecenin sabahı idi. Bir mayıs günü gibi taze, ılık bir sabah vakti erkenden kalktım. Hayrullah Beye elimle süt sağdım, kahvaltı hazırladım.

Elimde tepsi, sakın çehremde hemen hemen neşeli bir tebessümle odasına girdiğim zaman doktor, pek memnun oldu:

— Aferin Feride! Çok memnun oldum. Nene lâzım, dünyanın gamını çekecek sen mi kaldın? dedi.

Penceresini açtım, dağınık birkaç eşyasını düzelttim. Çiftliğe ait şeylerden, koyunlardan bahsettim. Mütemadiyen söylüyor, gülüyor, hattâ eskiden mektepte yaptığım gibi arasıra ıslık çalıyordum.

Hayrullah Bey, o kadar seviniyordu ki, tarif edilemez. Onun memnun olduğunu gördükçe daha neşeleniyordum. Nihayet, vaktin geldiğine hükmettim. Doktorun koltuğunu pencerenin yanına çektim, dizlerine bir örtü örttüm. Sonra, per-vazın kenarına çıkıp oturarak:

— Sizinle konuşacak şeylerim var, doktor bey, dedim.

Hayrullah Bey, eliyle gözlerini kapıyarak:

— Söyle, fakat aşağı in. Maazallah yuvarlanırsın...

— Siz merak etmeyin, benim çocukluğum ağaç dalları üstünde geçti. Şimdi, size memnun olacağınız bir karardan bahsedeceğim. Görüyorsunuz ya, ne kadar sakinim? Ben, dün akşam mühim bir karar verdim.

— Neye?

— Yaşamağa.

— Bu, ne demek?

— Gayet sade, kendimi öldürmemeğe. Çünkü birkaç gün, kemal-i ciddiyetle bunu düşünmüştüm.

Bu sözleri şaka eden bir çocuk hafifliğiyle, gülerek söylüyordum. İhtiyar doktor, heyecanla yerinden fırladı:

— Ne söylüyorsun, yumurcak! Bu, ne? Eğer şimdi senin verinde olsaydım, hayretten aşağı düşer, parça parça olurum. Fakat sen aşağı in Allah aşkına, ne olur, ne olmaz!

Ben, gülerek:

— Yaşamağa karar verdiğimi söyledikten sonra artık aşağı düşmemden korkmak mânasız değil mi, doktor bey? Bu kararı niçin verdim? Bunu size söylüyeyim. Birçok sebepler var. Evvelâ cesaret edemiyeceğim. Siz, benim arasına ölümden bahsetmeme bakmayınız. Ne olursa olsun ben, ölmekten çok korkarım. Bundan başka çarem kalmadığı halde yine cesaret edemiyorum, doktor bey.

Bu sözü, ellerimi uzatarak, boynumu bükerek sakın, sâf bir tavırla söylemiştim.

Hayrullah Bey, heyecanla bileklerimi tuttu, beni zorla pencerenin kenarından indirdi. Hemen hemen hırpalıyarak alçak bir iskemleye oturttu:

— Ne anlaşılmaz mahlûksun sen, Feride! Bakıyorsun, parmak kadar hiçten bir oyuncak, bakıyorsun öyle derinlikleri, tuhafıkları, sonra, öyle inanılmaz bir metaneti var ki... Peki, Feride, söyle, dinliyorum.

— Yegâne arkadaşım, hâdim, babam sizsiniz, yaşamağa devam edeyim. Güzel. Ölmeğe cesaretim olmadığını anladığıktan sonra, ben de bundan başka bir şey istemiyorum. Fakat nasıl? Bana bir yolunu gösteriniz. Bir kolayını bulabilirseniz ne âlâ!

Hayrullah Bey, kaşlarını çatarak düşünüyordu.

— Feride, dedi, bunları ben de düşündüm. Konuşmak için biraz daha beklemek istiyordum. Fakat, mademki bu kadar kendine hâkim olabiliyorsun. Peki kızım, konuşalım. Bir kere, muallime olmaktan kat'iyen ümidini kesmelisin. Vaka hakkında sana bugün biraz tafsilât verebilirim:

On gün evvel vilâyetten bir müfettiş geldi. Fok balığı gibi azı dişleri dışarı fırlamış, lânet çehreli bir şey. Bu müfettişin riyaseti altında bir tahkikat komisyonu teşkil ettiler. Azlini tebliğ etmeden evvel seni, sorguya çekmek istiyorlardı. O gece «Onbaşı»nın getirdiği kâğıt bir nevi celpname idi. Düşün, Feride, sen, böyle bir heyetin karşısına nasıl çıkardın? Yaban-

cıların ağzından işiteceğin o iğrenç ithamlara nasıl cevap verebiliridin? Bunu haber alınca aklım başımdan gitti. O encümen odasını gözümün önüne getirdim; seni siyah çarşafınla, zavallı, sararmış çocuk çehrenle, bükük boynunla o fok balığının yırtıcı dişleri karşısında gördüm. Herçi bâd âbâd, seni parçalamağa azmeden bu adam «kurt ile kuzu» masalındaki canavar gibi sudan sebepler arıyor, o budala olduğu kadar iğrenç iftiraları tekrar ediyor. Seni, bunak bir askerin az buçuk çiy kelimeleri karşısında bile renkten renge giren mâsum yüzün, ürkmüş elâ gözlerinle o fok balığının karşısında yalnız bırakmak!

Hayrullah Bey, halîm mavi gözlerinde hiç görmediğim korkunç parıltı, çenesinde lâkırdılarını boğan, dişlerini biribirine çarptıran bir titreme ile yumruğunu sallıyarak:

— Güzel ağzımı öyle bir açtım, o fok balığını öyle bir ka-
layladım ki Feride... O anda kurşunla vursalar bir damla kanı
çıkıymıyacaktı.

İki gün evvel, benim aleyhimde mahkemeye müracaat ettiğini haber aldım. Müfterilere yaptıkları işin temizliğini bir kere de mahkeme huzurunda tekrar için o günü sabırsızlıkla bekliyorum.

İhtiyar doktor, gözlerindeki o vahşi parıltı, şakaklarında-
ki korkunç kırmızılık sönünceye kadar sustu. Sonra, yine eski
halîm sesi, bön, sâf tavrıyla devam etti:

— Bu arada ne olduysa sana oldu. Arada sen, ateşe yandın. Hemen zorla sana istifanı yazdırdım diye ileride benim için fena düşünmeni istemem. Alâkanı kat'iyen kesmen lâzımdı. Allah, bu gözleri, bu dudağı gülmek ve etrafındakilere saadet vermek için yarattı. Fok balıklarının karşısında ağlasın, titresin diye değil... Feride, sana bir şey daha söyleyeceğim. Şimdi sana karşı mesuliyetim iki kat oldu. Çünkü başına bu felâketin gelmesine ben sebeb oldum. Onun için lâzım ki, bunu yine ben tamir edeyim. Dediğim gibi, meslekten artık bir şey ümededemezsin. Bugün bir çaresini bulsak bile, yarın başka bir bahane ile seni yere vuracaklar, fazla olarak o vakit, belki ben de bulunamayacağım. Haydi beraber düşünmeğe devam edelim. İstanbula, ailenin yanına dönmeğe imkân var mı?

Başımı önüme iğdim:

— Hayır, doktor bey, onlar benim için büsbütün bitti.

— Başka bir çare: İyi bir gençle evlenmen mümkün değil mi?

— Hayır, doktor bey. Ben ihtiyar bir kız olarak ölmeğe azmettim.

— Evlenirsen bahtiyar olacağına benim de o kadar kanaatim yok, Feride. O melûn, kalbine öyle yer etmiş ki, söküp atmak mümkün değil.

— Doktor bey, ayaklarınızı öpeyim, her şeyden bahsedin, fakat bu mesele...

— Peki, küçük, peki.

— Teşekkür ederim, doktor bey.

Hayrullah Bey, beyaz bıyıklarını dişleriyle çiğniyerek düşünüyordu:

— Peki, öyleyse ne yapacağız? Zaruret, falan çekmenden korku yok. Çünkü benim az buçuk servetim ikimize de yeter, paramı ne yapacağım diye düşünüyordum. Senin saadetinden iyi neye sarfedebilirim?

Vereceğim cevabın onu kızdıracağını biliyordum, fakat bu, zaruri idi. Korka korka dizlerini oksıyarak:

— Fakat, doktor bey, ben hangi sıfatla sizden böyle bir para muaveneti kabul edebilirim? Nasıl bir insan mevkiine inerim?

Hayrullah Bey kızmadı, fakat gayet mahzun bir şikâyetle yüzüne baktı:

— Ayıp, Feride, ayıp, bu kadar biribirimizle anlaştıktan sonra ortaya böyle söz atman ayıp. Fakat ne yapalım ki, sen bütün serbest, hiçbir şeye ehemmiyet vermiyor gibi görünen tavırlarına rağmen sade ruhlu, mahdut, mazlum bir ev kızı-sın: «Kımalı kuzu» dedikleri cinsten bir kızcağız... Böyle olmalıydı, fakat olmuş. Şimdi benim muhakememi takibet Feride. Senin gibi, bir ihtiyar, samimî arkadaşından küçük bir muavenet bile kabul edemeyecek kadar mağrur bir kız, bâhusus bu işten, bu dedikodulardan sonra tek başına nasıl yaşar? Seni tekrar evlendirmeyi düşündüğüm bunun içindi Feride. Kim-seden muavenet kabul etmek istemezsin, çalışmak istersen buna imkân yok. Beraber yaşyalım, benden ayrılma desem buna da razı olmazsın, değil mi? Cevap vermeğe cesaret edemiyorsun. Fakat, başını iğiyorsun; doğrusunu istersen, bunu ben de

emin bir çare telâkki etmiyorum. Niçin bu saatte her şeyi açık açık konuşmamalı? Mahalle namına kaymakama bir heyet gitmiş. Benim evimde, ailemden, akrabamdan olmıyan bir genç kızla yaşamamı örfe ve şeriate mugayir gördüğünü söylemiş. Hattâ, hattâ senin başka bir memlekete gönderilmeni istemiş. Herkesin kabahatini açık açık yüzüne söyliyeni bir: «Kör kadı» olduğum için beni zaten kimse sevmez. Bu vesile ile niçin bana da bir darbe indirmemeli, değil mi? Hulâsa, Feridecik, senin için ne benimle yaşama, ne kendi kendine yaşamağa imkân yok, haksız şüpheler, hayatını zehirliyecek, bu melûn leke, nereye gitsen, seni takibedecek. Mazinde şüpheli bir nokta, her çapkına, her serseriye seni tahkir etmek hakkını verecek. Ne yapacağız Feride? Nasıl hareket edeceğiz? Seni nasıl müdafaa edeceğiz?

Ölmeğe mahkûm bir hasta mazlumluluğuyla yüzüne baktım, içimdeki derin ümitsizliğe rağmen hâlâ gülümsiyerek:

— Nihayet, siz de teslim ediyorsunuz ki, ölümü düşünmekte hakkım varmış. Şu güneşe, şu ağaçlara, uzakta gözüken şu denize bakınız doktor bey. Benim kadar başı dara gelmiyen bir insan, kendi gönlünün rızasıyla bu güzel şeylerden ayrılmak ister mi?

Hayrullah Bey, eliyle ağzını kapadı:

— Yeter artık Feride, yeter artık. Ömrümde yemediğim bir haltı yedireceksin. Beni çocuk gibi hüngür hüngür ağlatacaksın.

Yaprakları dökülmüş kuru dalların arasında parlıyan sonbahar güneşine elini uzattı:

— Ben hayli ihtiyarım; sefaletin, acının türlü şeklini gördüm. Kollarımın arasında nice gözler kapandı. Karşımda, ölmek mecburiyetinden bu kadar sükûnle bahseden bu güzel çocuk yüzünden, gülmek için vesile arıyor gibi titriyen yaramaz dudaklarından daha büyük facia görmedim.

Hayrullah Bey, dizlerinden örtüsünü atarak odanın içinde birçok dolaştı; sonra, önümde durarak:

— O halde, son çareye başvuracağız. Seni şeriatlerine uyacak bir sıfatla evimde alıkoyacağım, müdafaa edeceğim. Hazır ol Feride. Öbür perşembe...

Bir haftadan beri Kuşadasındayım. Yarın gelin oluyorum. Hayrullah Bey, hem hususi işlerini görmek, hem de eve bazı yeni eşya almak üzere evvelki gün İzmir'e gitti. Bu akşam dö-neceğine dair telgraf aldım.

Bu yeni eşyaya lüzum olmadığını söylemiştim. Tuhaf bir tavırla itiraz etti:

— Yok, nişanlı hanım, bu âdeta benim yaşlılığımı başıma kakamak demek olur. Gerçi kudret, bir yanlışlık etmiş, aramıza otuz beş, kırk senelik bir zaman sokmuş, amma hiç ehemmiyeti yok. Asıl gençlik, ruhun gençliğidir. Sen, bana bakma, ben, yir-mi yaşındaki delikanlılardan daha dinç bir adamım. Hem seni öyle telli pullu gelin olmuş görmek isterim. Ben, ergen adam sayılırım; emelim kursağında kalır. Sana İzmir'den müthiş bir gelin elbisesi getireceğim.

Ben, bir şey söylemiyor, önüme bakıyordum. Hayrullah Bey, sözüne devam etti:

— Sana ben bir de yüzgörümlüğü veriyorum, amma müt-hiş bir yüzgörümlüğü. Keşfet bakayım: Küpe, yüzük, inci, el-mas, hiçbirisi değil. Aklını yorma, bulamazsın. Bir yetimhane.

Hayretle yüzüne baktım. O, memnuniyetle gülerек:

— Hoşuna gidecek şeyi nasıl keşfettim! Bizim «Alacaka-ya» daki çiftliği ben otuz, kırk kişilik bir yetimhane şekline so-kuyorum. Etrafta bulduğumuz kimsesiz çocukları oraya top-liyacağız. Ben, doktorluk edeceğim, sen, hocalık ve analık.

Bu satırları, nekahet günlerimi geçirdiğim odanın pence-resi önünde yazıyorum. Bahçede dallardan hiç durmıyan bir kuru yaprak yağmuru yağıyor.

Ağaçların çıplak kollarından döktüğü bu yapraklardan ba-zılarını rüzgâr, pencereden içeriye, defterimin sararmış yap-rakları üzerine savuruyor.

İhtiyar arkadaşımın sönük mavi gözlerindeki şefkat, mer-hamet, temiz ve menfaatsiz baba muhabbeti gönlümde son bir yeşil yaprak gibi yaşıyordu; ona bir koca göziyle bakmak mec-buriyetinde kaldığım günden beri bu son yaprak da sarardı. Ne yapalım, hayat böyleymiş! Buna da katlanmak lâzım.

*

Karınca ayağı gibi minimini yazılarla dolan mektep def-

terimin son sayfasına geldim. Ne hazin tesadüf! Sergüzeştimle beraber defter de bitiyor. Yeni bir deftere yeni hayatımı yazmağa başlamak mümkün değil, artık söyleyecek neyim kalıyor ki?.. Hem yarın başkasının karısı olduktan sonra buna ne hakkım, ne cesaretim olacak. Öbür sabah başkasının odasında uyanacak genç kadının, hayatı bir parça nağme, birkaç damla göztaşından ibaret olan Çalığışu ile ne alâkası kalacak?..

Çalığışu bugün, defterinin göz yaşlarından kirlenmiş sayfalarına dökülen sonbahar yaprakları içinde müebbeden ölüyor.

Bu son ayrılık saatinde niçin hakikati saklamalı? Bu okumıyacağın defteri ben senin için yazdım Kâmran. Evet, ne söyledim, ne yazdımsa hep senin içindi. Yanlış, çok yanlış bir iş tuttuğumu bugün artık itiraf edeceğim. Ben, her şeye rağmen seninle mesudolabilirdim. Evet, her şeye rağmen seviliyordum, sevdiğimi de bilmiyor değildim; fakat bu, bana kâfi gelmedi. İstedim ki çok, pek çok sevilleyim; kendi sevdiğim kadınlar değilse bile —çünkü buna imkân yok— ona yakın sevilleyim. Bu kadar sevilmeğe benim hakkım var mıydı? Zannetmem Kâmran. Ben küçük, cahil bir kızım. Sevmenin, kendini sevdirmenin de bir yolu var, değil mi Kâmran? Halbuki ben bunları hiç, hiç bilmiyordum. Senin Sarı Çiçeğin —taş atmak için söylemiyorum Kâmran, inan bana, mademki seni mesudetti, ben hayalimde onunla barışıyorum— kim bilir, ne kadar cazibeli bir kadındı! Kim bilir, sana ne güzel şeyler söylüyor, ne güzel mektuplar yazabiliyordu. Ben, belki senin çocuklarına, çocuklarımıza bir iyi anne olacaktım. Bu kadar.

Kâmran, ben, seni sevmesini senden ayrıldıktan sonra öğrendim. Hayatta yaptığım tecrübelerle, başkalarını sevmekle sanma sakın. Gönlümün içindeki derin, hazin, ümitsiz hayalini sevmekle...

Zeyniler mezarlığının karanlığında, rüzgârın sabahlara kadar haykırıp ağladığı uzun gecelerde, Çeçen arabalarının ince sesli yanık çingiraklarının titrediği boş sahalarda, Söğüt-

lük bahçelerinin ılık iğde kokularıyla dolu yollarında ben, hep seninle yüz yüze, senin hayalinin kollarında yaşadım. Yarın, karısı olacağım biçare adam, beni zambak gibi mâsum bir kız zannediyor, ne yanlış!

Sevdanın hiçbir dul kadın ruh ve vücudunu benim kadar hırpaladığını, yıprattığını zannetmiyorum.

Kâmrân, biz, asıl bugün biribirimizden ayrılıyoruz. Ben, asıl bugün dul kalıyorum... Bütün olan, geçen şeylere rağmen sen yine bir parça benimdin; ben bütün ruhumla senin...

(Feridenin jurnalı burada bitiyordu.)

B E Ş İ N C İ K İ S İ M

I

— Kâmran, seninle yol arkadaşlığı etmek işkence billâhi. İki saatten beri belki yüz şey sordum, «evet», yahut «hayır» dan başka cevap alamadım. Kendine gel, oğlum.

Kâmran, bozuk yollarda sarsılan arabanın köşesinde, akşam rüzgârına karşı pardesünün yakasını kaldırmış, dalgın dalgın Marmarayı seyrediyordu. Gözlerini zorla denizden ayırarak gülümsedi:

— İki saatte, iki yüz suale, iki yüz cevap az değil zannedirim, enişte, velev «evet», «hayır» gibi kısa cevaplar olsun.

— İyi amma, oğlum, sen o cevapları da düşünerek vermiyorsun ki... Makine gibi söylüyorsun.

— Güzel tedavi ve tebdil-i hava usulü, enişte... Beni, boş yere düşündürüp yormak için bir kasdınız olmalı.

— Hay nankör, hakikaten sana yaranmak kabil olmuyor... Seni gerçi düşündürmek istiyorum, fakat maksadım yormak değil, öteki şeyi düşünmene mâni olmak...

Maamafih, artık ümidimi kesiyorum. Seni canlandırmak kabil değil. Meselâ, üç gün evvel bir düğün bahanesiyle seni köye götürdüm. Çeşit çeşit insanlar gördün; davul, zurna dinledin; köçek, pehlivan seyrettin; ben, kendi payıma müthiş eğlendim; fakat, sen, eğlenmedin. İnkâr etme, göz var, izan var.

— Size anlatmak kabil değil enişte, benim yaradılışım başka türlü.

— Yok oğlum sen, kendini fena bıraktın. Bak, ben, altmışına giriyorum, gün günden daha gençleşiyorum.

— Ayşe teyzem duymasın.

— Duysa da umurumda değil. Bursaya ilk gelişimde ben, daha ihtiyar görünmüyor muydum?

Kâmran güldü:

— Ben, Tekirdağına geleli on sene oldu. Hâlâ aklımdadır. Yine böyle bir ağustos günüydü.

Aziz Bey, ellerini birbirine vurdu:

— Etme, Allah aşkına, seneler amma çabuk geçiyor! Hak-
kın var ya. Bugün, sade dört yaşına yakın çocuğun var, dört,
beş sene kadar da Feridecikle nişanlı kalmıştın. Ah, Kâmran,
şu Ferideye nasıl kıydığını hâlâ aklıma sığdıramıyorum. Çalı-
kuşunun bülbül gibi sesini, gül yüzünü hatırladıkça hâlâ yüre-
ğim sızlar. Aradan on sene geçti, hâlâ benim evin arkasındaki
arka bahçeye bakmağa yüreğim tahammül etmez. Hani, ölsem,
gitsem seni affetmiyeceğim Kâmran.

— Enişte, tebdil-i hava için memleketinize davet edilmiş
bir hastaya böyle söylenir mi?

— Evet, amma senin derdinin bununla alâkası yok ki.
Sevdiğin bir kadınla evlendin, bir sene bile tamamiyle me-
sudolamadım. Münevver, yatağa düştü, üç senelik hayatını has-
tabakıcılığı ile geçirdin. Adada, İsviçrede ve daha bilmem nere-
lerde hastanı tedaviye çalıştın. Kadere ne denir? Geçen kış ka-
rın vefat etti. Sana bir düşkünlüktür ârız oldu. Bir türlü ken-
dini toplıyamadın. Hâlâ hasta gibisin. Bunun Feride ile ne alâ-
kası var? Sen başka birisini seviyordun.

Kâmran, yine o acı gülümsemesiyle cevap verdi:

— Enişte, kimse bana inanmıyor, siz de, tabîî inanmıya-
caksınız, garip göreceksiniz. Hayatımın bazı sergüzeştləri,
hattâ epeyce heyecanlı sergüzeştləri oldu. Fakat, sizi temin
ederim ki, ben dünyada hiçbir şeyi, hiçbir insanı Feride kadar
sevmedim.

Aziz Bey, dişleri arasından mırıldandı:

— Yaman sevda, yaman aşk!

— Söyledim ya, Enişte. İnanmıyorsunuz. Zaten kimse
inanmıyor. Müjgân, senelerden beri bana dargın. Feride sözü-
nü ağzıma aldırıyor; kaşlarını çatarak: «Yok, Kâmran, ondan
bahsetmeğe hakkın yok!» diyor. Annem öyle, teyzem öyle, her-
kës öyle. Burada Ferideden bahsedebileceğim yalnız Nermin
var. Nermin, bugün on yedi yaşında. Feride buraya geldiği va-
kit yedi yaşındaydı, hayal meyal aklında kalmış. Ferideyi: «Beni

salıncakta sallıyan kırmızı entarili ablam» diye hatırlıyor. Öyle günlerim oluyor ki, Nermine kırmızı entarili ablasından bahsettirmek için lisanımın bütün kuvvetini sarfediyorum.

— Ne tuhaf insansın Kâmran! Peki, ya öteki?

— O, bir hastaydı, benim yüzümden ölmesi mümkündü. Ferideden ümidi kestikten sonra, ona karşı olsun bir insanlık ve merhamet vazifesi ifa etmek istedim, o kadar.

— Anlaşılır dâva değil. Sen karışık ruhlu bir adamsın Kâmran.

— Burası doğru enişte. Ne istediğimi, ne yaptığımı hiçbir zaman kendim de bilmedim. Emin olduğum yalnız bir şey var, Ferideye karşı za'fım. Bu çocuğun öyle halleri, öyle hâtıraları var ki, unutmak mümkün değil. Öyle sanıyorum ki, bunları ölürken hatırlasam ağlıyarak öleceğim. Size bir delil daha söyleyeyim, enişte. Tebdil-i havaya ihtiyacın var, dedikleri zaman ilk aklıma gelen yer Tekirdağı oldu. Beni buraya sizin davetleriniz mi getirdi zannediyorsunuz? Köy düğünü eğlenceleri için mi bir aydır burada durduğumu sanıyorsunuz? Darılmayı. nız. Ben burada, ilk gençliğimin birkaç kırık hâtırasını aramağa geldim, o kadar.

— Mademki bir münasebetsizlik etmiştin; bunu tamire imkân yok muydu?

— Yanlış hareket ettim enişte, çok yanlış hareket ettim. Feride, öyle derin bir infial içinde bizden ayrılmıştı ki, izini keşfettiğim vakit, birdenbire üstüne düşmekten korktum. Onun sade kalbi değil, izzetinefsi de yaralanmıştı. Bir başına yabancı memleketlere gitmek için, kim bilir, ne kadar müteessirdi. Aradan hiç olmazsa altı aylık bir zaman geçmeden beni görürse belki büsbütün hırçınlaşacak, vahşileşecek, daha büyük bir delilik edecekti. Baharı zorla beklemiştim. Çalıkuşunu, bulunduğu köy mektebinde yakalamak için yola çıkmağa hazırlanıyordum. Tam o zaman o aksi hastalığım başladı. Üç ay yatakta kaldım. B... de onu bulmağa gittiğim vakit ise, iş işten geçmişti. Bana, Feridenin, hasta bir bestekârı sevdiğini, vefasız başını çağılıyan kenarlarında sevgilisinin dizlerine koyarak, gözlerine baka baka tambur çaldırıldığını söylediler. Düşün, enişte, senelerce bu başı, bu gözleri: «Benim, yalnız benim!» diye bekledikten sonra bir gün böyle...

Kâmran, devam etmedi. Marmaradan gelen serin akşam

rüzgârından çekiniyor gibi boynunu pardesüsünün yakası içinde daha ziyade saklıyor, uzaklarda tektük kızıl lanmağa başlıyan balıkçı ateşlerini seyrediyordu.

Aziz Beyin de neşesi kaçmıştı:

— Kâmrân, oğlum, sen, korkarım ki o vakit de ikinci bir budalalık ettin. Çalıkuşu, keşki bunu yapabilecek, kolayca kendi kendini avutacak bir kız olsaydı, hiç olmazsa mesudolurdu; fakat hiç zannetmem.

Kâmrân, acı bir gülümsemeyle başını salladı:

— O cihetten müsterih olunuz, enişte. Feride, iki seneden beri çok bahtiyarmış, göziyle görenlerden işittim. Kocasını ihtiyar, fakat zengin bir doktormuş. Arkadaşlarımdan bir mülkiye müfettişinin karısı —ki Feridenin eski bir arkadaşısıdır— geçen sene bir gün Kuşadasında ona tesadüf etmiş, Çalıkuşu, eskisi gibi mütemadiyen gülüyor, söylüyor, şaka ediyormuş. Şehirden üç, dört saat uzak mesafede bir çiftlikte yirmi kadar çocukla uğraştığını, pek mesudolduğunu söylemiş. Kocasından yarım saat ayrılmağa tahammül edemiyormuş. Arkadaşı, İstanbuldan, akrabalarından bahsetmek istemiş. Feride, çabucak sözü kapatmış: «Ben, ne o memleketi, ne o insanları artık hatırlamıyorum bile!» demiş. Ferideye karşı kusurlarım, haksızlıklarım çok, enişte, bunu biliyorum. Fakat, siz de insaf edin, onun da beni bu kadar çabuk unutmaması doğru muydu? Maamafih, bunlar lüzumsuz sözler, artık devam etmiyelim. Size uğurlar olsun. Ben, arabadan iniyorum, yürüye yürüye eve geleceğim. Bu bozuk yollar, beni fena halde sarstı.

Aziz Bey, içini çekti:

— İdare adamları hakikaten bedbaht insanlar. Şu yolları senelerce evvel kendim yaptırdım. Irgatbaşı gibi, güneşin altında yandım. Her halde seni sarsan yollar değil, Kâmrân, iftira etme. Ne iyi etmişler de yedi sene evvel beni şu mutasarrıflıktan azletmişlerdi. Haydi oğlum, fakat geç kalma, çünkü ihtiyarlık, teyzeni de, beni de berbadetti. Geç kalırsan o, meraktan; ben, açlıktan bayılırız.

Kâmrânın arabadan indiği yer yine o köprü başıydı. On sene evvel yine böyle bir ağustos sonu akşamında buraya kadar gelmiş, çürük tahtaların üstünde oturarak ayaklarını salılamıştı.

Tekirdağında bulunduğu yirmi beş günden beri âdet et-

mişti. Her akşam üstü buraya kadar gelir, sonra, yolların alacakaranlığı içinde yavaş yavaş, düşüne düşüne geri dönerdi.

Kocasının bir muvakkat memuriyetle Anadolu'ya gittiği günden beri çocuklarıyla beraber Tekirdağ'da oturan Müjgân, bir akşam Kâmrana:

— Çok yorgun görünüyorsun, galiba uzaklara gittin? demişti.

Kâmrân, hüznüle gülümsüyerek cevap vermişti:

— İyi tahmin ettin, Müjgân, çok uzaklara gittim, on sene uzak bir maziye.

Daha başka şeyler söyleyecekti. Fakat Müjgân, bu sözden bir şey anlamıyor gibi dudaklarını bükmüş, sadece:

— Öyle mi? diyerek arkasını çevirmişti. Müjgân, kadın kalbinin o kadar inatçı olan gizli infiallerinden biriyle senelerden beri Kâmrana dargındı. Onun yanında Feride için bir tek kelime söylemiyordu.

Kâmrân, bahçelerin arasından yavaş yavaş eve dönerken iyiden iyiye akşam olmuştu. Karşı dağlarda gün, hâlâ sönmemişti. Kenarlarından doğru solmağa yüz tutmuş geçkin menekşelere benzeyen bir gece başlıyordu.

Genç adam, bahçe aralarındaki yollardan birinin yanında durdu, onun ateşböceklerinin yıldızlarıyla benekli yeşil karanlığını uzun uzun seyretti. O akşam, Feridenin bu yoldan çıktığını görmüştü. Kenarlarından kısa saçlarının lüleleri çıkan şapkası, beyaz, kısa tersane elbisesiyle Çalıkuşunun, önünde yürüdüğünü, topuksuz çocuk potinlerinin ucu ile taşları sektirdiğini hâlâ görüyordu.

Vakit, epeyce geçmişti. Evdekilerin merak edeceklerini bildiği halde bir türlü gitmek istemiyor, eski bir rüyanın izlerini arar gibi yollarda gecikiyordu.

Uzaktan, sokak kapısının önünde beyazlı bir kadın hayaleti gördü. Müjgândı. Ekseri akşamları en küçük çocuğu ile beraber caddeye çıkar, onu koltuklarından tutarak yürüme talimleri yaptırırdı.

Kâmrânı görünce uzaktan kolunu sallamağa başladı:

— Kâmrân, ne kadar yavaş yürüyorsun? Nerede kaldın bu vakte kadar?

— Hiç Müjgân, hava pek güzel de.

Müjgânın bu gece çocuğu yoktu. Buna mukabil halinde

bir tuhaflık, daima sakın yüzünde biraz heyecan görünüyordu.

— Müjgân, sende bir hal var?

Genç kadın, bir şeyler söylemek istiyor, fakat kelime bulamıyordu. Bir adım geri çekildi, kapı ile iç duvarın arasındaki köşeyi göstererek:

— Bak, bugün kim geldi Kâmran, dedi.

Kâmran, hayretle başını çevirdi, iç kapıdaki fenerden süzülüp gelen mavimsi aydınlığın içinde, tâ yakında, Feridenin elâ gözlerini gördü. Bebeklerinde birer mavi yıldız parlayan bu gözler gülüyor, biraz solgun ve süzgün görünen güzel yüzü gülüyor, Feride —altı seneden beri hayalperest gözlerini her yumdukça gördüğü gibi— tâ yakınında, kalbinin içinde gülüyordu. Kâmran, hafifçe sallandı, güzel bir rüyayı kaybetmekten korkanlar gibi bir an gözlerini yumdu, yanında dayanacak bir yer aradı. Birbirlerine söyleyecek söz bulamıyorlar, sade titriye titriye bakıyorlar, dudaklarıyla birbirlerine gülümsemeğe çalışırken gözleri yaşlarla perdeleniyordu. Müjgân, bu dakikanın güçlüğüne hissetti. Ferideyi elinden tutup Kâmranın önüne getirdi. Ağır mânalarla dolu bir sesle:

— Teyze çocukları hemen hemen kardeş demektir. Feridenin erkek kardeşi olmadığı için sen, doğrudan doğruya onun ağabeyi sayılırsın, Kâmran; kardeşine: «Hoş geldin!» de.

Kâmran hâlâ bir şey söyleyemiyordu. Hafifçe iğildi, Feridenin saçlarına dudaklarını dokundurdu. Sonra, kulağına söyler gibi gayet yavaş:

— Sizi tekrar görmek memnuniyetini söyleyebilmek için kelime bulamıyacağım Feride Hanım, dedi.

Bu söz, Ferideye cesaret verdi. Eski berrak ahengine sakat billûrlar gibi belirsiz bir şikâyet ihtizazı düşmüş sesiyle:

— Teşekkür ederim, Kâmran Bey, dedi; ben de öyle, çok memnun oldum.

— Ne vakit geldiniz?

— Bugün, öğleye doğru. On gün evvel İstanbula gelmiştim. Hiçbirinizin orada olmadığını haber aldım. Halbuki teyzelerimi, hepinizi çok göreceğim gelmişti. Belki onlardan da beni göreceği gelenler vardır, dedim. Zaten Tekirdağı, gez-

meğe alışmış insanlar için ne kadarcık bir yer, değil mi, Kâmran Bey?

Müjgân, tekrar söze karıştı.

— Güzel amma, hanıma, beye, teklife, tekellüfe lüzum yok, demin de söyledim. Siz, hemen hemen öz kardeş sayılırsınız. Hattâ, Kâmrana: «Ağabey» bile desen pek doğru olur, Feride.

İkisi de gözlerini yere indirdiler. Feride, korka korka:

— Sahi, sana ağabey dememe müsaade eder misin Kâmran? dedi.

Cevap beklerken Kâmrana bakmıyor, ateşböceklerinin kaynaştığı karanlıklarda gözleriyle bir şeyler arıyordu.

Kâmran, kırılgan bir tavırla cevap verdi:

— Sen nasıl istersen öyle olsun. Feride, içinden nasıl gelirse.

Artık sakın sakın konuşabiliyorlardı. Feride, birkaç kelime ile seyahatini anlattı:

— İstanbulda bazı işlerim vardı; sonra dediğim gibi, hepinizi çok göreceğim gelmişti. Doktor enişten iki ay izin verdi. Teyzelerimi, hepinizi sıhhatte bulduğuma ne kadar memnun oldum. Yalnız sen, bir felâkete uğramışsın Kâmran, İstanbulda işittim, çok, çok müteessir oldum. Bu kadar az bir zaman içinde zevcenı kaybetmek ne felâket! Fakat küçüğün var. Allah onun ömrünü Necdete versin. Ne güzel çocuğun var Kâmran. O kadar sevdim ki, gelir gelmez arkadaş olduk, şimdiye kadar benim kucağımda oturdu. Zaten ben, küçüklerle öyle çabuk ahbab olurum ki...

Feride, söylemeğe devam ettikçe yavaş yavaş açılıyor, sözleri, tavırları o eski yaramaz çocuk hafifliklerini tekrar bulmağa başlıyordu.

Onun sesini dinlemek, söyliyken dudaklarını, gecenin içinde pırıldayan elâ gözlerini görmek öyle bir saadetti ki, genç adam, bir şey düşünmüyor, hattâ, onun bir başkasının karısı olduğunu, bu saadetin bir ay, bir buçuk ay sonra yeniden bir rüya olacağını bile aklına getirmiyordu. Bir tek korkusu vardı: İçeriden onun geldiğini farketmeleri. Her korktuğu gibi, bu da nihayet başına geldi. Onları kapının yanında ilk defa gören Nermin oldu. Genç kız, çingır çingır bağırarak Kâmra-

nın geldiğini haber verdikten sonra yanlarına koştu, Ferideyi tekrar kollarına alarak:

— Seni unutmadığıma Kâmran ağabeyim de şahittir, Feride abla, kırmızı entarili abladan en çok onunla bahsededik, değil mi, Kâmran ağabey? dedi.

II

O gece, akşam yemeği bir düğün ziyafetine benzedi. Sofranın başında çocuk gibi maskaralıklar eden Aziz Bey:

— Ah Çalikuşu, sen, beni âdeta dertli etmiştin! Sesin kuşağıma geldikçe ağlıyacak gibi olurdum. Meğer ben, seni ne kadar severmişim, diyordu.

Senelerden sonra, bir daha görmekten ümit kestikleri bir günde yuvaya dönen Çalikuşu oraya sade biraz neşe değil, eski günlerin rikkat ve muhabbet dolu bir parçasını da beraber getirmiş gibiydi. Bütün yüzler gülüyor, bütün kalblerde —açık pencerelerden içeri dolan, lâmbaların etrafında dönen pervaneler, gece böcekleri gibi— bir şeyler titriyordu. Sade, yemeğin sonuna doğru Besime Hanım, ehemmiyetsiz bir şey söylerken birdenbire ağlamağa başladı. Fakat derhal gözlerini sildi:

— Hiç, hiçbir şey yok, annesini, Güzideyi hatırladım da, diyordu.

Dizlerinin üstünde Kâmranın çocuğuna üzüm yediren Feride, başını iğdi, bir an yüzünü küçüğün kıvrıkcık, sarı saçları içinde sakladı, o kadar. Sonra eski şenlik yine yerine geldi.

Bir aralık Besime Hanım, kocasıyla beraber Trabzonda bulunan Necmiyeden bahsediyordu:

— O biçare de dertli. Geçen sene kuşpalazından bir kızı öldü, dedi.

Feride, derin bir göğüs geçirdi:

— O acıyı bilirim teyze, benim küçüğüm de o hastalıktan gitti, diye cevap verdi.

Sofradakiler, hayretle birbirlerine bakiştılar. Ayşe teyze:

— Demek, senin çocuğun vardı? Bilmiyorduk, dedi.

Feride, mahzun mahzun başını salladı:

— İnci gibi bir kız, görmeliydiniz, ne güzeldi! Yavrumu bir türlü kurtarmak mümkün olmadı.

Ayşe teyze, tekrar sordu:

— Çocuğun kaç yaşında öldü, Feride?

Feride, yine o saffetle dudaklarını bükerek:

— Tam on üçünü bitirmişti. İlk çarşafını dikiyordum. Kaynana olacaktım, dedi.

Sofrada bir kahkaha koptu. Aziz Bey:

— Ah, Çalıkuşu, yüz yaşına girsen yine deliliği, şakayı bırakmıyacaksın, diyordu.

Feridenin on üç yaşındaki kızına herkes gülüyordu. Fakat, Feridenin kirpikleri yaşla doluydu. Necdeti daha kuvvetle göğsüne çekti, söyledikçe artan bir mahzunlukla onlara Münisenin hikâyesini anlattı.

O gece, geç vakte kadar oturdular. Aziz Bey, arasına:

— Feride, kızım, sen, yol yorgunusun, yat artık, diyordu.

Çoktan beri uyuyan Necdeti, hâlâ kollarından bırakmıyan Feride, gülüyor:

— Zıyanı yok, enişte, ben, asıl sizin aranızda dinleniyorum, beni asıl yalnızlık yordu, diyordu.

Parlak elâ gözlerinin, biraz kısa dudağının o hiç sönmiyen gülümsemesiyle saatlerce konuştu. Eski Çalıkuşu, tamamiyle uyanmıştı. Hoşa giderek dinlendiğini gördükçe kelimelerini ezip büzüyor, yalnız sevilen ve beğenilen çocukların bildiği o sevimli, nazlı hareketlerle dudaklarını büzerek, dişleriyle, dilini ısırarak, yanağını çukurlaştırarak mütemadiyen söylüyordu. Öyle ki, sevincinin verdiği sarhoşluktan bir türlü ayılamıyan ihtiyar enişte, eski bir şakasını tekrar etmek arzusundan kendini alamadı. Küçükken, Feridenin üst dudağını parmakları arasına sıkıştırır: «Seni yaramaz Çalıkuşu, seni, benim kirazımı çalmışsın ha, ver geri bakayım!» diye bu dudağın ucunu zorla öperdi.

Etrafta kopan kahkahalar içinde: «Yapma, enişte!» diye haykıran Ferideyi zorla çenesinden tuttu, bu eski şakayı tekrar etti. Sonra, dikkatle Feridenin yüzüne bakarak; «Ne yapayım, Çalıkuşu? Kabahat senin, evli barklı kadın oldun, hâlâ tabiatın çocuk, hattâ yüzün bile çocuk. Kim bu çehreye genç bir kadın çehresi der?» dedi.

Kâmran, bulunduğu köşede sarardığını hissetti. Çalıku-

şunun bir başkasına ait olduğunu ilk defa bu dakikada anlıyordu.

III

Bu geceyi takibeden iki gün içinde Kâmran, Ferideyi pek az görebildi. Çalıkuşu; on sene evvel Tekirdağında kendi yanında birçok kızlarla ahbâbolmuştu. Bunlar, şimdi evli barklı hanımlardı. Ferideyi rahat bırakmıyorlar, saatlerce gelip oturdukları yetmiyormuş gibi, giderken de Çalıkuşunu beraber sürüklüyorlar, ev ev, bahçe bahçe gezdiriyorlardı.

Kâmranın gizli gizli üzüldüğünü gördükçe Müjgân, âdeta seviniyor, gözlerinin içi gülerek şikâyet ediyordu:

— Nafile, Ferideyi bize bırakmıyacaklar. Maamafih, her şeyden evvel onun eğlenmesi, açılması lâzım.

Kâmran, bu iki gün içinde Ferideyi bir kere yemekte, bir kere de çarşafli olarak sokaktan dönerken görebildi.

Üçüncü gecenin sabahıydı. Kâmran, âdeti hilâfına çok erken uyanmıştı. Ortalık yeni ağarıyordu. Köşk, daha uykudaydı. Kâmran, odasının pancurlarından birini ittiği vakit, Ferideyi bahçede gördü. Pencerenin açıldığını o da farketmişti. Başını kaldırdı, yeni doğan güneşe karşı elini gözlerine siper ederek:

— Uyandınız mı, Kâmran Bey? Ne kadar tabiatınızı değiştirmişsiniz. Eskiden sizi uyandırabilmek için pancurlarınıza yazın avuç avuç çakıtaşı, kışın bir yığın kartopu atmak lâzım gelirdi. Siz de biraz Anadolu olmuştunuz. Ben, orada, bu saatte kaldığım vakit: «Tembel, insan, üstüne güneş doğdurur mu?» diye beni ayıplarlardı.

Eski hafif, alaycı Çalıkuşunu hatırlatan bu sözleri söyleyen sesinde kalbe serinlik ve tazelik hisleri veren berrak bir akar su ahengi vardı. Kâmran, biraz korkarak sordu:

— Ben de geleyim mi, Feride?

O, hâlâ elleri güneşe karşı gözlerinde, tâ eskiden yaptığı gibi, gizli gizli eğlenerek:

— Rutubetin nazik vücudunuzu incitmesinden korkmazsanız fena olmaz. Size Anadolu ikramı yaparım.

Kâmranı kocaman bir ceviz ağacı altına götürdü, akşamdan bahçede unutulmuş bir iskemleye oturttu:

— Şimdi, bir parça beni bekliyeceksiniz, Kâmran Bey.

— Hani teklifi, tekellüfü bırakacaktın?

— Biraz sabır, o kendi kendine gelir. Birdenbire hürmetsizliğe cesaret edemiyorum.

Kâmran güldü:

— Fakat bu, daha büyük hürmetsizlik Feride, seni menederim. Bana: «Siz, Kâmran Bey» derken eğleniyorsun gibi geliyor.

Feride de gülüyordu:

— Doğru, hakkınız var, hakkın var, gayret ederim. Şimdi bana müsaade, sana süt pişireceğim.

— Feride, rica ederim.

— Nafile, ısrar etme. Bir Anadolu kadınına karşı en iyi kompliman onun iş görmesine, hizmet etmesine müsaade etmektir.

Biraz eğlenerek, biraz mahzun, devam ediyordu:

— Bizim kendimizi beğendirmek için ev işi görmekten başka bir cazibemiz yok ki...

Bahçenin içinde, elinde bakraçlar, kuru dal parçalarıyla gidiyor, geliyor, yeni uyanan bahçıvanla konuşan sesi işitiliyordu.

Nihayet, elinde dumanları tüten bir süt bardağı ile geldi:

— Süt, istediğim gibi değil, Kâmran, fakat üç gün sonra —bugün ne? Pazartesi— perşembe sabahı için seni yine sabah ziyafetine davet ediyorum. Aynı koyunun sütünü içeceksin, fakat göreceksin ki bambaşka bir şey, âdeta güzel bir meyva. Bu, benim büyük bir sırrım! Nasıl olacak diye merak etmiyorsun? Aman, ne hissizlik! Ben, sana şimdiden söyleyeyim. Üç gün koyunu armutla besliyeceğim. Sen, galiba üşüyeceksin, hava biraz serin. İster misin Besime teyzem: «Deli kız, oğlumu hasta ettin!» diye beni paylasın? Dur, ben rutubete filân alışkınım, sana atkıyı vereyim.

Bir çengelli iğne ile boynuna ilâştirdiği kırmızı yün atkıyı çıkardı. Sabah rutubetinden müteessir oluyor gibi, hafifçe titriyen Kâmranın omuzlarını, göğsünü örttü.

Kâmranın gözlerinde on sene evvelki bir akşamın hayali

uyanıyordu. Kozyatağındaki köşkün dış kapısı önünde yine böyle omuzlarına kendi küçük lâcivert paltosunu koyan kısa etekli, siyah önlüklü, minimini mektep kızını, onun mor mürekkeple lekeli küçük parmaklarını gördü; büyük bir adam gibi: «Artık seni muhafaza etmek benim vazifem!» diyen sesini işitti.

— Kâmran, bunaklar gibi elinden sütünü düşüreceksin, dizlerin yanacak, niçin öyle daldın?

— Hiç, aklıma bir şey geldi de...

Feride, bu akla gelen şeyin söylenmesine mâni olmak ister gibi, acele acele:

— Benim de öyle, seni omuzunda atkı ile görünce, Kâmran Hanım dediğim aklıma geldi.

* * *

Feride, işini bitirdikten sonra Kâmranın karşısında alçak bir mutfak iskemlesine oturmuştu. Kalın, donuk Bursa ipeğinden —dışarı biçimi— bol bir elbise, boynunu, vücudunu geniş, hafif kıvrımlarla örtüyordu. Dirsekleri dizlerine dayalı, bilekleri çenesinin altında birleşmiş, yanakları açık avuçlarının içinde, konuşmağa başladı.

Kâmran, onun yüzünü bu kadar temiz bir aydınlık içinde, bu kadar yakından ilk defa görüyordu: Çehresi biraz zayıflamış, süzölmüştü. Bu süzönlük, gözlerini daha büyük gösteriyor, kenarlarını belli belirsiz bir mahmurlukla gölgeliyordu. Beş sene evvelki Çalikuşunun yaldızlı bir ışıkla dolu elâ gözlerine ateş yanında unutulmuş çiçeklerin hummalı yanıklığı düşmüştü. Bu gözler, yine eskisi gibi gülüyor, yine eskisi gibi mâsum bir cesaretle kaçınmadan bakıyordu. Fakat, Kâmrana öyle geldi ki, artık eskisi gibi onların derinliğini, nihayetini görmek mümkün değil.

Saçlarını, dışarlık kızları gibi, ortasından ayırarak iki kalın örgü ile yanlarına bırakmıştı. Bu saçlar, o kadar sıkı örölmüştü ki, alınının, şakaklarının derisini geriyor, kaşlarının dağınık uçlarını biraz yukarıya kaldırıyor, daha şeffaf ve nazik görünen teninde ince, mavimsi damar gölgeleri meydana çıkarıyordu.

Kâmran, onun sözlerinden ziyade sesini dinliyerek bu gü-

zel yüzü seyrederken bir şeye dikkat etti: Feridenin rengi, ta-biî hayatını yaşıyan bir genç kadının mesut rengi değildi. Bu tende koparılmadan solmağa mahkûm güllerle aşksız ihtiyarlamaları mukadder kızlarda görülen hummalı kızılığa benzer gizli bir ateş, muhtarip bir şeffaflık vardı.

Sabah güneşi, bu çehrede öyle ince, öyle mânalı çizgiler aydınlatıyordu ki, genç adama sardıkça sarıyor, ona ağlamak arzuları veriyordu. İstirabın, bir genç kız yüzünü bu kadar güzelleştirebileceğini Kâmran, dünyada aklından geçirmemişti.

Feride, dudağının o hiç sönmiyen gülümsemesiyle, eski ahengine görünmez bir yerinden ince bir yara almış billûrların donuk, şikâyetli ihtizarı düşmüş sesiyle çocukluk hâtıralarından bahsediyordu.

Kâmran, cesaret etti, ona daha yeni bir hâtıra sordu.

Feride, ağır bir tavırla başını salladı:

— Aklımda kalmadı, Kâmran. On beş yaşına kadar; bu-
raya gelinceye kadar olan bütün vakaları hatırlıyorum, ötesi-
ni bir duman kapladı, göremiyorum.

Hâtıralarına çöken bu dumandan bahsederken, gözlerini de bir duman bürüyor, başını yana çevirerek uzaklara bakı-yordu.

* * *

Bu en eski çocukluk hâtıralarından sonra birdenbire ha-yatının son beş senesine atlamıştı. Hacı Kalfanın bir halini, Zeyniler muhtarının bir sözünü, Müdür Recep Efendinin bir tuhaflığını anlatırken gülen gözlerine, canlanan hareketlerine bazan hiç sebepsiz bir yorgunluk düşüyor, o vakit, sesindeki belirsiz sakat billûr ihtizazı daha derinleşiyor, üzgün bir yü-rek gibi titriyordu.

Bir su kenarından bahsederken Kâmran, gözlerini kapa-dı: «Sakin bu, başını, sevdiğinin dizlerine koyarak gözlerine baka baka tambur çaldırdığı çağlıyan kenarı olmasın?» diye kendine sordu.

Çalığışu, hayatının en mânasız, en ehemmiyetsiz birkaç parçasını söyledikten sonra birdenbire aklına gelmiş gibi:

— Kâmran, daha sana eniştenin resmini göstermedim, dedi.

Kâmrana, ince bir altın kordonla boynuna bağlı bir altın madalyon uzattı.

Genç adam, sarardığını, titrediğini belli etmemeğe çalışarak resmi aldı. Feride, onunla beraber resmi görmek için başını uzatıyor, yüzünü yüzüne yaklaşıtıyordu:

— Şu çehreye bak, Kâmrân. Ne necip, ne güzel bir yüz, değil mi?

Genç adam, belli etmeden göz uciyle Ferideye bakıyordu. O, öyle dalgın bir muhabbetle resmi seyrediyordu ki, farkında olmadı.

Bu dakika, Kâmrânın hayatında en acı bir ıstırap ve isyan dakikası oldu. Demek Feridenin ince, nazlı, mâsum güzelliği bu beyaz saçlı, kaba yüzlü, iriyarı ihtiyara gıda olmuştu.

Gözlerinin önünde çılgın bir hayal uyanıyor, Ferideyi, utancından dalga dalga kızaran yanaklarında yarı kapalı elâ gözlerinden dökülmüş yaşlar, mâsum çocuk dudaklarında yalvarmağa benzer ürpermelerle bu ihtiyarın kollarında hırpalanıyor görüyordu.

Çalığışu, bakmadan bunu hissetmiş gibi hafifçe silkindi, ağır ağır madalyonu tekrar göğsüne koyarak:

— Bana artık müsaade Kâmrân. Zannederim, bugün misafirler var, dedi.

IV

Çalığışu, yuvaya döneli on gün olmuştu.

Aziz Bey, her akşam tekrar ediyordu:

— Dikkat ediyor musunuz, çocuklar? Eve bir başkalık geldi. Çalığışu, bu sefer kırlangıç kuşlarına benzedi. Kanadlarının altında âdeta bir bahar getirdi. Yazık ki bir gün daha geçti, diyordu.

Feride, gülüyor:

— Ziyânı yok, enişte. Birkaç sene sonra yine izin alır, gelirim. Siz üzülmeyin. Hem de önümüzde bu kadar gün varken... Niçin şimdiden kendimize zehretmeli, diyordu.

Çalığışu, tamamiyle eski Çalığışu olmuştu. Geçici bir fır-

tına ile örselendikten sonra tekrar güneşe kavuşan taze çiçekler gibi gün günden açılıyordu.

Yeniden, evdeki çocukların elebaşısı olmuştu. Müjgânın üç yaşındaki kızıyla ondan biraz büyük olan Nevdetten on yedisini bitiren Nermine kadar büyüklü, küçüklü bütün çocuklar, ona bendolmuşlardı; sabahdan akşama kadar eteklerini bırakmıyorlar, köşkü şenliğe, kahkahaya boğuyorlardı.

Büyükler, bazan yaramazlığın bu derecesinden şikâyet ediyorlardı. Fakat, başka bir cihetten de seviniyorlardı. Onlar, her şeye rağmen iki eski nişanlıydı. İlk günlerde beş sene de kapanan eski yaraların yeniden açılmasından korkmuşlardı. Feridenin taşkın şenliği, onu böyle uzaktan görmekten başka bir şey istemiyor gibi görünen Kâmranın halîm, sakin bahtiyarlığı onlara biraz emniyet vermeğe başlamıştı.

Maamafih, ihtiyatı elden bırakmıyorlar, onlarda en eski zamanlardaki: «Büyük ağabey» ile: «Küçük kız kardeş» hislerini yeniden kuvvetlendirmeye çalışıyorlardı. Uyanmalarından korkulan dalgın hastaların odasında nasıl konuşmaktan çekinilirse, onların yanında da ihtiyatsız bir kelimeyle bu hazin maziye uyandırmaktan öyle korkuyorlardı.

Aziz Bey, arasıra:

— Misafirliği biraz daha uzatmak mümkün değil mi? diye soruyordu.

Gitmek sözünü işittiği zaman daima biraz mahzunlaşan Çalıkuşu:

— İmkânı yok, enişte. Çalıkuşu, ne de olsa başka yuvanın annesi, onun yolunu da bekliyenler var, diyordu.

* * *

Kâmrana en ziyade dokunan bir şey de, Feride ile Necdet arasındaki büyük dostluktu. Onları ayırabilmek için çocuğun, Çalıkuşunun kollarında uyuyup kalmasını beklemek lâzım geliyordu.

Kâmran, bir gün Feridenin onunla âdeta kavga ettiğini işitti.

Çalıkuşu, gülerek:

— Söyle bakayım Necdet, bir kere daha, hala, hala, hala.. diyordu, fakat Necdet, ona itaat etmiyor, inatçı sarı başını salıyarak: «Anne, anne, anne!» diyordu.

Kâmran, biraz korkarak:

— Bırak, Feride, varsın öyle desin, ne ziyanı var? Biçarenin belki böyle söylemeğe ihtiyacı var, dedi.

Feride, bir şey söylemeden içildi, çocuğun başını uzun uzun okşadı.

V

Kâmran, yine bir sabah, kapalı pancurlarına vuran hafif taş sesleriyle uyandı. Bunun, yalnız Ferideye mahsus bir uyardırma usulü olduğunu biliyordu. Çalıkuşu, yine onu, büyük cevizin altında sabah ziyafetine davet ediyordu. İlk günlerde va'dettiği gibi artık güzel bir armut kokusu vermeğe başlayan sütün yanında minimini dışarlık çörekleri, sonra reçele benziyen pembe bir tatlı vardı.

Feride, çöreklerin üstüne bu tatlıdan sürerek Kâmrana veriyordu:

— Bunlar benim elimin marifeti... Bu çöreklerin ismini bilmiyorum, fakat tatlıya gülbeşeker diyorlar.

İşini bitirdikten sonra yine o alçak mutfak iskemlesini bularak Kâmranın karşısına, hemen hemen ayaklarının dibine oturdu:

— Şimdi söyle bana bakayım, Kâmran, gülbeşekeri beğendin mi?

Genç adam, gülerek cevap verdi:

— Beğendim.

— Sevdin mi?

— Sevdim.

— Bir daha söyle.

— Beğendim ve sevdim.

— Öyle değil, Kâmran, «Ben gülbeşekeri sevdim.» de.

Kâmran, bu çocukça ısrarı anlamıyarak gülüyordu:

— Ben, gülbeşekeri sevdim.

Feride, gözlerinde, yanaklarında ateşler uçarak, utancından kirpikleri titriyerek yüzünü ona yaklaştırıyor, yalvaran bir çocuk gibi boynunu büküyordu. Dudaklarında tutuk nefeslerle:

— Bir kere daha Kâmran, «Ben gülbeşekeri çok seviyorum.» de.

Genç adam, istediği verilmezse ağlıyacak çocuklar gibi bükülen, titreyen bu dudaklara heyecanlı bir hayretle bakıyordu. Sebebini kendinin de bilmediği gizli bir teessürle titriyerek:

— Ben, gülbeşekeri çok seviyorum, senin istediğin kadar çok seviyorum, dedi.

Feridê, bir çocuk sevinciyle ellerini çırpıtı, fakat dudakları gülerken gözlerinden yaşlar geliyordu. Ehemmiyetsiz bir şey için ağlıyan bir yabancıyı ayıplar gibi: «Ne delilik, bir marifetini beğendirdiğin için bu kadar memnun olmak ne delilik!» diye çırpınıyor, kendi kendisiyle eğlenmeğe, parmaklariyle gözlerini kurutmağa çalışıyordu. Fakat, yaşlar bir türlü durmuyordu. Tutuk bir feryada benziyen bir hıçkırık; sonra, yüzü elleri içinde, ağlıya ağlıya içeri kaçtı.

* * *

Bir akşam üstü Kâmran, eniştesiyle beraber çarşıdan dönüyordu. Çocuklar, âdet etmişlerdi: Onların geldiğini uzaktan gördükleri gibi, kapının içine dizilirler, yemiş, şeker, şokola beklerlerdi. Kâmran, birer birer onların payını dağıtırken yanına, ayaklarının dibine küçük taş parçaları düştüğünü farketti. Son hisseyi verdikten sonra gözleriyle etrafı araştırdı. Çalıkuşu idi. Biraz ötede, kocaman bir kestanenin yanında duruyor, eliyle ona işaret ediyordu:

— Mânasını biliyorsunuz ya, Kâmran Bey? Biz de varız.

Eğleneceği, yahut bir muziplik edeceği vakit, daima ona «siz» diye hitabederdi. Gülerek devam etti:

— Siz, beni artık pek fazla tekaüdettiniz. Hani payım? Eski kabahatler unutuldu mu sanıyorsunuz, efendim? Ya sü-kût hakkımı verirsiniz, ya o eski kiraz ağacı hikâyesi bu gece sofrada canlanır.

On sene evvel yine bu kapının yanında yaptığı gibi, dilini, dişlerinin arasına sıkıştırıyor, sivri kırmızı ucunu gösterek gülüyordu.

Kâmran, pardesüsünün cebinden bir kutu çıkardı, gülererek:

— Verilmiş sadakalarım varmış. Feride, ne güzel tesa-düf. Ben de bugün bir kutu fondan buldum, kimseye göstermeden kendim yiyecektim amma, mademki böyle tehdeide uğ-radık, ne yapalım?...

Feridenin yüzünde bir çocuk sevinci parladı:

— Ne güzel, ne güzel!

— Fakat, bir şartla Çalıkuşu. Onları yine ben senin ağzı-na vereceğim.

— Nasıl olur?

— Tâ eskiden, sen on iki, on üç yaşında iken nasıl olu-yordu?

Bunu söylerken fondanlardan birini Ferideye uzatmıştı. Çalıkuşu, birkaç saniye tereddüdütti; sonra, başını uzatarak, hafifçe titriyen dudaklarını açtı. Fakat Kâmrânın bütün ısrar-larına rağmen, bunlardan bir ikincisini yemek istemedi.

— Ver bana, yemekten sonra onu Necdetle beraber ye-rim, dedi.

— Seninle şu duvarın yanına kadar gidelim, Feride. Bak, deniz ne güzel. Hem konuşur, hem seyrederiz.

— Peki. Fakat şu kutuyu içeri bırakayım. Bir dakikacık.

Kâmrân, ilk defa ona dokunmağa cesaret etti; bileğinden tutarak:

— Hayır, Feride, dedi. Sana emniyetim yok. Bekle, bir dakikacık, şimdi geliyorum, diyecek, gelmiyeceksin, yahut gelsen de, kim bilir, ne vakit ve nasıl geleceksin? Görüyorsun ki sana emniyetim kalmadı.

Feride, bir şey söylemeden başını önüne iğdi, yavaş ya-vaş onunla beraber yürümeğe başladı.

Kâmranda bu akşam, dalgın bir hü-zün vardı. Kendisini zaptedemiyor, kesik, rabitasız kelimelerle mütemadiyen şikâ-yet ediyordu. Bir aralık karanlıklarla dolmağa başlayan engin-den uçan bir kuş sürüsünü gösterdi:

— Feride, bir zaman sonra sen de bunlar gibi uçup gide-ceksin, değil mi?

—

— Peki, arkada bıraktığın teyzelerden, teyze çocukların-dan, eski arkadaşlarından, çocukluğunun geçtiği yerlerden ay-rılmak sana pek mi tatlı gelecek?

—

— Yuvanda mesudederek, mesudolarak yaşarken, harap ve perişan bıraktığın başka bir yuvanın hali hiç mi seni üzmiyecek?

Feride, cevap vermiyor, hattâ dinlemiyor, şekerleme kutusunun altına bir kurşun kalemi parçasıyla şekiller çiziyor, bir şeyler karalıyordu.

Kâmran, acı bir şikâyetle:

— Cevap vermiyorsun, Feride? dedi.

Çalığışu, dalgın dalgın onun yüzüne baktı:

— Affet, Kâmran, aklım başka yerdeydi. Ne söylediğini dinliyemedim. Vaktiyle dinlediğim bir eski şarkı vardı ki, unutmuştum, bilmem niçin, birdenbire o aklıma geldi. Unut-mıyayım diye onu işaret ediyordum. İstersen oku. Ben, üşü-meğe başladım. İçeri gidiyorum.

Kâmran, kutunun altında, Feridenin karışık yazısıyla yazılmış şu dört mısraı gördü:

**Pür âteşim açtırma benim ağzımı zinhar,
Zalim, beni söyletme, derunumda neler var;
Bilmez miyim ettiklerini, eyleme inkâr,
Zalim, beni söyletme, derunumda neler var!**

VI

Bu vakanın üstünden dört gün geçmişti. Feride, eski arkadaşından hemen hemen kaçıyor. Onun yalnız kalabilmek için icadettiği bütün bahaneleri, kurnazlıkları boşa çıkıyor, başkalarının yanında konuşmak lâzım geldiği vakit yüzüne bakmaktan, göz göze gelmekten çekiniyordu.

Dördüncü günün akşamına doğru idi. Evdekiler o gün yine çoluk çocuk bir yere davetliyidiler. Akşam ezanından evvel dönmelerine ihtimal yoktu. Kâmran, dışarıda şiddetli bir rüzgârın tozu dumana katmasına rağmen, evde duramamış, do-laşmağa çıkmıştı.

Rüzgâr, uzak tepelerde ıslık çalıyor, ağaçlar, görünmez bir yağmur sağanağı yer gibi hışıldıyor, göz alabildiğine uza-nıp giden yolun üstünde, toz kasırgaları koşuyordu.

Kâmranın yüzüne, gözlerine tozlar doluyor, her birkaç adımında bir durarak rüzgâra arkasını vermek mecburiyetinde kalıyordu. Çıplak bir tepeciğin kenarında kocaman bir kaya kovuğu gördü. Yanında bitmiş cılız bir ağaç, mütemadiyen çırpınıyor, sıksa kollarını sallıyordu. Kâmran, yolunu çevirerek oraya gitti. Kayanın bir köşesini rüzgâra karşı siper ederek oturdu.

Bu kadar gürültüye, bu kadar çırpınmaya rağmen, sah-rayı bugün bomboş görüyordu... Bomboş, dümdüz, tıpkı bir çöl gibi.

Tabiatı, hiçbir gün bu kadar ruhsuz, onun güzel şeylerini bu kadar lüzumsuz, hayatı bu kadar ümitsiz görmemişti!

Tâ uzaktan yolun, suların içinden geçiyor gibi görünen denize yakın bir noktasında renkli bir kadın hayali farkettil. Hiç sebepsiz yokuştan indi, ona doğru yürümeğe başladı.

Biraz sonra, Nerminin, gülkurusu çarşafını tanıyordu. Genç kız da onu görmüş olacaktı ki, uzaktan şemsiyesini sallıyordu.

Nermin, niçin ötekilerden ayrılmıştı, neye yalnız geliyordu? Bunu merak ederek daha hızlı yürümeğe başladı.

Genç kız, rüzgâra karşı başını iğiyor, bir eliyle eteklerini zapta çalışıyor, ötekiyle çarşafının hırçın kuş kanadları gibi çırpınan, havalanan pelerinini tutuyordu.

Yüzünü gördüğü vakit birdenbire Kâmranın kalbi çarptı. Nerminin gülkurusu çarşafı içinde Feride vardı.

Tam birbirine yaklaşacakları vakit rüzgâr, Feridenin şemsiyesini aldı. Çalıkuşu, feryadederek onu tutmak istedi. Fakat birdenbire etekleri dağıldı; pelerini uçu, saçları açıldı. Kâmran, tam dakikasında yetişmişti. Şemsiyeyi bir çalı kenarında yakaladı. Pardesüsünü rüzgâra siper ederek Feridenin çarşafını düzeltmesine yardım etti. Çalıkuşu:

— Ne kadar zamanında yetiştin, Kâmran, rüzgâr, beni sahici Çalıkuşuları gibi uçuracaktı, dedi. Daha bir şeyler söylemek istiyordu. Fakat rüzgâr, başını iğmeğe, gözlerini, dudaklarını kapamağa mecbur ediyordu. Kâmran, hâlâ ona pardesüsünü siper etmeğe çalışarak yürümeğe başladılar.

Feride, artık söz söyleyebilecek bir hale gelmişti. Fakat, öyle görünüyordu ki, onun şimdi söylemekten ziyade gülmeğe ihtiyacı vardı. Kendini zaptedemiyor, bir başka rüzgâr sağana-

ğına tutulmuş gibi gülüyordu. Kesik kesik bunun sebebini anlattı:

— Biliyor musun niçin gülüyorum, Kâmran? Misafirlikteydik, Benim çarşıda pek mühim bazı işlerim olduğu aklıma geldi. Halbuki arkamda yeldirmem vardı. Tabîî, o kıyafette cesaret edemedim. Zavallı Nermine, bana iyilik etmek istedi. Çarşafını teklif etti. Biraz evvel yüzüm kapalı olduğu halde çarşıdan çıkıyordum. Bir zâbitin arkamdan geldiğini gördüm. Tam yanımdan geçerken:

— Nermin Hanım, siz burada! Ne ümidedilmez saadet efendim, demesin mi?

Nerminin bana iyilik edeyim derken böyle foyasını meydana vermesi o kadar tuhafıma gitti ki, kendimi tutamadım, güldüm. Zâbitçik, yanlışlığı o vakit farketti. Benden öyle bir kaçması vardı ki... Öyle ya! Nerminin yerinde yaşlı başlı bir kadın görünce...

Kâmran, gülümsüyerek dinliyordu. Feride, devam etti:

— Fakat ben, kızcağızın sırrını sana söylediğime fena ettim. Geveze dilim durmuyor ki... Kuzum, Allah, aşkına, kimseye söyleme e mi? Yalnız ileride, kim bilir, bu kızcağz da onu istiyorsa... Onlara bir iyilik edebilirsek...

— Sana va'dederim, Feride, ancak Nermin, o kadar çocuk ki...

Feride, zayıf bir şikâyet gibi:

— Olabilir, fakat böyle çocukların kalbi, hiç görüldüğü gibi olmuyor, dedi.

Bu söz üzerine ikisi de sustular; yine öyle yan yana yürümeğe başladılar.

Rüzgâr, hafifliyor, onlar da adımlarını ağırlaştırıyordu. Yolun bitmesinden âdeta korkuyorlardı. Kâmran, mahzun mahzun düşünüyordu: «Demin bu tabiatı bomboş, kendimi lüzumsuz bir insan gördüm... Şimdi, bu gülkurusu çocuk çarşafı içinde titriyor gibi görünen nazık, küçük, güzel şeyi rüzgâra karşı bir parça himaye edebilmek bana inanılmıyacak kadar büyük bir saadet veriyor. Bu, daima böyle olabilirdi. Bu güzel küçük mahlûku ben, istersem bahtiyar edebilir ve bahtiyar olurdum... Yazık!..»

Dalgın bir düşünce içinde gittikçe adımlarını ağırlaştıran Feride, tekrar konuşmağa başladı. Hiç münasebeti olmayan şeyler söylüyordu:

— Her şeye rağmen bu küçük tebdil-i hava beni çok eğlendirdi. Her halde bir iki sene yeter... Sonra, teyzelerimi, hepinizi yine çok göreceğim geldiği vakit, tekrar geleceğim... Böyle seneler geçecek, benim yavaş yavaş saçlarım ağarmaya başlayacak, senin de, tabii öyle. Biribirimizi gördükçe yine memnun olacağız. Buna mukabil ayrılırken belki daha az mahzun ayrılacağız... Kim bilir, ileride, belki büsbütün bile gelirim, değil mi? Hayat bu, her şey mümkün... O vakit sen, benim büsbütün ağabeyim olursun... Büyükler birer birer çekildikçe biribirimizin daha kıymetini biliriz. Ehemmiyetsiz, küçük kusurlarımızı daha ziyade hoş görürüz. Böylece, ömrümüzün son senelerini, çocukluğumuzu geçirdiğimiz yerlerde...

Sesinin billûrundaki görünmez yara daha derinleşiyor, sözlerine bir gizli vasiyet mahzunluğu veriyordu.

Yol üzerinde çocuklu bir dilenci kadına tesadüf ettiler. Çocuk, çıplak ayaklariyle yanlarında koşuyor, kuru eliyle Feridenin eteklerini okşuyordu.

Kâmran, para vermek için durdu. Feride, küçük sefillerle temasın verdiği bir alışkanlıkla çocuğun başını okşamaktan iğrenmedi. Tekrar yürümeğe başladıkları vakit dilenci kadın, onlara dua etti:

— Allah biribirinizden ayırmasın, Allah, güzel hanımcığını sana bağışlasın, dedi.

Gayriihtiyari durdular. Kâmran, gönlünün bütün acısı gözlerinin içinde toplanmış:

— Feride, duydun mu kadın ne söyledi? dedi.

Bu suale iki iri yaş damlası cevap verdi. Artık, biribirlerine yaklaşmağa cesaret edemiyerek yollarına devam ettiler.

*

Köşkün önüne geldikleri vakit, akşam olmuştu. Hava, epeyce sakinleşmiş, rüzgârın uğultusu durmuştu. Ağaçlar, bu uzun yorgunluktan sonra, sakin gölgelerinin uykusuna dalıyor, kayalarda —kendi içlerinden sızıyor gibi görünen— hafif bir sedef parıltısı yanıp sönüyordu.

— Vakıt daha erken, Feride. Onlar şehirden dönmediler. İster misin seninle şu kayaların yanına gidelim?

Feride, başını önüne iğerek halsiz halsiz rica etti:

— Bana artık müsaade, Kâmran. Gidip soyunayım. Rüzgâr, başımı sersem etti.

Biraz evvel Feridenin canlı, oynak vücudu etrafında canlı bir mahlûk gibi yaşıyan omuzlarından uçarak, dizlerinin etrafına dolanarak hassas, zarif, çapkın sarılışlarla çırpınan gülkurusu çarşaf şimdi sönük bir emel füturiyle omuzlarından, dizlerinden sarkıyordu.

Daha ileri gitmeğe kuvveti kalmamış gibi oraya, kapının içindeki iri bir taşın kenarına oturdu; kumlara şemsiyesiyle, ümitsizliği kadar derin, hayatı gibi kırık çizgiler çizmeğe başladı.

Biraz sonra, Kâmranın da yanına oturduğunu, omuzunun omuzuna dokunduğunu, elinin elini tuttuğunu hissettiği vakit, hafifçe halecanlandı. Şaşkın şaşkın etrafına bakarak kaçmak istiyordu. Fakat vazgeçti.

Kâmran, onun birkaç defa derin derin içini çektiğini, ilk önce vahşileşen gözlerine birdenbire çaresiz bir mağlûbiyet tevekkülü düştüğünü gördü. Buz gibi soğuyan, titriyen elini eski nişanlısının eline bırakmıştı. İkisi de gözlerini kapadılar. Kâmran, gözlerinin karanlığı içinde kıvılcımlar uçuşarak düşünüyordu: «Bu avucumun içinde titriyen el Feridenin eli. Demek insanın, gecelerin imkânsız bir rüyası sandığı şeyler de mümkün olabilirmiş!» Gözlerini tekrar açtı. Feride, ağlıya ağlıya uyumuş çocuklar gibi arasıra göğüs geçiriyor, gittikçe ağırlaşan başını onun omuzuna bırakıyordu. Halinde, ellerini bırakışlarında mazlum bir teslimiyet vardı. Kâmran, arasıra kımıldandıkça onun daha ziyade sokulduğunu, elini daha kuvvetli sıkıldığını hissediyordu. Genç adam, niçin böyle söylediğini kendi de bilmeden, gayet yavaş:

— Ben, Gülbeşekeri seviyorum, dedi.

Yanlarındaki kapının birdenbire açılması onları bu uykudan uyandırdı. Feride, silâh sesi duymuş bir kuş hafifliğiyle yerinden fırladı. En önde Nermin giriyordu. Çalığıuşu, heyecanlı bir sevinçle onun boynuna atıldı. Genç kızı kollarında sıkıyor, saçlarını, gözlerini buselere gark ediyordu. Kimse bu sevincin sebebini anlamıyordu. Biraz evvelki yorgunluktan eser kalmamıştı. Küçükleri kollarından yakalıyor, cıyak cıyak

bağırtarak havaya atıp tutuyordu. İçeri girecekleri vakit, biraz geri kaldı, Kâmrânın yaklaşmasını bekledi. Sonra, iç kapının karanlığında gayet yavaş:

— Mersi, Kâmrân, dedi.

VII

Ertesi gün Feride, yine kendi kendine şehre inmişti. İkinciye doğru köşke döndüğü vakit, çok yorgun görünüyordu. Buna rağmen çocukları yine etrafına topladı, arka bahçede kocaman bir kolan salıncağı kurdu.

Kâmrân, Aziz Beyin ihtiyar ve geveze bir misafirinden kendini kurtardığı vakit, salıncakta Feride ile Necdet vardı. Feride, var kuvvetiyle salıncağı uçuruyor, Necdet, cıgıllıklar atarak bir kedi yavrusu gibi boynuna tırmanıyordu.

Kâmrân, Ayşe teyzenin tıpkı on sene evvelki gibi:

— Feride, kızım, deliliği bırak, çocuğu düşüreceksin, diye bağırdığını işitti.

Çalıkuşu, aldırıyor, bütün ruhiyle eğlenerek cevap veriyordu:

— Aman teyze, nenize lâzım, Necdetin asıl sahibi şikâyet etmiyor ya! Değil mi Kâmrân?

Feride, çocukların birini bırakıp ötekini alıyor, hepsinin sıra ile gönlünü hoş etmek istiyordu.

Çocukların en büyüğü, fakat en korkağı olan Nermini cıyak cıyak bağırttıktan sonra salıncaktan atladı. Saçları, terden kıpkırmızı kesilen alnına, yanaklarına yapışıyor, elindeki ip yanıklarını gidermek için avuçlarını birbirine sürüyordu.

— Zannedirim artık kimse kalmadı.

Kâmrân, tereddütle:

— Beni unuttun, Feride, dedi.

Çalıkuşunun dudaklarında renksiz bir tebessüm uçu. «Ol-maz» demeğe razı olmuyor, «Haydi!» demeğe cesaret edemiyor, gözleriyle ipi, ağaç dallarını muayene ederek etraftan teşvik bekliyordu.

— Nasıl olur, bilmem ki! İpler ikimizi çekmez sanırım, öyle değil mi, Müjgân?

Müjgân, eliyle ipi tuttu, sakın gözlerini Kâmranın gözlerine dikerek:

— İpler için değil... Fakat Feride çok yorgun. Haline bak onun Kâmran. Bir yorgun kadını daha ziyade yormak sanırım ki günah olur artık, dedi.

Feride, evvelâ: «Ehemmiyeti yok, ne çıkar?» diyordu. Fakat sonra Müjgânın söz ve bakışlarındaki mânâyı anladı. Kabahatli bir çocuk gibi mahcup ve korkak, başını önüne indirdi, yavaşça:

— Evet, fazla yorgunum, belki hasta olurum, dedi...

Haline bir hasta kadın durgunluğu çıkmış, gözlerinin biraz evvelki neşesi sönmüştü.

Hâlâ Kâmrana bakan Müjgân, yavaşça:

— Sen, zannettiğimden ziyade kalbsizsin, Kâmran! dedi. O, işitilmemek için aynı yavaş sesle:

— Niçin? diye sordu.

Müjgân, onu, kendisiyle beraber bahçenin öte tarafına doğru yürümeğe mecbur etti:

— Biçarenin halini görmüyor musun? Hayatını, gönlünü bu kadar üzdüğün elvermedi mi?

— Müjgân!..

— Onu bu kadar sene birimiz bir kere aramadık. Hasret acısına dayanamadı. Dargınlığını, isyanını unutarak yanımıza döndü. Geldiği zaman hemen hemen iyi olmuştu. Bu yeni kapanmış yarayı sen tekrar açtın.

Müjgân, gözleri dolarak devam ediyordu:

— Biçarenin yarın buradan giderken çekeceği ıstırabı düşünüyorum da... Evet, Kâmran, Feride yarın gidiyor. Her şey hazır. Ben de bilmiyorum. Feride, bu sefer bana ne kalbine, ne hayatına dair hiçbir şey söylemiyor. Demin haber aldım; bu âni kararın sebebini sordum. Kocasından gelmiş bir mektuptan bahsediyor. Eminim ki yalan. Feride, senden kaçıyor. Biçare, artık tahammül edemiyor. Sana bunları söylemekte bir maksadım var, Kâmran. Ben, bu zaruri ayrılığın biraz müşkül olacağından korkuyorum. Feride çok gayretli, inanılmıyacak kadar gayretli bir mahlûk. Fakat, ne de olsa kadın. Hayatını kırdığın bu biçareye karşı senin bir borcun var, bu ayrılık

günlerinde kuvvetli ve sakin olmak; mümkün olduğu kadar ona gayret vermek...

Kâmran, bu sözleri dinlerken gözlerinin yeşiline kadar sarmıştı:

— Yalnız Feridenin kırılan hayatından bahsediyorsun, ya benimki, dedi.

— Sen kendin istedin.

— Bu kadar kalbsiz olma, Müjgân.

— Sen sanıyor musun ki, yapılacak bir şey olsaydı geri duracaktım? Fakat elimizde hiçbir çare yok. Feride, şimdi bir başkasının karısı. Biçarenin ayağı bağlı. Görüyorum ki sen de çok bedbahtsın. Artık sana dargın değilim. Fakat, yapılacak bir şey yok.

* * *

Feridenin ertesi gün gideceğini herkes duymuştu. Fakat kimse bundan bahsetmiyordu. Akşam yemeğini derin bir sükût içinde yediler. Bu gece, daha ihtiyar ve düşkün görünen Aziz Bey, Ferideyi yanına almıştı. İkide bir omuzlarını okşuyor, çenesinden tutup başını çevirerek gözlerine bakıyor:

— Ah! Çalıküşu, ihtiyar vaktimde yüreğimi dertli ettin, diyordu.

O gece, herkes erkenden odasına çıktı.

VIII

Vakit, gece yarısını geçiyordu. Köşk, çoktan uyumuştı. Müjgân, omuzlarında bir ince atkı, elinde küçük bir şamdanla odasından çıktı. Ayaklarının ucuna basa basa, dura dura Kâmranın kapısına geldi. Odada ne ses, ne ışık vardı. Genç kadın, yavaşça kapıya dokundu, fısıltıya benziyen bir hafif sesle:

— Kâmran, uyudun mu kardeşim? dedi.

Kapı, çabucak açıldı. Kâmran, soyunmamıştı. Mumun hafif ışığında çehresi daha soluk ve yorgun görünüyor, bu sönük ziya, gözlerini kamaştırmış gibi kirpiklerini kapıyordu.

- Daha uyumadın mı, Kâmran?
- Görüyorsun ya.
- Niçin lâmbanı söndürdün?
- Bu gece aydınlık gözlerimi yakıyor.
- Karanlıkta ne yapıyorsun?

Acı acı gülümsiyerek:

— Hiç, ümitsizliğimi, zehrimi hazmetmeğe çalışıyorum. Fakat sen, bu vakit niçin geldin, ne istiyorsun?

Müjgân, heyecanını zorla zapta çalışarak:

— Fevkalâde bir havadis var. Telâş etme, Kâmran. Kendine gel, söyleyeceğim.

Odaya girmişlerdi. Müjgân, mumunu yere bıraktı; sonra, yavaşça kapıyı kapadı, nereden başlayacağını bilmiyormuş gibi tereddüdediyor, sakın göstermeğe çalıştığı bir sesle:

— Telâş etme, kuzum Kâmran. Fena bir şey söylemiyeceğim, bilâkis, çok iyi bir şey. Fakat böyle halecanlanırsan...

Genç kadın, onu teskin etmeğe çalışırken kendi telâşlanıyor, gözlerinde, sesinde yaşlar titriyordu:

— Kâmran, biraz evvel Feride benim odama geldi. Halinde bir fevkalâdelik vardı: «Müjgân, dedi, bugüne kadar dünyada yalnız sana kalbimi açabildim. Senden daha yakın kimsem yok. Sana tevdi edilecek bir sırrım var, onu yarın, ben ginceye kadar saklıyacaksın, sonra söyleyebilirsin. Günün birinde birdenbire geldiğimi gördüğünüz vakit, hayret ettiniz. Size, artık hasrete dayanamadığımı söyledim, bu da doğru. Fakat asıl sebep bu değildi. Ben, buraya, dünyada en çok sevdiğim bir adama, üç ay evvel ölüm döşegi başında verdiğim bir va'di yerine getirmek için geldim. Müjgân, size yalan söylemek mecburiyetinde kalmıştım. Ben, şimdi dul bir kadıyım. Kocam, üç ay evvel kanserden öldü.»

Feride, bu sözleri söylerken başını omuzuma dayıyor, hıçkırık hıçkırık ağlıyordu. Göz yaşları içinde devam etti: «Doktorum öleceği gün beni yanına çağırdı, Feride, dedi, artık zaruret çekmeden korkmuyorum. Çünkü nem varsa sana kalıyor. Senin gibi sade, sakın bir kadını, ömrünün sonuna kadar ferih, fahur geçindirir. Fakat, başka bir şey var, Feride. Kimsesiz bir kadının, zengince de olsa, yalnız yaşaması kolay değil. Sonra, para başka, şefkat yine başka. Feride, benim rahat öldüğümü istiyorsan şimdi bana yemin et. Ben öldükten son-

ra İstanbulla, ailenin yanına döneceksin. Eğer daima onlarla beraber kalmak istemiyorsan, hiç olmazsa üç ay, iki ay onlarla beraber kal. Dünyanın ucu uzundur. Belki bir gün onlara işin düşer. Yahut günün birinde bir parça aile şefkatine ihtiyaç duyarsın. Hâsılı, Feridecik, senin ailenle barışacağından emin olursam, daha rahat öleceğim, gözüm arkada kalmıyacak.»

Bu son arzuyu yerine getireceğimi aklıya aklıya söyledim. Fakat doktorum, bunu da kâfi görmedi. Eski nişanlımla da barışmamı istiyor, bir gün onun, benim için belki bir büyük kardeş olacağını söylüyordu. Elimle Kâmrana teslim edilmek için bana mühürlenmiş bir paket verdi:

— Bunun içinde bir eski gönül kitabı var ki, beni vaktiyle çok müteessir etmişti. Onu mutlaka eski nişanlının da okumasını istiyorum. Bunu bu şekilde ona teslim edeceğine yemin et, dedi.

Hakikat işte bu, Müjgân. Şimdi her şeyi biliyorsun. Doktorcuğum, sâf ve temiz bir adamdı. Beni ailemle barıştırmakla hayatımın yetimliğine bir deva bulacağını zannediyordu. Bicare, bunun benim için en kadar acı olacağını tahmin edemedi. Doktorumu Munisenin yanına bıraktıktan sonra, İstanbulla geldim. Orada öğrendiğim şeyler bu vasiyeti yerine getirmenin çok müşkül olacağını bana gösterdi. Kâmranın karısının vefatını yeni öğreniyordum. Sonra, benim için bazı fena sözler çıktığını haber alıyordum. Kâmranın karısı sağ olsaydı, benim, kocası yeni ölmüş bir dul kadın sıfatıyla birkaç gün aile ocağına misafir olmam tabii görülebilirdi. Halbuki şimdi hepimiz, hattâ Kâmrân, hattâ sen, Müjgân —sen ki beni herkesten iyi tanıdın— benim için ne fena şeyler düşünecektiniz. Sene-lerce bir başına gezdi, dolaştı, türlü maceralarla dolu, kim bilir, ne âdi hesaplarla kendini ihtiyar bir adama sattı. Şimdi eski nişanlısının yeniden serbest kaldığını haber alınca yine o âdi hesaplarla aramıza, beş sene evvel haksız lânetlere, hakaretlere boğarak ayrıldığı o ocağa, o nişanlıya döndü, diyeceksiniz. Böyle düşünmiyecek kadar merhametli ve hassas olanların karşısında bile ezilecektim.

Müjgân, gittikçe artan bir heyecan ve teessürle söylemekte devam ediyordu:

— Ah! Kâmrân, Feridenin, kollarımda ne ümitsiz göz yaş-

lariyle çırpınarak bunları söylediğini işitseydin! Hele şu son sözlerini dünyada unutamıyacağım. Feride dedi ki: «Benim hangi perişan hislerle aile ocağından kaçtığımı, hayatımın ne elemelerle dolduğunu, hangi acı mecburiyetlerin sevkiyle evlendiğimi anlatmağa imkân yok. Yaşı yirmi beşe gelmiş, beş senelik hayatının bir kısmını maceralar içinde sürüklemiş, bir kısmını kocasının evinde geçirmiş bir kadın; yüzüne, vücuduna bir erkek dudağı sürülmemiş bir genç kız olduğunu iddia ederse herkes güler. Herkes ona âdi bir yalancı der, değil mi, Müjgân? Aksini ispata imkân yok. Daha ziyade söyliyemiyecğim. Doktorun Kâmrana bıraktığı paketin ne olduğunu bilmiyorum. Fakat belki içinde olmayacak bir şey saklıdır. Son arzusunun bu kadar üzüntü, bu kadar ıstırapla yerine getirdim. Fakat, bunu yapmağa kuvvetim kalmadı. Onu, ben yarın vapura bindikten sonra, her şey bittikten sonra, Kâmrana verirsin.»

Müjgân sustu. En acı vakalar karşısında hissiz denecek kadar derin bir sükûn ve tahammül gösteren bu genç kadın, çocuk gibi ağlıyordu. Titriyen ellerini uzatarak:

— Onu artık bırakmıyacağız. Kâmrân, lâzım gelirse zorla tutacağız. Mazideki vakalar ne olursa olsun, artık sizin ayrılmananız lâzım, görüyorum ki, dayanamıyacaksınız, dedi.

Kâmrân, âdeta uyuşmuştu. En ehemmiyetsiz bir hulyayı, en sönük bir hâtırayı aylarca hasta, muğlâk ruhuna gıda yapan bir hayalperest için bu kadar ümit, bu kadar acı fazla idi. Uzun baygınlıklardan uyanmış hastaların hiçbir şey anlamıyan, düşünmiyen gözleriyle karanlığın içinde etrafına bakınıyor, sık sık göz kapaklarını açıp kapıyordu.

Müjgân, atkısının içinden kırmızı mumla mühürlü bir büyük zarf çıkardı:

— Ferideye verdiğim va'de rağmen onu sana şimdi teslim ediyorum, dedi.

Tekrar atkısını düzelterek odadan çıkmağa hazırlanıyordu. Kâmrân, eliyle onu menetti:

— Müjgân, senden bir ricam var. Maceramızla en çok sen alâkadar oldun. Bu zarfı beraber açacağız, içinde ne varsa beraber öğreneceğiz.

Müjgân, masanın üstünde duran sönmüş lâmbayı yakarken Kâmrân, zarfı açtı. İçinden bir mektupla ikinci bir büyük zarf çıktı. Kalın bir yazı ile yazılmış olan bu mektup, Kâmrana hitabediyordu.

«Kâmran Bey oğlum,

«Size bu kâğıdı yazan adam, ömrünün birazını kitaplara, bir parçasını da hayat denilen bu kör dövüşünün yaralılarına vakfetmiş münzevi, merdümگیرiz bir ihtiyardır ki, mektubunun elinize değmesinden epeyce zaman evvel dünyaya «yuf borusunu» öttürmüş olacak. Pek sevdiği bir biçareye son bir iyilik etmek ümidiyledir ki, son nefesinde size bu satırları yazmak zahmetini ona ihtiyar ettirdi. Dinleyiniz:

«Bir gün ücra bir köyün viran bir evinde aydınlık kadar temiz, hulya gibi güzel bir küçük İstanbul kızına tesadüf ettim. Karakış ortasında karın lâpa lâpa yağdığı bir gece, odanızın penceresini açsanız, size karanlıktan bir bülbül sesi gelse, ne duyarsınız? İşte ben, o dakikada bunu duydum. Bu mâsum, nazik, kibar kız çocuğunu, kudretin bu güzel ve nadide süsünü hangi melûn talih veya tesadüf, bu karanlık köyün mezbelesine atmıştı? Ruhu ağlarken gözleri, dudakları gülüyor, beni olum-yacak fedakârlık hikâyeleriyle aldatmağa çalışıyordu. Ah, zavallı küçük kız! Ben, senin İstanbulda bıraktığın gafil, aptal sevgilin miyim ki, bu ağızları yutayım? Uykuya doymadan uyanmış çocuklar gibi mahmur gözleri, nereye bastığı görünmiyen savruk halleri, bir hayalî dudağın busesiyle titriyor gibi görünen dudakları, bir hayalî kucağa sokuluyor hissini veren tavırları, hareketleri bana her şeyi anlattı.

«Eski zaman masallarının Leylâyı aramak için sahralara düşen Mecnununu arasıra tatlı bir rikkatle hatırlardım. Bugünden sonra onu bıraktım. Yeni zamanların mezarlıklarla dolu, karanlık köylerinde bir imkânsız aşk rüyası arıyan bu berrak elâ gözlü, ipek renkli mâsum, kibar küçük «Leylâ» sını sık sık hatırlamağa başladım.

«İki sene sonra ona, tekrar tesadüf ettim. Hastalık durmuyor, yavrucağı için için yiyip bitiriyordu. Ah, ilk gördüğüm gün onu neye atımın terkisine bindirmemiş, neye ite kaka, zorla İstanbula, evine getirmemiştin?.. Gaflet!...

«İkinci tesadüfimde iş işten geçmiş bulunuyordu. Siz, evlenmiştiniz. Çocuktur, gençtir, belki zamanla unuttur, diyordum. Bir hastalığı esnasında tesadüfen elime geçen bir defter, bu yaranın ne kadar derin olduğunu bana gösterdi. Bu deftere bütün hayatını yazmıştı. O vakit, ümidimi kestim, onu kendi çocuğum gibi tedavi etmek istiyordum. İnsanların fesadı, fit-

nesi buna da imkân vermedi. Bu aralık iyice bir adam bulup onu evlendirmeyi düşündüm. Fakat bu, tehlikeliydi. Kocası ne kadar insan adam olursa olsun, ondan aşk istiyecekti. Gerçi kızcağızım bunun için doğmuştu, bunun için ölüyordu, fakat bir yabancıнын aşkı onun için bir hazin angarya olacaktı. Biri-sini severken bir başkasının kollarına düşmek, belki onu öldü-recekti. Bu tehlike karşısında çaresiz, onu nikâhım altına aldım. Yaşadıkça müdafaa edecektim. Öldükten sonra da benim beş, on kuruş servetim; üç beş parça emlâkim onu geçindirip gidecekti. Şüpheli kız olarak yaşamaktansa, emin bir dul olarak yaşamak onun için daha kolay olacaktı. Bunların hepsinden fazla olarak da bir gün asıl emeline vâsıl olması ihtimali vardı. Hayatta imkânsız ne var ki? Nitekim, karınızın vefatı, benim bu ümidimi canlandırdı. İstanbuldan, sizden daima haber alıyordum. Bu vefat, sizi dilhun ve müteessir etmiş olabildi. Fakat, ben de öyle oldum, dersem, riyakârlık olur. Münasip bir çare düşünüyordum. Ferideyi, bir budalalıktan ibaret olan nikâh kaydından itlak edecek, doğrudan doğruya size iade edecektim. İnsanlar, bilmem bu hareketime ne der? Her halde ben insanların hakkımda söyleyeceği, düşüneceği şeylerin üstüne çoktan tükürmüş bir adamım. İşte bu esnada hastalığım artmağa başladı. Nihayet üç, dört ay içinde meselenin kendi kendine halledileceğine aklım erdi. Fazla söylemeğe bilmem hacet var mı? Bir bahane ile Ferideyi ayağınıza gönderiyorum. Mektubumu eliyle teslim edeceğinden şüphem yok. Fatiyatını iyi öğrendim, tuhaf bir kızcağızdır. Belki titizlik fîân etmeğe kalkar, kat'iyen aldırma, öleceğini bilsen bırakma. İcabederse zorla kadın kaçıran dağ erkekleri kadar vahşi ve kaba ol. Emin ol ki, kollarında ölse zevkından ölmüş olacak.

«Şunu da tasrih edeyim ki, bu işte seni zerre kadar düşünmedim. Hani, gönlümün rızasıyla sana, Feride gibi nadide bir kızı değil ya, evimin kedisini bile teslim etmezdim. Fakat, gel gör ki, bu deli kızlara söz anlatmak kabil değil. Sizin gibi toy, kalbsiz adamların nesini severler, bilmem ki...»

Merhum Hayrullah

Haşiye — Zarfın içinde Feridenin defteri var. Geçen sene çiftliğe giderken onu, içinde bulunduğu sandıkla beraber yoketmiş, «arabacılar çalmış olacak» diye bir lâkırdı çıkarmış-

tım. Buna çok üzüldüğünü hissettim. Fakat sesini çıkarmadı. Bu defterin bir gün olup işe yarıyacağını düşünmekte ne kadar isabet etmişim!

IX

Müjgânla Kâmran, Çalıkuşunun mavi kaplı mektep defterini okuyup bitirdikleri zaman ortalık ağarmağa başlıyor, pencerinin dışındaki dallarda kuşlar cıvıldaşıyordu.

Kâmran, yorgunluk ve ıstırapla ağırlaşan başını defterin sararmış yaprağına koydu. Yer yer göz yaşlariyle silinmiş bu muhabbet kelimelerini tekrar tekrar öptü. Defteri kapıyacakları vakit Müjgân, hafif bir hareket yaptı, onun mavi kabını lâmbaya yaklaştırıp bakarak:

— Defter bitmemiş, Kâmran, kabın üstünde de yazılar var. Fakat mürekkebin rengi, mavi kâğıt üstünde güç seçiliyor, dedi.

Lâmbayı daha ziyade açtılar, başlarını birbirine yaklaştırarak güçlkle şu satırları okudular:

«Dün defterimi müebbeden kapamıştım. Evlendiğim gecenin sabahında, değil hâtıramı yazmak, eski yüzümü görmek için aynaya bakmağa, eski sesimi işitmek için söz söylemeğe cesaret edemiyecektim. Fakat...

Dün, ben gelin oldum. Sele kapılmış bir kuru yaprak mazlumluluğu ile kendimi bırakmıştım. Kim ne söylerse yapıyor, hiç bir şeye itiraz etmiyordum. O kadar ki, doktorun İzmirden getirdiği uzun etekli beyaz elbiseyi giydirmelerine, saçımın bir yanına bir tutam tel ilâştirmelerine bile razı oldum. Yalnız, kendimi görmek için büyük bir endam aynasının önüne getirdikleri vakit, belli etmeden gözlerimi yumdum, o kadar. Bütün isyanım bundan ibaret kaldı.

Beni görmeğe birçok yabancılar geliyordu. Hattâ, bunların içinde eski muallime arkadaşlarımdan da vardı. Söylenen sözleri işitmiyor, yalnız hepsine aynı titretekbessümle gülümsemeğe çalışıyordum. Bir ihtiyar, yüzüme karşı:

— Ne talih varmış bunakta. Turnayı gözünden vurdu dedi. Hayrullah Bey, akşam yemeğine doğru eve geldi. Şişman

vücudunu korse gibi sıkın bir redingot giymiş, gelincik ren-
gindeki tuhaf boyunbağısı bir yana çarpılmıştı. O kadar mah-
zun olmama rağmen hafifçe gülmekten kendimi alamadım, bu
adamcağızı gülünç mevkide bırakmağa hakkım olmadığını dü-
şündüm. Kırmızı kravatını çıkarıp atarak yerine başka bir bo-
yunbağı taktım. Hayrullah Bey gülüyor:

— Aferin kızcağız, sen amma iyi ev kadını olacaksın. Gör-
dün mü, genç karısı olmanın faziletlerini, diyordu.

Misafirler dağılmıştı. Yemek odasının penceresi yanında,
karşı karşıya oturuyorduk. Hayrullah Bey:

— Küçük, dedi, neye bu kadar geç kaldım, biliyor musun?
Bir ziyaret ifa ettim. Munisenin mezarına birkaç çiçekle bir
parça senin gelin tellerinden götürüp bıraktım. Fakir, senin
yanında cesaret edemezdi, fakat yalnız kaldığımız vakit dilin-
den düşürmezdi: «Abam gelin olduğu vakit, tel taktığı vakit,
ben de tel takacağım.» derdi. Biçarenin kanarya gibi sarı ba-
şına teli ben takacaktım amma, olmadı.

Doktor, bunları söylerken kendimi tutamadım, başımı pen-
cereye çevirerek, bu mahzun sonbahar akşamının sisleri gibi
görünmiyen, kirpiklerimde kuruyan gizli yaşlarla uzun uzun
ağladım.

Gecenin ilk saatlerini, her akşamki gibi aşağı yemek oda-
sında geçirdik. Hayrullah Bey, gözlüğünü takmış, «Ruso» su-
nun kalın cildini dizlerinin üstüne koyarak köşeye oturmuştu.

— Gelin hanım, yeni güveyin kitap okuması caiz olmaz
amma, kusura bakmazsın. Korkma, geceler uzun, yeni geline
aşk destanları okumağa da vakit bulurum, dedi.

Kenarını işlemekle uğraştığım mendilin üstüne başımı da-
ha ziyade iğdim. Ah, bu ihtiyar doktor! Onu ne kadar sevmiş-
tim. Şimdi ne kadar nefret ediyordum. Demek acıdan, mihnet-
ten bunaldığım vakit başımı omuzuna koydukça o... Bu beyaz
kirpikli mâsum mavi gözler, demek bana bir kadın, bir zevce
gözleriyle bakmağa tahammül ediyordu. Saat on biri çalınca-
ya kadar bu acı düşünceler içinde bunaldım. Nihayet, doktor,
kitabını masanın üstüne bırakarak gerindi, esnedi:

— Ey, gelin hanım, yatmak vakti geldi. Haydi bakalım,
diye ayağa kalktı. Ellerimden iğnem, yumaklarım dökülerek
ayağa kalktım, masanın üstünde duran şamdanı aldım.

Camı kapamak bahanesiyle pencereye yaklaştım, uzun

uzun karanlığa baktım. İçimden öyle geliyordu ki, usulcacık bu odadan kaçayım, karanlık yollara düşeyim.

Doktor:

— Gelin hanım, sen fazla daldın. Haydi bakalım, doğru yukarıya. Ben, Onbaşıya bir şey söyleyeceğim, geliyorum, dedi.

İhtiyar sütnine ile bir komşu kadın, elbisemi değiştirdiler. Tekrar şamdanı elime vererek beni zevcimin odasına gönderdiler. Hayrullah Bey, daha aşağıdaydı. Bir dolabın kenarında ayakta duruyor, göğsümü soğuktan muhafaza eder gibi kollarımı kavuşturuyordum. O kadar titriyordum ki, şamdan sallanıyor, arasına saçlarımın ucunu yakıyordu. Nihayet, merdivenlerde, sofada bir ayak sesi. Hayrullah Bey, bir şarkı mırıldanarak, ceketini çıkararak içeri girdi. Beni görünce şaşırılmış gibi:

— Kız, sen daha yatmadın mı? dedi.

Cevap vermek için ağzımı açtım. Fakat, dişlerim biribirine çarptı. O, yanıma yaklaşmıştı. Hayretle yüzüme bakıyordu:

— Kız, bu ne hal! Sen, benim odamda ne arıyorsun?

Birdenbire gür bir kahkaha odayı sarstı:

— Kız, sakın buraya...

Sözünü bitiremiyor, gülmekten tıkanıyordu. Ellerini dizlerine vurup şakırdatarak, parmaklarını toplayıp ağzına götürerek:

— Demek sen buraya... Vay aşifte vay! Sahiden karı koca olduk diye ha!.. Tuu utanmaz, arlanmaz! Allah cezanı versin! İnsan, babası yerindeki adama...

Oda, etrafımda fırl fırl dönüyor, tavanlar başıma yıkılıyordu. O, parmağını ısırarak, utancından âdeta kızarak:

— Vay, fesat yürekli aşifte vay! Kız, böyle gecelik gömleğiyle odama gelmeğe utanmadın mı?

Bu dakikada kendimi görmek isterdim. Kim bilir, kaç çeşit renge girmiştim.

— Doktor Bey, vallahi, ne bileyim, öyle söylediler.

— Haydi, onlar o haltı yedi, ya sen... Dünyada her şey aklıma gelirdi, bu yaştan sonra harîm-i ismet ü iffetime böyle bir yüz­süz kızın tecavüz edeceğini zannedemezdim!..

Ah, ya Rabbi, ne işkence! Yerlere giriyor, kanatacak gibi dudaklarımı ısıırıyordum. Ben, kımıldandıkça o, yalandan şirretlik ediyor, pencereye doğru kaçarak, fanile gömleğinin yakasiyle boynunu sallıyarak:

— Kız, üstüme gelme, korkuyorum. Vallahi pencereyi açar, yetişsin a dostlar, bu yaştan sonra bana...

Ötesini dinliyemedim, kapıdan kaçıyordum. Fakat, bilmem ne oldu, birdenbire döndüm. Kalbimin o daima itaat edilmek lâzım gelen hareketlerinden biriyle:

— Babam, benim babam, diye feryadettim, ağlıyarak kendimi kollarına attım.

O da kollarını açmıştı, aynı derin kalb feryadiyle:

— Kızım, çocuğum, dedi.

O dakikada alnımda titriyen baba öpücüğünün lezzetini ölünceye kadar unutmıyacağım.

* * *

Odama girdiğim zaman hem ağlıyor, hem gülüyordum. O kadar gürültü ediyordum ki, doktor, yanımdaki odanın duvarını vurdu:

— Kız, evi yıkacaksın, o ne gürültü! Fesatçı komşular kabahati bana bulurlar. Bunak, sabaha kadar gelini bağırttı, derler ha! diye seslendi.

Maamafih, kendi de benden az gürültü etmiyordu. Odasında dolaşıyor:

— Bu âhir zaman kızlarından ırzımız, iffetimiz sana emanet ya Rabbi! diye şirret şirret bağıırıyordu. O gece, on defa o, odasında, ben, odamda uyandık. Duvarı vurarak, horoz, kuş, kurbağa taklitleri yaparak birbirimizi rahatsız ettik.

* * *

İşte gelin olduğum gecenin hikâyesi. Doktorcuğum o kadar temiz hisli, temiz yürekli bir adam ki, bana evlenmemizin bir sözden ibaret olduğunu söylemeyi bile lüzumsuz görmüştü. Ben, ona nispet ne kadar koket ruhlu imişim, ya Rabbi! Ulvi arkadaşlığımızda o, erkekliğini unutmıştı. Fakat, ben kadınlığımı unutamamıştım. Erkeklerin en çok kısmı çok fena, çok zalim, bu, muhakkak. Kadınların hepsi iyi, hepsi mazlum, bu da muhakkak. Fakat erkeklerin, sade kalbiyle ve dimağıyla yaşıyan pek az kısmı var ki, onlardaki gönül temizliğini kadında bulmak mümkün değil.

X

Feride, o gece sabaha doğru uyuyabilmişti. Akşamkinden daha kırılgan ve yorgun bir halle uyandığı vakit, güneşin hayli yükselmiş, saatin on biri geçmiş olduğunu gördü. Mektebe geç kalan çocuklar gibi, hafif bir telâş çığılığı ile kendini yataktan attı.

Müjgân, sofada bir işle meşguldü. Feride, dargın bir sesle:

— Aferin sana Müjgân, dedi, yola çıkacağım gün neye beni böyle geç bıraktınız?

Müjgân, her günkü soğukkanlılığıyla cevap verdi:

— Birkaç defa odana geldim, o kadar yorgun uyuyordun ki, kıyamadım. Korktuğun kadar geç değil. Hem galiba vapur biraz şüpheliymiş, Marmarada fırtına var.

— Ne olursa olsun artık gideceğim.

— Ben de babama söyledim, senin işinle meşgul olmak için limana indi. Hazır olsun, vapur gelirse ya araba gönderirim, ya kendim gelir, alırım, dedi.

Feride, bu ayrılık gününü böyle düşünmemiştir. Müjgânın çocukla meşgul olduğunu, teyzelerinin her günkü gibi konuştuğunu, güldüğünü gördükçe mahzun oluyor, kendine bu kadar az ehemmiyet vermeleri kalbini kırıyordu. Kâmran da görünürlerde yoktu. Müjgân, söz arasında gizlice:

— Feride, sana bir iyilik ettim. Kâmranı evden uzaklaştıрмаğa muvaffak oldum. Seni fazla muztarip etmemek için bu fedakârlığa razı oldu.

— Şimdi hiç gelmiyecek mi?

— Galiba iskelede seninle vedaa gelececek... Tabîî, memnun oldun.

Gözleri dalgın, hafifçe dudakları titriyerek düşünüyor, parmağıyla şakağının ağrıyan bir noktasına basıyordu:

— Tabîî, teşekkür ederim, iyi ettin, dedi.

Müjgâna bir sürü kırık, mânasız kelimelerle teşekkür ederken sevgili çocukluk arkadaşının da gönlünde müebbeden öldüğünü, bir daha onunla barışmıyacağını hissediyordu.

Öğle yemeğine oturacakları vakit, komşu bağlarının birinden haber geldi. Şehirde kışlık evlerine inmeğe hazırlanan be-

lediye reisleri, hem bağ komşularına, hem Ferideye son bir aylık ziyafeti vermek istemişlerdi.

Feride:

— Nasıl olur? Beni almağa gelecekler, diyordu.

Teyzeler:

— Ayıp olacak Feride, beş dakikalık yer. Zaten, senin ne hazırlığın var ki, çarşafını şimdiden giyersin, dediler.

Kendisine evvelâ bir hasta kedi kadar ehemmiyet vermeyen teyzelerin, bu anne yarılarının yüzüne bakmamak için başını önüne indirdi:

— Peki, olsun, dedi.

* * *

Saat üçe gelmişti, yaprakları sararmış bir çardağın yanından yolu gözliyen Feride, Müjgâna:

— Bir araba geliyor, Müjgân, zannederim benim için, dedi.

Fakat, tam bu dakikada, sahildeki bir ağaçlığın az ötesinden birdenbire bir vapur görünmüştü.

Feride, yüreği ağzına gelerek:

— Geliyor! diye haykırdı. Bağa bir telâş düştü. Yeldirmeleri getirmek için ahretlik kızlar koşuşuyorlardı.

Feride, teyzelerine:

— Ben, daha evvel gideyim, siz yetişirsiniz, dedi.

Müjgânla beraber bağların arasındaki kestirme bir yoldan koşmağa başladılar. Çitlerden atlıyorlar, bahçelerin içinden geçiyorlardı.

Bahçe kapısının önünde aşçıya tesadüf ettiler. İhtiyar kadın:

— Küçük hanımlar, ben de size geliyordum. Beyler araba ile geldiler, sizi istiyorlar, dedi.

Aziz Beyle Kâmran, onları ikinci katın sofasında karşıladılar. Aziz Bey, eliyle odayı göstererek:

— İki münasebetsiz misafir geldi, gürültü etmeyin, dedi.

Sonra, Ferideyi süzerek:

— Bu, ne hal, küçük Hanım, kan ter içinde kalmışsın! dedi. Sonra, gülerek ona yaklaştı, çenesinden tutup gözlerine bakarak:

— Vapur geliyor amma, sana hayrı yok. Kocan razı olmu-
yor...

Feride, süratle geri çekilerek, şaşkın şaşkın:

— Enişte, ne diyorsunuz? dedi.

Aziz Bey, parmağıyle Kâmranı gösterdi:

— Kocan o, kızım, ben karışmam!

Feride, hafif bir feryatla ellerini yüzüne kapadı. Düşecek-
ti, fakat bir el, bileklerinden tuttu. Gözlerini tekrar açtı. Kâm-
randı.

Aziz Bey, heyecanlı bir kahkaha ile:

— Ha şöyle, nihayet kafese girdin mi Çalığıuşu? Haydi
bakayım, çırpın bakalım, çırpın! Bak, artık para eder mi?

Feride, yüzünü kapamak istiyor, fakat bileklerini Kâm-
randan kurtaramıyor, başını saklamak için kıvranıyor, onun
göğsünden, omuzundan başka bir yer bulamıyordu. Aziz Bey,
aynı müteheyyiç kahkaha ile:

— Etrafındakiler sana tuzak kurdu Çalığıuşu; bu Müjgân
haini esrarını sattı. Allah gani gani rahmet eylesin, merhum,
senin defterini Kâmrana göndermiş. Ben, onu aldığım gibi ka-
dıya gittim. Kaleminden çıkmış bazı parçaları gösterdim. Kadı,
geniş kafalı adam, hemen nikâhını kıyıverdi; anlıyor musun
Çalığıuşu? Bu adam, artık kocan, seni daha da bırakacağı
benzemiyor.

Feride, o kadar kızarmıştı ki, yüzünün rengi elâ gözlerine
vuruyor, gözbebeklerinin içinde kızıl yıldızlar titreşiyordu.

— Haydi Çalığıuşu, nazlanma artık, görüyoruz ki, saadet-
ten bayılıyorsun. «Fena etmedin enişte, ben bunu istiyordum,
de!» dedi.

Aziz Bey, yarı zorla ona bu sözleri tekrar ettirdi. Sonra da
kapısını açarak muzaffer bir kahkaha ile:

— Vekâlet-i şer'iyeyi haizim efendim, Çalığıuşu, pardon,
Feride Hanım namına işte şu Kâmran Beyi tezevvücediyorum.
Duayı edin, biz âmini buradan deriz, dedi.

Sonra, Ferideye:

— Nasıl, Çalığıuşu? Parmak kadar yumurcak, bizi sene-
lerce oynatırsın ha? Gördün mü, kaç türlü hile yaptım sana?

Bahçeden çocuk sesleri geliyordu.

Aziz Bey:

— Şimdi tebrikler, el öpmeler uzun sürer. Hepsi kalsın. Kendi elimle müthiş bir düğün sofrası hazırlıyacağım. Haydi, oğlum, bizim gevezeliklerimizden size fayda yok. Elbet konuşacaklarınız vardır. Şu dar, arka merdivenden karını kaçır. Tâ uzağa, istediğin yere kadar, sonra beraber dönersiniz.

Kâmran, Ferideyi, hemen hemen kollarından uçurarak merdiven kapısına koşarken, Müjgân, arkalarından yetişti. İki arkadaş ağlaşa ağlaşa öpüştiler.

Gözlerinden yaş geldiğini göstermemek için gürültü ile burnunu silen Aziz Bey, bir hatip edasiyle kolunu salladı:

— Ey benim kirazımı çalan Çalikuşu, onu başkasına çaldiracağın saat çaldı gibime geliyor. Ver onu bana bakayım da hesabımız kesilsin, dedi.

Hâlâ, ellerini Kâmrandan kurtaramıyan genç kızı, havaya kaldırıp öptükten sonra tekrar Kâmranın kollarına attı:

— Bu gece seni, deniz fırtınasından kurtardık, fakat yandaki sarı fırtına bana daha müthiş görünüyor. Allah muinin olsun, Çalikuşu, dedi.

Dar merdivenden yuvarlanır gibi, uçar gibi iniyorlardı. Kâmran, kolunu Feridenin belinden geçirmiş, genç kızı nefes aldirmiyacak gibi sıkıyor, avuçlarının içinde parmaklarını incitiyordu.

Merdivenin bir yerine Feridenin eteği takıldı. Nefes nefese bir dakika durdular. Genç kız, eteğini kurtarmağa çalışırken Kâmran kesik kesik:

— Feride, sen benim olasin! İnanamıyorum. Benim olduğuna kalbimi inandırmak için senin ağırlığını duymağa ihtiyacım var, dedi.

Dudaklarında kesik, tutuk nefesler, vücudunda derin üpermelerle çırpınan Ferideyi zorla —küçük bir çocuk gibi— kucağına aldı, yüzü onun bozulmuş çarşafından uçan saçları içinde, ağırlığıyla kuvveti artmış, hararetiyle kanı tutuşmuş, merdivenleri inmeğe başladı. Genç kız, vücudunda bir uçurma yuvarlananların ılık râşesi ile kendini bırakıyor, hem gülüyor, hem ağlıyordu. Kapının yanındaki küçük taşlıkta yalvarmağa başladı:

— Halime bak Kâmran. Bu halle nasıl dışarı gideriz? Müsaade et, bir dakika odama çıkayım, üstümü değiştireyim, şimdi gelirim.

Kâmran, onun bileklerini bırakmıyor:

— İmkânı yok, Feride. O bir defa oldu. Seni bir kere ele geçirdikten sonra tekrar bırakmak.. diye gülüyordu.

Genç kız, artık uğraşmağa takati kalmamış gibi başını Kâmranın göğsüne koydu, yüzünü saklıyarak utana utana itiraf etti:

— Gittiğime ben de pişman olmadım mı zannediyorsun?

Kâmran, onun yüzünü göremiyor, yalnız çenesini, dudaklarını oksıyan, seven parmaklarına sıcak göz yaşı damlalarının düştüğünü duyuyordu.

Yolda onlar hemen kucak kucağa yürüyorlardı. Karşıdan iki balıkçı geldiğini görerek ayrıldılar. Hemen hiç konuşmuyorlardı. Yan yana yürümek saadeti onları sarhoş ediyordu.

On sene evvel Ferideyi burada ilk gördüğü bağ yoluna geldikleri vakit Kâmran, onu hafifçe omuzlarından tuttu:

— Sen burasını belki hatırlamazsın, Feride, dedi.

Genç kız, yolun derinliklerine dikkatle bakarak gülümsüyordu.

— Bu bakışta mânalar var, demek hatırlıyorsun?

Feride, hafifçe içini çekti, bir eski hulyaya gülümser gibi derin, dalgın bir nazarla Kâmranın yüzüne baktı:

— O dakikada ne kadar sevinmiştim, unutur muyum hiç? dedi.

Genç adam, bu başın çevrilmemesi, bu gözlerin, gözlerinden ayrılmaması için onu çenesinden tuttu, ağır, derin bir sesle:

— Feride, dedi, bizim bütün sergüzeştlerimiz burada başlıyor. Beni dinle, öyle görüyorum ki, bu gözler artık beni anlayabilecek kadar ısırap çekmiş ve düşünmüş. Seni sevmeye başladığım vakit gülmeden, eğlenmeden başka bir şey düşünmiyen hafif, yaramaz bir kız çocuğu, ılık gibi, ses gibi elde durmasına imkân olmıyan bir Çalikuşuydun. Sana karşı derin bir za'fım vardı. Her sabah uyandığım vakit, aşkımı kalbimde biraz daha büyümüş buluyordum. Bu derin za'f, beni hem utandırıyor, hem korkutuyordu. Zaman zaman öyle bakışların, öyle sözlerin vardı ki, kalbimi derin ümitlerle çarpındırıyordu. Fakat sen, çabucak değişiyordun. Bu gülen, eğlenen çocuk gözlerinin içinde uyanan nazik, hassas genç kız ruhunun görünmesiyle kaybolması bir oluyordu. «Bu çocuk, beni mümkün değil, anlamıyacak, hayatımı kıracak.» diyordum. Hayatını, gönlünü

bu kadar derin bir vefa ile bana vakfedeceğini ümidedemiyordum. Sen, belki beni görünce uçan rengini, titremeğe başlayan bu güzel dudaklarını saklamak için benden kaçıyordun. Ben, bunu bir Çalıkuşu hafifliği sanarak kendimi yiyip bitiriyordum. Söyle bana Feride, bu kadar derin bir vefayı, bu kadar ince bir ruhu, bu küçük Çalıkuşu göğsünün neresine saklamıştın?

Kâmran, bir dakika sustu. Sonra beyaz, nazik şakaklarında ince ter damlalarıyla başını iğerek daha yavaş bir sesle devam etti:

— Derdim bu kadarla da kalmıyordu, Feride, seni kendi kendimden, hayatımın muhtelif saatlerini biribirinden kıskanıyordum. Dünyada zamanla yıpranmıyan, kuvvetini kaybetmiyen hiçbir his yok. «Ya bir zaman sonra, Ferideyi bu kadar sevmezsem, ya bu leziz, nadide tahassüsü kaybedersem!» diyordum. O vakit, yana yana bitmesinden korkulan ışıkları nasıl söndürürlerse ben de öyle yapıyor, hayalini gözlerimden uzaklaştırmaya çalışıyordum.

Dağlarda ismini bilmediğim bir ot yetişir, Feride, insan, onu daima koklarsa, bir zaman sonra kokusunu daha az duymaya başlar. Bunun ilâcı, bir zaman kendini ondan mahrum etmektir. Hattâ bazan —sırf o eski güzel kokuyu yeniden bulmak hırsıyla— her hangi bir kokuyu, meselâ bir mânasız «Sarı Çiçeği» yüzüne yaklaştırır.

Bu ot, güzel kokusu için bazan mihnete de uğrar. İnsanlar, onu parmaklarının arasında örselerler, hırpalarlar. Feride, seni, bu ıstıraptan derinleşmiş gözlerin, mahzun düşüncelerden yorulmuş güzel yüzünle ben, bu hırpalandıkça kokusu artan çiçeklere benzetiyorum. Beni anlıyorsun, değil mi? Çünkü artık, gözlerin gülmüyor, benim bu mânasız gibi görünen sözlerimle eğlenmiyorsun.

Feride, uyumağa hazırlanan bir çocuk gibi, kirpiklerinde yaş damlaları titriyen gözlerini kapıyordu. Bu heyecanlı yorgunluklardan öyle bitâp düşmüştü ki, dizleri kesiliyor, vücudunun bütün ağırlığını Kâmranın kollarına bırakıyordu. Bir rüya içinde, hemen hemen yalnız dudaklarının hareketiyle:

— Görüyorsun, artık, Çalıkuşu müebbeden öldü, dedi.

Genç adam, başını daha ziyade yaklaştırdı, aynı hafif sesle:

— Ziyanı yok, ben «Çalıkuşu» nun bütün aşkını bir başkasına, «Gülbeşeker» e verdim, dedi.

Kâmran, kollarında gittikçe ağırlaşan bu bitap genç vücudun birdenbire canlandığını, bir hayal râşesiyle kıvrandığını hissetti:

— Kâmran, onu söyleme, yalvarırım sana.

Hâlâ, Kâmranın göğsünde duran başını biraz arkaya atmış, yüzünü ona çevirmişti. Kesik, donuk nefesleriyle titriyen gerdanının damarları morarıyor, yüzünde, gözlerinde kızılıtlar uçuyordu.

Kâmran, haris bir inatla tekrar etti:

— Gülbeşeker, benim, sade benim Gülbeşekerim.

Feride, bütün vücudu titriyerek ayaklarının ucunda yükseldi, genç adamı omuzlarından çekti. Vücudunun bütün kanı dudaklarında toplanmış, boynunu uzattı.

* * *

Bir dakika sonra ayrılmışlardı, Feride, uzun bir susuzluktan sonra berrak bir dereden kana kana su içen bir kuş gibi canlanmış, gürültü yapıyor, ayağını yere vurarak, yüzünü göstermemek için bir yandan bir yana çevirerek:

— Ne ayıp, ya Rabbi, ne ayıp! Sen sebeb boldun vallahi, sen sebeb boldun, diye hırçınlaşıyordu.

Yanlarındaki ağacın dalında bir Çalıkuşu ötüyordu.

S O N.